

การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการในกลุ่มชาติพันธุ์อาข่า
บนดอยแม่ฟ้าหลวง

THE QUALITY OF LIFE DEVELOPMENT WITH BUDDHIST INTEGRATION
IN AKHA ETHNIC GROUP ON DOI MAE FA LUANG

พระวิจิัย อธิธิโก (ชัยเจริญวรรณ)

ดุขฎฐิณิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุขฎฐิบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธรศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่า
บนดอยแม่ฟ้าหลวง

พระวิจัย อธิธิโก (ชัยเจริญวรรณ)

ดุขฎิณิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุขฎิณิบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธรศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

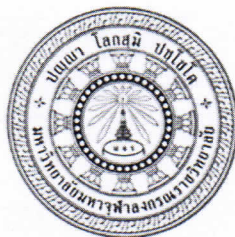
The Quality of Life Development with Buddhist Integration
in Akha Ethnic Group on DOI MAE FA LUANG

Phra Wijai Iddigo (Shaijarernwana)

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Doctor of Philosophy
(Buddhist Studies)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E.2018

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยอนุมัติให้นับดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง
“การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการในกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง” เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

(พระมหาสมปর্ণ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบดุษฎีนิพนธ์

ประธานกรรมการ

(รศ. ดร.ประเวศ อินทองปาน)

กรรมการ

(ผศ. ดร.ศุภกาญจน์ วิชานาติ)

กรรมการ

(ผศ. ดร.ประพันธ์ ศุภชร)

กรรมการ

(ผศ. ดร. ดวงเพชร สมศรี)

กรรมการ

(ผศ. ดร.มนตรี สิริโรจนานันท์)

คณะกรรมการควบคุมดุษฎีนิพนธ์

ผศ. ดร.ดวงเพชร สมศรี

ประธานกรรมการ

ผศ. ดร.มนตรี สิริโรจนานันท์

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระวิชัย อธิโก)

ชื่อคุณูปนิพนธ์	: การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของกลุ่มชาติพันธุ์ อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง
ผู้วิจัย	: พระวิจิตร อธิโก (ชัยเจริญวรรณ)
ปริญญา	: พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)
คณะกรรมการควบคุมคุณูปนิพนธ์	: ผศ. ดร.ดวงเพชร สมศรี, วท.บ. (คหกรรมศาสตร์ทั่วไป), ค.บ. (ภาษาอังกฤษ), พธ.ม. (พุทธศาสตร์และศิลปะแห่งชีวิต), พธ.ด. (พระพุทธศาสนา) : ผศ. ดร.มนตรี สิริโรจนานันท์, ป.ธ.๙, พธ.บ. (ศาสนา), พธ.ม. (ธรรมนิเทศ), พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)
วันสำเร็จการศึกษา	: ๑๕ กันยายน ๒๕๖๑

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ (๑) ศึกษาวิถีชีวิตและสภาพปัญหาของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง (๒) ศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักภาวนา ๔ ในพระพุทธศาสนาและศาสตร์สมัยใหม่ (๓) แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการในกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาทั้งเอกสารและภาคสนาม (Field Research) พร้อมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีกลุ่มเป้าหมายประกอบด้วย (๑) กลุ่มผู้นำชุมชน (๒) กลุ่มสมาชิกชนเผ่าอาข่า และ (๓) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนา

ผลจากการวิจัยพบว่า ๑) ชาวอาข่ากลุ่มชาติพันธุ์ที่มีถิ่นที่อยู่บนดอยแม่ฟ้าหลวง ได้อพยพมาจากแถบเทือกเขาในธิเบตหรือจีนและเข้ามาตั้งรกรากที่ อ.แม่สายของประเทศไทยมีทั้งหมด ๘ กลุ่ม ทั้งนี้ จะเน้นเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวงเป็นหลัก ลักษณะโครงสร้างการอยู่ร่วมกันจะมีประเพณีปฏิบัติและวัฒนธรรมที่ชัดเจน การปกครองจะเน้นการเคารพผู้นำและลำดับความอาวุโสเป็นสิ่งสำคัญในการอยู่ร่วมกัน และสภาพปัญหาวิถีการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง ประกอบด้วยปัญหา ๒ ระดับ ระดับที่ ๑ ระดับปัจเจก คือ ปัญหาด้านสิทธิพลเมือง คือ การไม่มีสัญชาติซึ่งจะนำไปสู่ปัญหาเรื่องสุขภาพร่างกายที่ไม่ได้รับการดูแลรักษาอย่างทั่วถึง ตลอดจนด้านโภชนาการที่ถูกต้อง และปัญหาของผู้สูงอายุและเด็กที่ขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต จนนำไปสู่ปัญหาระดับที่ ๒ ระดับสังคม คือ การขาดความร่วมมือของคนในชุมชนในการดูแลรักษาธรรมชาติในพื้นที่และสภาพแวดล้อมของชุมชน เพราะเกิดจากการขาดจิตสำนึกส่วนรวม จนนำไปสู่การสร้างปัญหาต่าง ๆ ขึ้นในชุมชน เช่น ปัญหาขยะที่เพิ่มมากขึ้น พร้อมกับการขาดค่านิยมที่ดีต่อส่วนรวม เช่น การไม่มีจิตอาสาในการร่วมมือกันพัฒนาชุมชน จนกลายเป็นความเห็นแก่ตัว และต่างคนต่างก็ต้องการผลประโยชน์เฉพาะตัว

๒) การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนาโดยใช้หลักภาวนา ๔ หมายถึง การทำให้เกิดความเจริญของชีวิต ๔ ด้านคือ (๑) ความเจริญทางกาย คือ การพัฒนาร่างกายให้มีความสมบูรณ์แข็งแรงปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ (๒) ความเจริญด้านศีล คือ การมีวินัยต่อตนเอง

การควบคุมตนเองไม่ให้ตกเป็นทาสของอบายมุข (๓) ความเจริญด้านจิต คือ การสร้างความมั่นคงและความเจริญให้เกิดขึ้นภายในจิตใจด้วยการใช้หลักคุณธรรมสากล คือ ความรักและการมีจิตอาสา (๔) ความเจริญด้านปัญญา คือ ผลอันเกิดจากการพัฒนาทั้งสามด้านที่ทำให้เกิดความสุขขึ้นมา และปัญญาที่เป็นสาเหตุทำให้เกิดการสร้างความรู้และความเข้าใจในการพัฒนาคุณภาพให้มีความสมบูรณ์และเกิดความยั่งยืนอย่างแท้จริง ทั้งนี้ การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักภาวนา ๔ สามารถทำให้เกิดขึ้นได้ทั้งระดับปัจเจกบุคคลและระดับสังคมได้ในเวลาเดียวกัน อย่างไรก็ตาม การใช้ทฤษฎีลำดับขั้นแรงจูงใจของมาสโลว์ ๕ ขั้น สำหรับเป็นกรอบสำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้นถือว่าเป็นธรรมชาติพื้นฐานของมนุษย์ ซึ่งเมื่อบูรณาการกับหลักภาวนา ๔ ในพระพุทธศาสนาแล้วจะถือว่าเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างตรงตามความหมายอย่างแท้จริง

๓) การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการในกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง ซึ่งได้รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตาม ๔ ขั้นตอน ดังนี้ (๑) การพัฒนาด้านกาย คือ การมีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรงและสภาพแวดล้อม รวมถึงที่อยู่อาศัย สาธารณูปโภคที่เหมาะสม (๒) การพัฒนาด้านศีล คือ การมีวินัยต่อตนเองและการมีประเพณีวัฒนธรรมที่ดีในการนำมาเป็นหลักปฏิบัติ รวมถึงกฎเกณฑ์ของสังคมที่ดีและเหมาะสมสำหรับการอยู่ร่วมกัน (๓) การพัฒนาด้านจิต คือ การสร้างความเจริญให้เกิดขึ้นในจิตใจด้วยการใช้คุณธรรมสากลสำหรับทุกความเชื่อ ทุกศาสนาและทุกวัฒนธรรมสามารถยอมรับร่วมกันได้ ซึ่งก็คือ ความรัก และ ความเห็นใจต่อผู้อื่นและสังคม จนนำไปสู่การสร้างจิตอาสาให้เกิดขึ้น (๔) การพัฒนาด้านปัญญา คือ ความสุข อันเป็นผลที่เกิดจากการพัฒนาทั้งสามขั้น และปัญญาที่เป็นสาเหตุที่จะทำให้เกิดการเข้าใจการพัฒนาคุณภาพอย่างแท้จริง จนนำไปสู่การสร้างความสุขที่ยั่งยืน ซึ่งเรียกรูปแบบการพัฒนานี้ว่า “จตุรัสการพัฒนาคุณภาพชีวิต”

Dissertation Title : The Quality of Life Development with Buddhist Integration in Akha Ethnic Group on DOI MAE FA LUANG

Researcher : Phra Wijai Iddigo (Shaijarernwana)

Degree : Doctor of Philosophy (Buddhist studies)

Dissertation Supervisory Committee

: Asst. Prof. Dr. Toungetch Somsri,
B.S. (Home Economics), B.Ed. (English),
M.A. (Buddhism and Arts of Life),
Ph.D. (Buddhist Studies)

: Asst. Prof. Dr. Montree Sirarajananan, Pali IX,
B.A. (Religion), M.A. (Dhamma Communication),
Ph.D. (Buddhist Studies)

Date of Graduation : September 15, 2018

Abstract

The objectives of this dissertation are (1) to study the livelihoods and problems of the Akha ethnic group on Doi Mae FahLuang (2) to study the quality of life development according to the 4 cultivation in Buddhism. (3) Presenting guideline of Development of integrated Buddhist quality of life in the Akha ethnic group on Doi Mae FahLuang. This research is a qualitative and field research with in-depth interviews. The target groups are (1) community leaders, (2) Akha tribe members, and (3) Buddhist experts.

The results of the research were found that, 1) Akha people are hill tribe ethnic groupsonDoi Mae FahLuang. They migrated from the mountains in Tibet or China and settled in Mae Sai of Thailand. There are 8 Akha ethnic groups. It will focus on the Akha ethnic groups on Doi Mae FahLuang. The structure of coexistence has a clear tradition of practice and culture. Governance is focused on respect to leadership and seniority. It is important to stay together. The problems of the lifestyle of Akha ethnic group on Doi Mae FahLuang contain 2 levels of problems

Level 1 Individualism is a civil rights issue, not a nationality, which leads to a lack of proper health care, including the right nutrition. And problems of the elderly and children who lack the correct understanding of the development of quality of life, that leads to the second level of social problems. It is the lack of cooperation of the people to care for nature in the area and the environment of the community, because of lack of collective consciousness. It leads to problems in the community, such as

increased garbage. The lack of good values for the community, such as lack of volunteerism in the community which become to selfishness, that everyone wants their own interests.

2) The quality of life development according to the 4 cultivation in Buddhism, mean the development of life in 4 aspects. (1) Physical development, mean the development of a healthy body, without disease. (2) Moral development, mean self-discipline, Self-control, free from causes of ruin. (3) Mental development, is to create stability and prosperity in mind with the universal virtue. These Are love and volunteerism. (4) Wisdom development, is the result of all three aspects development that make happiness, and the intelligence, that causes the knowledge creation and understanding in quality of life development, Life is perfect and truly sustainable. The development of quality of life according to principles or prayers 4 can be achieved at the individual and social levels at the same time. However, the use of motivational hierarchy of 5 steps is a framework for improving the quality of life. It is considered a basic human nature. When integrated with the principles or prayers 4 in Buddhism, then it is considered to develop the quality of life is exactly the meaning.

3) The quality of life development with Buddhist integration in Akha ethnic group on Doi Mae FahLuang. Mean the development of the quality of life in four steps. (1) Physical development is a healthy body, healthy and environment, including housing, proper utilities. 2) The moral development mean self-discipline and good cultural traditions. (3) Mental development is the spirituality development through the use of universal virtue for all religions, all cultures can accept together, these are love and sympathy for others and society, which lead to the volunteer spirit to occur. (4) Intellectual development is the happiness that is the results from the development of the three stages of quality of life. An intelligence is the cause of truly understanding in quality of life development. Lead to creating lasting happiness. We can call this model "The Square of quality of life development"

กิตติกรรมประกาศ

ขอกราบขอบพระคุณ พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ศ. ดร. อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระราชปริยัติมุนี (เทียบ สิริธาวโณ), ผศ. ดร. พระมหาสมบุรณ์ วุฑฺฒิกโร, ดร. คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ขออนุโมทนาขอบคุณ ผศ. ดร.ดวงเพชร สมศรี และ ผ.ศ. ดร.มนตรี สิริโรจนานันท์ อาจารย์ที่ปรึกษา ที่ได้สละเวลาอันมีค่า ช่วยดูแลแก้ไขให้คำปรึกษาที่ดียิ่ง ตลอดจนคณะกรรมการที่ได้แนะนำตรวจแก้ไขข้อบกพร่องแก่ผู้วิจัยอย่างละเอียดถี่ถ้วนทำให้ดุชนีพนธ์เล่มนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขออนุโมทนาขอบคุณ คณาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต และเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยาทุกท่าน

ขอกราบขอบพระคุณ พระครูสถาพรเมฆกิจ เจ้าอาวาสวัดพันตอง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ที่อนุเคราะห์เรื่องที่พักอาศัย

ขอเจริญพรขอบใจ ดร.อนวัช อุ่นกอง ผู้อำนวยการโรงเรียนดอยแสนใจ ตำบลแม่สลองใน อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย และคณะครูอาจารย์ทุกท่านที่ได้อนุเคราะห์ให้ความช่วยเหลือในการเก็บข้อมูลในการทำดุชนีพนธ์

ขอขอบใจ ดร.ปวิทย์ วชิรวิโซ (ชัยเจริญวรรณ) คุณทัศนัย ชัยเจริญวรรณ คุณปรีทศน์ ชัยเจริญวรรณ คุณนพรัตน์-พชญา สุขรุ่งเรือง ที่เป็นแรงใจอยู่เบื้องหลังการเรียนในหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

ขอเจริญพรขอบใจ คุณเด่นชัย ประทุมแผ้ว คุณนนทิวัด ไส้เลิศ ผู้เป็นกัลยาณมิตร และเพื่อนพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต ภาคพิเศษรุ่น ๔ ทุกรูป/คนที่คอยช่วยเหลือห่วงใยเป็นกำลังใจ

บุญกุศล และความดีงามใดๆ อันจะพึงบังเกิดจากดุชนีพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอน้อมเป็นการสักการบูชาพระคุณของพระพุทธศาสนา พ่อ แม่ ครูอาจารย์ ผู้ให้ชีวิตและปัญญา ท่านทั้งหลายที่ได้กล่าวถึงมาแล้วเบื้องต้น ตลอดจนผู้มีพระคุณทุกท่าน เพื่อนนิสิตทุกท่าน พึงได้รับบุญกุศล และความดีงามนั้นร่วมกัน ขอจงมีความสุขความเจริญ เทอญ

พระวิจิตร อธิโก (ชัยเจริญวรรณ)

๑๕ กันยายน ๒๕๖๑

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ญ
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ คำถามการวิจัย	๕
๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๕
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๖
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะ	๗
๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๒
๑.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๑๓
๑.๙ ประโยชน์ที่ได้รับ	๑๔
บทที่ ๒ วิธีชีวิตและสภาพปัญหาของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง	
๒.๑ ประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง	๑๕
๒.๑.๑ ความหมายของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่า	๑๕
๒.๑.๒ กำเนิดของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบ้านแสนใจพัฒนาบนดอยแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย	๑๗
๒.๑.๒.๑ กลุ่มอาข่าในประเทศไทย	๑๘
๒.๑.๒.๒ กลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบ้านแสนใจพัฒนา	๑๙
๒.๑.๓ ความสำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบ้านแสนใจพัฒนา ดอยแม่ฟ้าหลวง	๑๙
๒.๒ วิธีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง	๒๑
๒.๒.๑ ข้อมูลสภาพโดยทั่วไปและการวิเคราะห์สถานการณ์ในปัจจุบัน	๒๑
๒.๒.๑.๑ สภาพทางภูมิศาสตร์	๒๑
๒.๒.๑.๒ สภาพภูมิอากาศ	๒๒
๒.๒.๑.๓ กลุ่มประชากร	๒๒
๒.๒.๒ โครงสร้างของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง	๒๓
๒.๒.๒.๑ โครงสร้างทางสังคม	๒๓
๒.๒.๒.๒ โครงสร้างทางวัฒนธรรม	๒๘

๒.๒.๒.๓ โครงสร้างปัจจัยพื้นฐาน	๓๒
๒.๓ การดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง	๓๓
๒.๓.๑ ความเชื่อในวิถีชีวิต	๓๓
๒.๓.๒ การประกอบอาชีพ	๓๔
๒.๓.๓ สิ่งของเครื่องใช้ในชีวิต	๓๕
๒.๓.๔ พิธีกรรมสำคัญ	๓๗
๒.๔ สภาพปัญหาในวิถีการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง	๓๘
๒.๔.๑ ปัญหาการดำเนินชีวิตในระดับบุคคล	๓๙
๒.๔.๒ ปัญหาการดำเนินชีวิตในระดับสังคม	๔๐
๒.๕ สรุป	๔๑

บทที่ ๓ การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวทางพระพุทธศาสนา และ ศาสตร์สมัยใหม่

๓.๑ ความหมายของชีวิตตามแนวพุทธศาสนา	๔๓
๓.๑.๑ องค์ประกอบของชีวิต	๔๕
๓.๑.๒ ความสำคัญและเป้าหมายของชีวิต	๔๗
๓.๑.๒.๑ เป้าหมายชีวิตระดับโลกียะ	๔๙
๓.๑.๒.๒ เป้าหมายชีวิตระดับโลกุตตระ	๕๐
๓.๒ ความหมายของการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักภาวนา ๔	๕๑
๓.๒.๑ ภาวนา ๔ กับการพัฒนาระดับปัจเจก	๕๓
๓.๒.๑.๑ กายภาวนา	๕๓
๓.๒.๑.๒ คีลภาวนา	๕๔
๓.๒.๑.๓ จิตภาวนา	๕๔
๓.๒.๑.๔ ปัญญาภาวนา	๕๕
๓.๒.๒ ภาวนา ๔ กับการพัฒนาระดับสังคม	๕๕
๓.๒.๒.๑ กายภาวนา	๕๕
๓.๒.๒.๒ คีลภาวนา	๕๖
๓.๒.๒.๓ จิตภาวนา	๕๖
๓.๒.๒.๔ ปัญญาภาวนา	๕๖
๓.๓ ความหมายของชีวิตตามศาสตร์สมัยใหม่	๕๖
๓.๓.๑ องค์ประกอบของชีวิต	๕๖
๓.๓.๒ ความสำคัญและเป้าหมายของชีวิต	๕๗
๓.๔ การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามศาสตร์สมัยใหม่ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามทฤษฎี	
ลำดับขั้นแรงจูงใจมาสโลว์ (Maslow's Hierarchical Theory of Motivation)	๕๘
๓.๔.๑ ความหมายทั่วไปของการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามศาสตร์สมัยใหม่	๕๘
๓.๔.๒ ทฤษฎีลำดับขั้นแรงจูงใจมาสโลว์ (Maslow's Hierarchical Theory of Motivation)	๖๐

๓.๔.๒.๑ มาสโลว์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับปัจเจก	๖๔
๓.๔.๒.๒ มาสโลว์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับสังคม	๖๔
๓.๕ สรุป	๖๕

บทที่ ๔ การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง

๔.๑ วิเคราะห์แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักภาวนา ๔ กับแนวคิดมาสโลว์ทฤษฎีลำดับขั้นแรงจูงใจมาสโลว์ (Maslow's Hierarchical Theory of Motivation)	๖๘
๔.๑.๑ การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักภาวนา ๔	๖๘
๔.๑.๑.๑ การพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับปัจเจก	๖๘
๔.๑.๑.๒ การพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับสังคม	๖๙
๔.๑.๒ รูปแบบการพัฒนาคุณภาพตามแนวคิดทฤษฎีลำดับขั้นแรงจูงใจมาสโลว์ (Maslow's Hierarchical Theory of Motivation)	๗๐
๔.๒ พุทธบูรณาการกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับปัจเจกบุคคลกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง	๗๑
๔.๒.๑ การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านกาย	๗๑
๔.๒.๒ การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านศีล	๗๒
๔.๒.๓ การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านจิต	๗๒
๔.๒.๔ การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านปัญญา	๗๓
๔.๓ พุทธบูรณาการกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง	๗๓
๔.๓.๑ การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านกาย	๗๓
๔.๓.๒ การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านศีล	๗๔
๔.๓.๔ การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านจิต	๗๕
๔.๓.๕ การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านปัญญา	๗๖
๔.๔ รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการในกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง	๗๖

บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๘๑
๕.๑.๑ วิถีชีวิตและสภาพปัญหาของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง	๘๑
๕.๑.๒ การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวทางพระพุทธศาสนาและศาสตร์สมัยใหม่	๘๒
๕.๑.๓ การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการในกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง	๘๕
๕.๒ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๘๖
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๘๗
๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการในกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง	๘๗
๕.๓.๑.๑ ข้อเสนอแนะระดับปัจเจก	๘๗

๕.๓.๑.๒ ข้อเสนอแนะระดับสังคม	๘๘
๕.๑.๓ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป	๘๘
บรรณานุกรม	๘๙
ภาคผนวก	
ผนวก ก แบบสัมภาษณ์	๙๖
ผนวก ข ผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย	๙๙
ผนวก ค ผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้การสัมภาษณ์	๑๐๔
ผนวก ง บทสัมภาษณ์ฉบับเต็ม	๑๓๔
ผนวก จ ภาพการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง	๑๔๒
ประวัติผู้วิจัย	๑๔๘

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

ดุขฉินิพนธฉบับนี้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ ในการอ้างอิงจะระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า โดยลำดับ เช่น ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๔๘/๒๐๒ – ๒๐๓ หมายถึง สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค ภาษาไทย เล่มที่ ๑๑ ข้อที่ ๒๔๘ หน้า ๒๐๒ – ๒๐๓ ดังนี้

ก. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

พระวินัยปิฎก			
วิ.มทา. (ไทย)	= วินัยปิฎก	มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)
พระสุตตันตปิฎก			
ที.ส. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรค (ภาษาไทย)
ที.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค (ภาษาไทย)
ที.ปา. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎิกวรรค (ภาษาไทย)
ม.อ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	อุปปิณณาสก์ (ภาษาไทย)
ม.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปิณณาสก์ (ภาษาไทย)
ส.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	มหาวารวรรค (ภาษาไทย)
ส.นิ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	นิทานวรรค (ภาษาไทย)
อง.จตุกก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต (ภาษาไทย)
อง.ปญจก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ปัญจกนิบาต (ภาษาไทย)
อง.นวก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	นวกนิบาต (ภาษาไทย)
ขุ.อิติ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	อิติวุตตกะ (ภาษาไทย)
ขุ.ธ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธรรมบท (ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ชนเผ่าอาข่า (Akha) เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีถิ่นฐานอยู่บนพื้นที่ราบสูงทางภาคเหนือของประเทศไทย อยู่หนาแน่นมากที่สุดในจังหวัดเชียงราย^๑ มีเชื้อสายจากชนเผ่าธิเบต-พม่า ใช้ภาษาพูดของชาวโล-โล (ธิเบต)^๒ แต่เดิมมีถิ่นฐานและอาณาจักรที่เป็นอิสระบริเวณต้นแม่น้ำโขงหรือแม่น้ำดอกต้อ เป็นชุมชนรัฐอิสระในดินแดนทิเบต^๓ ต่อมาได้ถูกชนชาติอื่นรุกราน ถูกบีบคั้นและปัญหาจากเรื่องโรคภัยไข้เจ็บ จึงถอยร่นลงมาสู่บริเวณภูเขาสูงมณฑลยูนนาน และมณฑลกว่างเจาของประเทศจีน อพยพกระจัดกระจายมาอยู่ตามดอยสูงในประเทศพม่า และ แคว้นหัวโขง แคว้นพงสาลีของลาว เข้าสู่ประเทศไทยจาก ๒ เส้นทางคือ เส้นทางแรก อพยพจากประเทศพม่าแคว้นเชียงตุงเข้าสู่ประเทศไทยด้านฝั่งเขตอำเภอแม่จัน ทางหมู่บ้านพญาไพร (ปัจจุบันเป็นอำเภอแม่ฟ้าหลวง) และเส้นทางที่สองอพยพโดยตรงจากประเทศจีน โดยเดินทางผ่านบริเวณตะเข็บชายแดนพม่าเข้าสู่ประเทศไทยทางอำเภอแม่สาย มีทั้งหมด ๘ กลุ่มคือ อุโล้อาข่า ลอม้อาข่า เปี้ยะอาข่า ฝะหม้ออาข่า หนาค้ออาข่า อ้าเค้ออาข่า อ้าจ้ออาข่า อุฟ้ออาข่า ในเวลาต่อมาเกิดการแยกย้ายกันไปตั้งบ้านเรือนอยู่ตามตำบลต่าง ๆ เช่นในเขตบดดอยตุง บ้านผาหมีอำเภอแม่สาย เขตดอยสะเกี้อำเภอเชียงแสน และบ้านแสนใจ ในเขตอำเภอแม่ฟ้าหลวง^๔ เนื่องจากมีถิ่นอาศัยอยู่ในสภาพภูมิประเทศที่เป็นภูเขาสูง จึงถูกเรียกว่าชาวไทยภูเขาหรือชาวเขาโดยที่หมู่บ้านมักจะอยู่สูงถึง ๙๐๐ เมตรจากระดับน้ำทะเล^๕

ชาวไทยภูเขาเผ่าอาข่า (AKHA) บ้านแสนใจพัฒนา อพยพเข้าสู่ประเทศไทยทางด้านหมู่บ้านพญาไพร ฝั่งเขตอำเภอแม่จัน (ปัจจุบันเป็นอำเภอแม่ฟ้าหลวง) เป็นชุมชนเก่าแก่กลุ่มอุโล้อ้าเข้ามาอยู่ยาวนานนับได้ประมาณ ๑๐๒ ปี (พ.ศ. ๒๔๖๐)^๖ ตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตป่าสงวน ต้นน้ำแม่จัน-แม่สลอง

^๑ สถาบันวิจัยชาวเขา, *ความเข้าใจกับชนเผ่าต่างวัฒนธรรม*, (กรุงเทพมหานคร: กรมประชาสงเคราะห์, ๒๕๒๘), หน้า ๑๖๙

^๒ ขจิตถัย บุรุษพัฒน์, *ชาวเขา*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แพร่พิทยาอินเตอร์เนชั่นแนล, ๒๕๕๘), หน้า ๑๒๗.

^๓ สมัย สุทธิธรรม, *สารคดีชีวิตชนกลุ่มน้อยบนดอยสูง*, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทเลิฟแอนด์ลิฟเพรสจำกัด, ๒๕๔๑), หน้า ๑๗.

^๔ มูลนิธิกระจกเงา, *ชนเผ่าอาข่า: กลุ่มอาข่าในประเทศไทย*, [ออนไลน์] แหล่งที่มา: โครงการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติออนไลน์: <http://www.hilltribe.org> [๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑]

^๕ สมาคมเพื่อการศึกษาและวัฒนธรรมชาวอาข่าเชียงราย. *๘ กลุ่มชาติพันธุ์ อาข่า-ไทย*, (เชียงราย: เอกสารเผยแพร่, ๒๕๔๖), หน้า ๗. (เอกสารอัดสำเนา)

^๖ ปณิดดา บุญยสาระนัย, *อาข่าหลากหลายชีวิตจากขุนเขาสู่เมืองเชียงใหม่*. (สถาบันวิจัยสังคม: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗), หน้า ๕๖.

ฝั่งขวา บนดอยแสนใจบริเวณรอยตะเข็บติดต่อยกหว่างอำเภอแม่จัน และ อำเภอแม่ฟ้าหลวง มีพื้นที่บริเวณหมู่บ้านรวม ๓,๕๐๐ ไร่ ประกอบด้วยพื้นที่นา ๖๐ ไร่ พื้นที่สำหรับอาศัย ๑๐๒ ไร่ พื้นที่สาธารณะประโยชน์ ๒๑๒๗ ไร่ และ พื้นที่อื่น ๆ ๒,๐๐๐ ไร่ มีประชากรทั้งสิ้นประมาณ ๕๐๗ คน ๙๗ ครอบครัว^๙ มีวิถีชีวิตเรียบง่ายอาศัยธรรมชาติเป็นหลักในการดำรงชีวิต ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ปลูกพืชไร่และทำสวนผลไม้ เช่น ลิ้นจี่ ข้าวโพด ทำสวนยางพาราบ้างเป็นบางแห่ง มีการปลูกข้าวและผักสำหรับไว้บริโภคในครัวเรือน ปัจจุบันมีรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

กลุ่มชาติพันธุ์อาข่าเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติ ที่จะช่วยกันรักษาพื้นฟูป่าไม้ อันเป็นถิ่นที่อยู่อาศัย เป็นแหล่งอาหาร แหล่งท่องเที่ยวและป่าประสมประสานพื้นที่กว่า ๑,๐๐๐ ไร่^{๑๐} โดยเชื่อมโยงกับป่าในพื้นที่ป่าอนุรักษ์กว่า ๕,๐๐๐ ไร่ การรักษาพื้นฟูป่าสมุนไพรเพื่อใช้ในการรักษาโรคแบบดั้งเดิม ที่ในปัจจุบันนี้หลาย ๆ ฝ่ายกำลังให้ความสนใจ เช่น โครงการวิจัยทางการแพทย์พื้นบ้าน และชนเผ่าภาคเหนือได้ลงพื้นที่เพื่ออนุรักษ์สมุนไพรให้เป็นแพทย์ทางเลือก^{๑๑} มีการขยายพันธุ์และปลูกฝังความรู้พื้นฐานเรื่องสมุนไพรลงในเยาวชน คือโรงเรียนบ้านแสนใจพัฒนาอำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย^{๑๒} กลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบ้านแสนใจพัฒนามีจุดเด่นอยู่ที่อัตลักษณ์อันงดงามเป็นเสน่ห์ของชนเผ่าคือการสืบสานวัฒนธรรมที่เป็นลักษณะเฉพาะของตน เช่น การแต่งกาย การนับถือบรรพบุรุษ ประเพณีต่าง ๆ ได้แก่ ประเพณีไล่ชิงช้า บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ ประตูป่าบ้าน^{๑๓}

กลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบ้านแสนใจพัฒนา บนดอยแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ที่นอกจากจะนับว่าเป็นคนไทยกลุ่มหนึ่งที่มีถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่ป่าต้นน้ำ มีวิถีชีวิตของชนเผ่า ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและธรรมชาติอันมีความสำคัญยิ่ง ที่ควรต้องมีการช่วยกันอนุรักษ์ไว้ บ้านแสนใจพัฒนา ยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญที่ทำรายได้ และนับวันมีแต่จะมากขึ้น อาจเป็นรายได้มหาศาล การท่องเที่ยวได้เข้าสู่ชุมชนอย่างเห็นเป็นรูปธรรมชัดเจนมากยิ่งขึ้น สิ่งดึงดูดใจให้คนมาเที่ยวชมชุมชนของชนเผ่าอาข่า คือประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนานของกลุ่มชาติพันธุ์นี้ วัฒนธรรมอาข่าจากประวัติศาสตร์กว่า ๒,๗๐๐ ปี ที่เป็นหนึ่งเดียว มีพิธีกรรมความเชื่อวิถีชีวิตแบบเดียวกัน ทำให้มีสายสัมพันธ์กลมเกลียวแน่นเหนียววิถีชีวิตของชนเผ่า วัฒนธรรมและธรรมชาติ เป็นจุดเด่นที่สำคัญ เป็นที่มาของรายได้จากการท่องเที่ยวที่เข้าสู่ชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่า เพราะนิยามของการท่องเที่ยวก็คือเป็นการเดินทางเพื่อแสวงหาประสบการณ์ที่มีแต่ความสุข ความอิสระ การพักผ่อน รวมทั้งการเรียนรู้จารีตประเพณีที่แตกต่างกันไปในแต่ละแห่ง แต่การวิ่งตามสังคมโลกภายนอกทำให้กลุ่มชาติพันธุ์

^๙ นาถชนก บุญจันทร์ดี และคณะ, “การวิเคราะห์ผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีต่อชนเผ่าอาข่าจังหวัดเชียงราย,” *รายงานการวิจัย*, (เชียงราย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, ๒๕๕๔), หน้า ๑๑๑.

^{๑๐} มูลนิธิกระจกเงา, *โครงการพิพิธภัณฑสถานอาข่า*, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.hilltribe.org>. [วันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๖๐]

^{๑๑} สมาคมเพื่อการศึกษาและวัฒนธรรมชาวอาข่าเชียงรายและเครือข่ายหมอชนเผ่าอาข่า, “วิจัย และพัฒนาการแพทย์ชนเผ่าอาข่า”, *รายงานการวิจัย*, (เชียงราย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, ๒๕๕๐), หน้า ๙๙.

^{๑๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๙.

^{๑๓} ทิพวรรณ อินทนนทนันท. *วัฒนธรรมชนเผ่ากับเศรษฐกิจสร้างสรรค์*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: JurnalKlonghok Email : Yingnoi@hotmail.com. [วันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๖๐]

มีการเปลี่ยนแปลงไป ขนบธรรมเนียมประเพณี สิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต การประกอบอาชีพ ความเชื่อ อย่างมีระบบ เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไป ศักยภาพของกลุ่มชาติพันธุ์ในการจัดการทรัพยากรกำลังจะ สูญหายไป มีความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตผลกระทบจากการท่องเที่ยวมีผลทางลบต่อวัฒนธรรม หลายประการ เช่น ค่านิยมในการแต่งกายชุดประจำเผ่าน้อยลงหันมาแต่งกายแบบคนพื้นราบที่ทันสมัย มากขึ้น วิถีชีวิตอันเรียบง่ายของชาวอาข่าเริ่มเลือนหายไปให้ความสนใจเรื่องของวัตถุมากขึ้น เงินกลายเป็นปัจจัยที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตของทุกคน เห็นได้จากสิ่งของอำนวยความสะดวก ภายในบ้าน เปลี่ยนค่านิยมในการบริโภคตามวิถีชีวิตดั้งเดิมไปโดยสิ้นเชิง ความเชื่อในการนับถือ ศาสนาอันน้อยลง ทศนคติในการรักษาวัฒนธรรมทางภาษาลดความนิยมลง และมีแนวโน้มที่จะออกจาก ถิ่นที่อยู่เพื่อเป็นอาข่าเมืองมากขึ้น

จากความสำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบ้านแสนใจพัฒนาบนดอยแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ทำให้มีหลาย ๆ องค์กรที่เข้าไปทำงานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตชาติพันธุ์อาข่า เช่น พระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา (ธรรมจาริก) จากมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ และ สมาคมชาติพันธุ์อาข่าจังหวัดเชียงราย ความเชื่อเกี่ยวกับศาสนา กลุ่มชาติพันธุ์อาข่า ที่เดิมเคยนับถือผีลตน้อยลง ในปัจจุบันมีการรับพระพุทธศาสนาเข้าไปบ้าง มีบางส่วนที่เป็นเยาวชนหญิงได้หันไปนับถือศาสนาคริสต์ เนื่องจากได้รับการช่วยเหลือ ในด้านการศึกษา และมีพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา (ธรรมจาริก) จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัยวิทยาเขตเชียงใหม่ เข้าไปทำการพัฒนา และเผยแผ่ศาสนา นำพาเยาวชน ชาวบ้าน ทำกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในด้านศาสนาและพัฒนาคุณภาพชีวิต^{๑๒} อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางกระแสบริโภคนิยมที่กำลังถาโถมเข้ามาอย่างรุนแรง พร้อมกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม ของชนเผ่าต่าง ๆ ทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในพื้นที่อย่างมาก ซึ่งส่งผลกระทบต่อวิถีการดำเนิน ชีวิตของผู้คนในชุมชนทั้งระดับปัจเจกบุคคล เช่น “การขาดความเคารพในลำดับอาวุโสซึ่งถือว่าเป็น วัฒนธรรมหลักที่ดั้งเดิมที่ชาวอาข่ายึดถือ”^{๑๓} ซึ่งการเคารพความอาวุโสโน้น ถือว่าเป็นวินัยอย่างหนึ่ง ที่ สร้างขึ้นมาการอยู่ร่วมกันในชุมชน หรือ “การเห็นแก่ตัวของแต่ละคนที่ต่างคนต่างต้องการ ผลประโยชน์ให้ได้มากที่สุด จนนำไปสู่การขาดความมีจิตสาธารณะ การขาดความสามัคคีและความ ร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมของชุมชน”^{๑๔} เป็นต้น และ ปัญหาระดับสังคม คือ “การขาดปัจจัย ๔ ในระดับพื้นฐานของการดำเนินชีวิตซึ่งถือว่ามีความจำเป็น”^{๑๕} และเนื่องจากชุมชนชาวอาข่า บนดอย แม่ฟ้าหลวงนั้น ได้ถูกจัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความน่าสนใจทั้งระบบธรรมชาติที่สมบูรณ์และ วัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ผู้คนจากภายนอกจึงได้เข้ามาท่องเที่ยว “ปัญหาเรื่องขยะจึงเกิดขึ้น เพราะ

^{๑๒} สถาบันวิจัยชาวเขา, ความเข้าใจกับชนเผ่าต่างวัฒนธรรม, หน้า ๑๗๑.

^{๑๓} สัมภาษณ์ นาง รุจิรา ใจจักร, นายกสมาคมเพื่อการศึกษาและวัฒนธรรมชาวอาข่า เชียงราย, ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๑๔} สัมภาษณ์ นาย วีระศักดิ์ อุดทา, พนักงานราชการพลศึกษา และ นาง รุจิรา ใจจักร, นายกสมาคม เพื่อการศึกษาและวัฒนธรรมชาวอาข่า เชียงราย, ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๑๕} สัมภาษณ์ นาง รุจิรา ใจจักร, นายกสมาคมเพื่อการศึกษาและวัฒนธรรมชาวอาข่า เชียงราย, ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

ไม่มีการบริหารจัดการที่ดี”^{๑๖} เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่า ปัญหาเหล่านี้ล้วนต้องได้รับการแก้ไขและปรับปรุงพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น

พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นอีกระบบคิดชุดหนึ่งที่มีอยู่ในโลก และสนใจที่จะแก้ไข ปัญหาความทุกข์ที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ ซึ่งสามารถกล่าวสรุปได้ดังนี้ “ทุกข์และการดับทุกข์เท่านั้นที่เป็น หัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนา”^{๑๗} จะเห็นได้ว่า การแก้ไขทุกข์ให้กับมนุษย์นั้นสามารถตีความได้ว่า คือ การทำให้มนุษย์เจริญขึ้น หรือ พัฒนาขึ้น ซึ่งตรงกับภาวนา ๔ หมายถึง (การเจริญ, การทำให้เป็นให้มีขึ้น, การฝึกอบรม, การพัฒนา : cultivation; training; development) ประกอบด้วย ๑. ภาวนา ๒. สีสภาวนา ๓. จิตภาวนา ๔. ปัญญาภาวนา^{๑๘} และเพื่อให้เห็นความหมายของคำนี้อย่างชัดเจน ผู้วิจัยขอยกข้อความบาลี “กถิ ภควา ภาวิตตโต ฯ ภควา ภาวิตกาโย ภาวิตสีโล ภาวิตจิตโต ภาวิตตปญโญ”^{๑๙} และข้อความที่ถูกแปลเป็นภาษาไทย โดย พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ในหนังสือพุทธธรรม ดังนี้

กถิ ภควา ภาวิตตโต ฯ ภควา ภาวิตกาโย ภาวิตสีโล ภาวิตจิตโต ภาวิตตปญโญ” แปล “พระผู้มีพระภาค ทรงเป็น “ภาวิตตโต” (พัฒนาพระองค์แล้ว) อย่างไร? (คือ) พระผู้มีพระภาค ทรงเป็น ภาวิตกาย (ทรงเจริญกายแล้ว/มีกายที่ได้พัฒนาแล้ว) “ภาวิตสีล” “ทรงเจริญศีลแล้ว/มีศีลที่พัฒนาแล้ว” “ภาวิตจิตโต” (ทรงเจริญจิตแล้ว/มีจิตที่ได้พัฒนาแล้ว) “ภาวิตปัญญา” (ทรงเจริญปัญญาแล้ว/มีปัญญาที่ได้พัฒนาแล้ว)”^{๒๐}

จากหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ผู้วิจัยได้เลือกใช้เป็น กรอบร่วมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามศาสตร์สมัยใหม่ “แอบราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow) เป็นนักจิตวิทยาและนักมนุษยวิทยา ซึ่งได้นำประสบการณ์ที่ได้จากการเป็นนักจิตวิทยาและ ผู้ให้คำปรึกษามาเป็นพื้นฐานในการเสนอทฤษฎีที่อธิบายถึงพฤติกรรมของมนุษย์ว่าจะมีความต้องการ เป็นระดับต่าง ๆ”^{๒๑} ทฤษฎีลำดับขั้นแรงจูงใจมาสโลว์ (Maslow’s Hierarchical Theory of Motivation) ถือว่าเป็นการอธิบายธรรมชาติพื้นฐานความต้องการของมนุษย์ ซึ่งประกอบด้วย ๕ ขั้น ดังนี้

๑. ความต้องการทางกาย (Physiological Needs) ๒. ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Safety or Security Needs) ๓. ความต้องการทางด้านสังคม (Love or Social Needs) ๔. ความต้องการที่จะได้รับการยอมรับในสังคม (Esteem Needs) แบ่งออกเป็น ๒ ระดับคือ ๔.๑

^{๑๖} สัมภาษณ์ นาง ศศิกันต์ ตาซิด, ครูชำนาญการโรงเรียนดอยแสนใจ (ตชด.อนุสรณ์) , ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๑๗} รายละเอียดใน ส.ม. (ไทย) ๑๙/๑๐๑/๖๑๓.

^{๑๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ลิขิตม์, ๒๕๔๖), หน้า ๒๘๑.

^{๑๙} ชุ.จุ (บาลี) ๓๐/๒/๒๗, ๓๐/๒/๖๘.

^{๒๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย, หน้า ๓๔๗.

^{๒๑} เมธา ทธิเมทาธิป, ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow’s Hierarchy of need), [ออนไลน์], แหล่งที่มา <https://www.gotoknow.org/posts/629839> (๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๑).

๔.๑ ความต้องการได้รับการนิยมนับถือจะเกี่ยวกับความต้องการชื่อเสียง ๔.๒ ความต้องการมีอิสระ ๕. ความต้องการที่จะได้รับความสำเร็จตามความนึกคิด (Self-Actualization Needs)^{๒๒}

ซึ่งทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการ ๕ ขั้น ของมาสโลว์นั้น ซึ่งในความของ ปิยะพัชร เครือเชื่อนเพชร และ ผจก. คำชูสังข์ ได้วิเคราะห์เป็นแนวทางไว้ว่า

บทบาทของความต้องการตามแนวคิดของ Maslow มีลักษณะเป็นไปในเชิงบวกมากกว่าที่จะเป็นเชิงลบ โดยเขากล่าวว่าความต้องการเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการพัฒนา ทั้งเป็นการพัฒนาศักยภาพและคุณภาพชีวิตของมนุษย์ และยังมีส่วนช่วยส่งเสริมในการพัฒนาสังคมให้ดีขึ้นด้วย ... ที่มองเห็นคุณค่าในตัวของคน และนอกจากนี้ทำให้อำนาจความต้องการของเขาเป็นไปในทิศทางบวก คือมองว่าความต้องการเป็นสิ่งที่ต้องได้รับการเติมเต็ม หรือทำให้พัฒนายิ่งๆขึ้นไป มนุษย์จึงจะสามารถมีความสุขได้^{๒๓}

จากที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนี้ ทำให้ผู้วิจัยมีความเห็นว่า กลุ่มชาติพันธุ์อาข่า หมู่บ้านแสนใจพัฒนา ตำบลแม่สลองใน อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ควรได้มีเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยบูรณาการกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ หลักภavana ๔ ^{๒๔} และศาสตร์สมัยใหม่โดยใช้ทฤษฎีลำดับขั้นแรงจูงใจมาสโลว์ (Maslow's Hierarchical Theory of Motivation) ว่าเมื่อเกิดการบูรณาการแล้วจะได้รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นอย่างไร ซึ่งเป็นประเด็นวิจัยที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา

๑.๒ คำถามการวิจัย

๑.๒.๑ วิธีชีวิตและสภาพปัญหาของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวงเป็นอย่างไร

๑.๒.๒ การพัฒนาคุณภาพชีวิตแนวพระพุทธศาสนาและศาสตร์สมัยใหม่เป็นอย่างไร

๑.๒.๓ แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการในกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง เป็นอย่างไร

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อศึกษาวิถีชีวิตและสภาพปัญหาของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง

๑.๓.๒ เพื่อวิเคราะห์การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวทางพระพุทธศาสนาและศาสตร์สมัยใหม่

๑.๓.๓ เพื่อนำเสนอแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง

^{๒๒} รายละเอียดใน Maslow. A.H., **Motivation and personality**, 2nd, (Ed. New York: Harper 8 Row, 1970), pp.138

^{๒๓} ปิยะพัชร เครือเชื่อนเพชร และ ผจก. คำชูสังข์, การศึกษาเชิงเปรียบเทียบเรื่องตำนานในพุทธศาสนาเถรวาทกับแนวคิดเรื่องความต้องการในทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์, **วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์**, ปีที่ ๔๓ ฉบับที่ ๑ มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๐: ๑๒๙.

^{๒๔} ขุ.ม. (ไทย) ๒๙/๕๐, ๘๔, ๑๔๙, ๑๘๙ และ ๒๑๐/๑๗๓, ๒๔๘, ๔๐๓, ๕๘๐ และ ๖๑๙.

๑.๔. ขอบเขตการวิจัย

“การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการในกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง” เป็นระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และภาคสนาม (Field Research) ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาวิจัย ๕ ด้าน คือ ขอบเขตด้านเอกสาร ขอบเขตด้านเนื้อหา ขอบเขตด้านระยะเวลา ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก และขอบเขตด้านพื้นที่

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเอกสาร

๑. ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยชั้นปฐมภูมิ จำกัดขอบเขตในคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙ และ อรรถกถาพุทธศักราช ๒๕๕๖.

๒. ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยชั้นทุติยภูมิ มีขอบเขตการศึกษา ดังนี้

๑) ศึกษาจาก หนังสือ เอกสารงานวิจัย บทความ สื่ออิเล็กทรอนิกส์และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

๒) ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ๔ ด้าน คือ กายภาพ สิ่งแวดล้อม สุขภาวะ และจิตใจ

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านเนื้อหา

๑. การศึกษาวิถีชีวิต และ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง

๒. หลักทฤษฎี ๔ กับศาสตร์สมัยใหม่เกี่ยวกับทฤษฎีลำดับขั้นแรงจูงใจมาสโลว์ (Maslow's Hierarchical Theory of Motivation)

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก

ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ที่เป็นการศึกษาวิจัยภาคสนาม (Field Study) โดยการสัมภาษณ์บุคคลผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยผู้วิจัยแบ่งเป็น ๓ กลุ่ม ประกอบด้วย

๑. กลุ่มผู้นำ ได้แก่ ผู้นำหมู่บ้าน จำนวน ๖ คน

๒. กลุ่มสมาชิกชนเผ่าอาข่า ได้แก่ ผู้อาวุโส และ สมาชิกชนเผ่าอาข่า จำนวน ๑๙ คน

๓. กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ นายกสมาคมกลุ่มชาติพันธุ์อาข่า จำนวน ๒ คน, ประธานโครงการกลุ่มผู้นุรักษ์ชาติพันธุ์อาข่า จำนวน ๒ คน และผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนา ๒ รูป/คน

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการวิจัย เป็นหมู่บ้านแสนใจพัฒนา ตำบลแม่สลองใน อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ใช้ขอบเขตระยะเวลาในการวิจัย เริ่มตั้งแต่ ๑๕ กุมภาพันธ์ – ๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๑ รวมระยะเวลา ๖ เดือน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ กลุ่มชาติพันธุ์อาข่า หมายถึง กลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นเชื้อสายชนเผ่าอาข่าที่มีถิ่นฐานอยู่ที่บ้านแสนใจพัฒนา อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

๑.๕.๒ ดอยแม่ฟ้าหลวง หมายถึง พื้นที่ราบสูงในอำเภอแม่ฟ้าหลวงสังกัดจังหวัดเชียงราย ในงานวิจัยนี้หมายถึงเอาตำบลแสนใจพัฒนา อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

๑.๕.๓ การพัฒนาคุณภาพชีวิต หมายถึง การพัฒนา ๔ ด้าน คือ การพัฒนาด้านปัจเจกบุคคล และการพัฒนาด้านสังคม โดยใช้หลักทฤษฎี ๔ และทฤษฎีลำดับขั้นแรงจูงใจของมาสโลว์ ๕ ชั้น คือ การพัฒนาด้านกาย การพัฒนาด้านศีล การพัฒนาด้านจิต และ การพัฒนาด้านปัญญา เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี และการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

๑.๕.๔ ศาสตร์สมัยใหม่ หมายถึง แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งใช้ทฤษฎีลำดับขั้นแรงจูงใจของมาสโลว์เป็นพื้นฐานสำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิต

๑.๕.๕ พุทธบูรณาการ หมายถึง การนำหลักทฤษฎี ๔ และกรอบแนวคิดพื้นฐานทางวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่า บ้านแสนใจพัฒนา อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย และทฤษฎีลำดับขั้นแรงจูงใจของมาสโลว์ ๕ ชั้น เพื่อนำมาบูรณาการร่วมกันในการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อให้เกิดการมีคุณภาพชีวิตที่ดี

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Literatures Review) ที่ผู้วิจัยได้นำมาศึกษาในงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมาย ๓ ประการ คือ ๑. ต้องการสำรวจภาพรวมขององค์ความรู้เกี่ยวกับแนวคิดและวิธีการเสริมสร้างความสุขตามแนวพระพุทธศาสนา และ ของสำนักวิปัสสนากรรมฐานสายวิปัสสนาวงศ์ ๒. เพื่อไม่ให้เป็นการซ้ำซ้อนกับงานที่นักวิจัยท่านอื่น ๆ ได้ทำมาแล้ว ๓. เพื่อให้เห็นช่องว่างทางวิชาการที่นักวิชาการท่านอื่น ๆ ยังไม่ได้ศึกษา หรือศึกษาบ้างแล้วแต่ยังไม่ครอบคลุม ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะขอเสนอเนื้อหาจากข้อมูล ๒ กลุ่มคือในกลุ่มหนังสือและเอกสารวิชาการกับในกลุ่มงานวิจัย โดยเรียงลำดับตามตัวอักษร ดังนี้

ขจิตถัย บุรุษพัฒน์ กล่าวในหนังสือ “ชาวเขา” ว่า ระบบการปกครองในหมู่บ้านคือหมู่บ้านของอาข่าทุกแห่งจะมีหัวหน้าหมู่บ้านอย่างน้อย ๑ คน หรืออาจจะมีหลายคน ถ้าหากหมู่บ้านใดมีหัวหน้าคนเดียวก็เรียกหัวหน้าคนนั้นว่าเจอม่า หรือหัวหน้าคนที่หนึ่ง ถ้าหมู่บ้านใดมีหัวหน้าหลายคน รองลงไปจะเรียกว่าเจอหย่า หัวหน้าหมู่บ้านนั้นอาจจะได้มาโดยการเลือกตั้ง หรืออาจเป็นตำแหน่งที่ตกทอดได้ ผู้มีอาวุโสในหมู่บ้านจะเป็นผู้เลือกตั้งหัวหน้าหมู่บ้าน ส่วนการลงโทษมีหลายอย่างกรณี โทษสถานเบาใช้การปรับไหม ส่วนการลงโทษสถานหนัก เช่น หากมีการฆ่ากันตายผู้ฆ่าอาจถูกตัดสินให้ตายตามกันไปหรือขับไล่ออกจากหมู่บ้าน^{๒๕}

เตือนใจ ดีเทศน์ กล่าวถึงความเชื่อของอาข่าในเรื่องวิญญาณบรรพบุรุษ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายทั้งที่ให้คุณและให้โทษ ข้อห้ามสำหรับการปฏิบัติตน บุคคลสำคัญในหมู่บ้าน ค่านิยม อาชีพ วงจรชีวิตในรอบปีเกี่ยวข้องกับประเพณีพิธีกรรมต่าง ๆ สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ที่ชาวอาข่าให้ความเคารพและนับถือกันอยู่อย่างเคร่งครัด และ ยังได้กล่าวถึงลักษณะความสัมพันธ์ของอาข่าที่มีต่อชนเผ่าอื่น

^{๒๕} ขจิตถัย บุรุษพัฒน์, ชาวเขา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แพร่พิทยาอินเตอร์เนชันแนล, ๑๕๑๘).

ที่อยู่บนภูเขาดลอดจนภาษาพูดและภาษาเขียน สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในหมู่บ้านประกอบด้วย ประตูลูกบ้าน (ลกข่อ) เป็นประตูที่ตั้งอยู่ทั้งทางด้านหน้าและทางด้านหลังศาลผี (หมีชา ลอเอ๊ะ) โดยจะตั้งอยู่ในป่าใกล้หมู่บ้าน ชิงช้า (หละชา) เป็นเอกลักษณ์ของอาข่าจะตั้งอยู่ใกล้ ๆ ประตูลูกบ้าน บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ (หละตู) เป็นบ่อน้ำที่ศักดิ์สิทธิ์ ทุกหมู่บ้านจะต้องมีบ่อน้ำอย่างน้อยหมู่บ้านละ ๑ บ่อ เขตป่าสงวนของหมู่บ้านจะอยู่ใกล้ ๆ หมู่บ้านเป็นป่าที่ชาวบ้านรักษาไว้ ในเขตป่าสงวนห้ามตัดไม้ มีการนับถือไม้ไผ่ผี (หนะซิหนะจะซ่อตู) เป็นไม้ไผ่ยาวๆ ผูกติดไว้กับเสาไม้ไผ่อยู่นอกหมู่บ้าน ตั้งอยู่บริเวณทางเดินเข้าหมู่บ้าน ป่าช้า (หลอบยุ่ม) ตั้งอยู่ทิศตะวันตกของหมู่บ้าน ลานสาวกอด (แดช่อง) เป็นเอกลักษณ์ที่มีเฉพาะเผ่าอาข่าเท่านั้น นอกจากนั้นยังกล่าวถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในหมู่บ้าน ที่ชาวอาข่าให้ความเคารพเป็นอย่างมาก^{๒๖}

สมัย สุทธิธรรม กล่าวถึงความเชื่อเรื่องผีของอาข่า ว่ามีความเชื่อในเรื่องโซกลางอยู่มาก โดยเฉพาะเรื่องผี มีบทบาทในวิถีชีวิตอย่างแยกไม่ออก ไม่ว่าพวกเขาจะประกอบกิจกรรมใด ๆ ก็ตาม ชาวอาข่าจะต้องคำนึงถึง และระมัดระวังไม่ให้ผีโกรธได้ เพราะจะมีทั้งผีดี และผีร้าย ผีดีจะคอยคุ้มครอง เช่น ผีบรรพบุรุษ ซึ่งทุกคนรอบครัวจะทำหิ้งผีบรรพบุรุษไว้ในห้องนอนของฝ่ายหญิงในปีหนึ่ง ๆ จะต้องทำการเซ่นไหว้อยู่เสมอมิให้ขาดส่วนผีร้ายจะเป็นผีตายทั้งกลม ผีตายโหง ผีป่า และผีน้ำ ซึ่งชอบทำให้คนเจ็บป่วยจึงจะต้องระมัดระวัง เป็นอย่างมาก^{๒๗}

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “วิธีบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่” ว่า พระพุทธศาสนาแสวงหาความจริงและนำเสนอความจริงโดยไม่ผูกขาดความจริงว่ามีเฉพาะในพระพุทธศาสนา ยอมรับความจริงทางวิทยาศาสตร์ที่มีจุดมุ่งหมายสูงสุดของการพัฒนา เพื่อแสวงหาผลประโยชน์หรือเพื่อสร้างศักยภาพการทำงานให้มีประสิทธิภาพสูงสุด โดยการฝึกอบรมให้การศึกษา มีความรู้ ความเข้าใจ และพัฒนาทักษะประสบการณ์ในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพส่วนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักการทางพระพุทธศาสนาเน้นการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมีปรัชญามานุษยเป็นสัตว์ประเสริฐที่พัฒนาได้ดีขึ้น จึงเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญานั้นเอง นักวิทยาศาสตร์อย่างไอน์สไตน์ที่ศึกษาวิทยาศาสตร์ทะลุปรุโปร่งในที่สุดก็จะเห็นสัจธรรม ความจริงที่ไม่ต่างจากมุมมองของพระพุทธศาสนาเมื่อมีผู้ถามไอน์สไตน์ตอบว่า “ถ้าจะมีศาสนาใดศาสนาหนึ่งที่ตอบสนองความต้องการทางวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ ศาสนานั้นก็คือพระพุทธศาสนา”^{๒๘}

สาลิกา หาญพานิชย์ ศึกษาเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการ” จากการศึกษาพบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตในมิติของศาสตร์สมัยใหม่ เน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มุ่งการตอบสนองภายนอกเป็นส่วนใหญ่ เช่น การมีปัจจัย ๔ บริโภคอย่างเพียงพอ การมีระบบเศรษฐกิจ การศึกษา การเมือง ความปลอดภัยในการดำเนินชีวิตที่มั่นคง และ การมีสัมพันธภาพที่ดีระหว่างบุคคล แต่การพัฒนาคุณภาพชีวิตทางพระพุทธศาสนา

^{๒๖} เตือนใจ ดีเทศน์, **คู่มือทำงานกับชาวเขาเผ่าอีเก้อ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โครงการศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา (ศศช.), ๒๕๓๑).

^{๒๗} สมัย สุทธิธรรม, **อีเก้อ**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทเลิฟแอนด์ลิฟเพรส จำกัด, ๒๕๔๑).

^{๒๘} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **วิธีบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

จะให้ความสำคัญทั้งกายและจิต การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่แท้จริงของมนุษย์ต้องทำให้ครบทั้งสองด้านพร้อม ๆ กัน รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการโดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา พบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวบ้านดงบังตั้งอยู่บนพื้นฐานของไตรสิกขา โดยการดำรงชีวิตตามกฎเกณฑ์ของสังคม การทำหน้าที่ของตนให้เป็นปกติตามสถานะและบทบาท นับเป็นการใช้หลักการของศีล ความตั้งใจมั่นในการประกอบสัมมาอาชีพจนประสบความสำเร็จ การมีสุขภาพจิตที่ดี การมีสมรรถภาพทางจิตที่เข้มแข็ง มีความพากเพียรพยายามในการประกอบหน้าที่การงาน นับเป็นการใช้หลักการของสมาธิ และ การมีความรู้ทั้งในการประกอบอาชีพ การพิจารณาแยกแยะสิ่งที่ควร ไม่ควร การสามารถปรับเปลี่ยนแนวความคิดจากการดำรงชีวิตในรูปแบบเดิมมาใช้แนวความคิดใหม่การมีเหตุมีผลในการดำรงชีวิตนับเป็นการใช้หลักการของปัญญา^{๒๙}

เอี่ยมอร ชลวร ศึกษาเรื่อง “การจัดการความรู้เชิงพุทธบูรณาการ” ผลการศึกษา พบว่า หลักธรรมที่โดดเด่นในพระพุทธศาสนาที่ทำให้เกิดกระบวนการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา ได้ยาวนาน เมื่อนำเอาพุทธธรรมดังกล่าวเข้ามาประยุกต์สร้างรูปแบบจัดการความรู้เชิงพุทธบูรณาการ เริ่มจากการประยุกต์โมเดลเกลียวความรู้ของ อิกุจิโรโนนากะ ที่เรียกว่าเชกิ มาเป็นแนวคิดหลัก ของการปฏิบัติแล้วนำหลักพุทธธรรมมาเสริมแรงผลักดันให้เกิดพลังในการขับเคลื่อน เป็นแบบจำลองใหม่ เป็นแบบจำลองการจัดการความรู้เชิงพุทธบูรณาการ^{๓๐}

ศิริศักดิ์ นันตี ศึกษาเรื่อง “การบูรณาการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีตะวันตก กับหลักการทางพระพุทธศาสนา” ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีตะวันตก หมายถึงกระบวนการที่ผู้บริหารมุ่งเน้นเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ภายในองค์การ อย่างเต็มความสามารถ เกิดขึ้นจากการผสมผสานแนวคิดทฤษฎีหลักทั้ง ๓ ด้าน ได้แก่ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ ทฤษฎีระบบ และ ทฤษฎีจิตวิทยา มีวิธีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยการฝึกอบรม การศึกษา ส่วนหลักการทางพระพุทธศาสนาเป็นรูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา มีขอบเขตครอบคลุมมรรคมงคล ๘ โดยมีผลสัมฤทธิ์หรือตัวชี้วัดคือภavana ๔^{๓๑}

นาถชนก บุญจันทร์ดี และคณะ ศึกษาวิจัย “การวิเคราะห์ผลกระทบจากการท่องเที่ยว โดยชุมชนที่มีต่อชนเผ่าอาข่าจังหวัดเชียงราย กระบวนการจัดการได้แก่ การวางแผนการดำเนินการ การนำและการควบคุมเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อส่งเสริมผลกระทบทางบวก จากการท่องเที่ยวโดยชุมชน และลดหรือป้องกันผลกระทบทางลบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน สรุปได้ว่า วัฒนธรรมอาข่าประกอบด้วยความเชื่อ พิธีกรรม ภูมิปัญญา เป็นเสมือนฐานรากของการนำสู่การจัดการท่องเที่ยวในด้านทุนทางธรรมชาติและ การจัดการการท่องเที่ยวในด้านทุนทางวัฒนธรรม ทั้งนี้กล่าวได้ว่า ความศรัทธาความเชื่อ เรื่องวิญญาณและธรรมชาติ พิธีกรรม และ การดำเนินชีวิตที่อยู่ร่วมกับธรรมชาติมีส่วนในการปลูกฝัง

^{๒๙} สาลิกา หาญพานิชย์, “การศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการ”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาเอก*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^{๓๐} เอี่ยมอร ชลวร, “การจัดการความรู้เชิงพุทธบูรณาการ”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๖).

^{๓๑} ศิริศักดิ์ นันตี, “การบูรณาการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีตะวันตกกับหลักการทางพระพุทธศาสนา”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

จิตสำนึกของการอนุรักษ์ธรรมชาติและวัฒนธรรมโดยวิธีการจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยว โดยชุมชน มุ่งเน้นการให้ความสำคัญกับการนำวัฒนธรรมอาข่าในการนำสู่การจัดการท่องเที่ยว คือการใช้กฎระเบียบข้อห้ามจากความเชื่อเป็นภูมิคุ้มกันเพื่อป้องกันผลกระทบทางลบจากการท่องเที่ยว และยังสามารถส่งเสริมผลกระทบทางบวกจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้เป็นอย่างดี ชาวอาข่า มีความเชื่อว่าระบบเครือญาติจะช่วยให้การประชุมภายในชุมชน มีการยอมรับในข้อตกลงร่วมกัน ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้เป็นอย่างดี รวมถึงยังให้ความเชื่อมั่นในบทบาทของผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำทางศาสนา รวมถึงผู้อาวุโสที่ชาวบ้านนับถือ ให้ทำหน้าที่ในการควบคุมดูแล ข้อปฏิบัติและข้อห้ามของชุมชน และ ผู้มาเยือน เพื่อให้ชุมชนอยู่ร่วมกันกับผู้มาเยือนได้อย่างสงบสุข^{๓๒}

พระครูปลัดสุวัฒน เมธาคูณ (ชยยันต์สีบกระพันธ์) ศึกษาเรื่อง “บูรณาการ หลักพุทธจริยศาสตร์ในการดำเนินชีวิตของคนไทยในสังคมปัจจุบัน.” ผลการศึกษาพบว่า เนื่องจากปัจจัยหลายอย่าง ที่สร้างความเจริญให้กับคนไทยในด้านวัตถุ แต่กลับสร้างความเสื่อมถอยทางด้านจิตใจ ซึ่งก่อให้เกิด ปัญหาเชิงจริยธรรมมากมาย หลักพุทธจริยศาสตร์ในการดำเนินชีวิตสามารถแบ่งออกเป็น ๓ ชั้นคือ ๑) พุทธจริยศาสตร์ระดับต้น ได้แก่หลักเบญจศีลและเบญจธรรม ๒) พุทธจริยศาสตร์ระดับกลาง ได้แก่ ศีล ๘ และ กุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ และ ๓) พุทธจริยศาสตร์ระดับสูง ได้แก่ มรรคมิองค์ ๘ ส่วน การบูรณาการสามารถทำได้ โดยนำหลักพุทธจริยศาสตร์ระดับต้น มาบูรณาการกับการดำเนินชีวิต ของกลุ่มบุคคลทั่วไป นำหลักพุทธจริยศาสตร์ระดับกลาง มาบูรณาการกับการดำเนินชีวิตของกลุ่ม ผู้ปฏิบัติธรรม และนำหลักพุทธจริยศาสตร์ระดับสูง มาบูรณาการกับการดำเนินชีวิตของกลุ่มบรรพชิต และองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับรูปแบบการบูรณาการ ได้แก่ “FEE Model”^{๓๓}

ภัทรพันธ์ เสริมสวัสดิ์ศรี ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาการท่องเที่ยวกับการเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมของชาวอาข่า” ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาตอยตุงให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว ทำให้มีนักท่องเที่ยวจากทั้งในประเทศและต่างประเทศเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเพื่อชมความงดงาม ทางธรรมชาติศิลปวัฒนธรรมและประเพณีของชาวเขาเป็นจำนวนมาก ซึ่งการท่องเที่ยวได้ส่งผลต่อ การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของชาวอาข่า หมู่บ้านอาข่าปากกล้วย ทั้งผลกระทบทางบวกและทางลบ ผลกระทบทางวัฒนธรรมด้านบวก ได้แก่การท่องเที่ยวทำให้เกิดการอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรม การละเล่นและเครื่องดนตรีของชาวอาข่า มีการนำการละเล่นของชาวอาข่ามาแสดงให้นักท่องเที่ยว ได้ชม ด้านการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมในหมู่บ้าน เริ่มมีการให้บริการที่พักแบบโฮมสเตย์ มีการจัดกิจกรรมลานวัฒนธรรมให้นักท่องเที่ยว ได้เรียนรู้วิถีชีวิตและแลกเปลี่ยนความรู้ทางวัฒนธรรม กับคนในหมู่บ้านอย่างใกล้ชิดสำหรับผลกระทบทางวัฒนธรรมด้านลบ ได้แก่ การท่องเที่ยว ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของค่านิยม ด้านการแต่งกายชาวอาข่าในหมู่บ้านนิยมแต่งกายด้วยเสื้อผ้า ที่ทันสมัยแบบคนพื้นราบ ด้านค่านิยมวัตถุและความทันสมัย ชาวอาข่าให้ความสนใจกับวัตถุสิ่งของ และความสะดวกสบาย ระบบทุนนิยมเข้ามามีบทบาทมากขึ้น เงินกลายมาเป็นปัจจัยที่สำคัญ

^{๓๒} นางชนก บุญจันทร์ดี และคณะ, “การวิเคราะห์ผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีต่อ ชนเผ่าอาข่าจังหวัดเชียงราย”.

^{๓๓} พระครูปลัดสุวัฒน เมธาคูณ (ชยยันต์สีบกระพันธ์), “บูรณาการหลักพุทธจริยศาสตร์ในการดำเนินชีวิต ของคนไทยในสังคมปัจจุบัน”, วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาพุทธศาสนศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหา มกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

ในการดำรงชีวิต ค่านิยมด้านการบริโภคมีการบริโภคอาหารแบบดั้งเดิมผสมผสานกับการบริโภคอาหารสำเร็จรูป ด้านการลดคุณค่าของงานศิลปหัตถกรรม มีการนำศิลปหัตถกรรมดั้งเดิมของชนเผ่ามาดัดแปลงเป็นสินค้าให้ทันสมัยเพื่อจำหน่ายเป็นของที่ระลึกให้กับนักท่องเที่ยว ด้านความเชื่อในการนับถือศาสนา การเปลี่ยนการนับถือศาสนาเพื่อให้สอดคล้องกับการดำเนินวิถีชีวิต ด้านภาษาชาวอาข่าสามารถพูดภาษาไทยได้มากขึ้น และสามารถพูดภาษาอังกฤษได้เฉพาะคำง่าย ๆ^{๓๔}

วิชญาภา เมธีวรฉัตร ศึกษาเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธของมหาวิทยาลัยราชภัฏ” ผลการศึกษาพบว่า แนวทางในการพัฒนากล่าวได้ว่า เป็นการผสมผสานทั้งเทคนิคของตะวันตกและของพุทธธรรมเข้าด้วยกัน สำหรับแนวทางการพัฒนาตามหลักพุทธธรรมใช้มรรคมีองค์ ๘ หรือ ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) เป็นแนวทางในการพัฒนาจะมี ๓ แนวทางสำคัญคือ แนวทางของการใช้ “ศีล” นำการพัฒนา เป็นการใช้ศีลเป็นจุดเริ่มต้นเป็นแนวทางปฏิบัติให้แก่ผู้ถูกพัฒนา แนวทางที่สองคือการใช้ “สมาธิ” เป็นจุดเน้นในการพัฒนา และแนวทางที่สามคือการใช้ “ปัญญา” เป็นแนวทางจุดเน้นในการพัฒนาผู้ที่ต้องการศึกษาปฏิบัติพัฒนาตนเองในแนวทางพุทธเป็นผู้มีเป้าหมายในการพัฒนาเพื่อที่หลุดพ้นจากห้วงทุกข์ มีภูมิธรรมสูง ย่อมจะต้องใช้ “ปัญญา” เป็นแนวทางในการพัฒนาแต่หากผู้ศึกษาปฏิบัติมีเป้าหมายในระดับโลกียธรรม ยังพอใจและมีความสุขกับการเวียนว่ายตายเกิดต้องการความก้าวหน้าในหน้าที่การงานมีคุณธรรมศีลธรรม เป็นพลเมืองดี แนวทางการพัฒนานั้นอาจเป็นเพียงระดับ “ศีล” หรือระดับ “สมาธิ” ก็เพียงพอ ความชัดเจนในปัจจุบันสามประการนี้ จะทำให้มีประสิทธิผลและประสิทธิภาพการพัฒนามากยิ่งขึ้น^{๓๕}

ลิขิต อีร์เวคิน ได้กล่าวไว้ใน “การคิดวิเคราะห์ปัญหาแบบสหวิทยาการ” ว่า สหวิทยาการ (multi-disciplinary approach) หมายถึง การมองปัญหา วิเคราะห์ปัญหาจากมุมมองของความรู้ทางสาขาวิชาการต่าง ๆ จากผู้รู้ ไม่มีใครสามารถจะรวมทุกแขนงอยู่ในคน ๆ เดียวได้ แต่ตัวอย่างที่เคยมีในสมัยกรีกโบราณมีนักปราชญ์หลายท่านที่ได้เริ่มใช้สหวิทยาการ เช่น เพลโต นำเอาสาขาวิชาต่าง ๆ คือวิทยาศาสตร์ และ สังคมศาสตร์ มาวิเคราะห์ร่วมกันส่วนอริสโตเติล เป็นตัวอย่างที่เห็นชัดยิ่งขึ้น มีทั้งแขนงวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์^{๓๖}

ปิยะพัชร เครือเขื่อนเพชร และ ผจญ คำชูสังข์ การศึกษาเชิงเปรียบเทียบเรื่องตัณหาในพุทธศาสนาเถรวาทกับแนวคิดเรื่องความต้องการในทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ จากผลการศึกษาพบว่า ทั้งสองแนวคิดมีมุมมองต่อมนุษย์แบบมนุษยนิยม คือเห็นคุณค่าในตัวของผู้มนุษย์ และเชื่อว่ามนุษย์มีศักยภาพที่จะพัฒนาได้ ในทางพุทธศาสนาได้แบ่งความต้องการของมนุษย์ออกเป็น ๒ ฝ่าย คือ ๒) ความต้องการฝ่ายดีหรือกุศล เรียกว่า “ฉันทะ” และ ๒) ความต้องการฝ่ายไม่ดี หรืออกุศล เรียกว่า “ตัณหา” ซึ่งต่างจากมาสโลว์ที่ไม่แบ่งความต้องการของมนุษย์ออกเป็นความต้องการในฝ่ายดี หรือไม่ดี ทั้งสองแนวคิดนี้ต่างก็กล่าวว่า กระบวนการเกิดขึ้นของความต้อ

^{๓๔} ภัทรพันธ์ เสริมสวัสดิ์ศรี, “การพัฒนาการท่องเที่ยวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของชาวอาข่า”, วารสารวิทยาการวิจัยและวิทยาการปัญญา, ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๑, เมษายน – กันยายน ๒๕๕๗: ๑๗.

^{๓๕} วิชญาภา เมธีวรฉัตร, “รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธของมหาวิทยาลัยราชภัฏ”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

^{๓๖} ลิขิต อีร์เวคิน, “การคิดวิเคราะห์ปัญหาแบบสหวิทยาการ”, [ออนไลน์] แหล่งที่มา: สยามรัฐออนไลน์ [๘ กันยายน ๒๕๕๙].

ความสัมพันธ์กับกระบวนการสัมผัสและรับรู้ แต่ทั้งสองแนวคิดนี้มีมุมมองต่อเรื่องบทบาทของตัณหา หรือความต้องการที่ต่างกัน โดยทางศาสนาพุทธกล่าวถึงบทบาทของตัณหาในแง่ลบ เป็นสิ่งที่ไม่ดี ถึงแม้บางครั้งตัณหาจะสามารถใช้เป็นแรงจูงใจให้เกิดการกระทำในด้านบวกได้ แต่ก็ได้ย่ำเตือนเสมอว่าหากใช้แรงจูงใจประเภทตัณหาโดยขาดสติปัญญากำกับก็จะทำให้เกิดผลเสียได้เช่นกัน ตัณหาจึงเป็นสิ่งที่ควรละทิ้ง ส่วนมาสโลว์เชื่อว่าความต้องการของมนุษย์นี้ควรจะได้รับ การเติมเต็มและพัฒนาให้เจริญงอกงาม^{๓๗}

จากการทบทวนเอกสารได้สรุปข้อมูลออกได้เป็น ๓ ประเด็นคือเนื้อหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ กล่าวถึงความเชื่อที่ส่งผลต่อความเป็นอยู่ เช่น พิธีกรรม ประเพณี ความเชื่อเรื่องวิญญาณบรรพบุรุษ หรือผีที่มีบทบาทในวิถีชีวิตอย่างแยกไม่ออก ต่อมาการท่องเที่ยวได้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของชาวอาข่าทั้งทางบวกและทางลบ วัฒนธรรมองค์กรเริ่มเปลี่ยนแปลงไป เนื้อหาอีกกลุ่มหนึ่งกล่าวถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยบูรณาการทฤษฎีตะวันตกกับหลักการทางพระพุทธศาสนา รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการ โดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ความรู้เรื่องสหวิทยาการการจัดการความรู้เชิงพุทธบูรณาการที่กล่าวถึงการนำเอาหลักพุทธธรรมมาเสริมแรงผลักดันให้เกิดพลังในการขับเคลื่อนขององค์ความรู้ แต่ยังไม่เห็นผู้ใดได้นำเอาความสำคัญในองค์ประกอบดังกล่าว ที่มีการบูรณาการกับพระพุทธศาสนา เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นช่องทางที่จะทำการวิจัยในเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการในกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง” จากการทบทวนเอกสารดังที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพจากการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยภาคสนาม (Field Research) ผู้วิจัยได้จัดขั้นตอนแห่งการดำเนินการวิจัย (Research Process) ดังนี้

๑.๗.๑ รวบรวมข้อมูลจาก คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและอรรถกถา พุทธศักราช ๒๕๕๖ หนังสือ เอกสารงานวิจัย บทความ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

๑.๗.๒ ทำการศึกษาข้อมูลที่ได้มาจัดแบ่งหมวดหมู่ หัวข้อ ให้การวิเคราะห์วิจัย

๑.๗.๓ ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) โดยการสัมภาษณ์บุคคลผู้ให้ข้อมูลหลักโดยการสัมภาษณ์บุคคลผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยผู้วิจัยแบ่งเป็น ๓ กลุ่ม ประกอบด้วย

๑. กลุ่มผู้นำ ได้แก่ ผู้นำหมู่บ้าน จำนวน ๖ คน

๒. กลุ่มสมาชิกชนเผ่าอาข่า ได้แก่ ผู้อาวุโส และ สมาชิกชนเผ่าอาข่า จำนวน ๑๐ คน

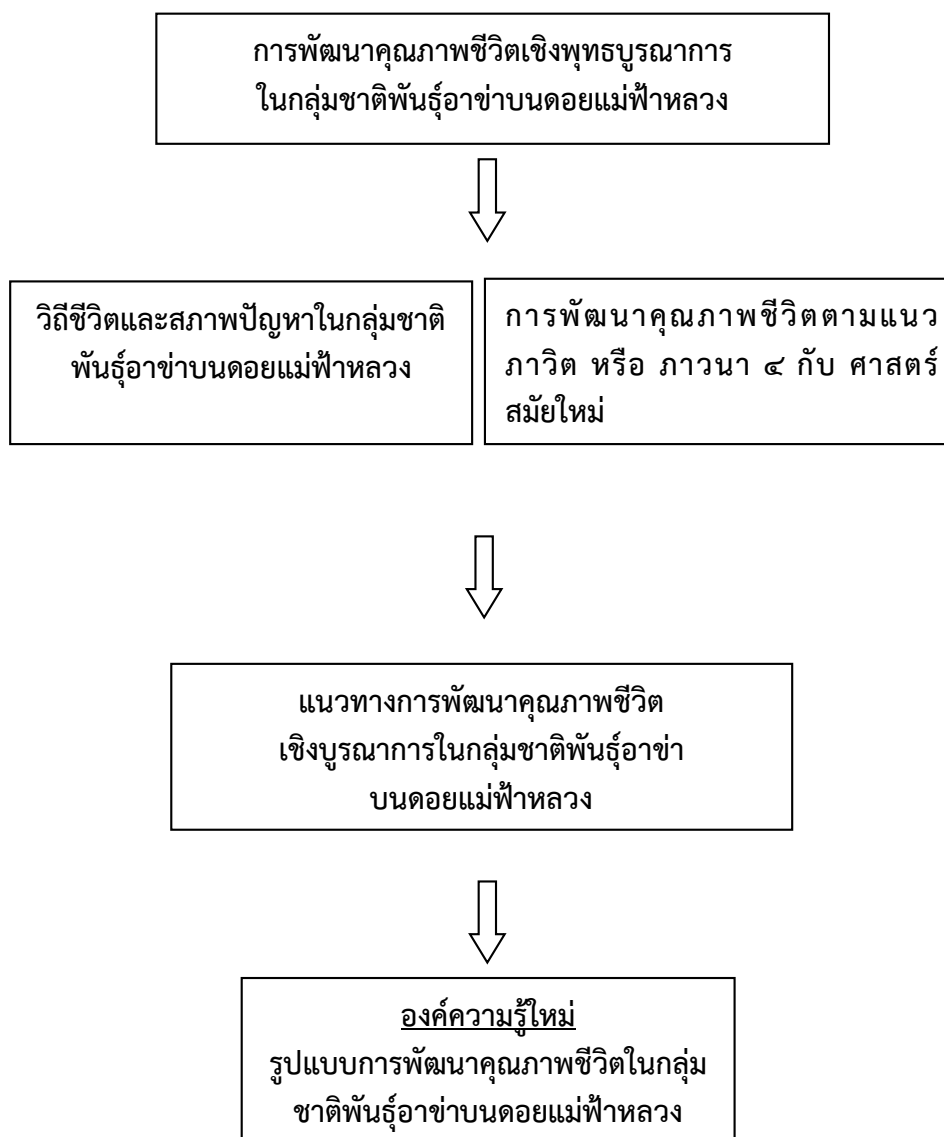
^{๓๗} ปิยะพัชร เครือเขื่อนเพชร และ ผจกญ คำชูสังข์, การศึกษาเชิงเปรียบเทียบเรื่องตัณหาในพุทธศาสนาเถรวาทกับแนวคิดเรื่องความต้องการในทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์, วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ปีที่ ๔๓ ฉบับที่ ๑ มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๐.

๓. กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ ประธานสมาคม
กลุ่มชาติพันธุ์อาข่า จำนวน ๑ คน, ประธานโครงการกลุ่มผู้นุรักษ์ชาติพันธุ์อาข่า จำนวน ๑ คน
และผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนา ๒ รูป/คน

๑.๗.๔ ศึกษาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทั้งสองข้างต้นที่ได้มา นำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์
และ สรุปข้อมูลจากเอกสารประกอบกับวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก สรุปผลการวิจัย

๑.๗.๕ นำเสนอผลการวิจัยในการพรรณนา/สรุปผล/ข้อเสนอแนะ

๑.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

๑.๙ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑.๙.๑ ได้ทราบวิถีชีวิตและการพัฒนาคุณภาพชีวิต ในกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง

๑.๙.๒ ได้ทราบหลักธรรมในพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต

๑.๙.๓ ได้ทราบแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการ ในกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง

๑.๙.๔ นำแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการ มาเป็นหลักปฏิบัติในการพัฒนาในกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง ในกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ และสังคม

บทที่ ๒

วิถีชีวิตและสภาพปัญหาของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง

บทที่ ๒ นี้ผู้วิจัยจะทำการศึกษาเกี่ยวกับวิถีชีวิตและสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง โดยผู้วิจัยจะเริ่มต้นการนำเสนอเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา และต่อเนื่องด้วยรูปแบบการอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร พร้อมกับการนำเสนอประเพณีและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าว่ามีผลกระทบอย่างไรต่อการดำเนินชีวิต และส่วนสุดท้ายคือการวิเคราะห์เกี่ยวกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นว่ามีลักษณะเป็นอย่างไรบ้าง โดยผู้วิจัยจะเริ่มต้นนำเสนอตามลำดับหัวข้อต่อไป

๒.๑ ประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง

ในงานวิจัยนี้ต้องการที่จะศึกษาถึงความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบ้านแสนใจพัฒนา ตลอดจนวิถีชีวิต ความสำคัญ แนวคิดและวัฒนธรรม ที่สืบทอดกันมานับศตวรรษ กลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบ้านแสนใจพัฒนามีแนวคิดที่แตกต่างไปจากชนเผ่าอื่น ๆ เช่นความเชื่อในบรรพบุรุษ สิ่งเร้นลับว่าเป็นผู้สร้างสรรค์สิ่งในโลก^๑ เป็นสิ่งสำคัญในการเชื่อมโยงระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติที่ถูกสอดแทรกอยู่ในวิถีชีวิต ถ่ายทอดออกมาผ่านพฤติกรรมต่าง ๆ จนกลายเป็นวิถีการดำเนินชีวิตที่สืบทอดมาจนเป็นวัฒนธรรมชนเผ่า

๒.๑.๑ ความหมายของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่า

ผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวมข้อมูลจากตำรา ที่นักวิชาการให้คำจำกัดความและความหมายของคำว่ากลุ่มชาติพันธุ์อาข่าไว้หลายประการ ดังนี้

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา ได้ให้ความหมายคำว่า ชาติพันธุ์ (Ethnos) ว่า หมายถึงกลุ่มที่มีพันธะเกี่ยวข้องกัน หมายถึง กลุ่มคนที่มีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษาพูด ตระกูลเดียวกัน และสืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษกลุ่มเดียวกัน ผู้ที่อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันจะมีความรู้สึกผูกพันทางสายเลือดและวัฒนธรรมเป็นความรู้สึกผูกพันที่ทำให้คนเหล่านี้มีความรู้สึกใกล้ชิดกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความรู้สึกผูกพันนั้นเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สำนักทางชาติพันธุ์ หรือชาติลักษณะ และที่แสดงเอกลักษณ์ออกมา โดยการผูกพันลักษณะการของเชื้อชาติและสัญชาติเข้าไว้ด้วยกัน^๒

โครงการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ จากงานวิจัยของโครงการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติว่า กลุ่มชาติพันธุ์อาข่า เป็นชื่อรวมที่เรียกกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งมีภาษาพูด ความเชื่อ วิถีชีวิต การแต่งกาย

^๑ สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการปฏิบัติการจิตวิทยาแห่งชาติ, **ชาวเขาเผ่าอีเก้อ**, (กรุงเทพมหานคร: มปส, ๒๕๕๘), หน้า ๕๐.

^๒ สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน, **ความหมายของชาติพันธุ์**, (กรุงเทพมหานคร: โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน, มปป, ๒๕๔๑), เล่ม ๒๓, บทที่ ๕.

คล้ายคลึงกัน มีกลุ่มอาข่าที่แตกต่างกันออกไป ในประเทศไทยมีกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าอยู่ ๘ กลุ่ม คือ อุโล้อาข่า ลอม้อาข่า เปี้ยะอาข่า ผะหม้ออาข่า หนาค้ออาข่า อ้าเค้ออาข่า อ้าจ้ออาข่า อุพ้ออาข่า^๓

กรมการปกครอง ได้ให้ความหมายไว้ว่า ชนกลุ่มน้อย (Minority group) หมายถึง กลุ่มชาติพันธุ์ที่ไม่ใช่คนไทยมีจำนวนน้อยกว่าเจ้าของประเทศและมีวัฒนธรรมแตกต่างกันไป อาศัยอยู่ในประเทศไทย อาจเป็นชนกลุ่มน้อยดั้งเดิม เช่น ชาวเขา อาจเป็นผู้เคลื่อนย้าย หลบหนีเข้าเมือง หรือเข้ามาพักชั่วคราว^๔

ลิขิต ธีรเวคิน ได้ให้ความหมาย ของคำว่า ชาวเขา ว่าหมายถึงชนกลุ่มน้อย ซึ่งตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ในอาณาบริเวณที่เป็นเทือกเขาสูงไม่เกินหนึ่งหมื่นฟุตจากระดับน้ำทะเล มีชนบทรรมนิยมประเพณี ความเชื่อ ภาษาพูด อาชีพ และอุปนิสัยใจคอคล้ายคลึงกันในด้านชาติพันธุ์ ชนบทรรมนิยมประเพณี และ ภาษาพูด มีความเชื่อเรื่องภูติผีปีศาจ มีการปกครองร่วมกัน ที่แตกต่างออกไปอย่างเห็นได้ชัดจากประชากรเจ้าของประเทศ^๕

สมัย สุธิธรรม กล่าวว่า ชนเผ่าอาข่า (Akha) เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพจากถิ่นฐาน และอาณาจักรที่เป็นอิสระบริเวณต้นแม่น้ำไทฮั่วสู้อยู่ในดินแดนทิเบต อพยพกระจัดกระจายมาอยู่ตามดอยสูงในประเทศพม่าอพยพย้ายถิ่นลงมาเรื่อย ๆ จนในที่สุดมีถิ่นฐานอยู่ทางตอนเหนือของประเทศไทย^๖

คำว่าอาข่า สามารถแยกศัพท์ได้ดังนี้ว่า อา แปลว่าขึ้น ข่า แปลว่าไกล ความหมายของคำว่าอาข่าแปลว่าห่างไกลความขึ้น มาจากความเชื่อที่ว่าถ้าอยู่ใกล้แม่น้ำจะมีโรคภัยไข้เจ็บมาก^๗ และจากตำนานของอาข่าที่เล่าสู่รุ่นหลังมา กล่าวว่า กาลครั้งหนึ่งชาวอาข่าได้เสียชีวิตไปมากเนื่องจากอยู่ใกล้แม่น้ำ ซึ่งอาข่าเรียกโรคนี้ว่ามืหิ โรคนี้อาจตรงกับโรคอหิวาตกโรค หรือไข้มาลาเรีย อย่างไรก็ตามหนึ่ง จากตำนานและแนวความเชื่อมีผลต่อที่อยู่อาศัย อาข่าจึงมักอยู่บนดอยสูงอาศัยอยู่เฉพาะในทวีปเอเชีย^๘

ในงานวิจัยฉบับนี้ หมายถึงกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นเชื้อสายชนเผ่าอาข่าที่มีถิ่นฐานอยู่ที่บ้านแสนใจพัฒนา อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ที่เคยเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ดั้งเดิมที่เป็นแขนงหนึ่งของชนเผ่าธิเบต-พม่า อพยพย้ายถิ่นลงมาเรื่อยๆ เพื่อแสวงหาความสงบ จนในที่สุดมีถิ่นฐานอยู่บ้านแสนใจพัฒนา อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย มีการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ

^๓ มูลนิธิกระจกเงา. **ชนเผ่าอาข่า: กลุ่มอาข่าในประเทศไทย**, [ออนไลน์] แหล่งที่มา: โครงการพิพิธภัณฑสถานชาเขื่อนออนไลน์: <http://www.hilltribe.org> [๗ พฤษภาคม ๒๕๖๑]

^๔ กรมการปกครอง, **เอกสารทะเบียนบ้าน**, (เชียงราย: อบต.แม่ฟ้าหลวง, ๒๕๕๒), หน้า ๑๓๒.

^๕ ลิขิต ธีรเวคิน, **ชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย**, (กรุงเทพมหานคร: แพร่พิทยา, ๒๕๒๑), หน้า ๕๖.

^๖ สมัย สุธิธรรม, **สารคดีชีวิตชนกลุ่มน้อยบนดอยสูง**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทเลิฟแอนด์ไลฟ์เพรส จำกัด, ๒๕๔๑), หน้า ๑๗.

^๗ สัมภาษณ์ นายวงศ์ชัย คณาวรลักษณ์, **ปราชญ์ชาวบ้าน**, บ้านแสนใจพัฒนา ตำบลแม่สลองใน อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย (๑๙ พฤษภาคม ๒๕๖๑).

^๘ ไพโรจน์ คงทวีศักดิ์, **อาข่าย้อย: พื้นที่การค้าในเมืองกับพลวัตทางชาติพันธุ์ของอาข่า**, วารสารสังคมศาสตร์ ปีที่ ๑๙ ฉบับที่ ๒/๒๕๕๐.

เดียวกัน ซึ่งมีลักษณะทางชีวภาพและรูปพรรณ (เชื้อชาติ) เหมือนกัน รวมทั้งบรรพบุรุษทางวัฒนธรรมด้วย มีความรู้สึกผูกพันทางสายเลือดและทางวัฒนธรรม ทำให้มีลักษณะเฉพาะเป็นอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์

๒.๑.๒ กำเนิดของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบ้านแสนใจพัฒนาบนดอยแม่ฟ้าหลวง จังหวัด เชียงราย

กลุ่มชาติพันธุ์อาข่าที่อยู่ในประเทศไทยมีต้นกำเนิดจากชนเผ่าอาข่าซึ่งเป็นกลุ่มชนที่มีพื้นเพเดิมอยู่ในเขตทวีปเอเชียอยู่ในเขตทิเบตและประเทศจีน มีการอพยพย้ายถิ่น และค่อย ๆ หยอยกันอพยพลงมาในระยะหลายทศวรรษเนื่องจากการถูกรุกราน^๙ โดยมีเส้นทาง ๒ เส้นทาง คือ เส้นทางแรก อาข่าได้อพยพโดยตรงจากประเทศจีน โดยเดินทางผ่านบริเวณตะเข็บชายแดนพม่า และแม่น้ำโขงประเทศลาว และเข้าสู่ประเทศไทยโดยตรงที่อำเภอแม่สาย โดยหมู่บ้านอาข่าแห่งแรกในประเทศไทยตั้งขึ้นในราวปีพ.ศ. ๒๔๔๖ บริเวณบ้านหินแตกใกล้ชายแดนพม่า เส้นทางที่สองอพยพจากแคว้นเชียงตุงประเทศพม่าเนื่องจากการเกิดปัญหาทางการเมือง ชาวอาข่าจึงอพยพเข้ามาเมืองไทยซึ่งมีความสงบร่มเย็นมากกว่าทางด้านฝั่งเขตอำเภอแม่จันทองหมอบ้านพญาไพร (ปัจจุบันเป็นอำเภอแม่ฟ้าหลวง)^{๑๐} ตามตำนานการกำเนิดอาข่าจากการเล่าขานมาของชนเผ่าอาข่าซึ่งเรียกว่า Tseevq^{๑๑} เชื่อว่าทุกสิ่งทุกอย่างปรากฏในจักรวาล เช่น ลม ฟ้า อากาศ ฯลฯ มีลำดับขั้นตอน ตำนานชนเผ่าอาข่า นับว่าเป็นชนชาติที่มีประวัติศาสตร์ชัดเจนอย่างน่าอัศจรรย์ใจทั้ง ๆ ที่ในอดีตที่ผ่านมาไม่มีภาษาเขียน ไม่มีการบันทึก และต้องอพยพหนีภัย ทำให้กระจัดกระจายพลัดพรากกัน^{๑๒} จากตำนานกล่าวว่าธรรมชาติและท้องฟ้านั้น ถูกเสกสรรขึ้นมาโดยมหาอำนาจ สืบทอดเผ่าพันธุ์กันลงมาอีก ๙ ช่วงเทพ พยางค์หลังชื่อบิดาจะกลายเป็นพยางค์หน้าของชื่อบุตร ซึ่งยังทำกันอยู่จนทุกวันนี้ ในพิธีใหญ่ เช่น งานศพ หรือในยามเกิดกสิกรรมถึงต้องภาวนาขอความช่วยเหลือจากบรรพบุรุษ จะมีการสืบสายต้นตระกูล ร่ายรายชื่อบรรพบุรุษจนครบตัวตนซึ่งมีอยู่กว่า ๖๐ ชื่อ^{๑๓} จะไล่ขึ้นไปเท่าที่จำเป็น^{๑๔} จากตำนานจะเห็นได้ว่ากลุ่มชาติพันธุ์อาข่าเป็นชนชาติที่นับถือบรรพบุรุษ มีความเชื่อเรื่องสิ่งลี้ลับต่าง ๆ ในจักรวาลที่ส่งผลต่อการประเพณี การดำเนินชีวิต พิธีกรรม วิถีชีวิต

^๙ สถาบันวิจัยชาวเขา, ความเข้าใจกับชนเผ่าต่างวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร: กรมประชาสงเคราะห์, ๒๕๒๘), หน้า ๑๖๙.

^{๑๐} มูลนิธิกระจกเงา, ชนเผ่าอาข่า: กลุ่มอาข่าในประเทศไทย, [ออนไลน์] แหล่งที่มา: โครงการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ: <http://www.hilltribe.org> [๗ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

^{๑๑} โรงเรียนดอยแสนใจ (ดชด.อนุสรณ์), ข้อมูลองค์ความรู้อาข่า, (เชียงราย: โรงเรียนดอยแสนใจ (ดชด.อนุสรณ์), ๒๕๖๐. (เอกสารอัดสำเนา).

^{๑๒} สัมภาษณ์, นายไกรสิทธิ์ สิทธิโชค (Artuq Bawrcae), นายกสมาคมอาข่าแห่งประเทศไทย, ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๑๓} สัมภาษณ์, นายอาเยะ อายี หมอผี, ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

๒.๑.๒.๑ กลุ่มอาข่าในประเทศไทย

การศึกษากลุ่มชาติพันธุ์อาข่า จากเอกสารที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์พบว่าในประเทศไทยมีอาข่าอยู่ ๘ กลุ่ม^{๑๔} ดังต่อไปนี้

๑. กลุ่มอุโล้อาข่า กลุ่มนี้มีมากที่สุดในจังหวัดเชียงราย กระจายไปสู่จังหวัดอื่น ๆ เช่น เชียงใหม่ หมู่บ้านอุโล้อาข่า มี ๒ ชุมชน คือ บ้านอาข่าดอยแสนใจ อำเภอแม่ฟ้าหลวง และบ้านอาข่าดอยสะโง๊ะ อำเภอเชียงแสน ส่วนมากยังนับถือประเพณีดั้งเดิมอยู่ กราบเช่นไหว้วิญญาณบรรพบุรุษ แต่มีบางส่วนที่ได้หันไปนับถือศาสนาพุทธ คริสต์ อิสลาม^{๑๕}

๒. กลุ่มลอม้อาข่า ลอม้อาข่าหรืออาข่าพม่า กลุ่มนี้อพยพมาจากประเทศพม่า เป็นกลุ่มที่มีประชากรรองลงมาจากอุโล้อาข่า กระจายอยู่ในจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ และตาก มีบางส่วนได้หันไปนับถือศาสนาพุทธ คริสต์^{๑๖} และยังมีบางส่วนที่ยังนับถือความเชื่อดั้งเดิม คือบูชาวิญญาณบรรพบุรุษมีการประกอบเทศกาลและพิธีกรรม

๓. กลุ่มผาหม้ออาข่า ผาหม้ออาข่า หรืออาข่าจิ้น พื้นเพเคยอาศัยที่เขตสิบสองปันนามณฑลยูนนาน เมื่อมีเทศกาลต่าง ๆ จะมีการไปมาหาสู่กันประจำปี กลุ่มผาหม้ออาข่าประมาณ ๘๐% นับถือความเชื่อดั้งเดิม ยึดถือการบูชาวิญญาณบรรพบุรุษ โดยการประกอบพิธีกรรมในแต่ละปีเหมือนอาข่าทั่วไป และบางส่วนได้เข้านับถือศาสนาคริสต์^{๑๗}

๔. กลุ่มเปี้ยะอาข่า อาข่ากลุ่มนี้ส่วนมากอพยพมาจากประเทศพม่าเข้ามาในประเทศไทยทางอำเภอแม่ฟ้าหลวง^{๑๘} ส่วนมากหันไปนับถือศาสนาคริสต์ ประมาณ ๑๐% ที่ยังนับถือความเชื่อดั้งเดิม

๕. กลุ่มหน้าคะอาข่า หน้าคะอาข่า มาจากประเทศจีน อพยพเข้ามาสู่ประเทศไทย เนื่องจากถูกโจรคุกคาม^{๑๙} อาข่ากลุ่มนี้ได้เปลี่ยนความเชื่อดั้งเดิมหมดแล้ว จึงไม่เหลือชุมชนที่ศึกษาเทศกาลและพิธีกรรม ส่วนมากหันไปนับถือศาสนาคริสต์

๖. กลุ่มอาเค้ออาข่า อาเค้ออาข่า เป็นกลุ่มอาข่าที่เคยอาศัยอยู่ในประเทศจีน ไกล่พรมแดนทิเบต ต่อมาได้อพยพโยกย้ายเข้ามาอยู่ตอนเหนือของประเทศพม่าเพราะการปฏิวัติการปกครองและวัฒนธรรมในประเทศ^{๒๐} และมาอาศัยอยู่ประเทศพม่าได้ระยะหนึ่งจึงได้อพยพเข้ามาในประเทศไทย นับถือศาสนาเดิมมากกว่า ๙๖% ยังทำเทศกาลและพิธีกรรมตามความเชื่อดั้งเดิม

^{๑๔} สมาคมเพื่อการศึกษาและวัฒนธรรมชาวอาข่าเชียงราย, ๘ กลุ่มชาติพันธุ์ อาข่า - ไทย, เอกสารเผยแพร่ ๒๕๔๖. หน้า ๗. (เอกสารอัดสำเนา).

^{๑๕} สมาคมเพื่อการศึกษาและวัฒนธรรมชาวอาข่าเชียงราย, ๘ กลุ่มชาติพันธุ์ อาข่า - ไทย, เอกสารเผยแพร่ ๒๕๔๖. หน้า ๙. (เอกสารอัดสำเนา).

^{๑๖} บุญยวีร์ ทวีพนารักษ์ (Mazev ma Burgaq) และคณะ, องค์ความรู้กลุ่มชาติพันธุ์อาข่า, (เชียงราย: องค์การภาคสนามชนเผ่าอาข่า, ๒๕๕๖), หน้า ๖.

^{๑๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗.

^{๑๘} อ้างแล้ว.

^{๑๙} สมาคมเพื่อการศึกษาและวัฒนธรรมชาวอาข่าเชียงราย, ๘ กลุ่มชาติพันธุ์ อาข่า - ไทย, หน้า ๘.

^{๒๐} มูลนิธิกระจกเงา, ชนเผ่าอาข่า: กลุ่มอาข่าในประเทศไทย, [ออนไลน์] แหล่งที่มา: โครงการพิพิธภัณฑสถานชาเขื่อนออนไลน์: <http://www.hilltribe.org> [๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑].

๗. กลุ่มผู้อาวุโส โดยส่วนมากได้หันไปนับถือศาสนาคริสต์^{๒๑} จึงไม่เหลือชุมชนที่นับถือและประกอบพิธีกรรมดั้งเดิม

๘. กลุ่มผู้อาวุโส กลุ่มนี้แทบไม่หลงเหลือความเชื่อดั้งเดิมได้หันไปนับถือศาสนาคริสต์เป็นส่วนใหญ่ จึงถูกเรียกชื่อว่าอาจ้อ ซึ่งแปลว่า หักเห เปลี่ยนไป หรือกลายพันธุ์^{๒๒}

๒.๑.๒.๒ กลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบ้านแสนใจพัฒนา

บ้านแสนใจพัฒนาเป็นชุมชนเก่าแก่ โดยมีอายุถึงปัจจุบัน ๑๐๓ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑) ที่ตั้งอยู่ หมู่ที่ ๒๒ ตำบลแม่สลองใน อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย^{๒๓} ถูกเรียกชื่อว่า “บ้านแสนใจ” เป็นชุมชนชาวไทยภูเขาเผ่าอาข่ากลุ่มอุโล่ ได้ตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่ในเขตป่าสงวนน้ำแม่จัน-แม่สลองฝั่งขวาอยู่บนดอยแสนใจซึ่งเป็นแนวเขาทอดยาวอยู่สูงจากระดับน้ำทะเล ๘๐๐ เมตร^{๒๔} บริเวณรอยเขตติดต่ออำเภอแม่จัน และ อำเภอ แม่ฟ้าหลวง

จากการสอบถามผู้เฒ่าอาข่าถึงความเป็นมาของสายตระกูลอาข่าที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยได้ความว่า ในอดีต มีผู้เฒ่าม้อกอง เชอมี และนายอุแซ จูเปาะ เป็นแกนนำมาตั้งชุมชนชาวไทยภูเขาอาข่า^{๒๕} ซึ่งเป็นชุมชนหน้าด่านที่เป็นเส้นทางติดต่อระหว่างเขตพื้นที่ดอยหินแตกอยู่ในแนวตะเข็บชายแดนพม่าและเป็นพื้นที่ที่สับสน (พื้นที่คอมมิวนิสต์) มีการเคลื่อนไหวของกองกำลังขุนสำในคดียาเสพติด ที่สร้างความเดือดร้อนไปทั่วโลก ในอดีตที่ผ่านมาทางราชการประเทศไทย ได้ดำเนินการจับกุมขุนสำ โดย นาย อุแซ จูเปาะเป็นแกนนำช่วยเหลือทางราชการ ใช้ชุมชนชาวไทยภูเขาอาข่าเป็นพื้นที่แนวหน้าของหน่วยงานราชการฝ่ายต่าง ๆ และการติดต่อกับกองกำลังชนกลุ่มน้อยเพื่อสร้างสันติภาพจนทางราชการปราบปรามขุนสำลงได้สำเร็จ ทำให้นายอุแซ จูเปาะ ได้รับพระราชทานชื่อสกุลว่า นายแสนใจ ไทบุญรักษ์ และติดยศเป็นร้อยตำรวจเอก จนได้รับการขนานนามว่า “ผู้กองแสนใจ” ดังนั้นชุมชนชาวไทยภูเขาอาข่า จึงถูกเรียกชื่อตามผู้นำชุมชนว่าหมู่บ้านแสนใจตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา^{๒๖} ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๒๗ มีปัญหาขาดแคลนน้ำ บ้านแสนใจได้โยกย้ายชุมชนลงมาทางทิศใต้ และได้มีการเปลี่ยนชื่อหมู่บ้านจากบ้านก้อแสนใจ เป็น “บ้านแสนใจพัฒนา” มาจนถึงปัจจุบัน

๒.๑.๓ ความสำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบ้านแสนใจพัฒนา ดอยแม่ฟ้าหลวง

จากการศึกษาวิเคราะห์พบว่า ชนเผ่าอาข่ามีทรัพยากรทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นเสน่ห์ของชุมชนที่ยังคงรักษาไว้ซึ่งวิถีชีวิต ประเพณี และพิธีกรรมตามรอบปีปฏิทินจากประวัติศาสตร์กว่า ๒,๗๐๐ ปีที่เป็นหนึ่งเดียว มีวิถีชีวิตความเชื่อแบบเดียวกัน ความมีวัฒนธรรมที่เป็นลักษณะเฉพาะของตน เช่น การแต่งกาย การนับถือบรรพบุรุษ ประเพณีต่าง ๆ เช่น ประเพณีไล่ชิงช้าที่โด่งดัง

^{๒๑} บุญยวีร์ ทวีพินาร์กซ์, (Mazev ma Burgaq) และคณะ, องค์ความรู้กลุ่มชาติพันธุ์อาข่า, หน้า ๘.

^{๒๒} สมาคมเพื่อการศึกษาและวัฒนธรรมชาวอาข่าเชียงราย, ๘ กลุ่มชาติพันธุ์ อาข่า – ไทย, หน้า ๑๐.

^{๒๓} องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สลองใน, สถิติประชากรจากทะเบียนบ้านระดับตำบล, (เชียงราย: องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สลองใน อำเภอแม่ฟ้าหลวง), ๒๕๖๑, หน้า ๑. [เอกสารอัดสำเนา].

^{๒๔} สมาคมเพื่อการศึกษาและวัฒนธรรมชาวอาข่าเชียงราย, ๘ กลุ่มชาติพันธุ์ อาข่า-ไทย, หน้า ๗.

^{๒๕} สัมภาษณ์ นายวงศ์ชัย คณาวรรักษ์, ปราชญ์ชาวบ้าน, บ้านแสนใจพัฒนา ตำบลแม่สลองใน อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย, ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๒๖} อ้างแล้ว.

ไปทั่วโลก บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ ประตูลู่บ้าน^{๒๗} ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์อาข่าปัจจุบันได้กลายเป็นจุดสำคัญหลาย ๆ ประการในวิถีสังคม

จากการสัมภาษณ์ นายไกรสิทธิ์ สิทธิโชคหรือ อาทุ๋ ปอแฉ่ (Artuq Bawrcae) กล่าวว่า การท่องเที่ยวกำลังมีผลกระทบต่อชนเผ่าอาข่า พื้นที่จังหวัดเชียงรายมีชุมชนชนเผ่าอาข่าตั้งถิ่นฐานอยู่บนดอยสูงเป็นจำนวนมาก ความเป็นชาวอาข่าปรากฏให้สังคมภายนอกชุมชนได้เห็นชัดในด้านภาษาการแต่งกาย ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ ธรรมชาติจากทิวทัศน์ของภูเขาสูงที่สลับซับซ้อนป่าไม้ดอกไม้เมืองหนาว ทำให้มีผู้คนสนใจที่จะเดินทางเข้ามาสัมผัสวิถีชีวิต ประเพณี พิธีกรรมต่างๆ ของชุมชน ในด้านนี้ทำให้วิถีชีวิตเปลี่ยนไป^{๒๘}

ความสำคัญในหลาย ๆ ด้าน เช่น ความสมบูรณ์ของพื้นที่เรื่องของสมุนไพร ชุมชนมีการรักษาพื้นฟูป่าสมุนไพร เพื่อใช้ในการรักษาโรคแบบดั้งเดิมที่ในปัจจุบันนี้หลาย ๆ ฝ่ายกำลังให้ความสนใจ เช่น โครงการวิจัยทางการแพทย์พื้นบ้านและชนเผ่าภาคเหนือได้ลงพื้นที่เพื่ออนุรักษ์สมุนไพรให้เป็นแพทย์ทางเลือก “ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนบ้านแสนใจพัฒนา คือ สมุนไพรของชนเผ่าอาข่า “เบาะฉ่อง เฮอะเออะ ยาก้า” ซึ่งแปลได้ว่า ยาของป่า (เบาะฉ่อง = ป่า เฮอะเออะ = ของ ยาก้า = ป่า) หรือยาที่ได้จากป่า โดยผู้อาวุโสในชุมชนเรียกว่าหมอยาสมุนไพร จะมีความรู้ในการใช้สมุนไพรเพื่อบำบัดรักษาโรค เช่น แผลเกิดจากไฟไหม้ ขาหัก แขนหัก กระดูกข้อมือเคลื่อน หรือแม้แต่แผลที่เกิดจากการทำร้ายของสัตว์ชนิดต่าง ๆ”^{๒๙} ภูมิปัญญาของอาข่ามีการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อที่ว่าความเจ็บไข้ได้ป่วยเกิดขึ้นจากสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยมีหมอพิธีกรรม ที่มีความรอบรู้ในบทสวด คาถาอาคม ส่วนหมอพิธีกรรมฝ่ายหญิง หรือแม่หมอเย้า เป็นหมอทรงเจ้า ทำหน้าที่เรียกขวัญผู้ป่วย สามารถรับรู้เรื่องราวของผู้ป่วยโดยสื่อสารกับโลกวิญญาณ”^{๓๐}

จากการค้นคว้าศึกษาพบว่า ชุมชนบ้านแสนใจพัฒนา มีความสมบูรณ์ของพื้นที่ป่าไม้มีภูเขาล้อมรอบ และมีป่าชุมชน ป่าพิธีกรรม ป่าอนุรักษ์เพื่อการใช้สอย ได้แก่ป่าชุมชนดอยโฮป่ากะและดอยห้วยโย-แสนใจ ที่ตั้งอยู่ในแนวเขารอยเขตติดต่ออำเภอแม่จันและอำเภอแม่ฟ้าหลวง อยู่ในเขตพื้นที่ป่าสงวนน้ำแม่จัน-แม่สลอง นอกจากนี้ยังมีสัตว์ป่า ๖๐ กว่าชนิด เช่นนกปรอด สัตว์น้ำ ๓๐ กว่าชนิด ผลไม้ป่าตามฤดูกาลไม่น้อยกว่า ๕๐ ชนิด มีแหล่งน้ำ ซึ่งเป็นแม่น้ำแม่สะแลป ลำห้วยเล็กอีกหลายสาย ช่วยกันรักษาพื้นฟูป่าไม้ อันเป็นถิ่นที่อยู่อาศัย เป็นแหล่งอาหาร แหล่งท่องเที่ยว และป่าประสมประสานพื้นที่กว่า ๑,๐๐๐ ไร่^{๓๑}

^{๒๗} สัมภาษณ์, นางรุจิรา ใจจักร นายกสมาคมเพื่อการศึกษาและวัฒนธรรมชาวอาข่า เชียงราย, ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๒๘} สัมภาษณ์, นายไกรสิทธิ์ สิทธิโชค หรือ อาทุ๋ ปอแฉ่ (Artuq Bawrcae), นายกสมาคมอาข่าแห่งประเทศไทย, ๗ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๒๙} สัมภาษณ์ นายอาโต เซอหมื่อ สมาชิกชนเผ่าอาข่าในหมู่บ้านแสนใจพัฒนา ตำบลแม่สลองใน อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย, ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๓๐} สัมภาษณ์ นางอาเกี แม่หมอ, สมาชิกชนเผ่าอาข่าในหมู่บ้านแสนใจพัฒนา ตำบลแม่สลองใน อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย, ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๓๑} สัมภาษณ์ นายองอาจ ตะห่อ, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านแสนใจพัฒนา ตำบลแม่สลองใน อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย, ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

การอนุรักษ์ปูแม่ฟ้าหลวง คือปูเจ็ดสีซึ่งเป็นปูที่มีลักษณะพิเศษ เมื่อกระทบแสงแดด จะมีสี ๗ สี เป็นพันธุ์ที่มีชนิดเดียวในโลก มีที่ลำห้วยเล็กที่บ้านแสนใจพัฒนาแห่งเดียวเท่านั้น เป็นปูที่ชุมชนและหน่วยงานหลาย ๆ ฝ่ายให้ความร่วมมือกันทำการอนุรักษ์ โรงเรียนดอยแสนใจ (ตชด.อนุสรณ์) และชุมชนให้ความสำคัญเรื่องการอนุรักษ์ปูแม่ฟ้าหลวงไม่ให้อพยพพันธุ์ ถือเป็นสายพันธุ์ใหม่ ใช้ชื่อสามัญว่า leagant Mountain crab เพราะที่ผ่านมาก็พบน้อยลงเรื่อย ๆ เพราะปัญหา ด้านการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม หากปล่อยไว้อาจสูญพันธุ์ได้ รวมถึงการรักษาความเป็นธรรมชาติ ของลำห้วยแม่แสน โดยทางโรงเรียนได้ศึกษาข้อมูลด้านต่าง ๆ จัดทำเป็นโครงการการศึกษาปูแม่ฟ้าหลวง และเข้าร่วมประกวดตามโครงการ ๑ โรงเรียน ๑ นวัตกรรมประจำปี ๒๕๕๙ ของคุรุสภา และได้รับรางวัล เหรียญทองระดับประเทศ ด้านจัดการแหล่งเรียนรู้^{๓๒}

ชุมชนมีการกำหนดพื้นที่ป่าออกเป็น ๓ ประเภท ได้แก่ ป่าชุมชน ป่าพิธีกรรม ป่าอนุรักษ์เพื่อการใช้สอย การใช้ยาสมุนไพรจากป่ามาใช้ในการประกอบพิธีกรรม ตามความเชื่อที่เชื่อว่า ความเจ็บไข้ได้ป่วยเกิดขึ้นจากสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยมีหมอพิธีกรรมที่มีความรอบรู้ในบทสวด คาถาอาคม^{๓๓} ซึ่งในการกระทำดังกล่าวเป็นการอนุรักษ์พืชพันธุ์ไม้อีกทางหนึ่ง นอกจากนี้ชุมชน มีการจัดตั้งโรงเรียนป่าไม้ ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ในเรื่องพันธุ์พืชที่ใช้เป็นสมุนไพร โดยมีกิจกรรม การเดินเท้าศึกษาเรียนรู้ป่าสมุนไพรชุมชน ทั้งระยะสั้นและระยะยาว เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกันระหว่างชาวบ้านกับนักท่องเที่ยว^{๓๔}

๒.๒ วิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง

การศึกษาวិเคราะห์วิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ในงานวิจัยฉบับนี้ หมายถึงเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบ้านแสนใจพัฒนา ซึ่งเป็นชุมชนชาวไทยภูเขา เผ่าอาข่า กลุ่มอยู่ไล่ เป็นชุมชนเก่าแก่ มีอายุถึงปัจจุบัน ๑๐๓ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑) ที่ตั้ง หมู่ที่ ๒๒ ตำบลแม่สลองใน อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

๒.๒.๑ ข้อมูลสภาพโดยทั่วไปและการวิเคราะห์สถานการณ์ในปัจจุบัน บ้านแสนใจพัฒนาเป็นชุมชนที่ขึ้นอยู่กับตำบลแม่สลองใน อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

๒.๒.๑.๑ สภาพทางภูมิศาสตร์

บ้านแสนใจพัฒนาเป็นชุมชนที่อยู่ในเขตอำเภอแม่ฟ้าหลวง ตั้งอยู่บริเวณ กิโลเมตรที่ ๑ ถนนสายขาหย่าง ป่าเมี่ยง ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของจังหวัดเชียงราย พิกัดที่ตั้ง NC ๘๓๙๕๐๕ แนวพรมแดนติดต่อประเทศสาธารณรัฐสหภาพพม่า ระยะทางยาวประมาณ ๙๓ กิโลเมตร^{๓๕} และมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

^{๓๒} เกรียงไกร ปัญญาภาส, “ร.ร.ดอยแสนใจปลูกอนุรักษ์ปูแม่ฟ้าหลวง-ห้วยแม่แสน”, ข่าวสดรายวัน, กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๙ ปีที่ ๒๖ ฉบับที่ ๙๔๑๔.

^{๓๓} สัมภาษณ์ นาง อากี แม่หมอ, สมาชิกชนเผ่าอาข่าในหมู่บ้านแสนใจพัฒนา ตำบลแม่สลองใน อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย, ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๓๔} สัมภาษณ์ นาย จ่านงค์ มาเยอะ, สมาชิกชนเผ่าอาข่าในหมู่บ้านแสนใจพัฒนา ตำบลแม่สลองใน อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย, ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๓๕} อำเภอแม่ฟ้าหลวง, ข้อมูลสภาพทั่วไปของอำเภอแม่ฟ้าหลวง, (เชียงราย: สำนักทะเบียนอำเภอแม่ฟ้าหลวง, ๒๕๖๐), หน้า ๑.

ทิศเหนือติดต่อ	ติดเขต ติดต่อกับประเทศสาธารณรัฐสหภาพพม่า
ทิศตะวันออกติดต่อ	ติดเขต ติดต่อกับอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย
ทิศใต้ติดต่อ	ติดเขต ติดต่อกับอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย
ทิศตะวันตกติดต่อ	ติดเขต ติดต่อกับอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

สภาพโดยทั่วไปเป็นภูเขาสูง มีเทือกเขาสลับซับซ้อน พื้นที่ลาดเอียงจากตะวันตกไปทางตะวันออก ระดับความสูงจากน้ำทะเลปานกลาง ประมาณ ๙๐๐ - ๑๕๐๐ เมตรแยกเป็น

พื้นที่ราบระหว่างภูเขา ๖,๐๕๕ ไร่ ร้อยละ ๑.๕๑

ภูเขา ๓๙๔,๖๘๘ ไร่ ร้อยละ ๙๘.๔๖

พื้นน้ำ ๑๓๕ ไร่ ร้อยละ ๐.๐๓^{๓๖}

สภาพแวดล้อมของชุมชนโดยรอบเป็นไร่นา หน่วยงานของทางราชการอื่น ๆ ได้แก่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพบ้านแสนใจ อยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลแม่สลองในพื้นที่หมู่บ้านในปัจจุบันประกอบด้วยพื้นที่นา ๖๐ ไร่ พื้นที่สำหรับอาศัย ๑๐๒ ไร่ พื้นที่สาธารณประโยชน์ ๑,๑๒๗ ไร่ โดยมีอาณาเขตติดต่อดังนี้คือ

ทิศเหนือติดต่อ	ติดเขต ติดต่อกับบ้านห้วยสำน
ทิศตะวันออกติดต่อ	ติดเขต ติดต่อกับบ้านแสนสุข
ทิศใต้ติดต่อ	ติดเขต ติดต่อกับบ้านแสนใจใหม่
ทิศตะวันตกติดต่อ	ติดเขต ติดต่อกับบ้านห้วยโย

๒.๒.๑.๒ สภาพภูมิอากาศ ฤดูร้อน ประมาณเดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคม ฤดูฝน ประมาณเดือนมิถุนายนถึงเดือนตุลาคม ฤดูหนาว ประมาณเดือนตุลาคมถึงเดือนกุมภาพันธ์^{๓๗}

๒.๒.๑.๓ กลุ่มประชากร ประชากรในบ้านแสนใจพัฒนาจากทั้งหมด ๖ หมู่บ้าน ได้แก่ ๑. บ้านอาโยะใหม่ ๒. บ้านแสนใจใหม่ ๓. บ้านอาโยะนามัย ๔. บ้านห้วยสำนใหม่ ๕. บ้านห้วยสำนเก่า ๖. บ้านห้วยสำนกลาง ๗. บ้านแสนใจเก่า จำนวนประชากรจากแบบสรุปข้อมูลชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ได้สำรวจและรวบรวมข้อมูลเพื่อจัดทำแผนชุมชนระดับหมู่บ้านในปี พ.ศ. ๒๕๖๐ ชาวอาข่าในหมู่บ้านแสนใจพัฒนา มีจำนวนประชากรตามทะเบียนบ้านระดับตำบล ๕๑๐ คน ๑๕๑ หลังคาเรือน ชาย ๒๔๔ คน หญิง ๒๓๖ คน^{๓๘} ปัจจุบันหมู่บ้านแสนใจพัฒนาได้รับความเจริญจากภายนอกอย่างรวดเร็วเนื่องจากมีการคมนาคมที่สะดวก เข้าถึงการรับบริการทางการแพทย์ การเพิ่มจำนวนประชากรจึงเป็นไปอย่างรวดเร็ว มีความเปลี่ยนแปลงทุกปี

^{๓๖} อ้างแล้ว.

^{๓๗} ข้อมูลโรงเรียน, **สภาพภูมิอากาศบ้านแสนใจพัฒนา**, (เชียงราย: mnvbn โรงเรียนดอยแสนใจ (ตชด.อนุสรณ์), ๒๕๖๑, หน้า ๒.

^{๓๘} องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สลองใน, **สถิติประชากรจากทะเบียนบ้านระดับตำบล**, (เชียงราย: องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สลองใน อำเภอแม่ฟ้าหลวง), ๒๕๖๑, หน้า ๑๑. [เอกสารอัดสำเนา].

๒.๒.๒ โครงสร้างของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง

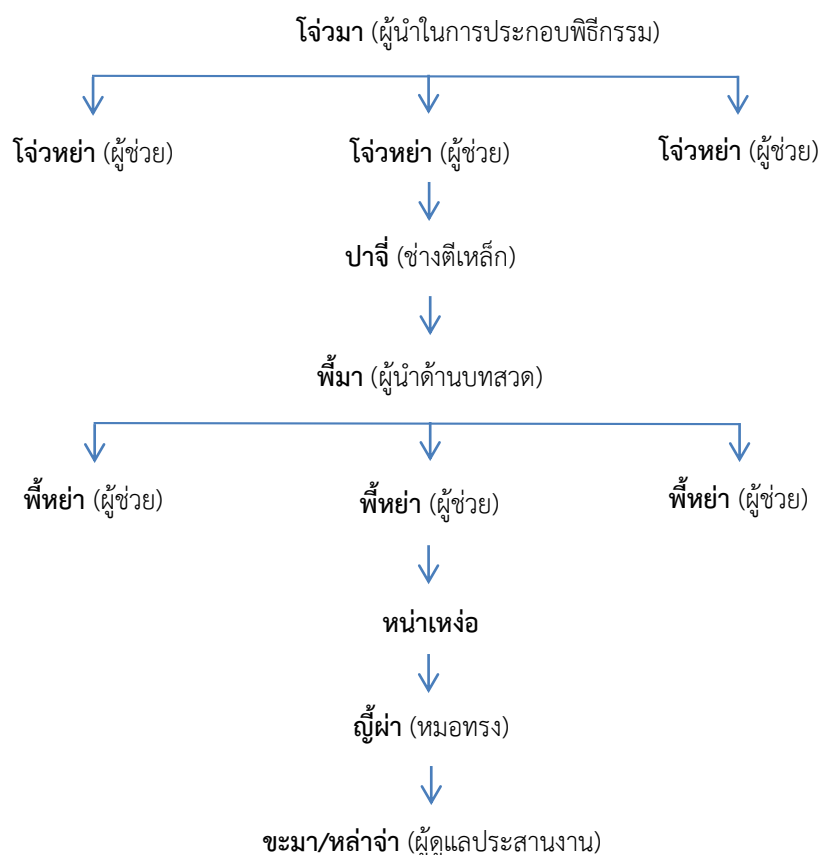
กลุ่มชาติพันธุ์อาข่ามีโครงสร้างที่เป็นอัตลักษณ์ของเผ่าพันธุ์ที่ทุกคนยอมรับด้วยใจจากความเชื่อในกฎต่าง ๆ มีการจัดระเบียบโครงสร้าง เพื่อความสะดวกในการอยู่รวมและการปกครองตลอดจนการช่วยเหลือ ซึ่งกันและกันที่ครอบคลุมทุกคนในชนเผ่า มีลักษณะต่างๆ ที่เป็นจุดเด่นดังที่ผู้วิจัยจะได้นำเสนอโดยลำดับ

๒.๒.๒.๑ โครงสร้างทางสังคม เป็นโครงสร้างการปกครองของอาข่าในอดีตจะเป็นระบบโครงสร้างแบบจารีตประเพณี ปัจจุบันได้เปลี่ยนมาปกครองแบบทางการ แต่ก็ยังไม่ทิ้งโครงสร้างการปกครองแบบดั้งเดิมทีเดียว ทุกวันนี้หมู่บ้านอาข่าจะใช้ควบคู่กันอยู่

๑. ผู้นำ จากที่เคยนำเสนอมาแล้วว่ากลุ่มชาติพันธุ์อาข่าในอดีตไม่มีอักษรใช้นั้นการถ่ายทอดศิลปวิทยา พิธีกรรม ประเพณี จึงเป็นไปโดยผู้รู้ที่มีความอัจฉริยะของผู้นำ มีจิตวิญญาณชาติพันธุ์อาข่า เป็นผู้มีพรสวรรค์เรื่องความทรงจำที่ดีเลิศ รอบรู้ศาสตร์และศิลป์ บทสวดมนต์ คาถาอาคม ยารักษาโรค ผู้เจนจัดในวิถีชีวิตอาข่าเป็นที่เคารพ ทุก ๆ คนในหมู่บ้านสามารถรับคำชี้แนะเรียนรู้ได้จากผู้รู้ ด้วยการฟัง การดู โดยปราศจากหนังสือบันทึก สืบทอดแบบมุขปาฐะในทุก ๆ เรื่อง ในกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าจะเคารพเชื่อถือผู้นำที่มีหลายฝ่ายผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจตัดสินคดีความต่าง ๆ คือผู้เฒ่า ผู้แก่ ผู้อาวุโส ซึ่งมีอำนาจในการตัดสินคดีต่าง ๆ

ในสมัยก่อนการคัดเลือกผู้นำชุมชน จะเป็นไปในลักษณะเลือกจากเสียงข้างมากและชี้ขาดให้เป็นผู้นำ ไม่มีการสืบเชื้อสาย ไม่เน้นที่การอ่านออกเขียนได้ แต่ขอให้เป็นคนดี มีความซื่อสัตย์ และสามารถปกครองดูแลให้ความยุติธรรมกับชาวบ้าน คนที่รับตำแหน่งเป็นผู้นำอยากลาออกเมื่อไหร่ก็ได้ ปัจจุบันเปลี่ยนเป็น ๔ ปีต่อ ๑ ครั้ง ระบบโครงสร้างทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่ามีตำแหน่งการปกครองในด้านต่าง ๆ ดังนี้

โครงสร้างทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่า^{๓๔}

๑) ตำแหน่ง “เจ๋อมา” เป็นผู้นำศาสนาของชุมชน เป็นผู้นำหลักในการบริหารตามโครงสร้างชุมชนอาข่าแบบดั้งเดิม

๒) ตำแหน่ง “เจ๋อหย่า” เป็นตำแหน่งที่รองลงมาจาก “เจ๋อมา” ซึ่งตำแหน่งนี้ในอดีตเคยดำรงตำแหน่งเป็น “เจ๋อมา” มาก่อน

๓) ตำแหน่ง จีปา/ปาจี เป็นตำแหน่งที่ใช้เรียกกับช่างตีเหล็กของหมู่บ้าน เนื่องจากตำแหน่งนี้ต้องมีการผลิต หรือซ่อมแซมเครื่องมือ อุปกรณ์การเกษตรของชุมชนทุกชนิด

๔) ตำแหน่ง ฟั้มา/เบ้วหม่อ เป็นตำแหน่งของหมอสวดพิธีกรรมทางศาสนา ทำหน้าที่ในการสวดพิธีตาม งานต่างๆ ตำแหน่งนี้เปรียบเสมือน พระ ในสังคมของคนไทย

๕) ตำแหน่ง หน้าเห่ง มีหน้าที่ในการประชาสัมพันธ์ และเป็นไกล่เกลี่ยคู่กรณี ซึ่งมีบทบาทสำคัญในชุมชนอาข่า

๖) ตำแหน่ง ญี่ผ่า เป็นตำแหน่งหมอทรง มีหน้าที่ในการรักษาคนไข้ คนป่วยในชุมชน โดยใช้ยาสมุนไพร และการเข้าทรง

^{๓๔} สัมภาษณ์ นายปิยพงษ์ อาซิ ผู้ใหญ่บ้าน (หัวหน้าหมู่บ้าน), หมู่บ้านแสนใจพัฒนา ตำบลแม่สลองใน อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย, ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

๓) ตำแหน่ง ขะมา/หละจำ เป็นผู้ที่มีความรอบรู้และเชี่ยวชาญในเรื่องต่าง ๆ ทำหน้าที่ประสานงานกับบุคคลภายนอก ปัจจุบันเปรียบเสมือนผู้ใหญ่บ้านทางการ อย่างไรก็ตามโครงสร้างการปกครองของอาข่าหลายหมู่บ้านยังมีการใช้รูปแบบการปกครองนี้อยู่ ในปัจจุบันมีระบบการปกครองของทางราชการที่มืองค์การบริหารส่วนตำบล มีผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้ที่จะตัดสินคดีความต่าง ๆ ในชุมชนคือผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการ ตลอดจนรับความเห็นของผู้อาวุโส แต่ถ้าเป็นเรื่องที่ใหญ่เกินที่ผู้นำและคณะกรรมการจะตัดสินได้ ก็จะเป็นเรื่องของทางราชการที่จะมาดำเนินการต่อไปโดยอยู่ภายใต้กฎหมายของประเทศไทย^{๔๐}

สรุปเรื่องผู้นำได้ว่า ผู้นำในกลุ่มชาติพันธุ์จะมีหลายตำแหน่งและ ทรงอิทธิพลในชุมชน แต่มาถึงยุคปัจจุบัน มีระบบการปกครองของทางราชการที่มืองค์การบริหารส่วนตำบลมีผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้ที่จะตัดสินคดีความต่าง ๆ ในชุมชนคือผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการ ตลอดจนรับความเห็นของผู้อาวุโส แต่ถ้าเป็นเรื่องที่ใหญ่เกินที่ผู้นำและคณะกรรมการจะตัดสินได้ ก็จะเป็นเรื่องของทางราชการที่จะมาดำเนินการต่อไปโดยอยู่ภายใต้กฎหมายของประเทศไทย^{๔๑}

๒. ผู้อาวุโส ชาวอาข่าจะนับถือและให้เกียรติแก่ผู้อาวุโสมาก ชาวอาข่าจะให้เกียรติกับผู้อาวุโสกว่า ผู้อาวุโสจะมีอำนาจในการตัดสินใจ ส่วนการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในเชิงสังคมล้วนเป็นหน้าที่ของผู้ชายแต่สตรีก็มีความสำคัญเป็นอย่างมาก โดยจะเป็นผู้ที่ช่วยเหลือสนับสนุน และเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ ในระดับครอบครัว จึงถือว่าเป็นผู้ร่วมทุกข์ร่วมสุขบนพื้นฐานความพึงพอใจร่วมกัน^{๔๒}

๓. โครงสร้างครอบครัว อาข่ามีการจัดระเบียบโครงสร้าง เพื่อความสะดวกในการอยู่รวมและการปกครอง ตลอดจนการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน กล่าวคือ โครงสร้างครอบครัวเป็นครอบครัวแบบขยาย ถือว่าผู้ชายเป็นหัวหน้าครอบครัวที่มีความสำคัญ เนื่องจากผู้ชายจะเป็นผู้สืบสายวงศ์ตระกูลของครอบครัวอาข่า^{๔๓} โดยมีชื่อผู้ชายเป็นหลัก การขยายครอบครัวอาข่าเป็นการขยายออกทางบิดา ผู้ชายในครอบครัวอาข่าจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเรียนรู้ลำดับชื่อของบรรพบุรุษ ตลอดจนพิธีกรรมประเพณีของครอบครัว เพื่อจะได้สืบสานถ่ายทอดให้กับน้องหรือลูกหลานต่อไป โดยมีความสำคัญในการถือสายโลหิตดังนี้คือ เมื่อตายแล้วทุกคนต้องไปอยู่ร่วมกับบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วเป็นข้อกำหนด

๔. โครงสร้างบ้านอาข่า^{๔๔} บ้าน หรือ ยุ่ม ของอาข่าเป็นบ้านที่สร้างด้วยไม้และมุงหลังคาด้วยหญ้าคา หิ้งผีบรรพบุรุษเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สุดในบ้าน ก่อนที่จะมีการสร้างบ้าน

^{๔๐} องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สลองใน, สถิติประชากรจากทะเบียนบ้านระดับตำบล, (เชิงราย: องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สลองใน อำเภอแม่ฟ้าหลวง), ๒๕๖๑, [เอกสารอัดสำเนา].

^{๔๑} เรื่องเดียวกัน

^{๔๒} สัมภาษณ์ นายปิยพงษ์ อาซิ ผู้ใหญ่บ้าน (หัวหน้าหมู่บ้าน), หมู่บ้านแสนใจพัฒนา ตำบลแม่สลองใน อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย, ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๔๓} ข้อมูลโรงเรียน, ข้อมูลองค์ความรู้ชาติพันธุ์อาข่า, (เชียงราย: mnvbn โรงเรียนดอยแสนใจ (ตชด.อนุสรณ์), ๒๕๖๑, หน้า ๑๗.

^{๔๔} พนาภรณ์ ศรีมูล “พลวัตทางสถาปัตยกรรมของชุมชนพื้นถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์อาข่า” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร), ๒๕๕๕, หน้า ๒๐.

ชาวอาข่าจะมีพิธีสำหรับเลือกที่ที่จะสร้างบ้าน หลังจากที่ได้เลือกที่แล้วก็จะมีการสร้างบ้านโดยชาวบ้านทุกคนจะมาช่วยกันสร้างให้ และในการสร้างบ้านทุกครั้งต้องนับวันฤกษ์ ต้องสร้างในวันที่ดีและไม่ควรสร้างในวันที่เป็นวันเกิดของคนใดคนหนึ่งในครอบครัว เพราะจะทำให้คนไม่หลับและโชคร้ายไม่ดี ตามความเชื่อที่อาข่าเชื่อกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ เมื่อสร้างบ้านเสร็จเรียบร้อยแล้วจะมีการขึ้นบ้านใหม่ หลังจากทำพิธีขึ้นบ้านใหม่ก็จะนับวันฤกษ์ ถ้าเป็นวันที่ดีเหมาะสมจะทำพิธีมัดหิ้งผีบรรพบุรุษ หลังจากการสร้างบ้านเสร็จเรียบร้อยแล้ว จะต้องวางพินตรงบริเวณที่ฝังเสาแรก เพราะชาวอาข่าเชื่อว่าเจ้าที่เจ้าทางจะอยู่ที่นั่นจะเป็นผู้ดูแลความทุกข์สุขของคนในบ้าน

ชาวอาข่าจะมีการสร้างบ้าน ๒ ลักษณะ คือ บ้านที่สร้างให้มีพื้นที่อาศัยติดกับดินเรียกว่า “ยุ่มเอาะ” (nymr awv) โดยภายในบ้าน บริเวณส่วนใหญ่ที่ใช้ประโยชน์จะเป็นพื้นดิน และที่นอน จะเป็นขนอนที่ปูด้วยไม้ไผ่ การสร้างบ้านในลักษณะนี้เราสามารถสร้างให้สูงขึ้นก็ได้ ซึ่งต่างกับการสร้างบ้านแบบยกพื้น ถ้าสร้างแบบยกพื้นแล้วไม่สามารถสร้างให้ติดดินได้จนกว่าจะเปลี่ยนชุมชน ส่วนแบบที่สอง เป็นการสร้างบ้านแบบยกพื้นทั้งหลัง ซึ่งบ้านทั้งสองลักษณะนี้มีประตูเข้าออกของบ้าน มีการสร้างระเบียงเพื่อใช้งานเอนกประสงค์ เช่น ที่เก็บอาหารสัตว์เลี้ยงนั่งเล่น หรือเป็นที่นั่งคุยกันของหนุ่มสาว มีที่กั้นห้องเป็นสองฝ่าย คือ ห้องของฝ่ายผู้ชาย ของฝ่ายผู้หญิง มีเตาไฟเพื่อใช้ประโยชน์ในการทำอาหาร การสร้างบ้านของอาข่าจะอยู่ได้ ๔-๕ ปี มีการซ่อมแซมทุกปี

๕. การละเล่นของเผ่าอาข่า^{๔๔} แบ่งได้เป็น ๒ ประเภทใหญ่ๆ ดังนี้

๑) การละเล่นในพิธีกรรม

ลูกข่าง (ฉ่อง) เป็นการละเล่นของอาข่าที่เล่นในช่วงที่มีพิธีกรรมหรือประเพณีเท่านั้น จะมีปีละครั้ง การละเล่นลูกข่างเป็นการละเล่นที่ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน และเป็นการละเล่นของผู้ชายในวันที่มีพิธีกรรมไล่ชิงช้า (หล่าฉ่องปีเออ)

ประเพณีไล่ชิงช้า เป็นประเพณีที่จัดขึ้นช่วงประมาณปลายเดือนสิงหาคม-ต้นเดือนกันยายนของทุกปี หลังจากทำการเพาะปลูกข้าว หรือข้าวโพดเสร็จเรียบร้อยแล้ว โดยชิงช้าที่จะมี ๓ ลักษณะคือ ชิงช้าใหญ่ที่ชาวบ้านร่วมกันสร้างขึ้น (หล่าฉ่อง) ชิงช้าหมุน (กาลาหล่าฉ่อง) และชิงช้าขนาดเล็กที่สร้างไว้หน้าบ้านของแต่ละครอบครัว (เออเลอ) ประเพณีไล่ชิงช้าเป็นประเพณีที่ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน และเป็นโล่เพื่อเร่งผลผลิตต่าง ๆ ที่เพาะปลูกให้เจริญงอกงาม

การเต้นรำ (บ่อฉ่องตูเออ) จะเล่นในช่วงที่มีพิธีกรรม หรือประเพณีเท่านั้น โดยทั้งชาย และหญิงจะแต่งกายด้วยชุดประจำเผ่าทั้งงดงาม แล้วมารวมตัวกันที่ลานหมู่บ้าน หรือที่ ๆ มีพื้นที่กว้างขวางโดยจะมีอุปกรณ์ที่ใช้ในการเต้นรำดังนี้ กลองที่ทำมาจากไม้ หนึ่งวง-กว้าง ฆ้อง ฉิ่ง กระบอกไม้ สำหรับลักษณะการเต้นก็มีหลายแบบด้วยกันคือเต้นเป็นวงกลม โดยทุกคนจะเต้นเป็นจังหวะตามเสียงกลอง โดยจะเต้นจากด้านซ้ายไปยังด้านขวาอย่างพร้อมเพรียงกัน

^{๔๔} พินิจ พิชยกุลป์, “ข้อห้ามข้อนิยมเบื้องต้นทางสังคมของชาวเขาเผ่าอาข่า,” งานวิจัย, (เชียงใหม่: สถาบันวิจัยชาวเขา, ๒๕๕๖), หน้า ๓๑.

และต้นแบบลาวกระทบไม้ เป็นการเต้นที่เน้นในเรื่องของจังหวะ โดยผู้หญิงจะมีกระบอกไม้ไผ่สำหรับกระทบไม้แล้วให้เกิดเสียงดัง และผู้ชายก็อาจเต้นเป็นวงกลมล้อมรอบผู้หญิงก็ได้

๒) การละเล่นของผู้หญิง การเล่นสะบ้า (อะเบอฉ่อเออ) การเล่นสะบ้าจะนิยมเล่นกันในช่วงที่มีงานประเพณี หรืออยู่กรรม เพราะชาวบ้านจะมีเวลาว่างจึงหันมาเล่นสะบ้าเป็นการละเล่นของผู้หญิง โดยจะเก็บผลสะบ้าจากป่ามาแล้วเล่นกัน เป็นการเล่นเป็นทีม

๓) การละเล่นของเด็กอาข่า เป็นการละเล่นสามล้อ (ลาหล่อ) แต่เป็นการละเล่นที่เด็กอาข่านิยมเล่นกันมาก โดยเมื่อต้องการทำสามล้อก็จะไปหาตัดท่อนไม้ที่มีขนาดใหญ่พอสมควร จากนั้นก็ตัดไม้มามัด หรือตอกให้แน่น โดยข้างหน้าจะมีเพียงล้อเดียว และข้างหลังมี ๒ ล้อ ทุกอย่างพร้อมแล้วก็สามารถนำมาเล่นได้เลย

๔) การละเล่นไม้โกงกาง (หม่อหน่อ) เป็นของเล่นที่ค่อนข้างหวาดเสียวสำหรับบุคคลที่ยังไม่เคยเล่น เพราะจะต้องจัดทรงให้ได้ก่อน

๖. เครื่องดนตรี^{๔๖} จากความเชื่อที่ว่าเมื่อคนอยู่ด้วยกันก็ได้เกิดลูกเกิดหลานมากขึ้น ทำให้เกิดประเพณีพิธีกรรมต่าง ๆ เมื่อเวลาที่ลูกหลานอยู่ห่างไกลกัน ก็จะใช้เครื่องดนตรีเป็นสื่อเพื่อแสดงความคิดถึงต่อกันจนทำให้เครื่องดนตรีเป็นที่นิยม และสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบันนี้ เครื่องดนตรีของอาข่ามีหลายประเภท ดังนี้

แคน (หละเจ้) เป็นเครื่องดนตรีที่นิยมเล่นกันของผู้ชายอาข่า ซึ่งจะเล่นในช่วงที่มีเทศกาลหรือพิธีกรรมต่าง ๆ

ขลุ่ย เป็นเครื่องดนตรีที่นิยมเล่นในหมู่ผู้ชายอาข่าซึ่งในปัจจุบันก็ยังมิขลุ่ยอยู่แต่คนที่สามารถเป่าได้มีอยู่น้อยมาก ส่วนใหญ่จะเป็นผู้เฒ่าผู้แก่ที่ยังเป่ากันอยู่ในระหว่างเดินทางไปทำไร่ทำสวน เพื่อความเพลิดเพลินสนุกสนาน แต่เด็ก ๆ และเยาวชนในหมู่บ้านจะไม่นิยมเป่ากันแล้ว ขลุ่ยต้นข้าว จะนิยมเป่ากันเฉพาะฤดูเกี่ยวข้าวเท่านั้น

เป่าใบไม้ ส่วนใหญ่ชาวบ้านจะนิยมเป่าในระหว่างทางไปทำไร่ ทำสวน หรือระหว่างทางไปท่องเที่ยวต่างหมู่บ้าน

เป่าไม้ไผ่ ทำจากไผ่ลำเล็ก ส่วนมากจะนิยมเป่ากันเป็นกลุ่มหลาย ๆ คน เวลาจะเดินทางไปไหนมาไหน

จิ้งหรีด การเล่นจะใช้วิธีการตีต และจะใช้ลมที่ปากช่วยในการทำให้เกิดเสียง ส่วนใหญ่หนุ่ม ๆ ในหมู่บ้านจะเล่นกัน เพื่อเป็นสื่อในการเกี้ยวสาว

ซึง ซึงของอาข่าจะมี ๓ สาย ซึ่งเป็นเครื่องเล่นของผู้ชายและจะเล่นกันในเวลาที่ว่างจากการทำงาน เพื่อเป็นสื่อการเกี้ยวสาว โดยมีคนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้านเป็นคนทำให้และจะสอนวิธีการเล่นให้ด้วย

กลอง สมัยก่อนคนที่สามารถทำกลองได้จะต้องเป็นผู้ที่มีบารมีสูง เช่น หมอผี ผู้นำศาสนา ช่างตีเหล็ก หรือผู้เฒ่าผู้แก่ เป็นต้น

^{๔๖} กมลลักษณ์ นวมสาส์, การศึกษาดนตรีชาวเขาเผ่าอาข่า, ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๖, หน้า ๒๓.

ฆ้อง ฆ้องถือเป็นเครื่องดนตรีที่สำคัญมากชนิดหนึ่ง ซึ่งทุกครอบครัวในหมู่บ้านจะต้องมี เพื่อใช้ในการทำพิธีกรรมหรือประเพณีที่สำคัญ ๆ ของหมู่บ้าน

ฉิ่ง ใช้ในประเพณีหรือเทศกาลต่าง ๆ ที่สำคัญภายในหมู่บ้าน ฆ้อง กลอง ฉิ่ง เครื่องดนตรีทั้งสามชนิดนี้จะต้องเล่นร่วมกันและจะใช้ในพิธีที่สำคัญ ๆ เท่านั้น และพิธีนั้นจะต้องเป็นพิธีเกี่ยวกับส่วนรวมด้วยจะนำมาเล่นภายในครอบครัวไม่ได้ เครื่องดนตรีของชนเผ่า คือสิ่งที่บ่งบอกถึงภูมิปัญญาที่ใช้ในการสื่อสารอารมณ์

๒.๒.๒.๒ โครงสร้างทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์เป็นวิถีชีวิตที่กลมกลืนกับระบบนิเวศวิทยา หรือสภาพแวดล้อมที่รายรอบอยู่ที่เกี่ยวข้องกับการทำมาหากิน การรักษาตนหรือการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นวิถีชีวิตที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน การประพฤติปฏิบัติ เช่นเดียวกับกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าที่มีประเพณีพิธีกรรมต่างๆ ที่สืบทอดกันมาจนกลายเป็นวัฒนธรรมดังต่อไปนี้

๑. วัฒนธรรมการไหว้บรรพบุรุษ^{๔๗} ชนเผ่ามีความเชื่อว่าบรรพบุรุษชาติพันธุ์อาข่าได้สร้างสรรค์สิ่งล้ำค่าน่าอัศจรรย์มากมาย ซึ่งมีทั้งปรัชญา คำคม วาทศิลป์ จารีตประเพณี ต่าง ๆ เพื่อดำรงความเป็นชาติพันธุ์อาข่าไว้มิให้เสื่อมไปตามกาลเวลา และเพื่อความสงบสุขของชุมชน ดังนั้นชาวอาข่าจะต้องนับถือบรรพบุรุษ การสืบทอดสายเลือดจากพ่อสู่ลูกต้องผ่านพิธีเชื่อมจิตวิญญาณระหว่างพ่อผู้เสียชีวิตกับลูกชายที่สืบทอดสายเลือด โดยมีคนกลางที่รู้ขั้นตอนตามหลักความเชื่อ เป็นผู้ประกอบพิธีให้ ผู้ที่รับช่วงต่อจากพ่อนั้นต้องท่องชื่อบรรพบุรุษ (จี=Tseevq)^{๔๘} ของวงศ์ตระกูลตนเองได้ หากจำไม่ได้หมายความว่า การสืบทอดวงศ์ตระกูลนั้นขาดช่วงไป ดังนั้นชาติพันธุ์อาข่าทุกคนจึงต้องรู้และจำชื่อบรรพบุรุษของตนเองเพื่อสืบทอดสายสกุลและเมื่อตายจากโลกไปจะสามารถกลับไปตามหาสายบรรพบุรุษของตนได้

การตายของอาข่านั้น เชื่อกันว่าหมายถึงการกลับไปอยู่กับบรรพบุรุษของตัวเองในอีกภพภูมิหนึ่ง โดยผู้นำทางจิตวิญญาณอาข่าจะเป็นผู้สวดมนต์นำดวงวิญญาณกลับสู่แดนบรรพบุรุษ ซึ่งหมายความว่า อาข่าทุกคนจะต้องได้กลับไปอยู่ที่เดียวกันอย่างมีความสุขนิรันดร์ เพราะมีบรรพบุรุษพ่อแม่เดียวกัน ดังนั้น พ่อแม่ทุกคนต้องสอนชื่อบรรพบุรุษให้กับลูกตั้งแต่เด็กให้จดจำไว้ตลอดชีวิตเพื่อสืบทอดเป็นมรดกทางจิตวิญญาณที่ยาวนานที่สุด การท่องจำชื่อบรรพบุรุษ (จี=Tseevq) นั้น ไม่ได้มีความหมายเพียงเพื่อสืบทอดสายโลหิตแต่รวมถึงการเคารพบูชากตัญญูคุณงามความดีและความรักที่มีให้กับบุพการีผู้ให้กำเนิดอุ้มชูเลี้ยงดูเราจนเติบโตใหญ่ ทุกเทศกาลของอาข่านั้นหมายถึงการเซ่นไหว้วิญญาณบรรพบุรุษที่เคารพรัก ด้วยเครื่องเซ่นไหว้ตามหลักจารีตประเพณี

สรุปได้ว่า การไหว้บรรพบุรุษในทุก ๆ เทศกาล คือการแสดงความรักความคิดถึงบรรพบุรุษ ปู่ย่า พ่อแม่ ผู้ล่วงลับ แสดงความกตัญญู อุทิศส่วนกุศลให้ และขอพรจากบรรพบุรุษในเวลาเดียวกัน เป็นจารีตประเพณีที่งดงามที่สุดประเพณีหนึ่งของชาติพันธุ์

^{๔๗} อุทัย ปัญญาโกณ, “การนำเสนอรูปแบบการศึกษาเพื่อสืบทอดวัฒนธรรมอาข่า,” **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๑.

^{๔๘} สัมภาษณ์ นายอาแป๋ อยู่ซื่อ ผู้อาวุโส, หมู่บ้านแสนใจพัฒนา ตำบลแม่สลองใน อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย, ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

๒. พิธีการแต่งงาน^{๔๙} อาข่ามีหลักการในการเลือกคู่ครองหลายประการ อาข่าเป็นชนเผ่าที่มีความละเอียดในการเลือกคู่ครอง โดยใช้หลักของความเชื่อเข้ามาข้องเกี่ยวกัน และสืบทอดต่อ ๆ กันมาจนถึงปัจจุบัน

๑) ห้ามแต่งงานในตระกูลเดียวกัน (สายโลหิตที่ใกล้กัน) กล่าวคือสายโลหิตต้องห่างกัน ๗ ชั่วโคตรถึงจะแต่งงานกันได้ ยกเว้นถ้ามีช่วงห่างของระดับเชื้อบรรพบุรุษ ๗ ช่วงก่อนโลมให้แต่งงานกันได้

๒) กรณีที่แต่งงานแล้วไม่มีบุตรชาย ในการสืบสายตระกูล ก็ต้องแต่งงานใหม่ เพื่อให้กำเนิดบุตรชายในการสืบสายตระกูลต่อไป

๓) หากภักษยามไม่ดีก็จะมีไม่มีการปฏิบัติเพื่อการเลือกคู่ครอง ผู้ชายอาข่าจะสามารถแต่งงานกับสตรีที่ตนเลือกถึงแม้มีการพบเห็นเพียงครั้งเดียว ก็สามารถที่จะแต่งงานกันได้

๔) หากวันเกิดของผู้ชายตรงกับวันเสือ (Khaqlaq ข้าหล่า) และวันเกิดของผู้หญิง ตรงกับวันหมู (Zavq หยะ) ก็จะไม่มีการจัดงานแต่งงาน เพราะเชื่อว่าเป็นวันกัด (Nan kawvq นองเกาะ) มันเป็นเรื่องของความเชื่อว่าเป็นสัตว์ที่กินหมอยู่ด้วยกันไม่ได้

๕) พิธีแต่งงาน พิธีแต่งงานของคนอาข่าจะมีด้วยกันทั้งหมด ๓ วัน ผู้ใหญ่ฝ่ายชายจะต้องไปสู้ออกกับพ่อแม่ของฝ่ายหญิง พาผู้หญิงมาข่มขู่บ้านของตัวเอง โดยให้อยู่บ้านญาติพี่น้องก่อนหนึ่งคืน ในวันแต่งงานนั้นจะมี ผู้อาวุโสที่รู้เรื่องพิธีกรรมทำพิธีให้ วันรุ่งขึ้นผู้หญิงก็จะตื่นแต่เช้าเพื่อทำงานบ้านทุกอย่าง ทั้งต้มน้ำและหุงข้าวปลาอาหารแล้วก็จะเรียกผู้เฒ่าผู้แก่มากินข้าวร่วมกันที่บ้านของเจ้าบ่าวและผู้เฒ่าผู้แก่ก็จะร้องเพลง เพื่อเป็นการให้พรแก่คู่บ่าวสาว ในตอนเย็นก็จะมี การดื่มเหล้าโดยผู้บ่าวสาวจะต้องถือแก้วเหล้าไปให้คนเฒ่าคนแก่รินให้ดื่ม ซึ่งถือเป็นการขอบุญจากผู้เฒ่าผู้แก่

๓. วัฒนธรรมการแต่งกาย^{๕๐} เครื่องแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่า วัฒนธรรมที่งดงามของชนเผ่า สาวอาข่าเมื่อแต่งตัวครบเครื่องนั้นเพริศพริ้งตั้งแต่ศีรษะจรดเท้า ส่วนเครื่องแต่งกายของบุรุษจะเรียบง่ายแต่ดูเก๋ ทำจากผ้าฝ้ายทอเนื้อแน่น ย้อมเป็นสีน้ำเงินเข้มเกือบดำ

วัฒนธรรมการแต่งกายแบบอู๋โล้อาข่า: ผู้หญิง สวมหมวกแหลม แบ่งออกเป็นสองส่วน คือ ส่วนฐานซึ่งเป็นผ้าคาดศีรษะประดับด้วยเหรียญตรา กระดุมเงินและลูกปัด ส่วนยอดมีโครงไม้ไผ่อยู่ใต้ผ้าฝ้าย ย้อมครามตกแต่งด้วยเครื่องเงิน ลูกปัด ลูกเดือย พู่แดงที่ได้จากขนไก่ ย้อมสี และของแปลก ๆ ที่แต่ละคนจะสรรหามา จำนวนและชนิดของวัสดุตกแต่งจะแตกต่างกันไปตามฐานะ สภาพ อายุ และการมีบุตร สำหรับตัวเสื้อนั้น เป็นผ้าฝ้ายย้อมครามแขนยาวตกแต่งด้วยผ้าหลากสี ตัวเสื้อยาวขนาดสะโพก ด้านหลังปักด้วยลวดลายสาบเสือตกแต่งด้วยผ้าสี แผ่นเสื่อด้านหลังไม่ค่อยเน้นลายมากเท่าด้านหลัง ส่วนกระโปรงเป็นผ้าชนิดเดียวกันทำจีบเฉพาะด้านหลังยาวเหนือเข่า และมีผ้าชิ้นเล็กตกแต่งด้วยเครื่องเงิน และพู่สีแดงสำหรับคาดทับกระโปรงด้านหน้า ส่วนถุงน่องนั้น

^{๔๙} บุญยวีร์ ทวีพนารักษ์ (Mazev ma Burgaq) และเจ้าหน้าที่ภาคสนามชนเผ่าอาข่า, ข้อมูลองค์ความรู้อาข่า ๒๕๕๘, หน้า ๖๑.

^{๕๐} อุทัย ปัญญาโกณ, “การนำเสนอรูปแบบการศึกษาเพื่อสืบทอดวัฒนธรรมอาข่า,” ข้อมูลองค์ความรู้อาข่า ๒๕๕๘, หน้า ๓๒.

ตกแต่งด้วยผ้าหลากสีและลูกเดี๋ย ส่วนของผู้ชายอยู่โล้อาข้าสวมเสื้อแขนยาวตกแต่งด้วยผ้าหลากสี และปักลวดลายคล้ายของผู้หญิงแต่ตัวเสื้อจะสั้นกว่า ส่วนกางเกงเป็นผ้าฝ้ายย้อมคราม หมวกทำเป็นผ้าหนาแล้วม้วนปลายสองด้านเข้าหากันแล้วเย็บติด นำผ้าฝ้ายย้อมพันอีกที ตกแต่งด้วยฟู่สีแดง

วัฒนธรรมการแต่งกายแบบโล้มีอาข้า ผู้หญิงมีหมวกที่มีแผ่นเงินรูปสี่เหลี่ยมคางหมูเชิดขึ้นมาทางด้านหลัง ด้านหน้าแต่งด้วยแถวลูกปัดสลับกับแถวกระดุมเงินล้อมกรอบใบหน้า ด้วยลูกบอลเงิน เหรียญและลูกปัดห้อยเป็นสายประเป๋า ตัวเสื้อด้านหลังแต่งด้วยลายปะเศษผ้าชิ้นเล็กชิ้นน้อยหลากสีสลับกับลายปักงามวิจิตร แต่งด้วยกระดุมเปลือกหอยกระดุมเงิน ลูกเดี๋ย ลูกปัด และฟู่ห้อย ริดน่องและย่ามก็ปักแต่งในทำนองเดียวกัน ผ้าผูกเอวจะแต่งด้วยเปลือกหอยและลูกเดี๋ย ของสาวโสดจะกว้างกว่าหญิงแต่งงานแล้วส่วนกระโปรงนั้นชาวอาข้าจะสวมเหมือนกันหมด ผู้ชายเสื้อมีลายปักประดับชายเสื้อโดยรอบและรอบตะเข็บข้างทั้งซ้ายขวา หรือบางที่เปลี่ยนเป็นปักประดับที่ส่าบหน้า

วัฒนธรรมการแต่งกายแบบผาหม้ออาข้าผู้หญิง: หมวกสตรีมีรูปคล้ายหมวกเกราะของนักรบโบราณและประดับด้วย กระดุมเงิน เหรียญ ลูกปัด ไม่เว้นช่องว่างเลย ด้านข้างห้อยสายลูกปัดสีแดงร้อยยาวเกือบถึงเอว เสื้อด้านหลังมักเย็บด้วยแถบผ้าครามเข้ม ก้นขาวเล็ก ๆ เรียงซ้อนกัน แต่ละแถบยังปักลายละเอียด เช่นเดียวกับแขนเสื้อ ผ้าผูกเอว และย่าม อาข้ากลุ่มนี้จะแตกต่างจากอีกสองกลุ่มคือ จะมีตัวเสื้อชั้นในอีกตัวหนึ่งเป็นผ้าฝ้ายย้อมตกแต่งด้วยกระดุมเงิน เหรียญ และแผ่นเงิน เสื้อผู้ชายตัวยาวกว่าอาข้ากลุ่มอื่นเย็บด้วยแถบผ้าก้นขาวเรียงซ้อนกัน อาจติดกระดุมหน้าหรืออ้อมไปติดข้างซ้ายมักประดับส่าบหน้าด้วยเหรียญเงินหรือสร้อยเงินร้อยลูกกระพรวนกางเกงผ้าฝ้ายทอ

๔. แด่ช่อง (ลานวัฒนธรรม)^{๕๑} ชาวอาข้าเรียกสถานที่นี้ว่า แด่ช่องหรือกาบา มีความหมายว่าลานกว้าง หรือลานชุมชน หมู่สาวอาข้าจะแต่งกายด้วยชุดอาข้า ที่มีการประดับประดาอย่างสวยงามด้วยวัสดุอุปกรณ์ที่หาได้ง่ายในท้องถิ่นอาข้า คำว่าลานวัฒนธรรมเป็นคำที่เหมาะสมมากที่สุดกับสถานที่นี้เพราะเป็นสถานที่ ๆ แลกเปลี่ยนทางภูมิปัญญาชาวบ้านและวัฒนธรรมร่วมกัน เป็นวิถีของอาข้าที่เป็นแบบง่าย ๆ ไม่ยึดติดกับอะไรมาก เป็นสถานที่ ๆ แลกเปลี่ยนทางภูมิปัญญาชาวบ้านและวัฒนธรรมร่วมกันทั้งหมู่สาว แม่บ้านแม่เรือน ผู้เฒ่าผู้แก่ หรือแม้กระทั่งเด็ก ๆ ก็สามารถที่จะมาร่วมรับฟังหรือแลกเปลี่ยนกันได้ เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของชุมชนอาข้า ในการมาเที่ยวบริเวณลานวัฒนธรรมต้องสำรวม ไม่กระทำการใดที่จะเป็นการล่วงละเมิด

ลานวัฒนธรรม เป็นสถานที่ถ่ายทอดความดีงามของประเพณีวัฒนธรรมชนเผ่าหมู่สาว ก็จะมารับฟังการบรรยายทางวัฒนธรรมจากผู้เฒ่าผู้แก่ ในหมู่บ้าน เป็นสถานที่เพื่อการเรียนรู้วิถีดำเนินชีวิตหรือประเพณีวัฒนธรรมไปด้วย

๕. การนับวันอาข้า^{๕๒} ตามวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของอาข้า การนับวันถือเป็นวัฒนธรรมส่วนหนึ่งที่ต้องใช้ประกอบกับวิถีชีวิตประจำวันและการถือฤกษ์ยามดี เพื่อประกอบ

^{๕๑} บุญยวีร์ ทวีพนารักษ์, (Mazev ma Burgaq) และคณะ, องค์ความรู้กลุ่มชาติพันธุ์อาข้า ๒๕๕๘, หน้า ๗๑.

^{๕๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๓.

พิธีกรรมต่าง ๆ โดยมีตำนานเล่าขานที่มาของการนับวันของอาข่าว่า ในอดีตอาข่าจะไม่รู้เลยว่าวันแต่ละวันนั้นแตกต่างกันอย่างไร เพราะเมื่อมี พระอาทิตย์ขึ้นมาก็สว่างไสวและเมื่อพระอาทิตย์ตกดินก็จะมืด เป็นเช่นนี้ตลอด ฉะนั้นจึงมีการกำหนดการนับวันของอาข่าขึ้นมา โดยใช้ชื่อของสัตว์เป็นตัวแทนของแต่ละวัน และสัตว์แต่ละตัวที่เข้าไปอยู่ในการนับวันอาข่า ต้องมีประวัติและความสำคัญด้วย นอกจากนี้หากชุมชนใดลืมการนับวันและจำเป็นต้องไปสอบถามในหมู่บ้านอื่น ๆ จะต้องเสียเงินแถบ ๑ รูปี พร้อมเหล้า ๑ ขวด

การนับวันของอาข่าใช้สัตว์ ๑๒ ตัว หรือเรียกได้อย่างหนึ่งว่า ๑๒ ราศี เป็นตัวแทนวันแต่ละวัน โดยมีวิธีการนับวัน ๑ สัปดาห์ มี ๑๒ วันอาข่าเรียกว่า ถี้จ้อ และสัตว์ ๑๒ ตัวนี้ประกอบด้วยวันต่างๆ ดังนี้คือวัน “ย้อ” หมายถึงวันแกะ ถี้จ้อเป็นวันเกิดของเทพเจ้า ผู้ซึ่งให้กำเนิดจักรวาล อาข่าจึงให้การเคารพนับถือในวันนี้ ทุกคนจะหยุดอยู่ที่บ้าน ไม่มีการประกอบกิจใด ๆ ไม่มีการตอก ฝางเสา ถ้าเทียบกับปัจจุบัน วันนี้จะเป็นวันหยุดของอาข่า วัน “โหมยะ” หมายถึงวันลิง (วอก) เป็นวันเสียชีวิตของหมอสดพิธีกรรมคนแรกของอาข่า จึงได้ให้ความสำคัญและกำหนดเอาไว้วัน “ยา” หมายถึงวันไก่ (ระกา) วัน “ซ้อ” หมายถึงวันสุนัข (จ้อ) วัน “หยะ” หมายถึงวันหมู (กุน) วัน “โฮ” หมายถึงวันหนู (ขูด) วัน “โหย” หมายถึง วันควายเป็นสัตว์ที่ช่วยมนุษย์ในการทำงาน และการขนส่ง จึงได้ให้ความสำคัญ และกำหนดวันควายขึ้นมา วัน “ข้าหล่า” หมายถึงวันเสือ (ขาล) ถี้จ้อเป็น "วันหยุด" ของอาข่าอีกเช่นกัน วันนี้ถือเป็นวันที่รอร่องลงมาจากวันแกะ “ย้อ” ปัจจุบันยังถือเป็นวันหยุดเช่นกัน แต่ยังมีการทำงานที่ไม่เกี่ยวกับการเกษตรของตนเอง แต่จะไปรับจ้างทำงานที่อื่นอยู่ วัน “ถ่องละ” หมายถึงวันลา วัน “หล่อง” หมายถึงวันกระต่าย (เถาะ) เป็นวันเกิดของเทพเจ้า ผู้สร้างดินที่ชื่อว่า จาปี จาหล่อง และจะไม่มีการฝางไม้ลงดินในวันนี้ หากผู้ใดฝ่าฝืน หรือกระทำการดังกล่าวในวันนี้ อาจทำให้หูหนวก ต้องทำพิธีขอขมาถึงจะหาย และในวันนี้กลุ่มอาข่า โลมิ ถี้จ้อเป็นวันหยุดเช่นกัน วัน “แซ่ย์” เป็นสัตว์ที่คล้ายสุนัขจิ้งจอก อาศัยอยู่ในเขตหนาว สัตว์ตัวนี้ยังไม่สามารถจะบอกได้ว่ามีจริงหรือไม่ วัน “หม่อง” หมายถึงวันม้า (มะเมีย)

อาข่ามีการถือโดยไม่ตอกไม้ฝางเสาลงในดิน โดยเลือกอยู่ ๓ วันคือ วัน “ย้อ” (แกะ) วัน “หล่อง” (กระต่าย) และวัน “ข้าหล่า” (เสือ) เป็นวันที่ราศีสัตว์ตรงกับ การนับวันและนับปี เช่น ปีไก่ ตรงกับนับวัน วันไก่ และในรอบ ๑ ราศีเรียกว่า “ถี้จ้อ” มีวันหยุด ๒ วันด้วยกันคือ วันย้อ (แกะ) และวันข้าหล่า (เสือ) ในสองวันนี้ อาข่าจะไม่ประกอบกิจการใด ๆ ทั้งสิ้น เนื่องจากเป็นวันหยุด

๖. การนับเดือน^{๕๓} อาข่ามีการนับเดือน เพื่อใช้ดำเนินการประกอบกิจวัตรประจำวัน ทั้งทางด้านพิธีกรรมประเพณี หรือการเกษตร เป็นต้น อาข่าเริ่มนับจากข้างขึ้น ๑ ค่ำ ถึงข้างแรม ๑๔ ค่ำ เดือนอาข่ามีจำนวนวันโดยเฉลี่ย ๓๐ วัน มีการนับเดือน และความหมายต่าง ๆ ดังนี้ คือ แก้วลา บาลา ตรงกับเดือนมกราคม หมายถึงเดือนแห่งการเตรียมพื้นที่เพาะปลูก จ้อลา บาลา ตรงกับเดือนกุมภาพันธ์ เป็นเดือนแห่งการหยุดพัก เป่ว โหยะ บาลา ตรงกับเดือนมีนาคม เดือนนี้ร้อนมากจนทำให้พืชพันธุ์ต่าง ๆ ตาย เป็นเดือนแห่งความแห้งแล้ง อาหารไม่สมบูรณ์ ในทางเกษตรกรรม

^{๕๓} ภัทรพันธุ์ เสริมสวัสดิ์ศรี, “การพัฒนาการท่องเที่ยวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของชาวอาข่า”, วารสารวิทยาการวิจัยและวิทยาการปัญญา, ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๑, เมษายน – กันยายน ๒๕๕๗: ๓๗.

อาข่ามีการเผาไรที่ได้เตรียมเอาไว้ เพื่อการเพาะปลูก ซึ่มลีบลา ตรงกับเดือนเมษายน เป็นเดือนแห่งการเข้าสู่ฤดูกาลใหม่ มีการค้นคว้าหาความรู้ในเรื่องพิธีกรรมของผู้ที่สนใจ มีการประกอบพิธีกรรมในระดับครอบครัว สำหรับในเดือนนี้จะมีการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ดังนี้คือ ปีใหม่ไข่แดง พิธีปลูกสร้างประตูหมู่บ้าน พิธีเซ่นไหว้ศาลพระภูมิหมู่บ้าน ฉ่าห่อบาลา ตรงกับเดือน พฤษภาคม จากเดือนนี้เป็นต้นไปตามวิถีชีวิตอาข่าต้องทำงานหนักมากขึ้น เพื่อการเพาะปลูกพืชพันธุ์ต่าง ๆ ไว้บริโภคในปีถัดไป เดือนนี้จะมีการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาคือประเพณีปลูกข้าวเริ่มแรก ซ่อมแซมบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ อยู่กรรม เป็นการอยู่กรรมให้กับแมลงต่าง ๆ ที่ตายระหว่างการทำไร่

ถ้องลาบาลา ตรงกับเดือนมิถุนายน เดือนนี้จะมีการประกอบพิธีเซ่นไหว้ต้นน้ำ เซ้ลา บาลา ตรงกับเดือนกรกฎาคม เมื่อถึงเดือนนี้ จะมีการกำจัดวัชพืชเป็นครั้งแรก มีการประกอบพิธีทำบุญในไร่ข้าว ฉ่อลาบาลา ตรงกับเดือนสิงหาคม หมายถึงเดือนแห่งการไล่ชิงช้า เนื่องจากประเพณีไล่ชิงช้าจะจัดขึ้น ช่วงปลายเดือนสิงหาคมถึงต้นเดือนกันยายน สามารถจัดประเพณีไล่ชิงช้าได้ ยอลา บาลา ตรงกับเดือนกันยายน สำหรับเดือนยอลานี้ อาข่าเชื่อว่า ฝนจะตกหนักเป็นพิเศษ สำหรับเดือนนี้มีการประกอบพิธีกรรม คือ ประเพณีอยู่กรรมวันหมู อยู่กรรมวันแซ่ย์ ประเพณีถอนขนไก่ เทศกาลไล่ผี สีแย๊ะ บาลา ตรงกับเดือนตุลาคมช่วงเดือนนี้ จะมีการประกอบพิธีคือประเพณีเลือกฤกษ์วันดีของชุมชน กินข้าวใหม่ หนองแย๊ะ บาลา ตรงกับเดือนพฤศจิกายน เป็นเดือนที่ชาวอาข่าเริ่มลงมือเกี่ยวข้าวไร่ และการสร้างฉางข้าวพิธีไ้วหน้าบ้าน เพื่อใช้ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ในเดือนนี้จะมีการประกอบพิธีเกี่ยวข้าวครั้งสุดท้าย ซึ่งถือว่า กระบวนการทำเกษตรในไร่ข้าวก็เสร็จสิ้นลง ท้องลา บาลา ตรงกับเดือนธันวาคม เป็นเดือนสุดท้ายที่อาข่าถือในรอบปี เป็นเดือนที่แสดงถึงการหมดฤดูกาลเพาะปลูก

สรุปความว่าโครงสร้างสังคมของชาวอาข่าเป็นสิ่งบ่งบอกถึงความต่อเนื่องของวิถีวัฒนธรรม ดังเช่น การแต่งกาย การประกอบอาชีพ รวมถึงภูมิปัญญาที่ได้สั่งสมและถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ ในการนับวัน นับเดือน เศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ เครื่องใช้ไม้สอยต่างๆ ความผูกพันกับธรรมชาติ ความเคารพต่อบรรพบุรุษ เป็นการดำรงชีวิตในชุมชนและการสืบสานชาติพันธุ์ที่สั่งสมจากประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ มีผลต่อการดำเนินชีวิต

๒.๒.๒.๓ โครงสร้างปัจจัยพื้นฐาน^{๔๔}

๑) การคมนาคมขนส่ง มีถนนลาดยางจากทางหลวงหมายเลข ๑ แยกขึ้นมาถึงที่ว่าการอำเภอแม่ฟ้าหลวงและแยกไปตามเส้นทางแต่ละตำบล/หมู่บ้าน

๒) แหล่งน้ำชลประทาน อ่างเก็บน้ำแม่ไร่ อ่างเก็บน้ำปากกล้วย อ่างเก็บน้ำจะลอ

อ่างเก็บน้ำเทิดไทย

๓) สาธารณูปโภค การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคแม่ฟ้าหลวง การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคแม่จัน

สาขาเทิดไทย

สำนักงานปราชญ์ห้วยไคร้

สำนักงานปราชญ์แม่ต้า

^{๔๔} อำเภอแม่ฟ้าหลวง, ข้อมูลสภาพทั่วไปของอำเภอแม่ฟ้าหลวง, (เขียนราย: สำนักทะเบียนอำเภอแม่ฟ้าหลวง, ๒๕๖๐), หน้า ๔.

โรงพยาบาลของรัฐ ๑ แห่ง

๔) สภาพทางเศรษฐกิจ หมู่บ้านในเขตบริการเป็นชนเผ่าอาข่าทั้งหมด ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีรายได้ต่ำ ประกอบอาชีพในด้านเกษตรกรรม ทำไร่ ทำนา ทำสวน และรับจ้างทั่วไป มีรายได้เฉลี่ยต่อปี ประมาณ ๔,๐๐๐ – ๗,๐๐๐ บาท มีฐานะค่อนข้างยากจน^{๕๕}

๒.๓ การดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง

จากการสำรวจในพื้นที่วิจัยร่วมกับการศึกษาเอกสาร ผู้วิจัยพบแนวทางการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบ้านแสนใจพัฒนา ดอยแม่ฟ้าหลวง มีสาระสำคัญดังนี้

๒.๓.๑ ความเชื่อในวิถีชีวิต

อาข่าเป็นกลุ่มชนที่ใช้ความเชื่อในการดำเนินชีวิต ทั้งนี้เนื่องจากความผูกพันของชีวิตกับธรรมชาติ เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ชาวอาข่าใช้ความเชื่อในการปฏิบัติต่อตนเองและต่อธรรมชาติอย่างลึกซึ้ง ความเชื่อเกี่ยวกับการเกิดโลก และสรรพสิ่งต่าง ๆ อาข่ามีตำนานและความเชื่อเกี่ยวกับการเกิดของสรรพสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นอยู่บนโลกมีหลายขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ การเกิดของสรรพสิ่งต่าง ๆ ที่มีชีวิต และไม่มีชีวิต อาข่าเรียกว่า “ปรีมกา” หมายถึงขั้นตอนของการเกิดสิ่งต่าง ๆ อาทิ ดิน น้ำ อากาศ มนุษย์ ฯลฯ และสิ่งอื่น ๆ ที่มีอยู่บนปฐพีทั้งที่มีชีวิต และไม่มีชีวิต

ตอนที่ ๒ การเกิดกฎระเบียบ พิธีกรรม ประเพณี อาข่าเรียกว่า “ย่องกา” เป็นขั้นตอนของการเกิดของสัตว์ที่อาข่าเชื่อว่าไม่ดี และไม่นำมาเลี้ยงเด็ดขาด

ตอนที่ ๓ ขั้นตอนการเกิดดินแดนที่อยู่อาศัย มีตำนานเล่าว่า เมื่อก่อนอาข่ามีเมืองเป็นของตนเองแต่ต้องเสียให้กับชนเผ่าอื่น เพราะลูกสาวของผู้นำได้ทำลายกฎไปแต่งงานกับคนของชนเผ่าอื่น อาข่าจึงไม่มีเมืองเป็นของตนเองมาจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้อาข่าเชื่อว่าพื้นปฐพีนี้เกิดขึ้นได้เนื่องจากการสร้างของเทพเจ้าต่าง ๆ ประกอบด้วย เทพเจ้าผู้สร้างน้ำฝน สร้างท้องฟ้า สร้างแผ่นดิน อย่างไรก็ตามอาข่านิยมเรียกเทพเจ้ารวมกันว่า “อาเผ่วหมี่แย้” อันเป็นเทพเจ้าผู้สร้างจักรวาลและฝนฟ้าดิน ตลอดจนสร้างสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิตขึ้นมาไว้จนถึงปัจจุบันนี้^{๕๖}

ตอนที่ ๔ การเกิด เมื่อเด็กเกิดมาวันแรกจะทำพิธีตั้งชื่อพร้อมกับการทำพิธีรับขวัญเด็ก โดยมีหมอด้ายเป็นคนทำพิธีและตั้งชื่อให้ การตั้งชื่อของเด็กจะต้องเอาคำลงท้ายของชื่อพ่อมาตั้งเป็นชื่อตัวแรกของลูกเสมอ

ตอนที่ ๕ การตาย อาข่าเชื่อว่าการตาย คือการเปลี่ยนภพจากโลกมนุษย์ไปสู่ปรโลก อันเป็นที่สถิตของวิญญาณบรรพชน หากได้ทำพิธีการต่าง ๆ อย่างถูกต้อง วิญญาณผู้ตายจะไม่เป็นอันตราย แต่จะช่วยคุ้มครองลูกหลานให้สืบเผ่าพันธุ์ให้เจริญรุ่งเรืองต่อไป^{๕๗}

^{๕๕} ข้อมูลโรงเรียน, สภาพทางเศรษฐกิจ บ้านแสนใจพัฒนา, (เขียนราย: mnvbn โรงเรียนดอยแสนใจ (ตชด.อนุสรณ์), ๒๕๖๑, หน้า ๒.

^{๕๖} สัมภาษณ์ นายอาแป๋ อยู่ซื่อ ผู้อาวุโส, หมู่บ้านแสนใจพัฒนา ตำบลแม่สลองใน อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย, ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๕๗} บุญยวีร์ ทวีพนารักษ์, (Mazev ma Burgaq) และคณะ, องค์ความรู้กลุ่มชาติพันธุ์อาข่า, หน้า ๖๔.

ปัจจุบันอาข่าที่นับถือแบบดั้งเดิม ยังมีการใช้หลักความเชื่อในการดำรงชีวิตอยู่ แต่อาข่าบางส่วนก็หันไปนับถือศาสนาคริสต์และอิสลาม เนื่องจากความซับซ้อนและความหลากหลายของพิธีกรรม บวกกับสภาพเศรษฐกิจของปัจจุบันที่ไม่เอื้อต่อการดำรงชีวิต เพราะการนับถือดั้งเดิม จะต้องเคร่งในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา จะขาดหรือผิดพลาดไม่ได้ ในขณะเดียวกัน ต้องใช้สูตรต่าง ๆ ในการทำพิธีเช่นไหว้เป็นจำนวนมาก เป็นเหตุทำให้หลายหมู่บ้านต้องทิ้งความเป็นดั้งเดิม แล้วหันไปนับถือศาสนาอื่น

๒.๓.๒ การประกอบอาชีพ

การโยกย้ายตั้งถิ่นฐานใหม่ของชนเผ่า คือสาเหตุหนึ่งที่ทำให้พวกเขาขาดที่ทำกิน จนถึงปัจจุบัน การประกอบอาชีพเป็นการทำเกษตรยังชีพ คือปลูกไว้กินเอง และที่เหลือก็ส่งขาย อาชีพหลักของอาข่าคือการปลูกพืชไร่^{๕๘} อาข่ามีการจัดเตรียมพื้นที่ทำไร่เพื่อการปลูกพืชต่าง ๆ โดยอยู่ไกลจากชุมชนไม่น้อยกว่า ๓-๕ กิโลเมตร จะไม่มีการใช้ที่ดินบริเวณป่าชุมชนเพื่อการเพาะปลูกพืชไร่ ทั้งนี้ หากมีการปลูกพืชไร่ใกล้ชุมชน และมีสัตว์เลื้อยเข้าไปทำลายก็จะเป็นการชดเชย ซึ่งประเด็นนี้เป็นกฎของชุมชน และมีการเลือกทำเลสำหรับจะทำไร่ โดยใช้ความเชื่อของพิธีกรรมมาเป็นฐาน ในการปฏิบัติ ในพื้นที่ทำไร่ มีการเพาะปลูกพืชต่าง ๆ เช่นข้าว ข้าวโพด ถั่วประเภทต่าง ๆ และพืชผัก เพื่อการบริโภค โดยมีการปลูกพืชต่าง ๆ เหล่านี้ในที่ดินของตนที่เตรียมไว้ โดยมีเทคนิคการปลูกคือ ผสมเมล็ดพืชผักต่าง ๆ คลุกเคล้า และปลูกพร้อมข้าวไร่ของตนเองในผืนเดียวกัน ซึ่งเป็นการใช้ที่ดินให้เกิดประโยชน์สูงสุด นอกจากนี้อาข่ายังนิยมปลูก ผัก พริก ถั่ว ในบริเวณที่ใกล้แหล่งแม่น้ำ หรือบริเวณริ้วบ้านของตน ทั้งนี้เวลาต้องการผักสดเป็นการยากที่จะเดินไปเก็บที่ไร่ เพราะไร่อยู่ไกล จึงเก็บที่ริ้วบ้านของตนที่ปลูกเอาไว้ ส่วนเวลาไปไร่ตอนเย็น ๆ ก็จะเก็บผักจากที่ไร่กลับมาขายบ้านของตน อาข่าส่วนมากจะทำไร่ด้วย และถั่วต่าง ๆ ก็จะไปล่าสัตว์ เพื่อนำมาประกอบเป็นอาหาร ส่วนงานบ้าน ผู้หญิงจะเป็นผู้รับผิดชอบ เช่น หุงข้าวปลาอาหาร และทำสวนเล็ก ๆ น้อย ๆ

๑. การทำไร่ อาข่าเป็นกลุ่มชนที่ทำการประกอบอาชีพบนพื้นที่สูง โดยเฉพาะการทำไร่ ซึ่งในไร่อาข่ามีพืชพันธุ์ประเภทต่างๆ ที่ปลูกลงไปมากมาย อาทิเช่น ข้าว ตระกูลแตง ผัก ฯลฯ ถือว่าเป็นการใช้ที่ดินให้เกิดประโยชน์สูงสุด อาชีพการทำไร่ถือเป็นอาชีพหลักที่ชนเผ่านี้ได้ดำรงมาจากอดีตจนปัจจุบัน^{๕๙} การเลือกพื้นที่ทำไร่ จะอยู่ไกลจากชุมชนระหว่าง ๓-๕ กิโลเมตร ทั้งเป็นทิศใดก็ได้ สามารถเดินทางไปกลับในวันเดียวกัน โดยครอบครัวแต่ละครัวเรือนเมื่อถึงฤดูการทำไร่จะต้องมีการจับจอง ซึ่งส่วนใหญ่การจับจองที่ดิน เพื่อทำรไ้นั้นจะตรงกับช่วงเดือนกุมภาพันธ์ ตรงกับเดือนอาข่า “จ้อลาบาลา” หลังจากนั้นชุมชนมีการเริ่มประเพณีปลูกข้าวไร่ สมาชิกครัวเรือนทุกหมู่บ้านก็จะปลูกข้าว ซึ่งข้าวที่ปลูกจะเป็นพันธุ์ข้าวพื้นบ้าน จนกว่ารอเก็บเกี่ยวนอกจากนี้แล้ว อาข่ายังมีการทำสวนครัว เพื่อผลิตผักไว้บริโภคในครัวเรือน และเลี้ยงสัตว์ เพื่อใช้ในการขาย และประกอบพิธีกรรม

^{๕๘} สัมภาษณ์ นายปิยพงษ์ อาชิ ผู้ใหญ่บ้าน (หัวหน้าหมู่บ้าน), หมู่บ้านแสนใจพัฒนา ตำบลแม่สลองใน อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย, ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๕๙} การทำไร่อาข่า, สมาคมเพื่อการศึกษาและวัฒนธรรมชาวอาข่าเชียงราย, [ออนไลน์] แหล่งที่มา: E-mail akhaasia@hotmail.com [๒๕ เมษายน ๒๕๖๑].

๑) ทำไร่ข้าว ส่วนมากจะปลูกไว้กินเอง เพราะว่าชาวอาข่าจะอยู่รวมกันเป็นเครือญาติเป็นจำนวนมาก จึงต้องทำไร่เป็นเนื้อที่กว้าง ๆ เพื่อให้ทุกคนพอกิน

๒) ทำไร่ข้าวโพด โดยทั่วไปจะปลูกเพื่อกินเอง และใช้ในการเลี้ยงสัตว์

๓) ทำไร่ชิง ส่วนมากจะปลูกไว้ขาย และนอกจากนั้นยังนำมาทำเป็นยาสมุนไพร เพื่อนำมาใช้ในครัวเรือน พื้นที่ในการทำนาทำไร่ จะปลูกผัก และข้าวสลับกันไป โดยส่วนใหญ่นิยมปลูกข้าวมากกว่า และในพื้นที่ ๆ หนึ่งจะปลูกผักหลาย ๆ อย่างรวมกัน

๒. ลำสัตว์ เป็นอาชีพของชาวอาข่าอีกแบบหนึ่งที่ชาวบ้านนิยมทำกัน ยามว่าง ๆ จะพากันไปล่าสัตว์หลายคน และถ้าสัตว์ที่ล่าได้มีขนาดใหญ่ก็จะเอามาแบ่งกัน เช่น หมูป่า กวาง เสือ ฯลฯ และแบ่งให้คนที่อยู่ทางบ้าน

๓. เลี้ยงสัตว์ มีการเลี้ยงสัตว์ไว้เพื่อบริโภค และต้องใช้ในการพิธีกรรมทางศาสนา ฉะนั้นชาวอาข่าจึงนิยมเลี้ยงสัตว์มาก สัตว์ที่เลี้ยงได้แก่ หมู ม้า วัว ควาย แพะ ไก่ สุนัข และต้องปลูกข้าวโพด เพื่อนำมาเลี้ยงสัตว์เหล่านี้ให้เจริญเติบโต และสัตว์ที่นอกเหนือจากการทำพิธีกรรมทางศาสนา หรือรับประทานแล้ว อาข่าก็จะเอาไปขาย หรือนำไปแลกเปลี่ยนสินค้ากับคนต่างหมู่บ้าน ต่างท้องที่ หรือแลกเปลี่ยนกันภายในหมู่บ้านเอง

๔. หาของป่าขาย การหาของป่าถึงเป็นอาชีพรองลงมาจากการทำไร่ทำสวน หลังจากที่ทำไร่ทำสวนเสร็จแล้ว หรือยามที่ไม่มีงานทำชาวอาข่า ก็จะเดินเข้าไปในป่า ไปหาของป่าต่าง ๆ จากป่ามาขาย โดยมีพ่อค้าจากข้างนอกมารับซื้อไป บางส่วนก็เก็บเอาไว้กินเอง ของที่ชาวบ้านนิยมเก็บมาขายก็ได้แก่ หน่อไม้ต่าง ๆ เห็ด แด่ โกงสำหรับทำไม้กวาด ฯลฯ การหาของป่ามาขาย ถือเป็นอาชีพที่สำคัญมากกับชาวอาข่าที่อยู่บนดอยยอดสูงของแต่ละอย่างจะมีเป็นช่วง ๆ ชาวบ้านมักจะรู้ และเข้าใจว่าของแบบไหนมีมากในช่วงไหน^{๖๐}

๕. รับจ้างทั่วไป ในปัจจุบันชาวอาข่า หารายได้โดยการรับจ้างทำงานก่อสร้าง หรือเข้าไปรับจ้างทำงานในตัวเมือง รับจ้างทั่วไป หรือรับจ้างทำงานให้กับกรมป่าไม้ เช่น ปลูกป่า เป็นต้น

๖. เกิดธุรกิจแนวใหม่ การเร่ขายสินค้าจากชนเผ่าอาข่า มีแม่ค้าอาข่าข้างถนน กระจายขายสินค้าของที่ระลึกแก่นักท่องเที่ยว มีการย้ายถิ่นสู่เมืองและขยายฐานธุรกิจการค้าให้กว้างยิ่งขึ้น ซึ่งจะช่วยให้รายได้เพิ่มขึ้น^{๖๑}

๒.๓.๓ สิ่งของเครื่องใช้ในชีวิต

สิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ซึ่งล้วนแต่เป็นของที่จำเป็นและต้องใช้เป็นกิจวัตร มาจากภูมิปัญญาของชาวบ้านที่คิดค้นขึ้นมาเอง มีส่วนน้อยที่หาซื้อมาใช้ ของใช้ต่าง ๆ ก็มีดังนี้^{๖๒}

๑) มีด เป็นอุปกรณ์ที่สำคัญที่ต้องใช้ในการเกษตร และเป็นของที่คู่กับการดำเนินชีวิต ในสมัยก่อนจะตีมีดโดยช่างตีเหล็กของหมู่บ้านตีให้ ซึ่งช่างตีเหล็กของอาข่ามีชื่อว่า “ปาจี” มาจากการคัดเลือกโดยคนในชุมชนซึ่งจะเป็นคนที่มีความรู้เรื่องงานเหล็ก

^{๖๐} สัมภาษณ์ นายจำลอง เชอหมื่อ ผู้อาวุโส, หมู่บ้านแสนใจพัฒนา ตำบลแม่สลองใน อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย, ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๖๑} ไพโรจน์ คงทวีศักดิ์, พื้นที่การค้าในเมืองกับพลวัตทางชาติพันธุ์ของอาข่า, วารสารสังคมศาสตร์ ปีที่ ๑๙ ฉบับที่ ๒/๒๕๕๐: ๖๒.

^{๖๒} ข้อมูลโรงเรียน, ข้อมูลองค์ความรู้ชาติพันธุ์อาข่า, หน้า ๕๓.

๒) น้ำเต้า ชาวอาขานิยมปลูกไว้ตามหลังบ้าน หรือตามสวนที่ ๆ ไม่ไกลจากบ้านนัก เพราะสมัยก่อนไม่ได้มีขวดสำหรับใส่น้ำ ชาวอาข่าจึงปลูกต้นน้ำเต้าขึ้นมาเพื่อเอามาใส่น้ำสำหรับดื่มกิน โดยตากให้แห้ง จากนั้นก็เจาะรูแล้วเอาเมล็ดออก จากนั้นก็ตักน้ำใส่แล้วทิ้งไว้ระยะหนึ่งเพื่อระงับกลิ่น แล้วตักน้ำใส่แล้วดื่มได้เลย นอกจากจะใช้ในการใส่น้ำแล้ว ชาวอาข่ายังใช้น้ำเต้าในการเก็บเมล็ดพันธุ์ต่าง ๆ สำหรับใช้ในการปลูกปีต่อ ๆ ไป การใช้น้ำเต้าในปัจจุบันเริ่มหาได้ยากเนื่องจากสภาพภูมิประเทศไม่เอื้อต่อการเพาะปลูก บวกกับชาวบ้านเริ่มหันมาใช้อุปกรณ์อย่างอื่นแทนน้ำเต้า

๓) แผ่นรอง (สาเชอ) ซึ่งเป็นของที่ชาวอาข่าจะขาดไม่ได้ ซึ่งเอาไม้ไผ่มาสานและจะเอาไว้ใช้รองเวลามาสัตว์ต่าง ๆ เช่น หมู หมา กา ไก่ เป็นต้น

๔) เขียง (อาฉีห้องทอง) สำหรับสับถั่วเน่า ซึ่งเขียงนี้จะต้องมีขนาดใหญ่พอสมควร

๕) ชะลอม (อาค้ำหรือคาค้ำ) ซึ่งทำมาจากไม้ไผ่ ใช้สำหรับใส่ของต่าง ๆ เช่น ฟืน ของใช้ต่าง ๆ ชะลอมจะมีขนาดที่แตกต่างกันออกไป มีทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่

๖) จัดหรืออาข่าเรียกว่า “หล่าเห่งอ” เป็นอุปกรณ์ที่ชาวอาข่าใช้ในการถางหญ้าในไร่ข้าว ซึ่งจะมีขนาดเล็กกะทัดรัด พกพาไปในไร่สะดวก

๗) ใบพัด (บอเชอ) เป็นอุปกรณ์ที่ทำมาจากไม้ไผ่ ชาวอาข่าจะใช้ในการตัดเศษหญ้าต่าง ๆ ออก หลังจากที่ได้ตัดข้าวเสร็จ บอเชอนี้เก็บเอาไว้แบบผิงไฟ เพื่อกันไม่ให้แมลงกัด และสามารถใช้งานได้นาน

๘) ป่าเต๊ะ เป็นอุปกรณ์ที่ทำมาจากพืชชนิดหนึ่ง มีลักษณะใบยาว และชาวอาข่าก็นำมาใช้ประโยชน์ในการทำไร่ ทำสวน ชาวอาข่าจะเอาพืชชนิดนี้มาทำเป็นที่บังแดดและฝน ซึ่งมีประโยชน์มาก และในปัจจุบันพืชชนิดนี้เริ่มหาได้ยาก^{๖๓}

๙) กาโหยะ เป็นอุปกรณ์ที่คล้ายกับชะลอม แต่มีลักษณะการสานแบบถี่ ๆ เป็นอุปกรณ์ที่มีความสำคัญมากที่ทุกครัวเรือนจำเป็นที่จะต้องมี เพราะต้องใช้ในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น พิธีแต่งงาน งานศพ และพิธีอื่น ๆ^{๖๔}

๑๐) หมวก (หล่อเฮอ) เป็นอุปกรณ์ที่อาข่าใช้ใส่ เวลาประกอบอาชีพเพื่อกันแดด เมื่อก่อนหมวกนี้ชาวอาข่าทำเอง แต่ปัจจุบันก็หาซื้อตามร้านขายของ

๑๑) ที่ตักนก (หล่อ, ส่าโต) การตักนกเป็นวิถีชีวิตของอาข่าที่นิยมกันมาก เพื่อมาประกอบเป็นอาหาร โดยใช้ตักแค้ (อาโห๊ะ) และแมลงเม่า (อาอี้) เป็นเหยื่อล่อให้นกทุกชนิดมาติดกับดัก โดยจะนำแมลงมาติดไว้กับตัวกับดัก และให้แมลงเดิน เมื่อนกเห็นแมลงเดิน ก็จะบินเข้ามาเพื่อจะมากินแมลงก็จะทำให้ติดกับดัก ดึงออกมาไม่ได้ และจะตายในที่สุด การดักโดยใช้หนอนไม้ไผ่จะดักทั้งเอาไว้ได้นานหลายวัน ต่างกับการดักโดยใช้แมลงเม่า ไม่สามารถดักทั้งไว้ได้หลายวัน

^{๖๓} สัมภาษณ์, นายอาถือ จูเปาะ สมาชิกชนเผ่าอาข่า, หมู่บ้านแสนใจพัฒนา ตำบลแม่สลองใน อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย, ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๖๔} สัมภาษณ์, นายอาแป้ มาเยอะ ช่างตีเหล็ก, หมู่บ้านแสนใจพัฒนา ตำบลแม่สลองใน อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย, ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

เพราะตอนกลางคืน อาข้าเชื่อว่าผีจะไม่ติดกับดักเพราะกลางคืนของเราเป็นกลางวันของผี ผีจึงออกมาหากิน อาข้าจึงเกรงกลัวและเป็นความเชื่อที่มีมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ

๑๒) กระดิ่ง (จาซุ) เป็นกระดิ่ง ที่ใช้มัดกับตัวสัตว์เพื่อให้เกิดเสียงดัง เช่น วัวควาย ม้า และเวลาสัตว์หนี ก็จะทำให้เราตามหาสัตว์ได้เร็วจากเสียงกระดิ่ง และชาวอาข้าบางครัวเรือนยังนิยมในการเอากระดิ่งมาแขวนไว้ หน้าประตู เวลาเปิด-ปิดประตูจะทำให้เกิดเสียงดัง

๑๓) เสียม (จอบแป๊ะ) เป็นอุปกรณ์ที่ชาวอาข้าใช้ในเวลาปลูกข้าว โดยจะเอาไม้ที่ยาว ๆ มาเสียบกับเสียม แล้วปลูก โดยผู้ชายจะเป็นคนเจาะเป็นรู และผู้หญิงจะเป็นคนหยอดเมล็ดข้าวลงในหลุม

๑๔) กระบอไม้ไผ่ (บ่อล่อ) ชาวอาข้าจะตัดไม้ที่มีขนาดใหญ่ และเอามาทำเป็นที่ใส่ของต่าง ๆ เช่น เนื้อหมู พริก ตะเกียบ และเมล็ดพันธ์ต่าง ๆ ที่เตรียมเอาไว้สำหรับจะเพาะปลูกในปีต่อ ๆ ไป และยังใช้ในการตองผักกาดได้อีกด้วย

๒.๓.๔ พิธีกรรมสำคัญ^{๖๕}

พิธีกรรม เป็นการถ่ายทอดสืบสานความเชื่อแบบอาข้าและจารีตประเพณี สืบเชื้อสายผู้นำวัฒนธรรม ผู้นำมีบทบาทในการให้การเรียนรู้เกี่ยวกับพิธีกรรมต่าง ๆ การแสดงออกถึงการเคารพผู้มีตำแหน่งทางวัฒนธรรม สอนการเรียนรู้ที่ต้องมีครู อาจารย์และต้องได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่นดังต่อไปนี้

๑. พิธีกรรมชนไขแดงฮีม ลี - ฮีมมี (ไขแดง) เป็นเทศกาลเริ่มแรกของชนเผ่าอาข้าในรอบปี เพราะช่วงนี้จะอยู่ในช่วงที่เสร็จจากการเก็บเกี่ยวและพักผ่อนกัน หลังจากเสร็จการประชุมก็ถึงช่วงของการปลูกพืชต่าง ๆ พอดี สาระสำคัญในเทศกาลนี้นั้นสำคัญที่แฝงอยู่คือ การรู้จักเสียสละ รู้จักเอื้ออารีย์ และรู้จักให้อภัย แสดงออกถึงการแบ่งปันกันและมีน้ำใจ เพราะเมื่อต้นไม้สุกเสร็จก็ต้องแบ่งปันกันในครอบครัว และสร้างสัมพันธ์กับครอบครัวอื่น ๆ โดยการมอบไขให้กันและกัน ทำให้เกิดความสามัคคีในระดับชุมชน มีการละเล่นย้อมสีไขมาชนกันอย่างสนุกสนาน^{๖๖}

๒. พิธีไล่ชิงช้า (แย้ ชู่ จาเออ อะเผ่ว) จะมีการจัดขึ้นในช่วงเดือนสิงหาคมใช้เวลา ๔ วัน การไปไล่ชิงช้ามีการไปร่วมเล่นและการแบ่งปันกันเล่น โดยการดึงเชือกให้เพื่อน ๆ และญาติ มีการตะโกนสอนคติธรรม กฎระเบียบแก่เด็กและเยาวชน ถึงการปฏิบัติตนแบบอาข้า นับว่าเป็นเวทีการถ่ายทอดองค์ความรู้อย่างหนึ่งของอาข้าในสังคมอดีต เป็นพิธีกรรมที่มีคุณค่ามากด้วยภูมิปัญญา คือ การส่งเสริมความรู้ ความสัมพันธ์ในครอบครัวและชุมชน การได้ออกกำลังกาย ส่งเสริมให้มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง

๓. พิธีเลือกฤกษ์วันดี และกินข้าวใหม่ (ยอพูนองหมื่อเซ่อ) หมายถึง การกำหนดฤกษ์วันดีของชุมชนเพื่อจะให้สมาชิกในชุมชน สามารถที่จะประกอบพิธีกรรมกินข้าวใหม่หรือเก็บเมล็ดพันธุ์ข้าว ในตอนกลางคืนจะมีการประกาศ ให้คนในชุมชนหยุดการทำงาน อย่าเก็บของป่าอย่างยุ่งเรื่องเพศ และทำจิตใจให้บริสุทธิ์ เมื่อถึงวันรุ่งขึ้น คนในชุมชนก็จะอยู่บ้าน ไม่ออกไปทำงาน

^{๖๕} ทพท. สำนักงานเชียงราย, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.facebook.com/media/set/?set=a>.

[วันที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

^{๖๖} กมลลักษณ์ นวมสาลี, “การศึกษาดนตรีชาวเขาเผ่าอาข้า บ้านแสนเจริญ ตำบลลาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย”, หน้า ๑๐๘.

แต่บรรดาสตรีก็อาจมีการเย็บผ้า ปักผ้าบ้าง ตอนเย็นก็จะมีการละเล่นสะบ้า มีพิธีกินข้าวใหม่

๔. พิธีเรียกขวัญ เป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการเรียกขวัญ เมื่อประชาชนอาข่าไปในป่า หรือสถานที่ที่ใดที่หนึ่ง แล้วไปสะดุ้งกลัว และเกิดความไม่สบายขึ้นมา

๕. พิธีปลูกสร้างประตู่หมู่บ้าน ประตู่หมู่บ้าน คือเขต หรือเขตคุ้มครอง ทำเพื่อป้องกัน สิ่งไม่ดีสิ่งเลวร้ายที่อาจมาเยือนในชุมชน ถือเป็นศาสนสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของหมู่บ้าน ห้ามบุคคลทุกเพศ ทุกวัย ทำการล่วงละเมิดหรือแตะต้องประตู่หมู่บ้านนี้

๖. พิธีบูชาศาลพระภูมิเจ้าที่ ศาลพระภูมิเจ้าที่เป็นศาสนสถานที่สำคัญของชุมชนอาข่า เป็นที่กราบไหว้บูชาของชุมชนอาข่า

๗. พิธีทำบุญในไร่ข้าว พิธีนี้จะทำหลังจากทำพิธีปลูกข้าวเริ่มแรกประมาณ ๑ เดือน หรือ ประมาณ ๓ อาทิตย์ของอาข่า พิธีนี้ทำขึ้นเพื่อให้ผลผลิตในไร่ข้าวเจริญงอกงาม ปราศจากสิ่งรบกวน เช่น ตั๊กแตน ปลวก ฯลฯ

๘. พิธีถอนขนไก่ ถือเป็นวันเกิดของเทพเจ้า “อาเผ่วหมี่แย้” จะบันดาลให้ปู้ย่าตายาย ของตระกูลต่าง ๆ ที่ล่วงลับไปแล้ว ให้ลงมาจากสวรรค์เพื่อมาสำรวจสมาชิกในโลกมนุษย์ของแต่ละตระกูล

๙. ประเพณีตีลูกช้างปีใหม่ เป็นประเพณีเปลี่ยนฤดูกาลทำมาเลี้ยงชีพ เป็นประเพณี ที่แสดงให้เห็นถึง การเปลี่ยนแปลงฤดูกาลทำมาหากิน ซึ่งภายหลังจากที่มีการเก็บเกี่ยวพืชพันธุ์ จากท้องไร่นา เสร็จแล้วก็จะเข้าสู่ฤดูแห่งการพักผ่อน

๑๐. ประเพณีเชิดชุดำแห่งรองผู้นำศาสนา ประเพณี ยอลาอาเผ่ว จึงจัดขึ้นมา เพื่อเชิดชุดำดีดผู้นำศาสนา ฉะนั้นประเพณีนี้ถือเป็นประเพณีของอดีตผู้เคยดำรงตำแหน่ง โจ้วมา มาก่อนก็ว่าได้ ดังนั้นบรรดาผู้เป็นรองผู้นำศาสนาหรือ “โจ้วหย่า” ก็จะมีการประกอบพิธีกรรม เพื่อไหว้ครู การเลี้ยงอาหาร มีการเซ่นไหว้บรรพบุรุษ

๑๑. พิธีทำทานให้ผีเปรต เมื่อเจ็บไข้ได้ป่วยก็ต้องทำพิธีเพื่อเชื้อเชิญวิญญาณเจ้าเมือง ทาส ผีเปรต ของเผ่าต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในชุมชนออกจากชุมชนไป รวมทั้งสิ่งเลวร้าย หรือโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับมนุษย์และสัตว์ไม่ให้มารังควานในชุมชนอีกต่อไป และที่สำคัญ พิธีกรรมนี้จะทำก็ต่อเมื่อ มีโรคระบาดในชุมชน ไม่ว่าโรคที่เกิดขึ้นกับมนุษย์หรือสัตว์

๑๒. พิธี “ค้องแย้ อาเผ่ว” จัดขึ้นมาเพื่อขับไล่สิ่งไม่ดีออกจากชุมชน อาทิ เช่น ภูติผีปีศาจที่มากอาศัยอยู่ในชุมชน รวมไปถึงโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ โดยมีการแกะสลักไม้เนื้ออ่อน เป็นดาบ หอก ปืน เป็นเครื่องหมายที่ใช้ในการขับไล่สิ่งไม่ดีออกจากชุมชน

พิธีกรรมของชาวเขาเผ่าอาข่าเกิดจากความเชื่อที่ฝังลึกในสิ่งแวดล้อม จนกลายเป็น แบบแผนการดำเนินชีวิตเฉพาะตัวที่เป็นอัตลักษณ์ของชนเผ่า อันเป็นวิถีชีวิตที่แตกต่างไป จากประชากรทั้งหลายในโลกโดยสิ้นเชิง ทั้งในด้านวัฒนธรรม ประเพณี การทำเครื่องใช้เครื่องนุ่งห่ม การเคารพอาวุโส พิธีกรรม มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนที่น่าสนใจ เป็นสิ่งที่ควรค่าแก่การศึกษา และอนุรักษ์

๒.๔ สภาพปัญหาในวิถีการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง

ในการศึกษาสภาพปัญหาของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ ลงใน ๓ มิติ ได้แก่ มิติทางด้านบุคคลที่หมายถึง จิตใจ ความรู้สึก ความเป็นพวกพ้องเดียวกัน ความสามัคคี ความรู้สึกผูกพันเอื้ออาทรต่อกัน ความเมตตา มิติด้านภูมิศาสตร์ (กายภาพ) หมายถึง

สภาพแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ป่า แม่น้ำ ฯลฯ และ มิติด้านสังคม หมายถึงการอยู่ร่วมกัน การติดต่อสื่อสาร ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต ใน ๓ มิติดังนี้ เมืองคัมภีร์ประกอบที่สำคัญคือ คนในสังคมมนุษย์ ในบริบทนี้ผู้วิจัยจะได้ศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาในวิถีการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง ดังจะได้นำเสนอโดยลำดับ

๒.๔.๑ ปัญหาการดำเนินชีวิตในระดับบุคคล

ในยุคปัจจุบันสังคมแบบบริโภคนิยมทำให้ชนอาข่าเกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จากที่เคยพึ่งพิงตนเองดำรงชีวิตอย่างพอเพียงก็หันมาพึ่งพิงวัตถุมากขึ้น นิยามของคำว่า “ยากจน” จึงไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่มิมีที่อยู่กิน แต่รวมถึงไม่มีรถ ไม่มีบ้านหลังใหม่ ๆ ด้วย ตลอดจนเครื่องอุปโภคบริโภคภายในบ้าน ตู้เย็น เต้าแก๊ส เต้าไมโครเวฟ รวมไปถึงทีวีจอแบน โทรศัพท์มือถือ

๑. ปัญหาด้านการเกษตร กลุ่มชาติพันธุ์อาข่าเป็นกลุ่มชนที่ส่วนใหญ่มีอาชีพการปลูกพืชไร่ ปลูกข้าว เป็นการผลิตเพื่อยังชีพ คือ การผลิตเพื่อบริโภคเป็นส่วนใหญ่ แต่ถ้าปีไหนผลิตได้มากก็แบ่งขายบ้าง^{๖๗} แต่ก็ต้องประสบกับปัญหามากมาย นับตั้งแต่ผลิตผลที่ไม่ได้มาตรฐานเนื่องจากขาดความรู้พื้นฐานด้านการเกษตรอย่างแท้จริง พวกเขาจะรู้จักการใช้ปุ๋ย จากการโฆษณาจากสื่อวิทยุ โทรทัศน์ รถโฆษณาที่เข้าไปในหมู่บ้าน แต่จะไม่รู้ชัดเจนถึงคุณและโทษ และสิ่งสำคัญคือสภาพภูมิอากาศที่กำหนดไม่ได้ บางปีฝนอาจตกหนักน้ำท่วมก็มีปัญหาทั้งผลิตผล และการขนส่ง

๒. ปัญหาในผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุในกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าเคยเป็นผู้นำทางความเชื่อจารีตประเพณีและวัฒนธรรมความเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมกลับลดลงซึ่งสิ่งเหล่านี้จะส่งผลกระทบต่อจิตใจอารมณ์และสังคมของผู้สูงอายุโดยตรงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมทำให้แนวโน้มของเศรษฐกิจแบบเกษตรกรรมแบบดั้งเดิมและอุตสาหกรรมในครัวเรือนได้ลดบทบาทลงส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าเปลี่ยนแปลงไป คนหนุ่มสาวต้องดิ้นรนเข้าไปทำงานในเมืองกันมากขึ้น โอกาสที่ผู้สูงอายุจะขาดที่พึ่งหรืออยู่กันสองคนตายหรืออยู่เพียงลำพังมีเพิ่มมากขึ้น^{๖๘} นอกจากนั้นยังมีปัญหาสุขภาพทางกาย การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ ด้านครอบครัวและด้านสังคม ส่งผลให้ความสุขในชีวิตของผู้สูงอายุลดน้อยลงได้

๓. ปัญหาสุขภาพ ผู้วิจัยถือว่าเป็นปัญหาพื้นฐาน เพราะการจะพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เกิดประสิทธิภาพที่ดีและเห็นผลต่อเนื่อง ประเด็นที่ควรพัฒนาเป็นลำดับแรกคือ สุขภาพร่างกายคนในชุมชนประสบกับปัญหานี้ ดังเช่นการให้สัมภาษณ์ของ นาง รุจิรา ใจจักร มีใจความดังนี้ “การดูแลสุขภาพร่างกายของคนในชุมชนควรมีนักโภชนาการมาแนะนำให้ความรู้แก่ผู้หญิงที่ตั้งครรภ์เพื่อที่ลูกในท้องจะได้มีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงเมื่อคลอดออกมา”^{๖๙} โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวัยผู้สูงอายุ และ วัยเด็ก

^{๖๗} สัมภาษณ์ นายปิยพงษ์ อาชี ผู้ใหญ่บ้าน (หัวหน้าหมู่บ้าน), หมู่บ้านแสนใจพัฒนา ตำบลแม่สลองใน อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย, ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๖๘} สมาคมศูนย์รวมการศึกษาและวัฒนธรรมของชาวไทยภูเขาในประเทศไทย (ศ.ว.ท./IMPECT), [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: nipt_secretary@gmail.com. [วันที่ ๖ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

^{๖๙} สัมภาษณ์ นาง รุจิรา ใจจักร, นายกสมาคมเพื่อการศึกษาและวัฒนธรรมชาวอาข่า เชียงราย, ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

วัยทารก ต้องได้รับอาหารครบทั้ง ๕ หมู่ ออกกำลังกายสม่ำเสมอ หลีกเลียงจากสิ่งเสพติดให้โทษและสร้างสุขนิสัยในการเห็นความสำคัญของการมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง

๔. ปัญหาจากความฟุ้งเฟ้อที่เลื่อนไหลไปตามระบบสังคม เนื่องด้วยโลกที่เชื่อมต่อกันแบบไร้พรมแดนทำให้การนำเสนอสิ่งต่าง ๆ ผ่านเทคโนโลยีการสื่อสารที่สามารถเข้าถึงผู้คนได้ทุกพื้นที่ การนำเสนอภาพความงดงามจากการใช้สินค้า เทคโนโลยี ตลอดจนการดำเนินชีวิตของคนในเมืองหลวงถูกนำเสนอผ่านการโฆษณา จนนำไปสู่ความต้องการที่จะได้ ที่จะเป็นถูกกระตุ้น ดังนั้น การใช้จ่ายใช้สอยที่ฟุ้งเฟ้อจึงถือเป็นปัญหาอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลกระทบเป็นอย่างมากต่อปัจเจกบุคคล^{๗๐}

๕. ปัจเจกบุคคลมีปัญหาด้านคุณภาพชีวิต ด้วยการดิ้นรนแสวงหาเนื่องจากค่านิยมทางวัตถุ เคยชินกับการเป็นผู้รับจากการให้ของผู้อื่น ทำให้มองไม่เห็นคุณค่าที่ดีที่จะพึงมีต่อตนเองและสังคม ชุมชนต้องการการส่งเสริมด้านคุณธรรมจริยธรรม และจิตสาธารณะที่เสียสละต่อชุมชน

๒.๔.๒ ปัญหาการดำเนินชีวิตในระดับสังคม

๑. ปัญหาจากการทำไร่เลื่อนลอย และการเผาป่า ในอดีตจะมีชาวเขาที่ถางป่าเพื่อทำไร่เลื่อนลอยจำนวนมาก แต่ปัจจุบันหลังจากที่พวกเขาได้รับความรู้และรับทราบนโยบายอนุรักษ์ป่าไม้ของทางการ ชาวเขาที่เร่ร่อนทำไร่เลื่อนลอยจึงเหลือน้อยลง หันไปปลูกอย่างอื่น เช่น ทำไร่ชา ไร่กาแฟ แต่เนื่องจากการขาดสิทธิในที่ทำกิน และการขาดความรู้ ส่งผลให้ชาติพันธุ์อาข่าส่วนมาก กลายเป็นเพียงลูกจ้าง ผู้ใช้แรงงานเท่านั้น

๒. การรักษาสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ จากการศึกษาประเพณีและวัฒนธรรม ตลอดจนการประกอบอาชีพและความเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าพบว่า แท้จริงแล้ว มีความสำคัญที่เป็นการช่วยอนุรักษ์ป่าไม้ไปในตัว พวกเขาส่วนใหญ่ได้รวมตัวกันอาศัย และทำมาหากิน ในพื้นที่ทำกินเดิม กลายเป็นชุมชนใหญ่น้อย เมื่อพบบริเวณที่เหมาะสมจะทำมาหากินก็สร้างบ้านเรือน เกาะกลุ่มกันเมื่อประชากรมากขึ้นก็กลายเป็นชุมชน ซึ่งปัจจุบันกลายเป็นพื้นที่ป่าไม้ที่รัฐบาลให้การคุ้มครอง

๓. การประกาศเขตป่าสงวนทับที่ทำกินเป็นปัญหาที่ปรากฏแก่กลุ่มชาติพันธุ์อาข่าอยู่เนืองๆ ปัญหาต่างๆ และสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปบนดอย เช่น การสูญเสียพื้นที่ทำกินกรณีชาวบ้านถูกยึดที่ ถูกจับ ถูกปรับ และบางกรณีถึงกับถูกไล่ออกจากพื้นที่เขาอยู่อาศัยต่างๆ ที่พวกเขาได้อยู่อาศัยในพื้นที่นั้นมาตั้งแต่บรรพบุรุษ จนก่อเกิดเป็นชุมชนขึ้นมา เมื่อรัฐบาลมีนโยบายอนุรักษ์ป่าไม้ด้วยการประกาศให้เป็นเขตป่าสงวนก็หมายความว่าใครก็ตามที่ทำประโยชน์ในพื้นที่ดังกล่าวจะถูกตั้งข้อหา บุกรุกป่าสงวน^{๗๑} แล้วกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าที่อาศัยภายในพื้นที่นั้นอยู่แล้วจะอย่างไร นี่เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์อาข่าจำนวนไม่น้อยที่อพยพเข้าสู่ “เมือง” มาค้าขาย หรือทำงานเป็นลูกจ้างชั่วคราว ด้วยสาเหตุที่ว่า ไม่มีที่ทำกินของตนเองแต่กลับกลายเป็นมีปัญหาด้านอื่นๆ เพิ่มขึ้น ผูกพันเป็นลูกโซ่

๒. ปัญหาเรื่องขยะ ผลสืบเนื่องจากความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ และการท่องเที่ยว ทำให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการบริโภค และการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ที่ใช้บรรจุ

^{๗๐} สัมภาษณ์ นาย ปิยพงษ์ อาซิ, ผู้ใหญ่บ้าน, ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๗๑} สมาคมศูนย์รวมการศึกษาและวัฒนธรรมของชาวไทยภูเขาในประเทศไทย (ศ.ว.ท./IMPECT), [ออนไลน์], แหล่งที่มา: nipt_secretary@gmail.com [วันที่ ๖ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

สินค้าซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญ ที่กระตุ้นให้เกิดขยะมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ถุงพลาสติก ในสภาพปัจจุบันการแก้ไขปัญหา ถูกปล่อยให้เป็นหน้าที่ขององค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นซึ่งก็ยังคงขาดทั้งงบประมาณ เทคโนโลยีที่เหมาะสม และระบบการบริหารจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพไม่เพียงพอ การให้บริการเก็บขนมูลฝอยที่ยังไม่มีประสิทธิภาพและไม่ทั่วถึง รวมทั้งการกำจัดมูลฝอยอย่างไม่ถูกสุขลักษณะจนทำให้เกิดการปนเปื้อนในสิ่งแวดล้อมและเกิดความเสี่ยงต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน^{๗๒} การนำมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ยังน้อย กฎหมายที่เกี่ยวข้องไม่เอื้ออำนวยเท่าที่ควร มีความยากลำบากในการจัดหาที่ดินสำหรับก่อสร้างระบบกำจัดมูลฝอย และที่สำคัญคือความร่วมมือจากประชาชนยังมีน้อย ไม่มีการวางแผนการจัดการมูลฝอยร่วมกันระหว่างชุมชน ตลอดจนการขาดจิตสำนึก ความเข้าใจและทัศนคติที่ดีต่อการจัดการเศษอาหาร เศษขยะ

๓. ระบบนิเวศ มีการเปลี่ยนแปลงไปมาก เพราะถูกทำลายด้วยกระบวนการทางธรรมชาติ และถูกทำลายโดยฝีมือของมนุษย์และเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม การเสียสมดุลของธรรมชาติการขาดฝน ความแห้งแล้ง การหาของป่ามาขาย รวมถึงต้นไม้พันธุ์ไม้ป่าบางชนิด การล่าสัตว์ป่า การหาสมุนไพรที่ไม่มีการปลูกทดแทน เป็นผลให้ระบบนิเวศเสื่อมโทรม

๔. ปัญหาการขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม คนเราเกิดมาพร้อมกับปัญหาและต้องเผชิญกับปัญหารวมถึงภัยต่างๆ มากมายในชีวิต เป็นเหตุให้มนุษย์ต้องดิ้นรนต่อสู้เพื่อแสวงหาหนทางที่จะทำให้รอดพ้นจากสภาพปัญหา ผลลัพธ์ที่ได้จากความพยายามเหล่านั้นในด้านหนึ่งอาจจะทำให้เกิดมีพัฒนาการในด้านต่างๆ มากมายโดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งที่สามารถตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกายเช่นอาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค หรือ ปัจจัยสี่ ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งแวดล้อมภายนอกแต่อาจจะเลยทางด้านจิตใจ และคุณภาพชีวิต การดำรงรักษาไว้ซึ่งวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าที่ดั้งเดิมนั้น นับวันยิ่งยากมากขึ้นด้วยปัจจัยต่างๆ มากมาย ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เช่น การเปลี่ยนแปลงทางสังคม การศึกษา กฎหมาย ค่านิยม ศาสนา และความเชื่อ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ส่งผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบต่อการเปลี่ยนแปลงและการสูญสลายของวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าที่ดั้งเดิม

๒.๔ สรุป

มนุษย์ดำรงชีวิตด้วยการพึ่งพาอาศัยธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่อยู่รวมกันเป็นกลุ่มจึงทำให้เกิดสังคมและวัฒนธรรมเนื่องจากมนุษย์มีหลายชนชาติหลายเผ่าพันธุ์มนุษย์จึงสร้างวิถีชีวิตที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์บนที่สูงหรือที่เรียกว่า “ชาวเขา” นั้นเป็นวิถีชีวิตที่กลมกลืนกับระบบนิเวศวิทยาหรือสภาพแวดล้อมที่รายรอบอยู่ที่เกี่ยวข้องกับการทำมาหากินการรักษายาบาลหรือการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยมีขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์เป็นตัวร้อยรัดและยังมีบทบาท

^{๗๒} สัมภาษณ์, ดร. อนวัช อุณทอง , โรงเรียนดอยแสนใจ (ตชด. อนุสรณ์) ตำบลแม่สลองใน อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย, ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

มีพลังหรือมีภาคปฏิบัติการผ่านทางพิธีกรรมหรือวาทกรรมที่มีการรื้อฟื้นปรับใช้และผลิตใหม่อยู่เสมอ มิได้ขาด

กลุ่มชาติพันธุ์อาข่ามีประวัติศาสตร์ยาวนานนับพันปี มากกว่า ๕๐ชั่วอายุของบรรพบุรุษ ได้มีการสืบสานภูมิปัญญา ภาษา วัฒนธรรม และศิลปะต่างๆ มากมาย จนกลายเป็นเอกลักษณ์ ก่อเกิดวัฒนธรรมที่สวยงามกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ ภูมิปัญญาของชาติพันธุ์อาข่า เป็นมรดกที่ล้ำค่าอย่างยิ่งของสังคมโลก มีหลักความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีสืบทอดกันมา แต่ครั้งปฐมบรรพชน ภูมิปัญญาศาสตร์ศิลป์ทุกแขนงได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ จากการเรียนรู้ปากต่อปาก อาจารย์สู่ลูกศิษย์ พ่อสู่ลูก โดยไม่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร

วิถีชีวิตของอาข่าได้หล่อหลอมชาติพันธุ์อาข่ากลายเป็นคนรักธรรมชาติ มีจิตใจอ่อนน้อม ถ่อมตน ยิ้มแย้มแจ่มใส เป็นมิตรกับแขกผู้มาเยือน เป็นเหตุให้หมู่บ้านอาข่ามีเสียงเพลง เสียงหัวเราะ มิเคยขาดสายแบบแผนการปกครองชุมชนมีเอกลักษณ์เฉพาะ มีผู้นำหลักการสืบทอดโดยสายเลือด การปกครองมีสิทธิอำนาจในการตัดสินใจตัดสินคดีความต่างๆ ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน ตามกฎจารีตประเพณี ที่ปฏิบัติมาแต่อดีต จารีตประเพณีการปกครองของอาข่าเป็นกฎจารีตที่สมบูรณ์เชิงตามวิถีชีวิต ของสังคมมนุษย์ในอดีตที่ผ่านมา วิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรมที่สวยงามของชาติพันธุ์อาข่า สามารถสืบสานดำรงความเป็นอัตลักษณ์มาจนถึงปัจจุบันได้ เพราะในอดีตชาติพันธุ์อาข่า เป็นสังคมเอกเทศ ไม่ได้ติดต่อสื่อสารกับสังคมชาติพันธุ์อื่นมากนัก จึงมีความรุ่งเรืองในศิลปวัฒนธรรม ที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่นไม่เหมือนเผ่าใด ๆ แต่เมื่อถึงปัจจุบัน โลกาภิวัตน์มีอิทธิพลต่อสังคมมนุษย์ รอบด้าน ไม่เพียงแต่ชาติพันธุ์อาข่า หรือชาติพันธุ์มนุษย์โลกเท่านั้น แต่มีผลกระทบต่อสรรพสิ่งในโลก อิทธิพลของเทคโนโลยี ศาสตร์ ศิลป์ ปรัชญา ศาสนา มีหลากหลายที่น่าหลงใหล เลื่อมใส สมเหตุสมผล กว่าจารีตประเพณีเดิม ทำให้เกิดความสงสัย เบื่อหน่ายวิถีเดิมๆ จนละทิ้งไป แล้วเดินตามเส้นทาง ที่ตนเห็นชอบว่าดีกว่า วิถีชีวิตและสถานการณ์เหล่านี้ มีแนวโน้มรุนแรงขยายวงกว้างอย่างรวดเร็ว หากชาติพันธุ์อาข่าไม่ตื่นตัว ย้อนกลับมาดูจุดเดิมที่เราเคยอยู่ หันกลับมาสนใจศึกษาวิถีชีวิต ประเพณีอาข่าบ้าง อีกไม่นานชาติพันธุ์อาข่าคงเหลือเพียงชื่อ รูปร่างภายนอกที่ไร้มนต์เสน่ห์ไร้มรดก ทางจิตวิญญาณ

สรุปความว่า เยาวชนรุ่นใหม่ควรศึกษาวิถีชีวิต ภาษาและศิลปวัฒนธรรม ควบคู่ไปกับการศึกษาความรู้ในโลกปัจจุบัน แต่ยังคงธาตุแท้เดิมไว้ เพื่อให้สังคมรับรู้ถึงความยิ่งใหญ่ของ บรรพบุรุษ ในการวางรากฐานวัฒนธรรมองค์กรกลุ่มชาติพันธุ์อาข่า คือทุกคนเป็นพี่น้องกัน มีเป้าหมายร่วมกัน สร้างสรรค์สังคมอาข่าให้สอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน สามารถดำรงความเป็น ชาติพันธุ์อาข่าอย่างสันติสุขในท่ามกลางความเจริญ ความหลากหลายในสังคมโลก อนุรักษ์ความเป็น ชาติพันธุ์อาข่าไว้ เพื่อเป็นเกียรติแก่บรรพบุรุษ และความภาคภูมิใจในตนเอง อีกทั้งเพื่อเป็นมรดกที่มี ชีวิต และเป็นเอกลักษณ์ความสวยงามแห่งวิถีชีวิตชนเผ่าสืบต่อไป

บทที่ ๓

การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวทางพระพุทธศาสนาและศาสตร์สมัยใหม่

บทที่ ๓ นี้ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวทางของพระพุทธศาสนา ซึ่งผู้วิจัยจะเริ่มต้นการศึกษาเกี่ยวกับความหมายของชีวิตตามแนวคิดของพระพุทธศาสนาว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร โดยจะเริ่มต้นศึกษาองค์ประกอบของชีวิต และความสำคัญของการมีชีวิตรวมถึงเป้าหมายของชีวิตว่าพระพุทธศาสนามีมุมมองต่อประเด็นเหล่านี้อย่างไร ทั้งนี้ เพื่อที่จะนำไปสู่การศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของพระพุทธศาสนาว่าเป็นอย่างไร โดยผู้วิจัยจะใช้กรอบหลักทฤษฎี ๔ เป็นกรอบของการศึกษา พร้อมกับการศึกษารูปแบบของการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามศาสตร์สมัยใหม่ที่มีมุมมองต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างไร ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะใช้กรอบแนวคิดของมาสโลว์มาเป็นพื้นฐานสำหรับการสร้างความเข้าใจต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ว่าที่ที่สุดแล้ว มุมมองของพระพุทธศาสนากับแนวคิดของมาสโลว์ (Maslow) จะมีลักษณะเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร และสามารถใช้ร่วมกันได้อย่างไร ซึ่งเพื่อให้เข้าใจได้อย่างชัดเจนและง่ายขึ้น ผู้วิจัยจะอธิบายรายละเอียดที่ละหัวข้อตามลำดับต่อไป

๓.๑ ความหมายของชีวิตตามแนวพุทธศาสนา

การตรัสรู้หลักธรรมอันเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้านั้น ถ้าจะพูดด้วยภาษาที่เข้าใจได้ง่ายที่สุด น่าจะวิเคราะห์ได้ว่า การตรัสรู้ของพระพุทธองค์ก็คือ การทำความเข้าใจและเข้าถึงชีวิตธรรมชาติของมนุษย์และมีการพัฒนาชีวิตได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตาม เมื่อย้อนกลับครั้งที่พระพุทธองค์ยังอยู่ในสถานภาพของการเป็นเจ้าชายสิทธัตถะนั้น ชีวิตของพระองค์แวดล้อมไปด้วยความสุขสำราญตามรูปแบบที่มนุษย์ทั่วไปต้องการและแสวงหา แต่ทว่าสิ่งเหล่านี้ไม่สามารถตอบสนองเกี่ยวกับการมีชีวิตอยู่ของเจ้าชายผู้นี้ได้เลย “ชีวิตคืออะไร” เป็นสิ่งที่พระองค์ตั้งคำถามและต้องการค้นหาคำตอบ ซึ่งในท้ายที่สุดแล้วเจ้าชายผู้นี้ก็ได้เลือกเดินทางเพื่อหาความหมายให้กับชีวิต จนได้ตรัสรู้หรือการเข้าใจชีวิตได้เป็นอย่างดี การให้ความหมายของชีวิตถือเป็นพื้นฐานแรกที่จะต้องทำความเข้าใจ “ความหมายของชีวิต” พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายไว้ว่า ชีวิต หมายถึง น. ความเป็นอยู่ตรงข้ามกับความตาย. (ป., ส.)^๑ ซึ่ง พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ ได้ให้ความหมายไว้ในลักษณะเดียวกันคือ ชีวิต หมายถึง ความเป็นอยู่^๒ เมื่อวิเคราะห์ผ่านการให้ความหมายจากแหล่งที่มาของการให้ข้อมูลในลักษณะที่ต่างกันของฝ่ายคติโลก และคติธรรมแล้ว จะเห็นได้ว่า ความหมายของคำว่า ชีวิต นั้นมีลักษณะการให้ความหมายในระดับกว้าง โดยที่ยังไม่ลงลึกในรายละเอียดแบบเฉพาะเจาะจง จากความหมายของชีวิตคือ ความเป็นอยู่และการไม่ตายนั่น ซึ่งหมายถึงสิ่งมีชีวิตทุกชนิดไม่เว้นแม้กระทั่งพืช โดยความหมายนี้ถือว่าเป็นความหมายของหลักวิชาวิทยาศาสตร์

^๑ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท นานมีบุ๊ค, ๒๕๔๖), หน้า ๓๖๖.

^๒ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธรรม, ๒๕๔๖), หน้า ๔๗.

อย่างไรก็ตาม เมื่อวิเคราะห์ตามมุมมองของพระพุทธศาสนาแล้ว “สิ่งมีชีวิต” หมายถึง “สิ่งที่มีวิญญาณหรือใจครอง เพราะความคิดเรื่อง “ชีวิต” ตามแนวคิดของพระพุทธศาสนาเถรวาทโยงอยู่กับความคิดเรื่องวิญญาณ นั่นคือสิ่งที่เรียกว่า “มีชีวิต” จะต้องเป็นสิ่งที่มีวิญญาณ ไม่ใช่แค่กระบวนการเติบโตและแพร่พันธุ์อย่างพืชเท่านั้น”^๓ ซึ่งมีการอธิบายของ ชาย โพธิธิตา ว่า

พุทธศาสนามองสิ่งทั้งหลาย (รวมทั้งชีวิตและสิ่งอื่นๆ) ว่าเป็นสิ่งที่เกิดจากการมีส่วนร่วมประกอบต่าง ๆ มารวมกันเข้า และมีความสัมพันธ์แบบอิงอาศัยซึ่งกันและกัน ความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องและความอิงอาศัยกันนี้ นับว่าเป็นคุณสมบัติสำคัญ เพราะเป็นสิ่งที่ทำให้ชีวิตดำรงอยู่และดำเนินไปได้ หมายความว่า ถ้าจะให้ชีวิตเกิดขึ้น ดำรงอยู่ และดำเนินต่อไปได้ ส่วนประกอบต่าง ๆ เหล่านั้นจะต้องไม่ใช่สักแต่ว่ามา “กองรวม” กันอยู่ โดยไม่มีความเกี่ยวเนื่องแบบอิงอาศัยกันเท่านั้น แต่ต้องมีความเชื่อมโยงและถ้อยที่ถ้อยอาศัยกันและกันอย่างเหมาะสมด้วย^๔

ดังนั้น จึงสามารถวิเคราะห์ได้ว่า ชีวิต นี้มีความหมายรวมถึงสัตว์ที่อยู่ในภพภูมิต่าง ๆ ซึ่งพระพุทธศาสนาได้อธิบายถึงภพภูมิว่ามีอยู่อย่างมากมาย ซึ่งในบทความของ ธนสิทธิ์ ฉัตรสุวรรณ ได้วิเคราะห์โดยแบ่งออกเป็น ๒ ประเภทคือ

๑. ภพภูมิอันเป็นสถานที่เกิดแบ่งออกเป็น ๓ ภพคือ ๑) กามภพ ภูมิ/สถานที่เกิดของสัตว์ที่ยังข้องอยู่ในกาม เช่น สวรรค์ มนุษย์ สัตว์ เปรต ๒) รูปภพ ภูมิ/สถานที่เกิดของผู้ที่ได้ สำเร็จรูปฌาน และ ๓) อรูปภพ ภูมิ/สถานที่เกิด ของผู้สำเร็จอรูปฌาน ๒. ภาวะจิตที่ประกอบด้วย อวิชชา ตัณหา อุปาทานทำให้วนเวียนอยู่ในภาวะ ทั้ง ๓ คือ กามภพ รูปภพ และอรูปภพ หลักฐาน ในคัมภีร์ชั้นรองระบุว่า ภพที่เวียนว่ายตายเกิด ของสัตว์มีทั้งหมด ๓๑ ภพ คือ ๑) ฝ่ายสุคติ ๒๗ คือ มนุษย์ เทวดา ๖ ชั้น รูปพรหม ๑๖ ชั้น และ อรูปพรหม ๔ ชั้น ๒) ฝ่ายทุคติมี ๔ ภพคือ นรก เปรต อสุรกาย สัตว์เดรัจฉาน^๕

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้เกิดความชัดเจนเกี่ยวกับประเด็นของงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะจำกัดความหมายของสิ่งมีชีวิตไว้เฉพาะที่ความหมายของ “มนุษย์” เท่านั้น ดังนั้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับมนุษย์ ผู้วิจัยจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเริ่มต้นที่การอธิบายความหมายของ “มนุษย์” ซึ่งได้ให้ความหมายไว้ดังนี้ มนุษย์ หมายถึง “ผู้รู้เหตุและมีใจเหตุ ชื่อว่า มนุษย์”^๖ หรือการอธิบายผ่านเรื่องจิตใจ “ผู้มีใจสูงชื่อว่า มนุษย์”^๗ และการถือเอาการสร้างประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่นคือ “ผู้รู้จักประโยชน์ของตนตามกำลังชื่อว่า มนุษย์ (หรือผู้รู้จักสิ่งที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่ตนตามกำลังชื่อว่า มนุษย์)”^๘ หรือจะเป็นการอธิบายถึงที่มาของ

^๓ วิชระ งามจิตระเจริญ, *พระพุทธศาสนาเถรวาท*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๒), หน้า ๓๓๕.

^๔ ชาย โพธิธิตา, *ชีวิตและความตายในทัศนะของพระพุทธศาสนา*, [ออนไลน์], แหล่งที่มา <http://www.ipsr.mahidol.ac.th>, [๖ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

^๕ ธนสิทธิ์ ฉัตรสุวรรณ, *การศึกษาวินัยวิเคราะห์แนวคิดเรื่องภพในพระพุทธศาสนาเถรวาท*, *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทัศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - เมษายน ๒๕๖๐): ๓.

^๖ พระเทพเมธี, “แก่นมนุษย์”, *พุทธจักร ปีที่ ๖ เล่มที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๔๕*, หน้า ๑๗ - ๑๘.

^๗ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗.

^๘ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘.

บรรพบุรุษว่า “ผู้เป็นเหล้ากอของมนุ ชื่อว่า มนุษย์”^๙ จากการนิยามความหมายจากที่ต่าง ๆ สามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้ มนุษย์มีบรรพบุรุษและที่มาอย่างชัดเจน และสิ่งสำคัญที่สุดในความเป็นมนุษย์ที่ได้รับการยอมรับอย่างมากคือ การมีความสามารถต่อการพัฒนาหรือยกระดับคุณภาพจิตใจให้สูงขึ้น มากกว่าการทำอะไรตามสัญชาตญาณอย่างสัตว์อื่น ๆ พร้อมกับ เมื่อจิตใจได้รับการพัฒนาแล้วย่อมเป็นบุคคลที่สามารถสร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่ผู้อื่นและสังคมได้เป็นอย่างดี

๓.๑.๑ องค์ประกอบของชีวิตมนุษย์

มนุษย์ถือว่าเป็นสิ่งมีชีวิตประเภทหนึ่งที่มีอยู่ในโลกใบนี้ และถือว่ามีพัฒนาการในการแสดง ความก้าวหน้าของชีวิตทั้งทางด้านวัตถุ คือ การสร้างสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ อย่างวิจิตรงดงามและอลังการทั้งที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ของชีวิตและเพื่อเป็นเครื่องเสพทางอารมณ์เท่านั้น พร้อมกับด้านจิตใจที่มีการพัฒนาให้ก้าวหน้ามากกว่าสิ่งที่ชีวิตชนิดใดบนโลกใบนี้ คือการยกระดับจิตใจให้พ้นจากการเกิดอันถือว่าเป็นเป้าหมายสูงสุดที่พระพุทธศาสนาตั้งไว้ ดังนั้น การค้นพบหลักสัจธรรมของพระพุทธเจ้าท่านกล่าวว่า “สิ่งที่พระองค์ค้นพบคือกฎธรรมชาติดั้งเดิมอยู่แล้ว” โดยการตรัสรู้ของพระองค์นั้นเป็นการเข้าใจธรรมชาติดอย่างหนึ่งภายในตัวมนุษย์ อาจเรียกได้ว่าเป็นการเข้าใจองค์ประกอบของชีวิตว่ามีอะไรบ้าง ทั้งนี้ การถือกำเนิดมนุษย์ในแง่การอธิบายของพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์อัครกัณฐสูตร ถือว่าเป็นประเด็นที่มีลักษณะเป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับพัฒนาการของการเป็นมนุษย์ สรุปได้ดังนี้ “เหล่าสัตว์ส่วนมากจุติมาจากพรหมโลกชั้นอาภัสสรวนิกะอะไรก็สำเร็จได้ตามปรารถนา แต่การปรากฏขึ้นแห่งจันดินทำให้เกิดความอยากกิน เมื่อได้กินจันดินแล้วสิ่งต่าง ๆ ก็ได้เกิดขึ้น แม้กระทั่งความเป็นมนุษย์ที่มีร่างกายหยาบ ความปรากฏแห่งเพศชายเพศหญิง”^{๑๐} การอธิบายในลักษณะนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่ายังไม่ได้แสดงรายละเอียดเกี่ยวกับองค์ประกอบของชีวิตแต่อย่างใด เป็นเพียงการนำเสนอการถือกำเนิดของมนุษย์ในแง่ที่ต้องการแสดงหลักธรรมอย่างอื่นที่สำคัญมากกว่าการอธิบายเกี่ยวกับการกำเนิด อย่างไรก็ตาม การอธิบายเกี่ยวกับองค์ประกอบของชีวิตที่ปรากฏอย่างชัดเจนนั้นมีอยู่ในส่วนอื่นของพระไตรปิฎก ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอการอธิบายเกี่ยวกับองค์ประกอบของมนุษย์ที่ถือว่าตรงประเด็นและชัดเจนที่สุด ซึ่งมีใจความที่สำคัญคือ

เรากล่าวคำนี้ไว้ว่า “ภิกษุ บุรุษนี้มีธาตุ ๖ ประการ” เพราะอาศัยเหตุอะไร เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น ภิกษุ ธาตุ ๖ ประการ นี้ คือ ๑. ปรฐ्वิธาตุ (ธาตุดิน) ๒. อาโปธาตุ (ธาตุน้ำ) ๓. เตโชธาตุ (ธาตุไฟ) ๔. วาโยธาตุ (ธาตุลม) ๕. อากาสธาตุ (ธาตุคืออากาศ) ๖. วิญญานธาตุ (ธาตุคือวิญญาน) คำที่เรา กล่าวไว้ว่า “ภิกษุ บุรุษนี้มีธาตุ ๖ ประการ” นั้น เพราะอาศัยเหตุนี้ เราจึงกล่าวไว้^{๑๑}

องค์ประกอบของชีวิตมนุษย์ตามแนวคิดของพระพุทธศาสนา “มนุษย์ ประกอบขึ้นมาจากขันธ์ ๕ (The five Aggregates) พุทธธรรมแยกแยะชีวิตพร้อมทั้งองค์ประกอบทั้งหมดที่บัญญัติเรียกว่า “สัตว์” “บุคคล” ฯลฯ ออกเป็นส่วนประกอบต่าง ๆ ๕ ประเภท หรือ ๕ หมวด ทางธรรมเรียกว่า เบญจขันธ์”^{๑๒} ประกอบด้วยดังนี้

^๙ พระเทพเมธี, “แก่นมนุษย์”, พุทธจักร ปีที่ ๖ เล่มที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๔๕, หน้า ๑๘.

^{๑๐} รายละเอียดใน ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๒๐-๑๒๖/๘๙-๙๒.

^{๑๑} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๓๔๔/๔๐๓.

^{๑๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยาย, พิมพ์ครั้งที่ ๔๓, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธิมม์, ๒๕๕๘), หน้า ๑๓.

๑. รูปชั้นได้แก่ องค์ประกอบฝ่ายวัตถุหรือฝ่ายร่างกายทั้งหมด ประกอบด้วยกลุ่มของรูป ๒ คือ มหาภูตรูป ๔ (ปฐวีธาตุ (ธาตุดิน) อาโปธาตุ (ธาตุน้ำ) วาโยธาตุ (ธาตุลม) และเตโชธาตุ (ธาตุไฟ)) และอุปาทายรูป ๒๔ (เป็นธรรมที่ต้องอาศัยมหาภูตรูปเป็นแดนเกิด หมายถึงคุณสมบัติและคุณลักษณะของมหาภูตรูปหรือร่างกายที่เกิดจากการรวมกันของมหาภูตรูป เช่น จักขุปสาทรูป หรือ อิตถีภวารูป เป็นต้น) ซึ่งทั้งหมดนี้รวมเป็น ๒๘ รูป^{๑๓}

๒. เวทนาชั้นได้แก่องค์ประกอบที่เป็นส่วนของความรู้สึก สุข ทุกข์ ไม่สุขไม่ทุกข์ ที่เกิดจากการทำงานของร่างกายกับจิตแบ่งออกเป็น เวทนา ๖ เช่น จักขุสัมผัสสชาเวทนา เป็นต้น

๓. สัญญาชั้น คือ องค์ประกอบส่วนที่เป็นความกำหนดรู้หมายอารมณ์ต่าง ๆ หรืออาการจำได้หมายรู้ที่เกิดจากการทำงานของจิตที่รับรู้อารมณ์ต่าง ๆ

๔. สังขารชั้น คือ องค์ประกอบส่วนที่เป็นเจตนาหรือความตั้งใจที่เป็นกุศล อกุศล และอัปายากฤต เป็นอาการซึ่งเกิดจากการทำงานของจิต เจตนาเป็นส่วนสำคัญทำให้จิตบงการสั่งงานต่าง ๆ

๕. วิญญาณชั้น คือ องค์ประกอบที่เป็นส่วนความรู้แจ้งในอารมณ์ที่มากกระทบอวัยวะรับรู้ความรู้สึกทาง ตา หู จมูก ลิ้น กายและใจ

จากการอธิบายเบญจขันธ์ เมื่อวิเคราะห์อย่างย่อสามารถแบ่งองค์ประกอบชีวิตมนุษย์ออกเป็น ๒ ส่วน คือ “รูปชั้น” ซึ่งเรียกว่า กาย และ “นามชั้น” ซึ่งเรียกว่า จิต คำว่า “จิต” นี้พระพุทธศาสนามีคำที่สามารถใช้ร่วมกันได้อย่างมากมาย ซึ่งพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต) ได้นำคำนี้มาอธิบายไว้ว่า “จิต มีคำไวพจน์ คือคำที่ต่างเพียงรูป แต่มีความหมายคล้ายกันหรือเหมือนกัน ใช้แทนกันได้หลายคำ เช่น มโน มานัส หทัย บัณฺฑร มนายนตะ มนินทริย และวิญญาณ”^{๑๔} และในงานของ วนิดา ธนศุภานุเวช ได้วิเคราะห์องค์ประกอบของมนุษย์ดังนี้

องค์ประกอบของมนุษย์โดยละเอียดในพุทธปรัชญาเถรวาทมีปรากฏเป็น ๒ แนวคือ ๑. แนวพระสุตตันตปิฎกได้วิเคราะห์องค์ประกอบของมนุษย์ออกเป็น ขันธ์ ๕ คือ รูปชั้น เวทนาชั้น สัญญาชั้น สังขารชั้น และวิญญาณชั้น ๒. แนวพระอภิธรรมปิฎก ได้วิเคราะห์องค์ประกอบของมนุษย์ออกเป็น ปริมัตถธรรม ๓ คือ รูป จิต และเจตสิก^{๑๕}

โดยสรุปแล้วเมื่อวิเคราะห์อย่างถึงที่สุดแล้ว อาจจะกล่าวได้ว่าองค์ประกอบของชีวิตมนุษย์มีส่วนหลักคือ รูป และ นาม ที่มีส่วนประกอบปลีกย่อยที่ประกอบกันเข้าเป็นมนุษย์ หรือถ้ามองตามหลักความจริงสูงสุดแล้วอาจจะกล่าวได้ว่า มนุษย์นั้นว่างเปล่าจากตัวตนที่แท้จริง ดังนั้น การเข้าใจองค์ประกอบของชีวิตตามแนวทางของพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง ย่อมนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น พร้อมกับการกำหนดเป้าหมายของชีวิตได้ถูกต้องเช่นเดียวกัน ในหัวข้อต่อไปผู้วิจัยจะทำการศึกษาและวิเคราะห์ความสำคัญและเป้าหมายของชีวิตตามหลักการของพระพุทธศาสนาว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร

^{๑๓} ขุนสรพกิจโกศล, **คู่มือการศึกษารูปสังคหวิภาค พระอภิธรรมัตตสังคหะ ปริเฉทที่ ๖**, (คณะธรรมสาส์น: วัดมหาธาตุ, ๒๕๑๘), หน้า ๑๑.

^{๑๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธรรม, ๒๕๔๖), หน้า ๒๘๑.

^{๑๕} วนิดา ธนศุภานุเวช, “มนุษย์ตามทรรศนะของพุทธปรัชญา”, **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยวิทยาลัย, ๒๕๒๒), หน้า ๒๒.

๓.๑.๒ ความสำคัญและเป้าหมายของชีวิตมนุษย์

ความสำคัญของมนุษย์เมื่อวิเคราะห์จากพุทธพจน์ที่ได้อธิบายไว้เกี่ยวกับความยากลำบากในการได้เกิดเป็นมนุษย์นั้น มีการอธิบายโดยการใช้ความเปรียบเทียบที่พระพุทธเจ้าได้แสดงไว้ว่า

พระพุทธเจ้าใช้ปลายเล็บซ้อนฝุ่นผงขึ้นมาเล็กน้อยแล้วถามภิกษุทั้งหลายว่า ฝุ่นที่อยู่ในปลายเล็บของพระองค์กับที่อยู่บนแผ่นดินอย่างไหนมากกว่ากัน พระภิกษุเหล่านั้นตอบว่าเปรียบเทียบกันไม่ได้เลย ระหว่างอยู่ที่ปลายเล็บของพระพุทธเจ้ากับที่อยู่บนแผ่นดิน เช่นเดียวกัน พระพุทธเจ้าตรัสว่า สัตว์ที่จะเกิดมาเป็นมนุษย์ได้นั้นเล็กน้อย เมื่อเทียบกับสัตว์ที่มากเกิดนอกจากมนุษย์^{๑๖}

หรือความเปรียบอีกบทหนึ่งที่แสดงไว้อย่างชัดเจนเช่นเดียวกันเกี่ยวกับการได้เกิดเป็นมนุษย์นั้นมีความยากลำบากเป็นอย่างมาก ดังพุทธพจน์ความว่า

ในห้วงมหาสมุทรมีเต้าตาบอดตัวหนึ่งดำน้ำอยู่ใต้ทะเลโดยในทุก ๆ ๑๐๐ ปีเต้าตาบอดตัวนี้จะโผล่ศีรษะขึ้นมาพ้นเหนือพื้นผิวทะเลครั้งหนึ่ง และในมหาสมุทรนั้นก็มียักษ์เล็ก ๆ ซึ่งขนาดใหญ่กว่าศีรษะของเต้าตัวนั้นไม่มากลอยอยู่ด้วย ๑ ห่วง ดังนั้น โอกาสที่เต้าตาบอดตัวนั้นจะโผล่ศีรษะขึ้นมาเหนือพื้นผิวทะเล แล้วศีรษะของเต้าตาบอดตัวนั้นลอดเข้าไปในห่วงนั้นได้พอดี โอกาสนั้นก็ยิ่งจะมีมากกว่าการที่เหล่าสัตว์ทั้งหลายจะได้เกิดมาเป็นมนุษย์^{๑๗}

จากความเปรียบเทียบที่นำมาเสนอนี้ ทำให้สามารถวิเคราะห์ว่า เมื่อการได้เกิดเป็นมนุษย์เป็นเรื่องที่มียากลำบากเป็นอย่างยิ่งแล้ว ย่อมสามารถที่จะวิเคราะห์ต่อไปได้ว่า ชีวิตของมนุษย์นั้นมีความสำคัญอย่างมากเมื่อเปรียบกับการได้ถือกำเนิดขึ้นมา ทั้งนี้ จะเห็นได้จากหลักธรรมที่สำคัญข้อหนึ่งของพระพุทธศาสนาและเป็นข้อแรกที่มีมนุษย์ควรที่จะจดเว้นคือ การห้ามเบียดเบียนสิ่งมีชีวิต หรือ ห้ามฆ่าสัตว์ ดังนั้น ความสำคัญของชีวิตและการมีชีวิตอยู่จึงถือว่าสำคัญเป็นอย่างมาก ซึ่งการเข้าใจความสำคัญของการได้เกิดและการมีชีวิตอยู่ย่อมนำไปสู่การสร้างความสำเร็จต่อการกำหนดเป้าหมายของชีวิตตามแนวทางของพระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี

พระพุทธเจ้ามีเจตนารมณ์สำคัญต่อการดำเนินชีวิตเพื่อที่จะมุ่งไปสู่การเข้าใจชีวิต เพราะเมื่อเข้าใจชีวิตแล้ว การแก้ไขปัญหของชีวิตก็จะทำได้ง่ายและถูกต้องมากที่สุด ทั้งนี้ การเกิดขึ้นของความทุกข์ระดับต่าง ๆ ในชีวิตเป็นปรากฏการณ์ที่การแสดงให้เห็นถึงแนวทางที่พระองค์ต้องการแก้ไข ซึ่งเป้าหมายที่พระองค์ทรงชี้ไว้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตและการแก้ไขปัญหของชีวิต เมื่อสรุปลงจะมีเพียงเรื่องการเรียนรู้สาเหตุของความทุกข์ และการแก้ไขสาเหตุของความทุกข์ที่เกิดขึ้นเท่านั้น ดังปรากฏในสี่สัปปวนสูตรความว่า

พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ สีสป่าวัน เขตกรุงโกสัมพี ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคทรงหยิบใบประดู่ลาย ๒ - ๓ ใบขึ้นมา แล้วรับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลาย มาตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจะเข้าใจความชื่อนั้นว่าอย่างไร ใบประดู่ลาย ๒-๓ ใบที่เราหยิบขึ้นมากับใบที่อยู่บนต้น อย่างไหนจะมากกว่ากัน ลำดับนั้น ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า ใบที่อยู่บนต้นไม้นั้นแลมากกว่า ใบประดู่ลาย ๒-๓ ใบที่พระองค์ทรงหยิบขึ้นมามีเพียงเล็กน้อย พระพุทธเจ้าข้า ภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่เรารู้แล้วแต่มิได้บอกเธอทั้งหลายก็มีมากเหมือนกัน เพราะเหตุไร เราจึงมิได้บอก เพราะสิ่งนี้ไม่มีประโยชน์ ไม่ใช่จุดเริ่มต้นแห่ง

^{๑๖} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๑๑๒๑/๖๓๔.

^{๑๗} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๑๑๑๘/๖๓๑.

พรหมจรรย์ ไม่เป็นไปเพื่อความเบื่อหน่าย ไม่เป็นไปเพื่อคลายกำหนด ไม่เป็นไปเพื่อดับ ไม่เป็นไปเพื่อ สงบระงับ ไม่เป็นไปเพื่อรู้ยิ่ง ไม่เป็นไปเพื่อตรัสรู้ ไม่เป็นไปเพื่อนิพพาน เพราะเหตุนั้น เราจึงมิได้บอก สิ่งอะไรเล่าที่เราบอกแล้ว คือ เราได้บอกว่า นี่ทุกข์ นี่ทุกข์สมุทัย นี่ทุกข์นิโรธ นี่ทุกข์นิโรธคามินี ปฏิปทา เพราะเหตุไร เราจึงบอก เพราะสิ่งนี้มีประโยชน์ เป็นจุดเริ่มต้นแห่งพรหมจรรย์ เป็นไปเพื่อ ความเบื่อหน่าย เพื่อคลายกำหนด เพื่อดับ เพื่อสงบระงับ เพื่อรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน เพราะเหตุนี้ เราจึงบอก ภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้ เธอทั้งหลายพึงทำความเพียรเพื่อรู้ชัดตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์ ฯลฯ นี่ ทุกข์นิโรธคามินีปฏิบัติ^{๑๘}

จะเห็นได้ว่า พุทธพจน์ที่ยกมาแสดงไว้นี้ ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญที่พระพุทธเจ้าต้องการที่จะ สื่อสารให้สาวกของพระองค์ฟังว่า เมื่อการได้เกิดเป็นมนุษย์ถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งแล้ว การดำเนิน ชีวิตและการแก้ไขปัญหาของชีวิต หรือการกำหนดแนวทางสำหรับการดำเนินชีวิตจึงมีความสำคัญมากขึ้น ดังนั้น เมื่อเข้าใจความสำคัญของชีวิตมนุษย์แล้ว สิ่งสำคัญประการต่อมาคือ การดำรงอยู่ของชีวิตหรือการใช้ ชีวิตนั่นเอง ในการนำเสนอเป้าหมายของชีวิตตามแนวทางที่พระพุทธเจ้าได้นำเสนอ คือ การทำเข้าใจความ เกิดขึ้นแห่งความทุกข์ และการนำไปสู่การลดความทุกข์ให้ลดน้อยลง จนถึงสามารถดับทุกข์ได้อย่างสิ้นเชิง พระพุทธองค์ไม่ได้มองโลกในลักษณะที่คับแคบ หมายความว่า การดับทุกข์อย่างสิ้นเชิงนั้นเป็นศักยภาพที่ มนุษย์ทุกคนสามารถทำได้ อย่างไรก็ตาม มนุษย์ทุกคนก็ไม่สามารถที่จะบรรลุศักยภาพนี้ได้ภายใต้เวลาที่มี ชีวิตอยู่อย่างเท่าเทียมกัน เพราะการสั่งสมบุญบารมีของแต่ละคนมีความแตกต่างกัน และสิ่งสำคัญคือความ แตกต่างด้านปัญญาที่จะเข้าถึงความรู้เหล่านี้ย่อมแตกต่างกันด้วย ความแตกต่างที่ว่านี้พระพุทธองค์ได้แสดง ให้เห็นภายใต้แนวคิดเรื่องบัวสี่เหล่าความว่า

ในกออูบล ในกอปทุม หรือในกอบุณฑริก ดอกอูบล ดอกปทุม ดอกบุณฑริก บางดอกที่เกิดในน้ำ เจริญในน้ำ ยังไม่พ้นน้ำ จมอยู่ใต้น้ำ และมีน้ำหล่อเลี้ยงไว้ ดอกอูบล ดอกปทุม ดอกบุณฑริก บางดอก ที่เกิดในน้ำ เจริญในน้ำ อยู่เสมอน้ำ ดอกอูบล ดอกปทุม ดอกบุณฑริก บางดอกที่เกิดในน้ำ เจริญในน้ำ อยู่พ้นน้ำ ไม่แต่น้ำ แม้นั้นใด^{๑๙}

หรือบุคคล ๔ ประเภทที่สามารถเข้าใจคำสอนของพระพุทธองค์ได้ตามลำดับ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้มีปรากฏอยู่ในโลก บุคคล ๔ จำพวก ไหนบ้าง คือ ๑. อุกมฤตัญญู (ผู้เข้าใจได้ฉับพลัน) ๒. วิปจิตัญญู (ผู้เข้าใจต่อเมื่อขยายความ) ๓. เนยยะ (ผู้ที่พอจะแนะนำได้) ๔. ปทปรมะ (ผู้ที่สอนให้รู้ได้เพียงตัวบทคือพยัญชนะ) ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ ในโลก^{๒๐}

การยกพุทธพจน์เหล่านี้มานำเสนอเพื่อต้องการแสดงให้เห็นว่า เมื่อมนุษย์มีความแตกต่าง กันระดับปัญญาในการเข้าถึงความจริงแล้ว ย่อมเป็นการง่ายขึ้นต่อการที่จะวิเคราะห์การพัฒนาคูณภาพชีวิต และการเข้าถึงเป้าหมายในการดำเนินชีวิต ทั้งนี้ เป้าหมายของการดำเนินชีวิตสามารถตีความได้ว่าหมายถึง “การมีความสุข” ซึ่งในหนังสือพุทธธรรม ฉบับปรับขยายของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าว ไว้เกี่ยวกับการอธิบายความสัมพันธ์เรื่องความสุข “พระพุทธศาสนา คือ ระบบพัฒนาความสุข ซึ่งใน

^{๑๘} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๑๑๐๑/๖๑๓.

^{๑๙} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๒๘๓/๓๐๗-๓๐๘.

^{๒๐} อ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๓๓/๒๐๒.

พระพุทธศาสนา มีการกล่าวถึงความสุขี่ต่างกัน ๑ หลายหลายมากมาย และจัดแบ่งไว้ ทั้งโดยชั้นและประเภท เป็นสุข ๒ อย่าง ๓ อย่าง ๓ ชั้น ๕ ชั้น สูง ๆ ขึ้นไป จนถึงความสุขอย่างสูงสุด”^{๒๑} และได้อธิบายเพิ่มเติมว่า ความสุขมีความสำคัญมากในการปฏิบัติธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา กล่าวได้ว่า พุทธจริยธรรมไม่แตกต่างหากจากความสุข^{๒๒} และ “เริ่มแต่ขั้นต้น ในการทำความดีหรือกรรมดีทั่ว ๆ ไป ที่เรียกว่า บุญ มีพุทธพจน์ตรัสว่า บุญเป็นชื่อของความสุข”^{๒๓} ดังนั้น เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจเรื่องความสุข ผู้วิจัยได้แบ่งเป้าหมายของชีวิตตามการกำหนดเรื่องความสุข ๒ อย่าง ตามแนวทางของพระพุทธศาสนาออกเป็น ๒ ระดับดังนี้

๓.๑.๒.๑ เป้าหมายชีวิตระดับโลกียะ

เป้าหมายของการดำเนินชีวิตระดับโลกียะตามแนวทางของพระพุทธศาสนา เมื่อวิเคราะห์แล้วจะเห็นได้ว่า หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาไม่ได้ปฏิเสธเป้าหมายระดับนี้แต่ประการใดเลย ตรงกันข้ามกลับสนับสนุนให้บริษัทของพระองค์เริ่มต้นทำความเข้าใจความสุขของชีวิตที่ถูกต้อง และใช้เครื่องมือคือ หลักธรรมสำหรับเป็นแนวทางปฏิบัติให้ตรงตามเจตนารมณ์ของแต่ละบุคคล ดังนั้น เป้าหมายระดับนี้ผู้วิจัยสามารถตีความได้ว่า คือ “ความสุขสำหรับฆราวาส” ซึ่งหมายถึง ความสุขที่เกิดขึ้นจากการดำเนินชีวิตโดยทั่วไปของแต่ละบุคคลและการอยู่ร่วมกันภายใต้ข้อกำหนดของสังคม แนวคิดเรื่องความสุข ๑๐ ประการในพระพุทธศาสนา ซึ่งความสุขประการแรกคือ “ความสุขเนื่องด้วยกามคุณ ๕ คือ รูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัสหรือ ความสุขทางกายและทางใจ หรือ สุขแบบมีเหยื่อล่อ และ สุขแบบไม่ต้องอาศัยเหยื่อล่อ” ความสุขเหล่านี้ซึ่งผู้วิจัยถือว่าเป็นสัจจะตามธรรมชาติเบื้องต้นของมนุษย์ที่มีความต้องการ และไม่ถือว่าเป็นเหตุที่ทำให้ชีวิตตกต่ำหรือไม่สามารถทำให้ชีวิตเจริญขึ้น ซึ่งเมื่อกล่าวอย่างเป็นธรรมแล้ว การสร้างความสุขให้กับชีวิตระดับนี้ถ้าทำให้อยู่ในเกณฑ์ที่ต้องยอมที่จะส่งผลดีให้เกิดขึ้นกับชีวิต พร้อมกับจะเป็นเครื่องมือที่จะพัฒนาและส่งผลให้เกิดการสร้างความสุขได้ในระดับสูงสุดเป็นอย่างดี

การวางท่าทีต่อการสร้างความสุขระดับนี้ ตามทัศนะของพระพุทธศาสนาก็ไม่ได้ปฏิเสธแต่อย่างใด เพราะโดยส่วนใหญ่แล้ว เมื่อมนุษย์มีความต้องการที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น สิ่งแรกที่บุคคลเหล่านั้นต้องการคือ ความสุขที่ตอบสนองกามคุณ ๕ ซึ่งพระพุทธศาสนาก็เข้าใจธรรมชาติของมนุษย์เป็นอย่างดี พระไตรปิฎกมีการนำเสนอเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อความสุขดังนี้

ความพยายามที่มีผล ความเพียรที่มีผล เป็นอย่างไร คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ไม่นำตนซึ่งไม่มีทุกข์เข้าไปรับทุกข์ ไม่สละสุขที่เกิดขึ้นโดยธรรม ไม่เป็นผู้หมกมุ่นในสุขนั้น รู้ชัดอย่างนี้ว่า “เรานี้มีทุกข์เป็นเหตุ เริ่มบำเพ็ญความเพียรอยู่ จึงคลายกำหนดได้เพราะการบำเพ็ญความเพียร อนึ่ง เรานี้มีทุกข์เป็นเหตุ มีอุเบกขา เจริญอุเบกขาอยู่ จึงคลายกำหนดได้” ภิกษุนั้นเริ่มบำเพ็ญความเพียร อย่างที่ภิกษุผู้มีทุกข์เป็นเหตุ ผู้เริ่มบำเพ็ญความเพียรอยู่ จึงคลายกำหนดได้เพราะการบำเพ็ญความเพียร ภิกษุนั้นเจริญอุเบกขาอย่างภิกษุผู้มีทุกข์เป็นเหตุ มีอุเบกขา เจริญอุเบกขาอยู่ จึงคลายกำหนดได้ ภิกษุผู้มีทุกข์เป็นเหตุ นั้น เริ่มบำเพ็ญความเพียรอยู่ จึงคลายกำหนดได้ เพราะการบำเพ็ญความเพียร ทุกข์นั้นของภิกษุ

^{๒๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยาย, หน้า ๑๐๖๙.

^{๒๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๒๓.

^{๒๓} ขุ.อิติ. (ไทย) ๒๕/๑๑๘/๖๘.

นั้นย่อมเป็นอันสลายไป แม้ด้วยอาการอย่างนี้ ภิกษุผู้มีทุกข์เป็นเหตุ นั้น มีอุเบกขา เจริญอุเบกขาอยู่ จึงคลายกำหนดได้ ทุกข์นั้นของภิกษุนั้นย่อมเป็นอันสลายไป แม้ด้วยอาการอย่างนี้^{๒๔}

และมีการอธิบายวิธีปฏิบัติต่อความสุข โดย พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ซึ่งมี ๔ ประการดังนี้ “๑. ไม่เอาทุกข์ทับถมตนที่ไม่เป็นทุกข์ ๒. ไม่ละทิ้งสุขที่ชอบธรรม ๓. แม้ในสุขที่ชอบธรรมนั้น ก็ไม่หมกมุ่นสยบ ๔. เพียรทำเหตุแห่งทุกข์ให้หมดสิ้นไป นี่ถือว่าเป็นหลักเกณฑ์มาตรฐานที่ชาวพุทธจะพึงใช้ ปฏิบัติในการเกี่ยวข้องกับความสุข”^{๒๕} ตัวอย่าง การสร้างความสุขให้เกิดขึ้นระดับโลกียะในประวัติศาสตร์ พระพุทธศาสนามีบุคคลที่เป็นตัวอย่างอยู่มากมาย เช่น อนาถบิณฑิกเศรษฐีและนางสุชาดา เป็นต้น

๓.๑.๒.๒ เป้าหมายชีวิตระดับโลกุตตระ

เป้าหมายของการดำเนินชีวิตระดับโลกุตตระนั้น ไม่สามารถที่จะแยกออกจากกันได้กับ เป้าหมายระดับโลกียะ เพราะบางครั้งบุคคลที่เข้าใจเป้าหมายระดับโลกียะอย่างแท้จริงและถูกต้องแล้ว บางครั้งอาจจะมีคามพึงพอใจเพียงแค่ว่าความสุขระดับนี้ หรือบางครั้ง บางบุคคลอาจจะมีเป้าหมาย เปลี่ยนแปลงไปเพราะมีความเข้าใจชีวิตที่มากขึ้น จนพัฒนาไปสู่ความต้องการเป้าหมายของชีวิตที่สูงขึ้นไป ตามลำดับ โดยผู้วิจัยจะยกเนื้อหาที่ปรากฏในพระไตรปิฎก เกี่ยวกับการอธิบายความหมายสูงสุดระดับนี้ ซึ่งเรื่องนี้พระสารีบุตรก็เคยอธิบายไว้ในนิพพานสูตรมีใจความว่า “ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย นิพพานนี้เป็นสุข นิพพานนี้เป็นสุข”^{๒๖}

เป้าหมายระดับสูงสุดของพระพุทธศาสนาคือ การก้าวข้ามพ้นจากความทุกข์อย่าง สิ้นเชิง หรือภาวะนิพพาน หรือ การที่ไม่ต้องมีชีวิตอยู่ในวงจรของการเกิดขึ้นแล้วซ้ำอีก “พระชินาสพนัน มีภพนี้เป็นภพสุดท้าย มีประชุมแห่งชั้นธัมมเป็นครั้งสุดท้าย ไม่มีการเวียนเกิด เวียนตาย และภพใหม่ก็ไม่มีอีก”^{๒๗} นั่นคือ การไม่ต้องกลับมาเกิดอีก ซึ่งมีตัวอย่างของบุคคลมากมายในประวัติศาสตร์ พระพุทธศาสนาที่เข้าถึงเป้าหมายของชีวิตระดับโลกุตตระ “เริ่มตั้งแต่หลังการตรัสรู้ของพระพุทธองค์ที่ได้ แสดงธรรมโปรดปัญจวัคคีย์ จนอัญญาโกณฑัญญะซึ่งได้เป็นบุคคลแรกที่เข้าถึงเป้าหมายของชีวิตในระดับ หนึ่ง”^{๒๘} และที่มีความชัดเจนมากที่สุด อีกกรณีหนึ่งคือ อัครสาวกของพระพุทธเจ้าคือ พระสารีบุตรและ พระโมคคัลลานะ ทั้งนี้ ไม่นับรวมพระสาวกของพระองค์อีกมากมายที่ได้เข้าถึงเป้าหมายชีวิตระดับโลกุตตระ ดังนั้น เพื่อให้เกิดความชัดเจนมากยิ่งขึ้น การเข้าถึงเป้าหมายระดับโลกุตตระนั้น ไม่ใช่มีเพียงแค่ พระภิกษุซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ในสถานภาพเดียวกับพระพุทธเจ้าเท่านั้น ยังมีบริษัทอีก ๓ คือ ภิกษุณี อุบาสก และ อุบาสิกา ที่มีศักยภาพในการเข้าถึงเป้าหมายสูงสุดนี้ การที่ผู้วิจัยอธิบายเช่นนี้ ต้องการนำเสนอให้รู้ว่าการ เข้าถึงเป้าหมายระดับโลกุตตระนั้น ไม่ได้จำกัดเฉพาะเพียงกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น จะกล่าวได้ว่า การเข้าถึง เป้าหมายระดับสูงสุดก็คือการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่สมบูรณ์

จากเนื้อหาของความสำคัญและเป้าหมายของชีวิตตามแนวคิดของพระพุทธศาสนาที่ผู้วิจัย ได้รวบรวมพร้อมกับการวิเคราะห์ไว้ โดยแบ่งเป้าหมายของชีวิตออกเป็น ๒ ระดับนั้นทำให้เห็นว่า พระพุทธศาสนาไม่ได้ปฏิเสธการมีชีวิตที่ดีแบบที่แนวคิดทั่วไปได้นำเสนอไว้ อย่างไรก็ตาม การอธิบาย

^{๒๔} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๑๐/๑๕.

^{๒๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย**, หน้า ๑๐๖๑.

^{๒๖} อ.นวก. (ไทย) ๒๓/๑๙/๒๘.

^{๒๗} ชุ.ม. (ไทย) ๒๙/๖/๒๗.

^{๒๘} รายละเอียดใน วิ.มหา. (ไทย) ๔/๑๓/๑๙-๒๒.

เป้าหมายของชีวิตที่พระพุทธศาสนาได้อธิบายไว้นั้น จะเห็นว่า สิ่งที่มีความสำคัญมากกว่าการแสดงเป้าหมายของชีวิตไว้ ซึ่งเมื่อวิเคราะห์แล้วผู้วิจัยถือว่าการนำเสนอเครื่องมือสำหรับการดำเนินชีวิตถือว่าเป็นสิ่งสำคัญอันดับแรก เพราะเมื่อก้าวอย่างตรงไปตรงมาจะเห็นว่า ถ้ามีการใช้เครื่องมือในการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องตามวิธีการที่กำหนดไว้ สิ่งที่เราเรียกว่าเป้าหมายก็จะเป็นไปตามวิถีของมันเอง ดังคำว่า “ปลูกพืชเช่นไรก็ได้ผลเช่นนั้น” เครื่องมือในการดำเนินชีวิตนี้คือสิ่งที่จะนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดี ในหัวข้อต่อไปผู้วิจัยจะได้อธิบายเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยใช้หลักภavana ๔ ของพระพุทธศาสนาเป็นกรอบสำหรับการอธิบายต่อไป

๓.๒ การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักภavana ๔

การพัฒนา หมายถึง การทำให้เจริญ^{๒๙} และ คุณภาพ หมายถึง น. ลักษณะความดี ลักษณะประจำบุคคลหรือสิ่งของ^{๓๐} พร้อมกับความหมายของคำว่า ชีวิต หมายถึง ความเป็นอยู่ ซึ่งเมื่อนำคำทั้งสามคำนี้มารวมกันก็จะได้ความหมายดังนี้ การพัฒนาคุณภาพชีวิต คือ การทำให้ความเป็นอยู่มีความเจริญขึ้นพร้อมกับคุณภาพชีวิตที่ดี ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะได้ศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักของพระพุทธศาสนาโดยการใช้หลักธรรมเรื่องภavana ๔ ก่อนการอธิบายเกี่ยวกับหลักภavana ๔ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอธิบายความหมายและแหล่งที่มาของคำนี้ให้มีความชัดเจนก่อน เพื่อที่จะได้อธิบายในรายละเอียดในหัวข้อย่อยต่อไป

ภาวิต ในพระไตรปิฎกมักแสดงในรูปที่เป็นคุณสมบัติของบุคคลผู้ได้เจริญ ภาย ศีล จิต และปัญญาแล้ว โดยมีคำนามในภาษาบาลีว่า “ภavana” ที่มีรูปกริยาศัพท์เป็น ภาเวติ มีความหมายตรงกับคำว่า วุฑฺฒติ ซึ่งก็คือ วัฒนา หรือ การพัฒนา ที่ใช้ในภาษาไทย จากความหมายของคำว่า ภาวิต ที่หมายถึงคุณสมบัติภายในของบุคคลนั้น ๆ ที่ได้มีการปฏิบัติตามหลักภavana ๔ แล้ว ซึ่งพระพุทธเจ้าเองคือบุคคลที่ได้เรียกว่าเป็นผู้มีคุณสมบัตินี้อย่างสมบูรณ์ การอธิบายความหมายของคำว่า ภาวิต อันหมายถึงการอบรมแล้วเป็นอย่างดีมีปรากฏในพระไตรปิฎกที่อธิบายความหมายของคำว่า

ภควา ความว่า “ชื่อว่าพระผู้มีพระภาค เพราะทรงอบรมศีล อบรมจิต อบรมปัญญาแล้ว” และมีคำอธิบายดังนี้ อธิบายคำว่า ภควา คำว่า พระผู้มีพระภาค เป็นคำกล่าวโดยความเคารพ อีกนัยหนึ่งชื่อว่าพระผู้มีพระภาค เพราะทรงทำลายราคะได้แล้ว ชื่อว่าพระผู้มีพระภาค เพราะทรงทำลายโทสะได้แล้ว ชื่อว่าพระผู้มีพระภาค เพราะทรงทำลายโมหะได้แล้ว ชื่อว่าพระผู้มีพระภาค เพราะทรงทำลายมานะได้แล้ว ชื่อว่าพระผู้มีพระภาค เพราะทรงทำลายทิฐิได้แล้ว ชื่อว่าพระผู้มีพระภาค เพราะทรงทำลายเสียสันทนามได้แล้ว ชื่อว่าพระผู้มีพระภาค เพราะทรงทำลายกิเลสได้แล้ว ชื่อว่าพระผู้มีพระภาค เพราะทรงจำแนก แยกแยะ แจกแจงธรรมัตถะ ชื่อว่าพระผู้มีพระภาค เพราะทรงทำที่สุดแห่งภพได้ ชื่อว่าพระผู้มีพระภาค เพราะทรงอบรมพระวรกายแล้ว ชื่อว่าพระผู้มีพระภาค เพราะทรงอบรมศีล อบรมจิต อบรมปัญญาแล้ว^{๓๑}

^{๒๙} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒, หน้า ๕๙๑.

^{๓๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘๘.

^{๓๑} พ.ม. (ไทย) ๒๙/๕๐, ๘๔, ๑๔๙, ๑๘๘ และ ๒๑๐/๑๗๓, ๒๔๘, ๔๐๓, ๕๘๐ และ ๖๑๙.

เพื่อให้เห็นความหมายของคำนี้อย่างชัดเจน ผู้วิจัยขอยกข้อความบาลี “กถิ ภควา ภาวิตตโต ฯ ภควา ภาวิตกาโย ภาวิตสึโล ภาวิตจิตโต ภาวิตตปญโญ”^{๓๒} พร้อมกับเพื่อให้เกิดความชัดเจน ผู้วิจัยได้ยกข้อความที่ถูกแปลเป็นภาษาไทย โดย พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ในหนังสือพุทธธรรม ดังนี้

“กถิ ภควา ภาวิตตโต ฯ ภควา ภาวิตกาโย ภาวิตสึโล ภาวิตจิตโต ภาวิตตปญโญ” แปล “พระผู้มีพระภาค ทรงเป็น “ภาวิตตัต” (พัฒนาพระองค์แล้ว) อย่างไร? (คือ) พระผู้มีพระภาค ทรงเป็น ภาวิตกาย (ทรงเจริญกายแล้ว/มีกายที่ได้พัฒนาแล้ว) “ภาวิตศีล” “ทรงเจริญศีลแล้ว/มีศีลที่ได้พัฒนาแล้ว” “ภาวิตจิตต” (ทรงเจริญจิตแล้ว/มีจิตที่ได้พัฒนาแล้ว) “ภาวิตปัญญา” (ทรงเจริญปัญญาแล้ว/มีปัญญาที่ได้พัฒนาแล้ว)”^{๓๓}

จะเห็นได้ว่า “ภาวิต” เป็นเรื่องของหลักภาษาบาลี ซึ่งเป็นคุณสมบัติหรือคำวิเศษณ์แสดงคุณสมบัติของบุคคล ส่วน ภาวนา เป็นคำนามบอกถึงการกระทำ หลัก หรือข้อปฏิบัติ จึงได้ความสอดคล้องกันว่า “ภาวิต” คือ ผู้ที่ได้ทำ “ภาวนา” แล้ว”^{๓๔} ดังนั้น คือคำว่า “ภาวนา” โดยพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม อธิบายความหมายไว้ดังนี้

ภาวนา ๔ (การเจริญ, การทำให้เป็นให้ดีขึ้น, การฝึกอบรม, การพัฒนา : cultivation; training; development) ๑. กายภาวนา (การเจริญกาย, พัฒนากาย, การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อกับเกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้งห้าด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณมิให้เกิดโทษ ให้กุศลธรรมงอกงาม ให้กุศลธรรมเสื่อมสูญ, การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ : physical development) ๒. สีลภาวนา (การเจริญศีล, พัฒนาความประพฤติ, การฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลแก่กัน : moral development) ๓. จิตภาวนา (การเจริญจิต, พัฒนาจิต, การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณา ขยันหมั่นเพียร อดทนมีสมาธิ และสดชื่น เบิกบาน เป็นสุขผ่องใส เป็นต้น : cultivation of the heart; emotional development) ๔. ปัญญาภาวนา (การเจริญปัญญา, พัฒนาปัญญา, การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดพ้นจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา : cultivation of wisdom; intellectual development)^{๓๕}

สรุปดังนี้ คำว่า ภาวิต ที่หมายถึงคุณสมบัติภายในของผู้ที่อบรมแล้ว หรือทำให้มีความเจริญเกิดขึ้นในกายและจิตของบุคคลนั้น ๆ ซึ่งมีคำว่า ภาวนา อันเป็นคำกริยาที่จะทำให้เกิดเป็นคุณสมบัติ คือ ภาวิตของผู้ปฏิบัติ นั้น ผู้วิจัยจะใช้การอธิบายการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักภาวนา ๔ เป็นกรอบสำหรับวิเคราะห์ ซึ่งภาวนา ๔ อันถือว่าเป็นคุณสมบัติภายในที่เกิดขึ้นจากการภาวนา ๔ ย่อมที่จะต้องมีการประกอบประกอบสำหรับการภาวนาให้มีความเจริญขึ้น การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักภาวนา ๔ ผู้วิจัย

^{๓๒} พุ.จุ (บาลี) ๓๐/๒/๒๗.

^{๓๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยาย, หน้า ๓๔๗.

^{๓๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๔๘.

^{๓๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๒๘๑.

แบ่งออกเป็น ๒ ระดับ ด้วยการอธิบายเกี่ยวกับหลักภาวนา ๔ นี้ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ในการประยุกต์ใช้กับ
คฤหัสถ์เป็นหลัก ซึ่งจะวิเคราะห์ตามลำดับหัวข้อต่อไป

๓.๒.๑ ภาวนา ๔ กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับปัจเจกบุคคล

การจะพัฒนาอะไรก็ตามจะต้องเริ่มต้นจากตนเอง หรือ เริ่มต้นการพัฒนาจากภายในของ
บุคคลนั้น ๆ เป็นลำดับแรกก่อน ตัวอย่างที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือ การตรัสรู้ธรรมของพระพุทธเจ้า ซึ่งถ้า
พระองค์ไม่ทรงรู้เรื่องราวเกี่ยวกับชีวิต การพัฒนาชีวิต เครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนาชีวิต และเป้าหมายของ
ชีวิตพระองค์คงไม่สั่งสอน เช่นเดียวกันกับ การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักภาวนา ๔ ซึ่งโดยการอธิบาย
ความหมายของคำนี้ในหัวข้อที่ผ่านมาถือว่ามีความชัดเจนที่จะนำไปใช้วิเคราะห์การพัฒนาคุณภาพชีวิต
ระดับปัจเจกบุคคล ซึ่งประกอบด้วยดังนี้

๓.๒.๑.๑ กายภาวนา

กายภาวนา คือ การพัฒนากาย โดยมีความหมายหลักกว่าเป็นการพัฒนาเกี่ยวกับ “ปัญจ
ทวาริกาย คือกายด้านผัสสทวาร ๕ หรือ อินทรีย์ ๕ ... กายภาวนาน่าจะได้แก่ อินทรีย์ภาวนานั่นเอง”^{๓๖}
ซึ่งมีปรากฏเกี่ยวกับเรื่องนี้ในพระไตรปิฎกซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอเพียงบางส่วนเท่านั้น เพราะการพัฒนาที่
พระพุทธเจ้านำเสนอนี้คือแนวทางสำหรับการดับทุกข์ของพระภิกษุ พุทธพจน์มีดังนี้

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “กัสสปะ ตถาคตูปติขึ้นมากในโลกลนี้ เป็น พระอรหันต์ ตรัสรู้ด้วย
ตนเองโดยชอบ ฯลฯ เห็นภัยในโทษแม้เพียงเล็กน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบท ประกอบด้วย
กายกรรมและวจีกรรมอันเป็นกุศล มี อาชีวะบริสุทธิ สมบูรณ์ด้วยศีล คัมภรทวารในอินทรีย์
ทั้งหลาย สมบูรณ์ด้วยสติสัมปชัญญะ (และ) เป็นผู้สันโดษ”^{๓๗}

อย่างไรก็ตาม การนำเสนอของผู้วิจัย คือ ต้องการวิเคราะห์หลักการพัฒนาคุณภาพชีวิต
ระดับโลกียะเท่านั้น ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้ การพัฒนาทางกาย คือ การทำให้ร่างกายมีสุขภาพอนามัย
ที่ดีให้ปลอดจากโรคภัยไข้เจ็บให้มากที่สุด ซึ่งเราไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงความเจ็บป่วยได้ แต่ทั้งนี้ก็
สามารถที่จะทำให้โรคภัยเกิดขึ้นกับสุขภาพให้น้อยที่สุดเท่าที่จะสามารถปฏิบัติตนได้ และข้อนี้เองที่นำไปสู่
การดูแลสุขภาพด้วยการออกกำลังกาย รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ พักผ่อนให้เพียงพอ ซึ่งสิ่งเหล่านี้คือ
การพัฒนาทางกาย หรือ กายภาวนา หรือ กายที่ได้รับการพัฒนาแล้ว ซึ่งการพัฒนาทางกายนั้นถือว่าเป็นจุดเริ่มต้น
ที่จะนำไปสู่การพัฒนาในด้านอื่น ๆ ในภาวนา ๔ ให้เกิดความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ซึ่งในบทความ
การพัฒนาตน พัฒนาคณ และพัฒนางาน ตามแนววิถีพุทธ ได้วิเคราะห์ไว้ว่า

ในด้านการพัฒนาทางด้ายภานนั้น เป็นการพัฒนามีความสัมพันธ์ต่อสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ โดย
เฉาะทางด้าน อินทรีย์ทั้ง ๕ ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น และกาย ให้มีเกื้อกูลกันและกัน ด้านศีลภาวนา เป็น
การเจริญศีล พัฒนาศีล พัฒนาความสัมพันธ์ และความประพฤติ ให้อยู่ร่วมกัน โดยตั้งอยู่ในระเบียบ
วินัย ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันกับผู้อื่นในสังคมด้วยดี ด้านจิตภาวนา เป็น
การพัฒนาจิต ทำให้จิตมีความเข้มแข็ง มั่นคง มีความเมตตากรุณา ขยันหมั่นเพียร เป็นสุข ผ่องใสดี
งาม เจริญองงามด้วยคุณธรรม และด้านปัญญาภาวนา เป็นการพัฒนาด้านปัญญา ให้มีการเสริมสร้าง

^{๓๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยาย, หน้า ๓๕๖.

^{๓๗} ที.สี. (ไทย) ๙/๔๐๐/๑๗๐.

ฝึกฝนปัญญาให้มีความรู้ชัดในความเป็นจริงเป็นปัจจุบัน รู้และเข้าใจในสิ่งที่เป็นไป รู้แจ้งในโลก ใช้ชีวิตตามสภาวะ สามารถแก้ไขปัญหาด้วยปัญญา มีชีวิตที่งดงามโดยปราศจากทุกข์ทั้งปวง^{๓๘}

๓.๒.๑.๒ ศิลภาวนา

ศิลปภาวนา คือ การมีสติที่ได้รับการพัฒนาแล้ว ซึ่งสำหรับผู้เป็นคฤหัสถ์ทั่วไป การมีสติในระดับปัจเจกบุคคลและถือเป็นหลักการปฏิบัติเบื้องต้น โดยความหมายของคำว่า “สติ” ที่แปลว่า “ปกติ” บุคคลที่ต้องการใช้ชีวิตเป็นปกติ นั่นคือ สติ ๕ หรือเบญจศีล ถือว่าเป็นแนวปฏิบัติในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่จะต้องทำให้เกิดขึ้นและทำให้เจริญขึ้น เพราะอานิสงส์ของการรักษาศีลได้มีการอธิบายไว้อย่างชัดเจนว่า ในพระไตรปิฎกที่พระพุทธเจ้าตรัสแก่อุบาสกอุบาสิกาชาวปาฏลิคาม ซึ่งใจความสำคัญดังนี้

คหบดีทั้งหลาย ศีลสมบัติของบุคคลผู้มีศีล มีอานิสงส์ ๕ ประการนี้ อานิสงส์ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ ๑. บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีลในโลกนี้ ย่อมมีโภคทรัพย์เป็นอันมาก ซึ่งมีความไม่ประมาณเป็นเหตุ นี่เป็นอานิสงส์ประการที่ ๑ แห่งศีลสมบัติของบุคคลผู้มีศีล ๒. กิตติศัพท์อันงามของบุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล ย่อมขจรไป นี่เป็นอานิสงส์ประการที่ ๒ แห่งศีลสมบัติของบุคคลผู้มีศีล ๓. บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล จะเข้าไปถึงบริษัทใด ๆ จะเป็น ชัตติยะบริษัทก็ตาม พรหมณ์บริษัทก็ตาม คหบดีบริษัทก็ตาม สมณบริษัทก็ตาม ย่อมแก่กล้า ไม่เก้อเขินเข้าไป นี่เป็น อานิสงส์ประการที่ ๓ แห่งศีลสมบัติของบุคคลผู้มีศีล ๔. บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล ย่อมไม่หลงลืมสติตาย นี่เป็น อานิสงส์ประการที่ ๔ แห่งศีลสมบัติของบุคคลผู้มีศีล ๕. บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล หลังจากตายแล้ว ย่อมไปเกิดใน สุตติโลกสวรรค์ นี่เป็นอานิสงส์ประการที่ ๕ แห่งศีลสมบัติของบุคคลผู้มีศีล คหบดีทั้งหลาย ศีลสมบัติของบุคคลผู้มีศีล มีอานิสงส์ ๕ ประการนี้แล^{๓๙}

จะเห็นว่า ความสำคัญอันเกิดจากการปฏิบัติตามศีล ๕ นั้น มีความสำคัญสำหรับปัจเจกบุคคลเป็นอย่างมาก และไม่เพียงแต่เรื่องศีลอันเป็นข้อปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาเท่านั้นที่ควรถือปฏิบัติ แต่ยังมี “วินัย” อันเป็นข้อปฏิบัติสำหรับปัจเจกบุคคลอีก เช่น ความอดทนอดกลั้นต่อสิ่งเร้าต่าง ๆ ที่จะทำให้เกิดความเสียหายแก่ตนเอง รวมถึงกระทบต่อคนรอบข้างจนทำให้เกิดความเดือดร้อน และเสียหายทรัพย์สิน เป็นต้น

๓.๒.๑.๓ จิตภาวนา

จิตภาวนา คือ จิตที่ได้พัฒนา ซึ่งตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา จิต ถือว่าเป็นสิ่งที่มีศักยภาพอย่างสำคัญต่อการกำหนดการกระทำทางกาย ดังพุทธพจน์ว่า “จิตเป็นใหญ่ จิตเป็นประธาน ทุกอย่างสำเร็จด้วยจิต”^{๔๐} ดังนั้น การพัฒนาคุณภาพทางด้านจิตจึงจำเป็นที่จะต้องมีการนำหลักธรรมหรือหลักปฏิบัติที่จะทำให้จิตเกิดความเจริญขึ้น ทั้งนี้ ในลักษณะของกายและจิตก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน เมื่อเราอยากให้ร่างกายแข็งแรงและมีสุขภาพดี เราก็จะบริโภคเฉพาะสิ่งที่ เป็นประโยชน์ต่อร่างกาย ฉันทะ จิตก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน เมื่อเราอยากให้จิตมีความเข้มแข็งและมั่นคง เราก็จำเป็นอย่างยิ่งที่จะหาคุณธรรมที่ดี และเป็นประโยชน์ต่อจิตให้จิตได้บริโภค ฉันทะ

^{๓๘} พระสิทธิเดช สิลเตโช , การพัฒนาดน พัฒนาคณ และพัฒนางาน ตามแนววิถีพุทธ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา <http://www.phd.mbu.ac.th>, [๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

^{๓๙} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๕๐/๙๔.

^{๔๐} ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑-๒/๒๓-๒๔.

การพัฒนาจิต ในงานวิจัยของ เดชา บุญมาสุข ได้วิเคราะห์เกี่ยวกับการพัฒนาจิตไว้อย่างน่าสนใจว่า “การเจริญจิต พัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น ฝึกฝนตนเองให้มีความรัก ความเมตตากรุณา ขยันหมั่นเพียร อดทนมีสมาธิ สดชื่น เบิกบาน เป็นสุข ผ่องใส มีจิตสาธารณะต่อการช่วยเหลือสังคม เป็นต้น”^{๔๑} ดังนั้น ผู้วิจัยสามารถที่จะวิเคราะห์การสร้างคุณธรรมให้เกิดขึ้นในจิตใจระดับปัจเจกบุคคลว่า การที่จะเป็นบุคคลที่พร้อมจะปฏิบัติหน้าที่หรือดำเนินกิจกรรมใด ๆ ของชีวิต เพื่อให้เกิดผลสำเร็จขึ้นอย่างสมบูรณ์นั้น ทั้งกายและจิตจะต้องได้รับการพัฒนาอย่างสมดุลกัน

๓.๒.๑.๔ ปัญญาภาวนา

การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักภาวนา ๔ นี้จะต้องมีลักษณะของการพัฒนาทั้งภายนอก คือ ร่างกายและภายในคือจิตใจอย่างเป็นองค์รวมจึงจะถือว่าเป็นความสมบูรณ์อย่างแท้จริง หรือถ้าจะพูดให้เป็นภาษาร่วมสมัยอาจจะเรียกว่าเป็นการดูแลสุขภาพอย่างองค์รวม ซึ่งการพัฒนาระดับปัจเจกบุคคลนี้ ถึงแม้จะถือว่าเป็นเรื่องส่วนบุคคล อย่างไรก็ตาม หลักการพัฒนาคุณภาพชีวิตของพระพุทธศาสนาก็ไม่สามารถที่จะแยกเรื่องระดับปัจเจกบุคคลออกจากเรื่องของสังคมได้อย่างชัดเจน เพราะการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งสองระดับนี้ย่อมเอื้ออำนวยแก่กันและกัน ซึ่งหัวข้อย่อยต่อไปผู้วิจัยจะได้อธิบายการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับสังคม

สรุปภาพรวมการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักภาวนา ๔ ระดับปัจเจกบุคคลนั้นถือว่าเป็นความชัดเจนอย่างมาก เพราะโดยหลักภาวนา ๔ นั้นถือว่าเป็นหลักธรรมที่ใช้สำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตส่วนบุคคล โดยสามารถสรุปรวมการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ ๒ อย่างคือ การพัฒนากาย และการพัฒนาจิตใจ เพราะการพัฒนาทั้งสองอย่างนั้นจะต้องสัมพันธ์และสมดุลกันจึงจะถือว่าเป็นเกิดประสิทธิภาพอย่างสูงสุด อย่างไรก็ตาม หลักภาวนา ๔ นั้นย่อมสามารถนำไปปรับใช้กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับองค์กรหรือสังคมได้เช่นเดียวกัน ซึ่งจะได้ตีความภาวนา ๔ กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับสังคมในหัวข้อต่อไป

๓.๒.๒ ภาวนา ๔ กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับสังคม

การพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับสังคมตามหลักภาวนา ๔ นี้ อย่างที่ผู้วิจัยได้กล่าวไว้แล้วว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งสองระดับไม่สามารถแยกออกจากกันได้อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม เพื่อให้เห็นภาพของการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับสังคมได้ชัดเจนมากขึ้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้วิจัยจะต้องตีความและแยกประเด็นการพัฒนาทางสังคมออกมาอธิบายต่างหากจากการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับปัจเจกบุคคล ซึ่งประกอบด้วยการนำหลักภาวนา ๓ มาวิเคราะห์ดังนี้

๓.๒.๒.๑ กายภาวนา คือ การพัฒนากายในที่นี้สามารถตีความเพื่อให้เข้ากับกรอบการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับสังคม ซึ่งได้แก่ การพัฒนาสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับการดำรงชีวิต เช่น การบริหารจัดการขยะให้ถูกต้อง รวมถึงการจัดที่อยู่อาศัยให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและธรรมชาติของบริบทชุมชนนั้น ๆ และการจัดการสาธารณูปโภค รวมถึงปัจจัย ๔ ให้เหมาะสม เช่น ในยุคสมัยปัจจุบันที่มีการสร้างชุมชนสีเขียวโดยมีการอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างกลมกลืน เป็นต้น

^{๔๑} เดชา บุญมาสุข, “การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘), หน้า ๗๗.

๓.๒.๒.๒ คีลภาวนา คือ การสร้างข้อกำหนดสำหรับการอยู่ร่วมกันภายในชุมชนหรือสังคม เช่น การมีการนำวัฒนธรรมหรือจารีตประเพณีที่ดีงามมาสร้างเป็นระเบียบ เช่น การเคารพเชื่อฟังผู้อาวุโสซึ่งมีผลต่อการไกล่เกลี่ยเรื่องการแตกความสามัคคี พร้อมกับ การสร้างกฎเกณฑ์ ระเบียบ หรือกฎหมาย เพื่อเป็นข้อบังคับที่มีบทลงโทษสำหรับผู้ที่ไม่ปฏิบัติตาม ทั้งนี้ ข้อปฏิบัติเหล่านี้ต้องสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของผู้คนส่วนมากที่อยู่ในชุมชนหรือสังคมนั้น ๆ และสิ่งสำคัญคือ ประโยชน์ส่วนใหญ่ที่สังคมจะได้รับจากการสร้างข้อบังคับเหล่านี้ขึ้นมา

๓.๒.๒.๓ จิตภาวนา คือ การสร้างความเจริญให้เกิดขึ้นภายในจิตใจด้วยการพัฒนาฝึกอบรมให้จิตใจมีความเข้มแข็งมั่นคง และเจริญก้าวหน้าขึ้น โดยการสร้างคุณธรรมที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมในแต่ละกลุ่มคน กลุ่มความเชื่อทางศาสนาและประเพณีวัฒนธรรมใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน ซึ่งเมื่อว่าด้วยการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการสร้างคุณธรรมระดับสังคมนี้ คุณธรรมสากล คือสิ่งสำคัญที่จะต้องสร้างขึ้น “ความรัก” คือคุณธรรมที่ทุกคนยอมรับร่วมกันเพราะเป็นสิ่งที่สามารถเกิดขึ้นในจิตใจ และนำไปสู่การปฏิบัติของทุกคนได้ และส่งผลให้เกิดคุณธรรมที่ตามมาได้อีกมากมาย เช่น การมีจิตอาสาที่พร้อมจะยอมเสียสละประโยชน์ส่วนตัวโดยรับเอาความรู้สึกรับรู้ของผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนมาเป็นเครื่องมือสำหรับการนำไปสู่การยอมเสียสละได้อีกมากมาย เป็นต้น ดังนั้น ผู้วิจัยถือว่า “ความรัก” เป็นคุณธรรมเบื้องต้นระดับสังคมที่ทุกคนควรสร้างให้เกิดขึ้นในจิตใจ

๓.๒.๒.๔ ปัญญาภาวนา คือ ผลอันเกิดจากการปฏิบัติตามแนวทางที่ถูกกำหนดไว้ตั้งแต่ภาวนาข้อที่ ๑ ถึงภาวนาข้อที่ ๓ อันเกิดจากความเข้าใจจนเกิดสิ่งที่เรียกว่า “ปัญญา” และเช่นเดียวกัน “ปัญญา” ที่เป็นสาเหตุทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจเพิ่มมากขึ้น จนมีการพัฒนาคุณภาพอันเป็นภาพรวมของสังคม จนเกิดเป็นสังคมที่เรียกว่า “สังคมอุดมคติ” หรือ สังคมแบบในยุคพระศรีอริยเมตไตรยในชาตินี้ตามแบบวิธีคิดของพุทธทาสภิกขุที่ไม่ต้องรอให้ถึงชาติหน้า ดังนั้น ปัญญาถ้ามีการพัฒนาให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องจะนำไปสู่ความสุขระดับต่าง ๆ จนท้ายที่สุด คือ ความสุขอย่างสมบูรณ์หรือเรียกว่า ภาวะนิพพาน

ภาพรวมของการวิเคราะห์การพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับสังคม ตามหลักภาวนา ๔ ที่ผู้วิจัยได้ตีความไว้โดยอาศัยการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับปัจเจกบุคคลเป็นพื้นฐานสำหรับทำความเข้าใจทำให้เห็นว่าคุณภาพชีวิตระดับสังคมนั้นย่อมจะต้องสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตระดับปัจเจกบุคคลอย่างไม่สามารถแยกการพัฒนาคุณภาพชีวิตออกจากกันได้ เพราะเมื่อมองการพัฒนาตามภาษาสมัยใหม่ คือ การพัฒนาอย่างเป็นองค์รวมนั้นทุกสิ่งจะต้องสัมพันธ์และเอื้ออำนวยให้เกื้อหนุนและกัน จึงจะถือว่าเป็นการพัฒนาอย่างสมบูรณ์แบบ

๓.๓ ความหมายของชีวิตตามศาสตร์สมัยใหม่

การดำเนินชีวิตของผู้คนแต่ละยุคแต่ละสมัยนั้น เราไม่สามารถที่จะปฏิเสธได้เลยว่าแนวคิดที่มีอยู่ในยุคนั้น ๆ มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตและนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพของแต่ละคน แต่ละสังคมได้ส่วนหนึ่ง หัวข้อนี้ผู้วิจัยจะอธิบายความหมายของชีวิตตามศาสตร์สมัยใหม่ โดยอาศัยกรอบแนวคิดของวิทยาศาสตร์ในการอธิบายเช่นเดียวกับพระพุทธศาสนา ซึ่งจะอธิบายดังนี้

๓.๓.๑ องค์ประกอบของชีวิต

การอธิบายองค์ประกอบของชีวิตมนุษย์ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะใช้กรอบแนวคิดของหลักวิชาวิทยาศาสตร์องค์ประกอบของชีวิตที่เน้นการอธิบายร่างกายเป็นหลัก และ หลักวิชามนุษยศาสตร์ที่ใช้สำหรับการอธิบายเป้าหมายของชีวิต

การอธิบายเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์ภายใต้หลักวิทยาศาสตร์ การเกิดขึ้นของชีวิตนั้น นักวิทยาศาสตร์อธิบายว่า ชีวิตเกิดขึ้นโดย การสร้างหน่วยใหม่ของชีวิตที่เรียกว่า การสืบพันธุ์ โดยที่การสืบพันธุ์นั้นมี ๒ แบบ คือ ๑) การสืบพันธุ์ แบบไม่ใช้เพศ เช่น การทาบกิ่ง การติดตา การปักชำ การแตกหน่อ การเลื้อยเนื้อเยื่อ และการแบ่งเซลล์ ๒) การสืบพันธุ์โดยใช้เพศ เช่น

มนุษย์ต้องอาศัยพ่อแม่ให้กำเนิดชีวิตโดยฝ่ายพ่อจะสร้างเซลล์สืบพันธุ์ที่เรียกว่า อสุจิ (sperm) ฝ่ายแม่สร้างเซลล์สืบพันธุ์ที่เรียกว่า ไข่ (ovum หรือ egg) ไข่ที่ถูกผสมโดยอสุจิ เรียกว่า ไซโกต (zygote) หรือตัวอ่อน ตามแนวคิดทางวิทยาศาสตร์เมื่อไข่ผสมกับอสุจิถือว่าชีวิตใหม่ได้ เกิดขึ้นทันที เซลล์ของมนุษย์ทั้งเพศชายและหญิงประกอบด้วย โครโมโซม (chromosome) ฝ่ายละ ๔๖ แท่ง ฉะนั้นชีวิตใหม่ของมนุษย์ที่เกิดจากการผสมระหว่างโครโมโซมของพ่อและแม่จึงมี ๔๖ โครโมโซม ในแต่ละโครโมโซมประกอบด้วยยีน (gene) จำนวนมากประมาณ ๒๐,๐๐๐ ชนิด ซึ่งกล่าวกันว่ายีนเหล่านี้เองที่ถ่ายทอดลักษณะและคุณสมบัติต่าง ๆ จากพ่อแม่ไปสู่บุตรหลานของตน เรียกว่าการสืบทอดทางพันธุกรรม ชีวิตใหม่จะมีลักษณะอย่างไรขึ้นอยู่กับยีนที่ได้รับจากพ่อและแม่ มนุษย์ที่เกิดมาจะเป็นเพศหญิงหรือชายขึ้นอยู่กับโครโมโซมเพศของพ่อแม่เป็นสิ่งที่กำหนด โครโมโซมเพศที่มาจากเพศหญิงคือโครโมโซม X เพียงอย่างเดียว ส่วนโครโมโซมเพศที่มาจากเพศชายนั้นมี ๒ ชนิด คือ X และ Y ในกรณีที่โครโมโซม X ของเพศชายผสมกับโครโมโซม X ของเพศหญิง บุตรที่เกิดมาจะเป็นเพศหญิง ถ้าโครโมโซม Y ของเพศชายผสมกับโครโมโซม X ของเพศหญิง บุตรที่เกิดมาจะเป็นเพศชาย จึงสรุปได้ว่าโครโมโซม เพศของชายเป็นสิ่งที่กำหนดเพศของบุตรว่าจะเกิดมาเป็นเพศใด^{๕๒}

กรอบการอธิบายการกำเนิดมนุษย์ตามกรอบวิทยาศาสตร์เป็นเพียงการนำเสนอมนุษย์ที่เป็นแง่ของสสารที่สามารถพิสูจน์และตรวจสอบได้เท่านั้น แต่ถ้ามองในแง่เกี่ยวกับการอธิบายเรื่องคุณค่าของมนุษย์นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอธิบายผ่านหลักวิชามนุษยศาสตร์หรือหลักวิชาสังคมศาสตร์ซึ่งถือว่าเป็นศาสตร์สมัยใหม่เช่นเดียวกับหลักวิทยาศาสตร์

๓.๓.๒ ความสำคัญและเป้าหมายของชีวิต

หลักวิชามานุษยวิทยาและสังคมวิทยาเป็นการศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับมนุษย์ในแง่มุมต่าง ๆ ซึ่งความเข้าใจต่อความเป็นมนุษย์ที่นักปรัชญากรีกอย่างอริสโตเติลได้ให้ความหมายของความเป็นมนุษย์และสังคมว่า “มนุษย์ถือเป็นสัตว์ชนิดหนึ่งที่ต้องอยู่ร่วมกันเป็นสังคม”^{๕๓} การเรียนรู้มนุษย์ด้วยแง่มุมต่าง ๆ เหล่านี้ เช่น การศึกษาเชิงวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ, การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการการพัฒนาสังคม รวมถึง การเกี่ยวกับการเมือง การปกครอง เป็นต้น ประเด็นเหล่านี้เป็นไปเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับมนุษย์และสังคมของมนุษย์เพื่อให้เกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน ดังนั้น เป้าหมายของชีวิตคือการอยู่ร่วมกันภายใต้สังคมและชุมชนระดับต่าง ๆ ได้อย่างมีความสงบและเกิดสันติสุขภายใต้การเข้าใจซึ่งกันและกัน

^{๕๒} มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, แนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับชีวิตและจริยธรรม, [ออนไลน์], แหล่งที่มา [www.http//ws.npru.ac.th/](http://ws.npru.ac.th/), [๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

^{๕๓} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต), ปรัชญากรีก : บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยาม, ๒๕๕๐), หน้า ๒๙๑.

๓.๔ การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามศาสตร์สมัยใหม่ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามทฤษฎีลำดับขั้นแรงจูงใจมาสโลว์ (Maslow's Hierarchical Theory of Motivation)

ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยศึกษาความหมายของการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามศาสตร์สมัยใหม่ คำว่า

“Science” ในพจนานุกรมภาษาอังกฤษ มีการอธิบาย ๒ ความหมาย คือ ๑. วิทยาศาสตร์ ที่เป็นการศึกษาเกี่ยวกับธรรมชาติและพฤติกรรมสิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติ และ ๒. มีนัยที่ไปถึงศาสตร์หรือวิทยาการต่างๆ ที่เป็นสาขาเฉพาะของวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับมุมมองและพฤติกรรมของมนุษย์^{๔๔}

เช่นเดียวกัน พจนานุกรมราชบัณฑิต ให้ความหมายของ “ศาสตร์ น. ระบบวิชาความรู้, มักใช้ประกอบหลังคำอื่น เช่น วิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ มนุษยศาสตร์”^{๔๕} และคำว่า “วิทยาการ หมายถึง ความรู้แขนงต่าง ๆ เช่น ปัจจุบันวิทยาการต่าง ๆ ก้าวหน้าไปมาก”^{๔๖} สอดคล้องกับการให้ความหมายของ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ที่อธิบายคำว่า “ศาสตร์ หมายถึง ระบบการแสวงหาความรู้ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ และระบบวิชาการความรู้ที่ได้จากวิธีการเช่นนั้น (A system of acquiring knowledge based on scientific method) นั่นคือ ศาสตร์จะต้องมีวิธีการแสวงหาความรู้ ซึ่งใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ และได้องค์ความรู้มาจากวิธีการนั้น”^{๔๗} ซึ่ง พระมหากษัตริย์ฯ ได้สรุปความหมายไว้ว่า “ลักษณะขององค์ความรู้ในวิทยาการหรือศาสตร์ยุคสมัยใหม่ (Modernism) มีลักษณะเด่นคือ ความมีระเบียบ (Order) ต่อความสมเหตุสมผล (Rationality) ... โดยแบ่งออกเป็น ๓ มิติคือ ๑. มิติด้านวิทยาศาสตร์ ๒. มิติด้านสังคมศาสตร์ และ ๓. มิติด้านมนุษยศาสตร์”^{๔๘} ดังนั้น จากที่ผู้วิจัยได้นำเสนอความหมายจะเห็นได้ว่า คำว่า วิทยาสมัยใหม่ และ ศาสตร์สมัยใหม่ ถือว่าเป็นคำที่มาจากความหมายและใช้ร่วมกันได้ โดยมีพื้นฐานทางความคิดมาจากหลักวิชาที่สำคัญ ๓ หลักคือ วิชาวิทยาศาสตร์ วิชาสังคมศาสตร์ และ วิชามนุษยศาสตร์ อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยได้รวบรวมการให้นิยามความหมายโดยนักวิชาการที่สำคัญ และการวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร พร้อมกับการนำเสนอการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามกรอบแนวคิดของมาสโลว์ว่าจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างไร ซึ่งผู้วิจัยจะอธิบายที่ละเอียดตามลำดับหัวข้อต่อไป

๓.๔.๑ ความหมายทั่วไปของการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามศาสตร์สมัยใหม่

การดำเนินชีวิตของมนุษย์แต่ละคนที่อยู่ในบริบทของสิ่งแวดล้อม สถานที่ เวลา ปัจจุบัน และสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่กำหนดการดำเนินชีวิต คือ กระบวนทัศน์ เพราะกระบวนทัศน์นี้เป็นกรอบสำหรับการกำหนดว่าชีวิตจะดำเนินไปตามแนวทางอย่างไร เช่น สำหรับคนหนึ่งที่ที่มีพื้นฐานความเชื่อเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตภายใต้หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาที่ได้รับการปลูกฝังจากครอบครัว

^{๔๔} พระมหากษัตริย์ฯ ธมฺมมหาโส (นิธิบุญยากร), พระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่, (พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๗.

^{๔๕} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๔๒), หน้า ๗๘๓.

^{๔๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๗๕.

^{๔๗} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), วิถีบูรณาการพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๓๕.

^{๔๘} พระมหากษัตริย์ฯ ธมฺมมหาโส (นิธิบุญยากร), พระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่, หน้า ๗.

อย่างไรก็ตาม ไม่สามารถที่จะกล่าวได้อย่างชัดเจนว่า คนหนึ่งคนที่มีความเชื่ออย่างใดอย่างหนึ่งแล้วจะนำความเชื่อนั้น ๆ มาเป็นแนวทางสำหรับการดำเนินชีวิตแต่เพียงความเชื่อเดียว ตรงกันข้าม บริบทของสังคมที่เขาดำรงอยู่นั้นย่อมเป็นอีกความเชื่อหนึ่งที่จะนำมาเป็นเครื่องมือสำหรับการดำเนินชีวิตได้เช่นเดียวกัน

ราชบัณฑิตยสถาน “คุณภาพชีวิต” เกิดจากการตีความในคำว่า คุณภาพ กับคำว่า ชีวิต ซึ่งพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้อธิบาย ไว้ว่า คุณภาพ หมายถึง ลักษณะความดี ลักษณะประจำบุคคลหรือ สิ่งของ ส่วนคำว่า ชีวิต หมายถึง ความเป็นอยู่ ดังนั้น คุณภาพชีวิต จึงหมายถึง ความเป็นอยู่ที่ดีของบุคคล^{๔๙}

องค์การยูเนสโก (UNESCO) ได้นิยามคำว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง ความรู้สึกของการอยู่อย่างพอใจ มีความสุข ระดับความเป็นอยู่ในสังคม และระดับความพอใจในองค์ประกอบต่าง ๆ ที่มี ส่วนสำคัญต่อความต้องการของบุคคลหรือในฐานะส่วนหนึ่งของมนุษย์^{๕๐}

องค์การอนามัยโลก (WHO) ได้ให้ความหมายของ คุณภาพชีวิต ไว้ว่า เป็นการรับรู้ของแต่ละบุคคลต่อสถานะในชีวิตของพวกเขา ภายใต้บริบทของวัฒนธรรมและความหมายของระบบในสังคมที่พวกเขาอาศัยอยู่ และจะสัมพันธ์กับเป้าหมาย ความคาดหวัง มาตรฐานของสังคม และสิ่งอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับพวกเขา เป็นแนวความคิดที่กว้างเต็มไปด้วยความซับซ้อน ครอบคลุมในแง่ของ องค์ประกอบใน ๔ มิติ คือ มิติด้านสุขภาพกาย มิติด้านสุขภาพจิต มิติด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และมิติด้านสภาพแวดล้อม^{๕๑}

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้อธิบายความหมายของคุณภาพชีวิต ว่าคือ ลักษณะความเป็นอยู่ที่ดีของบุคคลที่ประกอบด้วยปัจจัยพื้นฐานที่พอเพียงและ สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขตามอัตภาพของแต่ละบุคคล ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด เศรษฐกิจส่วนบุคคลหรือครอบครัว เป็นบุคคลที่รู้จักตนเอง เผื่อแผ่ผู้อื่น มองโลก ในแง่ดี มีความเชื่อ มีสัมพันธภาพที่ดีต่อสิ่งแวดล้อม^{๕๒}

การพัฒนาคุณภาพชีวิต ความหมายโดยรวมสามารถสรุปได้ดังนี้ การทำให้ชีวิตที่ประกอบด้วยร่างกายและจิตใจให้มีคุณภาพที่ดีและเหมาะสมแก่การใช้งานภายใต้บริบทสังคม และประเพณีวัฒนธรรมที่บุคคลกลุ่มต่าง ๆ อยู่ร่วมกัน อย่างไรก็ตาม การพัฒนาคุณภาพชีวิตจำเป็นต้องมีการข้อกำหนดที่เป็นภาพรวมในการกำหนดทิศทางของบุคคลและสังคมเพื่อนำไปสู่เป้าหมายร่วมกัน ดังเช่นใน ร่างยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๗๙) ที่ทางรัฐบาล คสช. ได้ระดมความคิดเพื่อทำให้ประเทศเกิดความก้าวหน้าและทัดเทียมกับประเทศที่เจริญแล้ว หนึ่งในประเด็นเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่กล่าวปรากฏในบทนำโดยมีใจความสำคัญ ดังนี้

^{๔๙} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒, หน้า ๒๕๓.

^{๕๐} UNESCO, Quality of Life : Orientation to Population Education, (Bangkok: UNESCO, 1993), p. 40.

^{๕๑} THE WHOQOL GROUP, The World Health Organization Quality of Life Assessment : position paper from the World Health Organization, (Social Sciences Medicine : 41 (10), 1995), p.1403 – 1409.

^{๕๒} สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), คุณภาพชีวิต การทำงาน และ สุขภาพ, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมดาเพลส จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๑๖.

๑.๓ สถานภาพด้านความมั่นคงของไทย และแนวโน้มสถานการณ์ความมั่นคงของไทยในระยะยาว

๑.๓.๑ การวิเคราะห์สถานภาพด้านความมั่นคงของไทย โดยใช้ผลการจัดอันดับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ตามวงรอบโดยองค์การระหว่างประเทศต่าง ๆ นั้น สถานภาพการพัฒนาของไทยเทียบกับนานาประเทศ เป็นดังนี้ ๑) การจัดอันดับด้านคุณภาพชีวิตมนุษย์ ในด้านคุณภาพชีวิตมนุษย์มีการจัดอันดับที่สำคัญ ได้แก่ ดัชนีการพัฒนามนุษย์ (Human Development Index: HDI) และ ดัชนีคุณภาพชีวิต (Quality of Life Index) จากการสำรวจพบว่าประเทศไทย ยังคงประสบปัญหาความยากจน มีอัตราการฆาตกรรมที่สูง รวมถึงมีอัตราการเสียชีวิต จากอุบัติเหตุทางรถยนต์มากเป็นอันดับต้นของโลก อย่างไรก็ตาม ไทยยังคงมีจุดแข็งด้านค่าครองชีพที่ไม่สูง และมีค่าเฉลี่ยด้านสุขภาพและบริการด้านสาธารณสุขอยู่ในระดับดี^{๕๓}

จากร่างยุทธศาสตร์ชาตินำมาสู่การกำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๒ ที่มีประเด็นที่เกี่ยวข้องและสอดคล้องเกี่ยวกับประเด็นการพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งมีใจความสำคัญดังนี้

ยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” คือมุ่งสร้างคุณภาพชีวิตและสุขภาวะที่ดีสำหรับคนไทย พัฒนาคนให้เป็นคนที่มีความสมบูรณ์มีวินัย ใฝ่รู้ มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ดี มีความรับผิดชอบต่อสังคม มีจริยธรรมและคุณธรรม พัฒนาคนทุกช่วงวัยและเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ รวมถึงการสร้างคนให้ใช้ประโยชน์และอยู่กับสิ่งแวดล้อมอย่างเกื้อกูล อนุรักษ์ ฟื้นฟู และใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม^{๕๔}

จากที่ผู้วิจัยได้นำเสนอเกี่ยวกับความหมายของการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เป็นความหมายอย่างเฉพาะเจาะจง พร้อมกับการอธิบายความหมายของการพัฒนาคุณภาพชีวิตผ่านแนวคิดของผู้บริหารประเทศด้วยการกำหนดนโยบายเพื่อให้ภาพรวมของประชาชนเข้าใจไปในแนวทางเดียวกัน ทั้งนี้ คงไม่สามารถปฏิเสธได้ว่า ผู้บริหารประเทศที่กำหนดนโยบายนั้น คือ คนร่วมสมัย ร่วมความคิดที่อยู่ในยุคสมัยใหม่เช่นเดียวกับเรา และการนำเสนอแนวคิดย่อมที่จะนำเอาความรู้ วิธีการ ตลอดจนเป้าหมายที่สอดคล้องกับนานาประเทศเข้ามาประยุกต์ใช้ร่วมกัน ซึ่งในหัวข้อถัดไปผู้วิจัยจะนำเสนอแนวคิดเรื่องลำดับขั้นแรงจูงใจของมาสโลว์มาใช้สำหรับเป็นพื้นฐานการวิเคราะห์การพัฒนาคุณภาพชีวิต

๓.๔.๒ ทฤษฎีลำดับขั้นแรงจูงใจมาสโลว์ (Maslow's Hierarchical Theory of Motivation)

มนุษย์มีธรรมชาติพื้นฐานที่เหมือนกันทุกยุค ทุกสมัย คือการเกลียดกลัวความทุกข์ทั้งทุกข์ทางกาย และทุกข์ทางใจ และความต้องการที่จะมีชีวิตที่ดีและมีความสุขในการดำเนินชีวิต การอธิบายธรรมชาติพื้นฐานของมนุษย์ ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยมีความสนใจทฤษฎีความต้องการตามลำดับขั้นของมาสโลว์ เพราะเป็นการอธิบายลำดับความต้องการของมนุษย์ได้อย่างชัดเจน เพื่อนำมาประกอบเป็นแนวทางสำหรับ

^{๕๓} สำนักนายกรัฐมนตรี, ร่างยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๗๙), [ออนไลน์], แหล่งที่มา www.thaigov.go.th/landin, [๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

^{๕๔} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ.๒๕๖๐ - ๒๕๖๕), [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.nesdb.go.th/ewt_news.php?nid=6420, หน้า ๔. [๑๒ มิถุนายน ๒๕๖๑].

การบูรณาการเข้ากับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาว่าจะมีการอธิบายอย่างไร ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำเสนอทฤษฎีของมาสโลว์ว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร

การนำเสนอเกี่ยวกับแนวคิดของมาสโลว์ ผ่านทฤษฎีลำดับขั้นแรงจูงใจของมาสโลว์ (Maslow's Hierarchical Theory of Motivation) ซึ่งได้อธิบายกรอบแนวคิดพื้นฐานไว้ดังนี้

ความต้องการเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ซึ่งความต้องการนี้มีมาก่อนหน้าการเรียนรู้ กล่าวคือคนเรามีความต้องการต่างๆ เช่น อาหารและน้ำ มาก่อนที่จะตระหนักรู้ถึงคุณค่าและความจำเป็นในการบริโภคสิ่งเหล่านั้น นอกจากนี้เขายังได้อธิบายถึงลักษณะความต้องการขั้นพื้นฐาน (basic need) ไว้ว่าหากปราศจากความต้องการขั้นพื้นฐานย่อมก่อให้เกิดความเจ็บป่วย (illness) และในทางตรงกันข้ามหากมีความต้องการขั้นพื้นฐานย่อมสามารถป้องกันและฟื้นฟูรักษาความเจ็บป่วยต่างๆได้ ซึ่งในสถานการณ์ที่มีความต้องการหลายๆ อย่างเกิดขึ้น ผู้ที่ขาดแคลนย่อมให้ความสนใจต่อความต้องการขั้นพื้นฐานของตนเองก่อนความต้องการหรือความพึงพอใจอื่นๆ (เช่น สำหรับผู้ที่กำลังเหนื่อยล้าและกระหายน้ำ เขาย่อมต้องการน้ำดื่มมากกว่าการได้ฟังดนตรีไพเราะ เพื่อบรรเทาความกระหายน้ำของเขา) และในคนที่สุขภาพจิตสมบูรณ์ดี ความต้องการขั้นพื้นฐานนี้จะลดบทบาทลง^{๕๕}

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ถึงแม้แนวคิดทฤษฎีลำดับขั้นแรงจูงใจจะมีลักษณะล้าหลังไปมากแล้วก็ตาม แต่เมื่อวิเคราะห์ผ่านธรรมชาติของมนุษย์ จะเห็นได้ว่าทฤษฎีของมาสโลว์ยังสามารถใช้ตอบโจทย์เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตได้เป็นอย่างดี ซึ่งต่อไปผู้วิจัยจะได้อธิบายทฤษฎีลำดับขั้นแรงจูงใจของมาสโลว์

แนวความคิดทางจิตวิทยาที่มีอิทธิพลต่อการศึกษาบุคลิกภาพถูกพัฒนาขึ้นในศตวรรษที่ ๒๐ มีการเคลื่อนไหวที่สำคัญ ๓ แนวทาง ซึ่งแนวคิดของกลุ่มมนุษยนิยม ซึ่งมีการเคลื่อนไหวที่ทำให้มองเห็นธรรมชาติของมนุษย์ในแง่มุมที่ต่างออกไป โดยมีแนวคิดว่า มนุษย์โดยพื้นฐานมีค่าในตัวเองและมีลักษณะการพัฒนาไปข้างหน้าถ้าอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย ดังนั้น การอธิบายทฤษฎีมนุษยนิยมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิเคราะห์ของผู้วิจัยมีความสำคัญที่ถูกอธิบายไว้ ดังนี้

ทฤษฎีมนุษยนิยม มีวิวัฒนาการมาจากทฤษฎีกลุ่มที่เน้นการพัฒนาตามธรรมชาติ แต่จะมีความเป็นวิทยาศาสตร์มากยิ่งขึ้น คือเป็นกระบวนการมากยิ่งขึ้นและที่สำคัญเป็นทฤษฎีที่เชื่อมั่นในตัวของผู้มนุษย์ซึ่ง (Humanism) นักคิดกลุ่มมนุษยนิยม ให้ความสำคัญของการเป็นมนุษย์ และมองมนุษย์ว่ามีคุณค่า มีความดีงาม มีความสามารถ มีความต้องการ และมีแรงจูงใจภายในที่จะพัฒนาศักยภาพของตน หากบุคคลได้รับอิสรภาพและเสรีภาพที่เพียงพอ มนุษย์จะพยายามพัฒนาตนเองไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์^{๕๖}

การอธิบายหลักการพื้นฐานที่สำคัญของทฤษฎีมนุษยนิยม ของ มาสโลว์ สรุปได้ ดังนี้

๑. มุ่งศึกษาบุคคลในลักษณะผสมผสานเป็นส่วนรวม (The Individual is an Integrated Whole)
๒. มุ่งศึกษามนุษย์โดยเฉพาะโดยไม่นำการศึกษาวิจัยในสัตว์มาเกี่ยวข้อง (Irrelevance of Animal

^{๕๕} Maslow, A. H. (1999, *Toward a Psychology of Being*, (3rded), New York: John Wiley&Sons, pp 27 - 28.

^{๕๖} สุนิศรา ภาคสุข, *ทฤษฎีมนุษยนิยม (Humanism)*, [ออนไลน์], แหล่งที่มา [www.http://worldcivil14.blogspot.com/2014/02/humanism.html](http://worldcivil14.blogspot.com/2014/02/humanism.html), [๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

Research) ๓. ธรรมชาติภายในของมนุษย์ (Man's Inner Nature) ทฤษฎีมนุษย์นิยมเชื่อว่าธรรมชาติภายในของมนุษย์ดี หรืออย่างน้อยก็เป็นกลาง ๔. มนุษย์มีศักยภาพทางทางสร้างสรรค์ (Man Creative Potential) มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพในการสร้างสรรค์ติดตัวมาตั้งแต่เกิด ๕. มุ่งศึกษาบุคคลที่มีสุขภาพจิตดี (Emphasis on Psychological Health) สุขภาพจิตดีในแง่แบบของชีวิต และเป้าหมายของชีวิตซึ่งเขาเชื่อว่ามีแนวโน้มที่จะพัฒนาตนเองไปถึงจุดสมบูรณ์สูงสุดแห่งชีวิต (Self-Actualization)^{๕๗}

การอธิบายหลักการพื้นฐานที่มีต่อทฤษฎีมานุษยวิทยานำไปสู่การกำหนด ทฤษฎีลำดับขั้นแรงจูงใจมาสโลว์ (Maslow's Hierarchical Theory of Motivation) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่เหมาะสมสำหรับนำมาดัดแปลงใช้ในงานบริหาร บุคคล ทฤษฎีมีทัศนะว่า ความต้องการของมนุษย์นั้นมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และจะตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของหน่วยงาน โดย Maslow ยืนยันว่า ลำดับขั้นความต้องการนี้เป็นแรงขับเคลื่อนพื้นฐานที่จะจูงใจให้บุคคลแต่ละคนเข้าร่วมกิจกรรมของหน่วยงานโดยไม่คิดโยกย้ายเปลี่ยนงานและมุ่งทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน

Maslow ได้แบ่งลำดับขั้นความต้องการของ มนุษย์ออกเป็น ๕ ขั้น คือ^{๕๘}

๑. ความต้องการทางกาย (Physiological Needs) ความต้องการขั้นต่ำของมนุษย์เป็นสิ่งจำเป็นและเป็นความต้องการขั้นพื้นฐาน เช่น อาหาร น้ำ และที่อยู่อาศัย หากความต้องการขั้นนี้ไม่ได้รับการตอบสนองแล้วมนุษย์ก็จะไม่เกิดความต้องการในลำดับขั้นต่อไป และในสังคมปัจจุบันนี้มนุษย์จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพึ่งพาหรือทำงานให้กับหน่วยงานเพื่อที่จะหาทางสนองความต้องการทางร่างกายของตน

๒. ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Safety or Security Needs) ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยจะเกิดขึ้นเมื่อความต้องการทางร่างกายได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยสำหรับบางคนอาจหมายถึง การปกป้องให้พ้นจากภัยธรรมชาติ โรคภัยหรือ สงคราม แต่สำหรับบางคนอาจรวมถึงความมั่นคงในการทำงาน

๓. ความต้องการทางด้านสังคม (Love or Social Needs) เมื่อมนุษย์ได้รับการตอบสนอง ความต้องการสองขั้นดังกล่าว ก็จะมีความต้องการที่สูงขึ้นคือความต้องการทางสังคมเป็นความต้องการเพื่อให้เพื่อนร่วมงานยอมรับว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งของงาน และมีความสำคัญต่อหน่วยงานนั้น รวมทั้งความต้องการด้านความรัก เป็นความต้องการที่จะเป็นผู้ให้ความรัก และได้รับความรักจากคนอื่นด้วย

๔. ความต้องการที่จะได้รับการยอมรับในสังคม (Esteem Needs) ความต้องการขั้นนี้มี ความสำคัญมากต่อการบริหารงาน Maslow ได้แบ่งความต้องการประเภทนี้ออกเป็น ๒ ชนิด คือ

๔.๑ ความต้องการได้รับการนิยมนับถือจะเกี่ยวกับความต้องการชื่อเสียง การมีสถานภาพทางสังคมที่ดีมีความรู้สึกที่ตนเป็นบุคคลสำคัญได้รับความสนใจ เอาใจใส่และระลึกถึงจากบุคคลอื่น

^{๕๗} มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา, มานุษยวิทยาและสังคมวิทยา, (สงขลา: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา, ๒๕๕๖), หน้า ๑๗๔.

^{๕๘} รายละเอียดใน Maslow. A.H., *Motivation and personality*, 2nd, (Ed. New York: Harper 8 Row, 1970), p.138.

๔.๒ ความต้องการมีอิสระเป็นความต้องการที่จะได้รับความสำเร็จต้องการสนับสนุน มีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง ต้องการความเป็นอิสระมีเสรีภาพความต้องการที่จะได้รับความสำเร็จจากความสำเร็จ ซึ่งได้กล่าวว่าความต้องการขั้นสูงสุดนี้เป็นความต้องการภายหลัง

๕. ความต้องการที่จะได้รับความสำเร็จตามตระหนักรู้ในตนเอง (Self-Actualization Needs) ความต้องการขั้นสูงสุดนี้เป็นความต้องการภายหลัง หลังจากที่มีมนุษย์ได้รับการตอบสนองให้เกิดความพึงพอใจจากความต้องการทั้งสี่ขั้นดังกล่าว ความต้องการขั้นนี้เป็นความปรารถนาและแรงขับเพื่อที่จะสนองความปรารถนาของตนเอง ดังนี้ เช่น Maslow ได้กล่าวว่า เป็นความใฝ่ฝันของบุคคลที่สูงกว่าสภาพที่แท้จริงของเขาเป็นความใฝ่ฝันปรารถนาความต้องการขั้นต่ำจะต้องได้รับการตอบสนองให้เกิดความพึงพอใจอย่างสมบูรณ์เสียก่อน ความต้องการขั้นต่อไปจึงจะเกิดขึ้นได้ เพราะความต้องการของคนเราอย่างใดอย่างหนึ่งอาจยังไม่ทันหมดไป ความต้องการอีกอย่างหนึ่งก็อาจจะเกิดขึ้นได้ แต่เมื่อความต้องการได้รับการตอบสนองแล้วก็ไม่เป็นสิ่งที่จูงใจอีกต่อไป

แผนภูมิภาพลำดับความต้องการ ๕ ชั้น ของมาสโลว์ (Maslow's Hierarchical Theory of Motivation)^{๕๙}

^{๕๙} Sirikanya, ทฤษฎีลำดับชั้นความต้องการของมาสโลว์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา www.sirikanya926.wordpress.com. [20 กรกฎาคม 2561].

จากที่ผู้วิจัยได้รวบรวมและวิเคราะห์ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการ ๕ ชั้น ของมาสโลว์นั้น สามารถกล่าวได้ว่า ความต้องการที่เกิดขึ้นกับแต่ละบุคคลนั้นผู้วิจัยมีทัศนะว่า จะมีลักษณะเป็นไปในทางบวก เพราะเมื่อว่าโดยธรรมชาติพื้นฐานของจิตใญ่มนุษย์นั้นย่อมต้องการแต่สิ่งที่ดีและเป็นประโยชน์กับตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับบทความของ ปิยะพัชร เครือเชื่อนเพชร และ ผจกญ คำชูสังข์ ซึ่งได้วิเคราะห์ไว้ว่า

บทบาทของความต้องการตามแนวคิดของ Maslow มีลักษณะเป็นไปในเชิงบวกมากกว่าที่จะเป็นเชิงลบ โดยเขากล่าวว่าความต้องการเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการพัฒนา ทั้งเป็นการพัฒนาศักยภาพและคุณภาพชีวิตของมนุษย์ และยังมีส่วนช่วยส่งเสริมในการพัฒนาสังคมให้ดีขึ้นด้วย ... ที่มองเห็นคุณค่าในตัวของมนุษย์ และนอกจากนี้ทำให้ต่อความต้องการของเขาก็เป็นไปในทิศทางบวก คือมองว่าความต้องการเป็นสิ่งที่ต้องได้รับการเติมเต็ม หรือทำให้พัฒนายิ่งๆขึ้นไป มนุษย์จึงจะสามารถมีความสุขได้^{๖๐}

ดังนั้น เมื่อวิเคราะห์ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของ ๕ ชั้น ของมาสโลว์เป็นไปในทิศทางที่เป็นบวกแล้ว จะทำให้เกิดความเข้าใจต่อการนำทฤษฎีนี้มาเป็นเครื่องมือสำหรับกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีได้

๓.๔.๒.๑ มาสโลว์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับปัจเจก

การอธิบายลำดับขั้นความต้องการ ๕ ชั้น สามารถที่จะวิเคราะห์เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับปัจเจก ซึ่งการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับนี้ถือว่าเป็นเรื่องเฉพาะของแต่ละคน อย่างไรก็ตามภายใต้ความเฉพาะเจาะจงนี้ ที่มีลักษณะที่มีความเหมือนกันในการพัฒนาคุณภาพชีวิตซึ่งถือว่าเป็นธรรมชาติของมนุษย์ก็คือ ความต้องการที่จะมีชีวิตที่ดีและมีคุณภาพ เช่น การมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ และการมีความปลอดภัยในการดำเนินชีวิต เป็นต้น ดังนั้น การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการลำดับความต้องการ ๕ ชั้นมาเป็นพื้นฐานและมีวิธีการปฏิบัติอย่างถูกต้องเพื่อให้ความต้องการทั้ง ๕ ชั้นเกิดความสมบูรณ์นั้นทุกคนสามารถที่จะลงมือปฏิบัติได้ผลอย่างเป็นรูปธรรม

๓.๔.๒.๒ มาสโลว์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับสังคม

การวิเคราะห์การพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับสังคม เมื่อวิเคราะห์ภายใต้กรอบลำดับขั้นความต้องการ ๕ ชั้น ซึ่งสามารถตีความว่า ถ้าผู้นำสังคมหรือผู้นำชุมชนระดับต่าง ๆ มีเข้าใจความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ของมนุษย์ตามแนวคิดของมาสโลว์แล้ว จะทำให้เกิดความเข้าใจอย่างชัดเจนว่าจะเริ่มต้นการพัฒนาควรทำอะไรให้ตรงประเด็นมากที่สุด เช่น ความต้องการระดับที่ ๑ จะต้องจัดการเกี่ยวกับสาธารณูปโภคอย่างครบครัน ต่อเนื่องด้วยความต้องการระดับที่ ๒ คือ การสร้างความปลอดภัยด้านต่าง ๆ ด้วยการออกกฎหมาย ข้อบังคับสำหรับการสร้างความเชื่อมั่นในการอยู่ร่วมกันของผู้คนในสังคมให้เกิดความสงบ เพื่อส่งผลให้การพัฒนาในส่วนต่าง ๆ เกิดความเจริญขึ้นตามลำดับ เป็นต้น

^{๖๐} อ้างแล้ว

ดังนั้น ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการ ๕ ชั้น ของมาสโลว์ สามารถนำมาเป็นเครื่องมือพื้นฐานสำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งระดับปัจเจกบุคคลและระดับสังคมได้เป็นอย่างดี เมื่อสรุปความต้องการต่าง ๆ ทั้งหมดของมนุษย์แล้ว โดยธรรมชาตินั้นย่อมต้องการการมีชีวิตที่ดีทั้งในระดับส่วนตัว รวมถึงภาพรวมทั้งหมดของสังคม เช่นนี้แล้ว การพัฒนาคุณภาพชีวิตจึงต้องมีการพัฒนาที่เป็นองค์รวม เช่น “การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประเทศภูฏานที่ใช้แนวคิด GHP คือ การเน้นความสุขมวลรวมของประชาชาติเป็นเกณฑ์ตัดสินคุณภาพชีวิตมากกว่าการใช้รายได้ประชาชาติ GDP เป็นเกณฑ์สำหรับการตัดสิน”^{๖๑}

๓.๕ สรุป

การทำความเข้าใจกับความหมายของชีวิตที่หมายถึง การมีอยู่ การดำรงอยู่ การไม่ตาย และองค์ประกอบของชีวิตตามหลักการของพระพุทธศาสนาที่ประกอบด้วย ชั้น ๕ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ หรือสรุปให้กระชับมากที่สุด คือ รูปธรรม และ นามธรรม การทำความเข้าใจกับความหมายของการมีชีวิตและองค์ประกอบของชีวิตเหล่านี้ เป็นไปเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตและการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง ทั้งนี้ การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นไปเพื่อการรับรู้ปัญหาของความทุกข์ที่เกิดขึ้นในระดับต่าง ๆ พร้อมกับแก้ไขหรือการจัดการกับความทุกข์ให้ลดลงตามลำดับ หรือถึงที่สุดคือการไขปัญหาความทุกข์ได้อย่างสิ้นเชิง

ภาวित ๔ หมายถึง คุณสมบัติภายในอันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นจากผู้ที่ปฏิบัติตนตามหลักภาวนา ๔ ซึ่งความหมายของคำว่า ภาวนา ๔ คือ การทำให้เกิดความเจริญขึ้น ทั้งนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักภาวนา ๔ ซึ่งสามารถตีความหมายได้ดังนี้

๑. กายภาวนา คือ การเจริญกาย หรือ พัฒนากายโดยระดับปัจเจกบุคคลคือ การรักษาสุขภาพร่างกายให้ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ และหมั่นออกกำลังกายเพื่อให้ร่างกายแข็งแรงอยู่เสมอเพื่อให้มีความพร้อมสำหรับการดำเนินชีวิตประจำวัน และระดับสังคม คือ การสร้างสภาพแวดล้อมและสถานที่พักอาศัย หมายถึง การมีปัจจัย ๔ ให้เกิดความเหมาะสมต่อการรักษาสุขภาพร่างกายในระดับปัจเจกบุคคล

๒. ศิลภาวนา คือ การเจริญศีล หรือ การพัฒนาศีล ซึ่งในระดับปัจเจกบุคคลคือ การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านความประพฤติด้วยการมีระเบียบวินัยในตนเอง การรู้จักควบคุมตนเอง การรู้จักหักห้ามในตนเองในการกระทำที่จะเกิดขึ้นอันจะส่งผลต่อสุขภาพร่างกายของตนเอง เช่น การไม่ดื่มสุรา ไม่เล่นการพนัน เป็นต้น และ ระดับสังคม คือ การมีวัฒนธรรมหรือประเพณีที่ดีงามอันเป็นข้อปฏิบัติสำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคม หรือ การมีข้อบังคับ หรือ กฎหมายสำหรับเป็นเครื่องมือในการควบคุมผู้คนในสังคมส่วนรวมให้ปฏิบัติเพื่อความสงบของสังคม

๓. จิตตภาวนา คือ การเจริญจิต หรือการพัฒนาจิต ซึ่งการพัฒนาจิตระดับปัจเจกบุคคลนี้คือ การใช้หลักคุณธรรมเพื่อฝึกหัดอบรมให้จิตใจมีความเข้มแข็ง เช่น หลักความอดทน การมีสมาธิ หรือการมีความเมตตากรุณา ซึ่งเมื่อมีการพัฒนาระดับนี้แล้ว ย่อมจะส่งผลให้เกิดขึ้นในระดับสังคม คือ การมีความรัก หรือ การสร้างความรักให้เกิดขึ้น คุณธรรมระดับสังคมนี้จำเป็นต้องเป็นคุณธรรมที่ทุกคนในสังคม

^{๖๑} รายละเอียดใน สดใส ชันติวรพงศ์ แปล, ภูฏาน ต้นธาร “ความสุขมวลรวมประชาชาติ ๒ คิดใหม่กับการพัฒนา”, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, ๒๕๕๐).

สามารถยอมรับร่วมกันได้ทุกความเชื่อ ทุกค่านิยม ซึ่งผู้วิจัยถือว่า ความรักคือคุณธรรมสากลที่จะนำไปสู่การเสียสละผลประโยชน์ส่วนตัวเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวมต่อไป เช่น การมีจิตอาสา หรือ จิตสาธารณะ ซึ่งการพัฒนาจิตให้เจริญขึ้นในระดับสังคมนั้นถือว่ามีความจำเป็นอย่างมากที่จะนำมาสู่การช่วยเหลือเกื้อกูลกันได้อย่างไม่มีขอบเขตและไร้พรมแดน ไม่ใช่เพียงแค่สังคมระดับชุมชน หรือระดับประเทศเท่านั้น แต่จะเกิดขึ้นได้กับสังคมโลก ดังเช่น กรณี ๑๓ ชีวิตที่ติดอยู่ในถ้ำขุนน้ำนางนอนเป็นเวลาหลายสิบวัน แต่ด้วยการสร้างคุณธรรมสากลให้เกิดขึ้นในจิตใจ การช่วยเหลือกันและกันจึงนำไปสู่การประสบความสำเร็จได้

๔. ปัญญาภาวณา คือ การเจริญปัญญา ซึ่งพัฒนาเจริญปัญญาระดับปัจเจกบุคคลและระดับสังคมคือ ผลที่เกิดจากการปฏิบัติตามหลักภาวณาทั้ง ๓ ขั้นนั้นย่อมทำให้การเกิดความสุขขึ้นมาพร้อมกับปัญญาเองก็เป็นสาเหตุสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ถูกต้องได้มากยิ่งขึ้น ดังนั้นปัญญาที่เป็นทั้งผลและเป็นทั้งสาเหตุที่ต่อยอดให้การพัฒนาที่มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ในอันจะทำให้เกิดความสุขขึ้นทั้งระดับปัจเจกบุคคลและระดับสังคมอย่างยั่งยืน

ทฤษฎีลำดับขั้นแรงจูงใจมาสโลว์ (Maslow's Hierarchical Theory of Motivation) ถือว่าเป็นทฤษฎีทางมานุษยวิทยาอย่างหนึ่งที่เผยแสดงให้เห็นถึงธรรมชาติภายในของมนุษย์ ว่าเริ่มต้นโดยพื้นฐานแล้วความต้องการทางร่างกายรวมถึงปัจจัย ๔ ถือว่าเป็นลำดับขั้นที่ ๑ และต่อจากนั้นคือ ลำดับขั้นแรงจูงใจ ขั้นที่ ๒ ความต้องการความมั่นคงและปลอดภัย รวมถึงการมีสุขภาพที่แข็งแรงปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ พร้อมกับความมั่นคงปลอดภัยในหน้าที่การงาน ซึ่งอาจจะเป็นที่มาของการสร้างข้อกำหนด คือ กฎ ศีลธรรม กฎหมาย ข้อบังคับต่าง ๆ เพื่อให้สร้างความมั่นคงปลอดภัยต่อตนเอง และสร้างความปลอดภัยในการอยู่ร่วมกัน เมื่อลำดับขั้นความต้องการทั้งสองได้รับการตอบสนองเป็นอย่างดีแล้ว จะก่อให้เกิดความต้องการในลำดับขั้นที่ ๓ คือ การความต้องการด้านความรู้สึกอันเป็นความรักและความห่วงใยที่จะเกิดขึ้นทั้งจากคนในครอบครัว คนในสถานที่ทำงาน หรือคนสังคมที่ตนเองอยู่ร่วมกัน ทั้งนี้ ความรักนี้เป็นการแสดงออกถึงการได้เป็นเจ้าของ และการได้ครอบครอง รวมถึงการได้เป็นส่วนหนึ่งหรือการมีส่วนร่วมต่อการก่อให้เกิดสิ่งที่ดีต่อการดำเนินชีวิตของตนเอง และต่อเนื่องด้วยลำดับขั้นความต้องการขั้นที่ ๔ คือ ความต้องการเกียรติและศักดิ์ศรีซึ่งเป็นเรื่องภายในเฉพาะบุคคล ระดับความต้องการในขั้นนี้คือ การสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง การแสดงบุคลิกภาพเป็นผู้นำในด้านต่าง ๆ ซึ่งอาจจะแสดงออกตามบุคลิกภาพของแต่ละคน หรือบางครั้งอาจจะมีการแอบแฝงผลประโยชน์เฉพาะด้านบางอย่างให้กับตนเอง เช่น การบริจาคเงินช่วยเหลือผู้ประสบภัย อย่างไรก็ตาม การแสดงออกด้านนี้บางคนหรือบางกรณีเกิดจากความตั้งใจที่จะช่วยเหลืออย่างแท้จริงโดยไม่ได้หวังผลประโยชน์อะไรทั้งสิ้น เช่น กรณีการเกิดขึ้นของจิตอาสาสำหรับบางคน เป็นต้น ซึ่งลำดับขั้นความต้องการทั้ง ๔ นี้ เมื่อเกิดความรู้สึกสมบูรณ์พร้อมแล้ว จะเกิดลำดับขั้นความต้องการขั้นที่ ๕ นั่นคือ ความต้องการพัฒนาตนเองให้ไปถึงจุดสมบูรณ์สูงสุด ซึ่งความต้องการระดับนี้มาสโลว์อธิบายไว้คือ การใช้บุคลิกภาพของตนเองอย่างเต็มที่ด้วยการ คิดถึงผู้อื่นและเห็นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของคนอื่นอย่างเท่าเทียมกัน อันจะนำไปสู่การสร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่ส่วนรวมโดยไม่ได้นิ่งนอนใจว่าตนเองจะได้รับประโยชน์จากการกระทำสิ่งนั้น ๆ แต่อย่างไร

จากบทสรุปการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักภาวะนา ๔ ตามแนวทางของพระพุทธศาสนา และ ทฤษฎีลำดับขั้นแรงจูงใจมาสโลว์ (Maslow's Hierarchical Theory of Motivation) ผู้วิจัยจะแสดง ตารางการเปรียบเทียบทั้งสองแนวคิด ตามตารางได้ดังนี้

แผนภาพที่ ๑ ตารางเปรียบเทียบหลักภาวะนา ๔ กับแนวคิดของมาสโลว์

ภาวะนา ๔	ทฤษฎีลำดับขั้นแรงจูงใจมาสโลว์ (Maslow's Hierarchical Theory of Motivation)
กายภาวะนา (Physical Development)	ความต้องการขั้นที่ ๑ ความต้องการทางด้านร่างกาย (physiological needs)
ศีลภาวะนา (Moral Development)	ความต้องการขั้นที่ ๒ ความต้องการความปลอดภัยและความมั่นคง (security or safety needs)
จิตตภาวะนา (Emotional Development)	ความต้องการขั้นที่ ๓ ความต้องการทางสังคม (ความรัก, การมีส่วนร่วม หรือ สัมพันธ์ ภาวะกับผู้อื่น) (affiliation or acceptance needs) ความต้องการขั้นที่ ๔ ความต้องการยอมรับนับถือ (เกียรติยศ, ชื่อเสียง หรือ การ ยอมรับจากผู้อื่น) (esteem needs)
ปัญญาภาวะนา (Wisdom Development)	ความต้องการขั้นที่ ๕ ความต้องการความสำเร็จสูงสุดแห่งตน (การพัฒนาตนตาม ศักยภาพ) (self-actualization)

บทที่ ๔

การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการในกลุ่มชาติพันธุ์ อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง

จากเนื้อหาของบทที่ ๒ และบทที่ ๓ ที่ผู้วิจัยได้รวบรวมและวิเคราะห์ไว้แล้ว ซึ่งในบทที่ ๔ นี้ ผู้วิจัยจะเริ่มต้นการวิเคราะห์แนวคิดเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักภavana ๔ ในพระพุทธศาสนา กับแนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามศาสตร์สมัยใหม่โดยใช้แนวคิดของมาสโลว์เป็นกรอบ และการสังเคราะห์แนวคิดทั้งสองเข้าด้วยกัน พร้อมกับการบูรณาการหลักภavana ๔ กับแนวคิดทฤษฎีลำดับขั้นแรงจูงใจมาสโลว์ (Maslow's Hierarchical Theory of Motivation) ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น พร้อมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง ว่ามีรูปแบบและวิธีการบูรณาการอย่างไร และประเด็นสุดท้ายคือ การนำเสนอรูปแบบการบูรณาการการพัฒนาคุณภาพชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง ซึ่งผู้วิจัยจะได้อภิปรายละเอียดตามลำดับหัวข้อ ต่อไป

๔.๑ วิเคราะห์แนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักภavana ๔ กับแนวคิดมาสโลว์ ทฤษฎีลำดับขั้นแรงจูงใจมาสโลว์ (Maslow's Hierarchical Theory of Motivation)

รูปแบบของการพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งมีความหมายคือ การใช้มนุษย์เป็นศูนย์กลางในการพัฒนาและทำให้ตนเองมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและสังคมมีความเจริญขึ้น โดยมีเครื่องมือคือ หลักธรรมในพระพุทธศาสนา หรือ ศาสตร์สมัยใหม่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยใช้แนวคิดของมาสโลว์เป็นกรอบในการวิเคราะห์ซึ่งจะอภิปรายหัวข้อนี้

๔.๑.๑ การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลัก ภavana ๔

หลักภavana ๔ ถือเป็นหลักธรรมที่ผู้วิจัยเลือกมาใช้เป็นกรอบสำหรับวิเคราะห์การพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยความหมายแล้วมีลักษณะของการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ชัดเจนและตรงประเด็น ซึ่งพระพุทธเจ้าคือ ผู้หนึ่งที่มีคุณสมบัติภายในของบุคคลผู้ได้เจริญ กาย ศีล จิต และปัญญา แล้วอย่างครบถ้วนและสมบูรณ์ ผู้วิจัยมีทัศนะว่าเป็นการอธิบายที่ใช้ภาษาในยุคปัจจุบันเข้าใจและเข้าถึงได้ง่าย ซึ่งผู้วิจัยได้วิเคราะห์การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักภavana ๔ โดยการเรียงลำดับเริ่มต้นจาก “กายภavana” จนถึง “ปัญญาภavana” การเริ่มต้นจาก กายภavana ซึ่งถือว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตประการแรก เพราะสุขภาพทางกายต้องพร้อมสำหรับการพัฒนาด้านอื่น ๆ ให้เกิดขึ้นตามลำดับ อย่างไรก็ตาม การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักภavana ๔ สามารถวิเคราะห์โดยแบ่งออกเป็น ๒ ระดับคือ

๔.๑.๑.๑ การพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับปัจเจก เมื่อการวิเคราะห์เริ่มต้นที่การใช้มนุษย์เป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิต สามารถวิเคราะห์หลักภavana ๔ ดังนี้ “กายภavana” ผู้วิจัยถือว่าการเริ่มต้นที่การมีสุขภาพร่างกายที่ดีและสมบูรณ์แข็งแรง โดยใช้การพัฒนาคือ การออกกำลังกายเพื่อให้สุขภาพแข็งแรง หรือการรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ ตลอดจนการอยู่ในสถานที่ที่เหมาะสม พร้อมกับการประกอบอาชีพที่สุจริต ซึ่งผู้วิจัยมองว่าเป็นการใช้หลักกายภาวितระดับนี้ถือ

ว่าเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับเบื้องต้น หรือมองว่าเป็นหลักการเรื่องการดูแลสุขภาพตามศาสตร์สมัยใหม่ที่นิยมนำมาใช้กันอยู่ในปัจจุบัน ทั้งนี้ เมื่อวิเคราะห์ ภายภาวนา ในระดับที่สูงขึ้นไปคือการสำรวมอินทรีย์ หรือ การฝาระวังอายตนะทั้ง ๖ ไม่ให้อกุศลกรรมเกิดขึ้น และต่อเนื่องด้วย “ศีลภาวนา” เมื่อมีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรงและพร้อมสำหรับการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันแล้ว ย่อมจะนำมาซึ่งการพัฒนาทางด้านความประพฤติ โดยมีกฎเกณฑ์หรือข้อบังคับสำหรับการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้อย่างไม่สร้างความเดือดร้อนให้เกิดขึ้น หรือการบังคับควบคุมตนเอง เช่น การมีความอดทนต่อความต้องการในทางที่จะให้เกิดความเสื่อมของร่างกายและจิตใน รวมถึงการให้เคารพในกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่สร้างขึ้น สิ่งที่กำลังกล่าวถึงนี้คือ ศีล หรือข้อบังคับในการอยู่ร่วมกัน ต่อจากนั้นคือ “จิตตภาวนา” อันหมายถึง การพัฒนาสุขภาพจิตให้เกิดความพร้อมสำหรับการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ โดยการสร้างคุณธรรมขึ้นมาในจิตใจ เพื่อให้จิตใจมีความมั่นคงและเกิดความเจริญ เช่น การมีหลักเมตตา เป็นต้น ทั้งนี้ เมื่อการพัฒนาทั้ง ๓ ระดับเกิดความพร้อมและสมบูรณ์ต่อการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ย่อมก่อให้เกิดการเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาปัญญาหรือ “ปัญญาภาวนา” อย่างไรก็ตาม ปัญญาในที่นี้คือผลอันเกิดขึ้นจากการพัฒนาทั้ง ๓ ระดับ และปัญญาเองก็เป็นสาเหตุในการพัฒนาปัญญา หรือ ปัญญาภาวนา ให้เกิดความรู้ที่ชัดเจน จนถึงที่สุดแล้วเมื่อปัญญาได้รับการพัฒนาอย่างเต็มทีผลที่เกิดขึ้นตามมา คือ ปัญญาที่แท้จริง และสิ่งนั้นก็คือการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มีความสมบูรณ์อย่างแท้จริง ซึ่งหมายถึง การเข้าถึงสภาวะนิพพาน เรียกว่าเป็นการพัฒนาอย่างสูงสุดในความเป็นมนุษย์

๔.๑.๑.๒ การพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับสังคม จากการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เจริญขึ้นตามหลักภาวนา ๔ ที่เกิดขึ้นระดับปัจเจกบุคคลแล้ว และสามารถนำมาเป็นเครื่องมือสำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับสังคมได้เช่นเดียวกัน โดยสามารถวิเคราะห์เป็นหลักการปฏิบัติได้ในลักษณะดังนี้ “ภายภาวนา” คือการสร้างสถานที่กับสภาพแวดล้อมให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีชีวิตด้วยการจัดการสาธารณูปโภคให้มีความพร้อม หรือการสร้างสถานที่ทำงานให้เอื้ออำนวยต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิต รวมถึงรักษาระบบนิเวศน์ให้เหมาะสม และต่อเนื่องด้วย “ศีลภาวนา” คือการสร้างกฎเกณฑ์ให้เหมาะสมกับบริบทของสังคม คือ การเคารพในวัฒนธรรมและประเพณีปฏิบัติที่งดงาม พร้อมกับการสร้างระเบียบวินัย หรือกฎหมายให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของปัจเจกบุคคลในการอยู่ร่วมกันเป็นสังคม “จิตตภาวนา” ผลที่เกิดจากหลักภาวนา และศีลภาวนา ที่ประกอบกันขึ้นจนก่อให้เกิดการสร้างคุณธรรมที่จำเป็นและเหมาะสมสำหรับการสร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่ส่วนรวม เช่น การสร้างความรักและความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน จนนำไปสู่การเกิดจิตอาสาในสังคมนั้น ๆ ซึ่งสุดท้าย เมื่อเหตุและปัจจัยพร้อม การเกิดขึ้นของปัญญาภาวนาที่เป็นผลต่อส่วนรวมย่อมก็ให้เกิดสังคมที่มีความสงบและสันติอย่างแท้จริง อาจจะเรียกได้ว่าเป็นสังคมอุดมคติ

๔.๑.๒ รูปแบบการพัฒนาคุณภาพตามแนวคิดทฤษฎีลำดับขั้นแรงจูงใจมาสโลว์ (Maslow's Hierarchical Theory of Motivation)

แนวคิดเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีลำดับขั้นแรงจูงใจมาสโลว์ (Maslow's Hierarchical Theory of Motivation) หรือการพัฒนาบุคลิกภาพ ซึ่งผู้วิจัยได้วิเคราะห์ไว้ในบทที่ ๓ สามารถวิเคราะห์ได้ว่าทฤษฎีลำดับขั้นแรงจูงใจถือว่าเป็นรูปแบบของการพัฒนาคุณภาพชีวิตอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาเป็นกรอบวิธีคิดหลักสำหรับเป็นเครื่องมือบูรณาการกับหลักภavana ๔ ในพระพุทธศาสนา ทั้งนี้ ลำดับความต้องการ ๕ ประการถือว่าเป็นพื้นฐานของมนุษย์ อย่างไรก็ตามพื้นฐานทั้ง ๕ ประการนี้ถือว่า ลำดับขั้นที่ ๑ คือความต้องการด้านร่างกาย และลำดับขั้นที่ ๒ ความต้องการด้านความมั่นคงปลอดภัย ซึ่งลำดับความต้องการพื้นฐานทั้งสองประการนี้ เมื่อบริหารจัดการให้เกิดความเหมาะสมและสอดคล้องกันอย่างลงตัวจะถือว่าเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่จะนำไปสู่ความต้องการพื้นฐานลำดับที่ ๓ ถึงลำดับที่ ๔ อันถือว่าเป็นการสร้างคุณธรรมภายในจิตใจที่จะเกิดขึ้น

โดยสรุป ลำดับความต้องการพื้นฐานขั้นที่ ๓ ถึงลำดับขั้นที่ ๔ ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าเป็นเครื่องมือหรือหลักคุณธรรมภายในจิตใจที่มนุษย์จะต้องใช้เป็นแนวปฏิบัติสำหรับการอยู่ร่วมกัน ซึ่งเมื่อความต้องการพื้นฐานทั้ง ๔ ขั้นตอนเกิดการพัฒนาให้เกิดความสมบูรณ์ ย่อมจะนำไปสู่ขั้นตอนสุดท้ายขั้นตอนที่ ๕ คือ ความต้องการสูงสุดอันเป็นความสำเร็จของตนเอง อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์ลำดับขั้นความต้องการทั้ง ๕ ขั้นตอนนี้ สามารถวิเคราะห์ในภาพกว้างให้เห็นถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับสังคมได้เช่นเดียวกัน

จากที่ได้วิเคราะห์แนวคิดเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยใช้หลักภavana ๔ ในพระพุทธศาสนากับแนวคิดเรื่องลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ เพื่อให้เห็นภาพรวมที่ชัดเจนมากขึ้น ผู้วิจัยจะเปรียบเทียบโดยใช้ตารางแสดง ดังนี้

แผนภาพตารางที่ ๒ การเปรียบเทียบและการวิเคราะห์

ภavana ๔	ทฤษฎีลำดับขั้นแรงจูงใจมาสโลว์ (Maslow's Hierarchical Theory of Motivation)	การวิเคราะห์การพัฒนาคุณภาพชีวิต
กายภavana (Physical Development)	ความต้องการขั้นที่ ๑ ความต้องการทางด้านร่างกาย (physiological needs)	การมีสุขภาพร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ หรือ การมีที่อยู่อาศัยที่ดี สภาพแวดล้อมที่ดี หรือการสร้างการประกอบอาชีพที่เหมาะสม และการสร้างรายได้ที่เหมาะสมกับการดำเนินชีวิต

ศีลภาวนา (Moral Development)	ความต้องการขั้นที่ ๒ ความต้องการความปลอดภัยและความมั่นคง (security or safety needs)	การสร้างกฎระเบียบ กฎเกณฑ์ วินัย หรือข้อปฏิบัติที่เหมาะสมในการอยู่ร่วมกัน
จิตตภาวนา (Emotional Development)	ความต้องการขั้นที่ ๓ ความต้องการทางสังคม (ความรัก, การมีส่วนร่วม หรือสัมพันธภาพกับผู้อื่น) (affiliation or acceptance needs) ความต้องการขั้นที่ ๔ ความต้องการยอมรับนับถือ (เกียรติยศ, ชื่อเสียง หรือการยอมรับจากผู้อื่น) (esteem needs)	การสร้างคุณธรรมภายในจิตใจในการอยู่ร่วมกัน หรือ คุณธรรมสำหรับผลประโยชน์ส่วนรวม
ปัญญาภาวนา (Wisdom Development)	ความต้องการขั้นที่ ๕ ความต้องการความสำเร็จสูงสุดแห่งตน (การพัฒนาตนตามศักยภาพ) (self-actualization)	- การสร้างให้เกิดขึ้นความสุขระดับปัจเจก - การสร้างความสุขร่วมกันขึ้นในสังคม

๔.๒ พุทธบูรณาการกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับปัจเจกบุคคลกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง

จากเนื้อหาในบทที่ ๒ ที่ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัญหาการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง พร้อมกับการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ, ผู้นำ และ สมาชิกของชนเผ่าอาข่า ซึ่งถือว่าเป็นข้อมูลที่ชัดเจนและมีรายละเอียดในอันจะนำไปสู่การบูรณาการได้อย่างตรงประเด็น ซึ่งผู้วิจัยจะวิเคราะห์การบูรณาการ ด้วยหลักภาวนา ๔ และแนวคิดเรื่องความต้องการพื้นฐาน ๕ ชั้นของมาสโลว์เป็นกรอบ โดยแบ่งรูปแบบการบูรณาการออกเป็น ๒ ระดับ ดังนี้

๔.๒.๑ การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านกาย

จากแนวคิดเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักภาวนา ๔ ในพระพุทธศาสนากับแนวคิดเรื่องความต้องการพื้นฐาน ๕ ชั้นของมาสโลว์นั้นทำให้เห็นว่า แนวคิดพื้นฐานเบื้องต้นเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้น มีลำดับขั้นตอนที่ถือว่าเป็นธรรมชาติพื้นฐานของมนุษย์ (Human Nature) ดังนั้น การพัฒนาคุณภาพชีวิตจึงจำเป็นต้องเริ่มต้นการมีร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรงเป็นพื้นฐาน ซึ่งในประเด็นเกี่ยวกับการมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงนี้ ถือว่ากลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวงให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก เพราะในบทสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยได้สอบถาม โดยผู้ให้สัมภาษณ์แบบสัมภาษณ์ได้ให้ข้อมูลที่น่าสนใจว่า “การดูแลสุขภาพร่างกายของคนในชุมชนควรมีนักโภชนาการมาแนะนำให้ความรู้แก่ผู้หญิงที่ตั้งครรภ์เพื่อที่ลูกในท้องจะได้มีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงเมื่อคลอดออกมา”^๑ และการเพิ่มเติมข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า “การดูแลเด็กแรกเกิด เยาวชน และผู้สูงอายุที่อยู่

^๑ สัมภาษณ์ นาง รุจิรา ใจจักร, นายกสมาคมเพื่อการศึกษาและวัฒนธรรมชาวอาข่า เชียงราย, ๖ พฤษภาคม ๒๕๖.

ในชุมชนควรได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับหลักโภชนาการอย่างถูกต้องและครบถ้วน”^๒ จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์และการพัฒนาตามหลักภาวนา ๔ มีความสอดคล้องกันตั้งแต่ประเด็นแรก อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตในขั้นต่อไปได้ง่ายขึ้น

๔.๒.๒ การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านศีล

เมื่อมีการสร้างสุขภาพร่างกายเกิดความสมบูรณ์แข็งแรงและพร้อมสำหรับการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันแล้ว การพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับต่อไปนั้นเกี่ยวข้องกับการสร้างระเบียบวินัยที่เป็นเรื่องระดับปัจเจกบุคคลคือ การควบคุมตนเองและการรู้จักสถานภาพตนเอง อันถือว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างมาก ซึ่งการมีวินัยนี้คือ “การเคารพลำดับอาวุโสที่ถือว่าเป็นวินัยเบื้องต้นที่ผู้อ่อนอาวุโสกว่าควรกระทำผู้อาวุโส หรือเด็กเยาวชนควรมีความนอบน้อมต่อบิดามารดา เป็นเบื้องต้น และขยายขอบเขตการแสดงความรักออกไปยังคนในชุมชนหมู่บ้าน เพราะโดยวัฒนธรรมดั้งเดิมของชนเผ่าอาข่าบโนโดยแม่ฟ้าหลวงให้ความสำคัญเป็นลำดับแรก”^๓ จะเห็นได้ว่า การเคารพลำดับอาวุโสไม่เพียงเป็นวินัยเบื้องต้นที่ทุกคนควรกระทำเท่านั้น สิ่งสำคัญคือ เป็นการเอื้ออำนวยให้การสร้างวินัยให้เกิดขึ้นในสังคมได้อย่างเป็นระบบ

๔.๒.๓ การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านจิต

การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านจิตให้เกิดความเจริญและมีความเข้มแข็งเหมาะสมสำหรับการใช้งาน หรือการมีคุณภาพจิตที่พร้อมสำหรับการดำเนินชีวิตในทุก ๆ ด้าน จำเป็นที่จะต้องมีการสร้างคุณธรรมสากลที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาจิตอย่างแท้จริง ซึ่งในการสัมภาษณ์ นายวีระศักดิ์ อุดทา ได้ให้รายละเอียดที่สำคัญว่า “เนื่องจากผู้คนยังมีความรู้สึกเห็นแก่ตัวเพิ่มมากขึ้น จนนำมาสู่การไม่มีการเสียสละเพื่อผู้อื่นมีเพิ่มจำนวนมากขึ้น และขาดการช่วยเหลือตนเองหรือการพึ่งตนเองเพิ่มมากขึ้น เพราะเคยชินกับการได้รับบริจาคที่มีองค์กรต่าง ๆ นำสิ่งของมาให้”^๔ จากคำสัมภาษณ์นี้ เห็นได้ว่า ความเห็นแก่ตัวถือเป็นปัญหาสำคัญเบื้องต้นที่นำไปสู่การไม่ให้ความร่วมมือต่อการดำเนินกิจกรรมทางสังคมทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาอย่างไม่สิ้นสุด ซึ่งในบทสัมภาษณ์ สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งอันเป็นคุณธรรมภายในจิตใจที่ควรสร้างให้เกิดขึ้นในระดับปัจเจกบุคคลคือ “การมีจิตอาสาควรปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับทุกคนเพื่อให้ชุมชนน่าอยู่มากยิ่งขึ้น”^๕ จากบทสัมภาษณ์นี้สามารถวิเคราะห์ได้ว่า คุณธรรมภายในสำหรับปัจเจกที่ควรมีการพัฒนาให้เกิดขึ้นคือ หลักการเสียสละ และ หลักการพึ่งตนเอง ดังมีพุทธพจน์ว่า “ตนแลเป็นที่พึ่งแห่งตน” หรือ พระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ รัชกาลที่ ๙ ที่เน้นย้ำ “การพึ่งพาตนเองก่อนเป็นลำดับแรก” ดังนั้น การสร้างคุณธรรมภายในให้เกิดขึ้นระดับปัจเจกถือว่าเป็นทั้งเป้าหมายในตนเอง และจะส่งผลให้เกิดขึ้นในภาพกว้างคือสังคมได้อย่างแท้จริง

^๒ สัมภาษณ์ นาง ศศิกันต์ ตาซิด, ครูชำนาญการโรงเรียนดอยแสนใจ (ตชด.อนุสรณ์) , ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^๓ สัมภาษณ์ นาย วงศ์ชัย คณาวรรักษ์, ปราชญ์ชาวบ้าน ครูสอนภาษาอาข่า, ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^๔ สัมภาษณ์ นาย วีระศักดิ์ อุดทา, พนักงานราชการพลศึกษา, ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^๕ สัมภาษณ์ นาง รุจิรา ใจจักร, นายกสมาคมเพื่อการศึกษาและวัฒนธรรมชาวอาข่า เชียงราย, ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

๔.๒.๔ การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านปัญญา

เมื่อเกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้ง ๓ ขั้นตอนแล้ว ขั้นตอนสุดท้ายที่เกิดขึ้นคือ การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านปัญญาที่เป็นทั้งเครื่องมือ คือ การทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้นและมากขึ้นจนนำไปสู่ความสมบูรณ์สูงสุดของปัญญาคือการแก้ไขปัญหาความทุกข์ของชีวิตให้หมดสิ้น แต่ในงานวิจัยชิ้นนี้ การพัฒนาคุณภาพชีวิตคือภาพสะท้อนระดับการทำให้ชีวิตมีความสุขตามสถานภาพที่ควรจะเป็นของชุมชนชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง ซึ่งการดำเนินชีวิตที่ นายปิยพงษ์ ๖ ได้อธิบายว่า “การใช้ชีวิตแบบไม่ฟังเพื่อไปกับกระแสของสังคม และการเรียนรู้กับไหลเข้ามาของกระแสนิยมอย่างมีสติ”^๖ การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านปัญญา ซึ่งบางครั้งการให้สัมภาษณ์ของผู้ถูกสัมภาษณ์อาจจะไม่มีความรู้ด้านการนำเสนอด้วยภาษาที่ชัดเจนได้ แต่รูปแบบการการดำเนินชีวิตประจำวัน ถือว่าเป็นข้อมูลอย่างดีต่อการทำความเข้าใจในการพัฒนาคุณภาพชีวิต เช่น “การรู้เท่าทันถึงวิถีการบริโภคที่เปลี่ยนแปลงไป มีการปรับตัวให้รู้เท่าทัน”^๗

จากการวิเคราะห์เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับปัจเจกบุคคลทั้ง ๔ ขั้นตอนที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ไว้ จะเห็นว่า การเริ่มต้นทำความเข้าใจตนเองก่อน โดยเริ่มต้นที่การพัฒนาสุขภาพร่างกายของตนเองเป็นลำดับแรก พร้อมกับการสร้างวินัยในการควบคุมตนเอง จนนำมาสู่การมีจิตใจที่มั่นคง และการสร้างคุณธรรมภายในจิตใจให้เกิดขึ้น ซึ่งเหตุและปัจจัยเหล่านี้เองที่นำมาสู่การเกิดขึ้นของปัญญอันเป็นผลที่ได้รับจากการปฏิบัติ พร้อมกับตัวปัญญาเองก็เป็นตัวเหตุในการพัฒนาปัญญาให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น จนนำไปสู่การมีความสุขอย่างสูงสุดของชีวิตระดับปัจเจกบุคคล นั่นคือ การพ้นทุกข์อย่างสิ้นเชิง

๔.๓ พุทธบูรณาการกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับการอยู่ร่วมกันในสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอย แม่ฟ้าหลวง

การวิเคราะห์การพัฒนาคุณภาพชีวิตในหัวข้อที่ผ่านมาเป็นการวิเคราะห์ระดับปัจเจกบุคคล ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ในการมองภาพของการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับสังคม ซึ่งถือว่าเป็นภาพกว้างของการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ควรกระทำให้เกิดขึ้น ซึ่งการมีสังคมที่มีคุณภาพดีนั้นย่อมเอื้ออำนวยย้อนกลับมาสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับปัจเจกบุคคลให้เกิดได้ง่ายขึ้น ทั้งนี้ การพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งสองด้านถือว่าเป็นความสัมพันธ์กันอย่างไม่สามารถแยกออกจากกันได้

๔.๓.๑ การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านกาย

การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านกายระดับสังคมนี้ผู้วิจัยตีความหมายว่า หมายถึง การมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับการดำเนินชีวิต รวมถึงการมีปัจจัย ๔ ที่เอื้ออำนวยต่อการมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง อย่างไรก็ตาม เกี่ยวกับประเด็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านกายนั้น ไม่ได้มีเพียงแค่เรื่องสุขภาพเท่านั้น แต่ยังมี “เรื่องปัจจัย ๔ อันถือว่าเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญเป็น

^๖ สัมภาษณ์ นาย ปิยพงษ์ อาชิ, ผู้ใหญ่บ้าน, ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^๗ สัมภาษณ์ นาย สมพร เชอหมื่อ, ผู้ใหญ่บ้าน, ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

อย่างมากสำหรับการทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น”^๙ การอุปโภค บริโภค และสภาพแวดล้อมซึ่งยังถือว่าเป็นประเด็นปัญหาที่น่าสนใจ โดยผู้ใหญ่บ้านได้ให้ข้อมูลว่า “ปัญหาเรื่องน้ำประปา และปัญหาเรื่องขยะถือว่าเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ต้องเร่งจัดการให้เป็นระบบ เพื่อเป็นการป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นจากขยะ เช่น เป็นแหล่งเพาะเชื้อโรค อันจะนำไปสู่เรื่องของสุขภาพร่างกายในระดับปัจเจกบุคคลได้”^๙ “และควรจัดให้มีการคัดแยกขยะให้ชัดเจน”^{๑๐} พร้อมกับการอธิบายเรื่อง วัฒนธรรมความเชื่อของชนเผ่าที่มีต่อการดำเนินชีวิต โดยยังมีแนวคิดเรื่องการเคารพธรรมชาติซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้ว่า “การแสดงความเคารพต่อธรรมชาติคือวิธีการอย่างหนึ่งที่จะทำให้สภาพแวดล้อมและธรรมชาติเกิดความสมดุลต่อการดำเนินชีวิต”^{๑๑} และสิ่งสำคัญประการสุดท้ายต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตคือเรื่องการศึกษา โดยนางรุจิรา ฯ ได้อธิบายไว้ว่า “ต้องให้มีการศึกษาที่เหมาะสมต่อบริบทของพื้นที่และตรงกับวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของคนในพื้นที่ให้เด็กเยาวชนมีสถานที่เรียนที่เอื้อต่อการดำเนินชีวิต”^{๑๒} พร้อมกับการนำเสนอแนวทางการประกอบอาชีพว่า “โรงเรียนมีรูปแบบของนวัตกรรมทางเศรษฐกิจหลายประการ เพื่อเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้สูงงานอาชีพทางธุรกิจ เป็นแหล่งที่มารายได้ส่วนหนึ่งที่เป็นประโยชน์ต่อนักเรียน ... และเพื่อเป็นการพึ่งพาตนเองได้ต่อไปในอนาคต”^{๑๓}

๔.๓.๒ การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านศิลป

เมื่อสถานที่และสภาพแวดล้อมมีความเหมาะสม พร้อมกับศักยภาพด้านร่างกายระดับปัจเจกบุคคลเกิดความสมบูรณ์พร้อมแล้ว การมีกฎเกณฑ์สำหรับการกำหนดในการอยู่ร่วมกันถือว่าเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญ ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง ถือว่าเป็นอีกหนึ่งชนเผ่าที่มีวัฒนธรรมและจารีตที่ชัดเจน เมื่อตีความหมายของคำว่า จารีต ย่อมหมายถึง วินัย อันเป็นข้อปฏิบัติอย่างหนึ่งในการอยู่ร่วมกัน “ประเพณี วัฒนธรรม และพิธีกรรมที่ดี ๆ ควรรักษาไว้ เช่น การเคารพตามลำดับอาวุโส หรือการให้เกียรติต่อกันและกัน และการเชื่อถือในบรรพบุรุษ”^{๑๔} ซึ่งว่าด้วยเรื่องประเพณี และวัฒนธรรมนี้มีการให้เหตุผลสนับสนุนเพิ่มเติมอีกว่า “การมีทุนทางวัฒนธรรมทำให้มีระบบการจัดการชุมชนที่เข้มแข็ง”^{๑๕} ดังที่ได้กล่าวไว้ในหัวข้อการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับปัจเจกบุคคลการมีวินัยในตนเองถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างระเบียบวินัยของสังคม และหลัก

^๙ สัมภาษณ์ นาง รุจิรา ใจจักร, นายกสมาคมเพื่อการศึกษาและวัฒนธรรมชาวอาข่า เชียงราย, ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๑๐} สัมภาษณ์ นาย ปิยพงษ์ อาชี, ผู้ใหญ่บ้าน, ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๑๑} สัมภาษณ์ นาง ศศิกันต์ ตาซิด, ครูชำนาญการโรงเรียนดอยแสนใจ (ตชด.อนุสรณ์) , ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๑๒} สัมภาษณ์ นาย อาเยะ อาอี, หมอผีประจำหมู่บ้าน, ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๑๓} สัมภาษณ์ นาง รุจิรา ใจจักร, นายกสมาคมเพื่อการศึกษาและวัฒนธรรมชาวอาข่า เชียงราย, ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๑๔} สัมภาษณ์ ดร.อนวัช อุ๋นกอง, ผู้อำนวยการโรงเรียนดอยแสนใจ (ตชด.อนุสรณ์), อำเภอแม่ฟ้าหลวง จ.เชียงราย, ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๑๕} สัมภาษณ์, นาย สมเพชร คณาวาลักษณ์, ประชาชนชาวบ้าน ครูสอนภาษาอาข่า, ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๑๖} สัมภาษณ์, นาย สมเพชร คณาวาลักษณ์, ประชาชนชาวบ้าน ครูสอนภาษาอาข่า, ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

ศีลธรรมอันเป็นพื้นฐาน เช่น “เรื่องศีล ๕ ควรมีการสร้างคำอธิบายให้มีความชัดเจนมากขึ้นในแง่ของการปรับประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน”^{๑๖} ดังนั้น จากที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านศีลระดับสังคม สิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการควบคุมการอยู่ร่วมกันของปัจเจกบุคคลที่ทุกคนต่างก็มีเสรีภาพอย่างเท่าเทียมกัน ภายใต้ความเท่าเทียมกันของเสรีภาพในการดำเนินชีวิตนั้น สิ่งที่จะทำให้ทุกคนปฏิบัติด้วยการเคารพซึ่งกันและกัน สิ่งนั้นคือ กฎหมาย ระเบียบ วินัย หรือจารีตประเพณี

๔.๓.๔ การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านจิต

การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านจิตระดับสังคมนี้ คือ การทำให้จิตมีความเจริญก้าวหน้าให้มีความเข้มแข็ง หรือมีความมั่นคงและเจริญงอกงามขึ้นเรื่อย ๆ ดังนั้น การวิเคราะห์การพัฒนาคุณภาพของจิตในระดับสังคมนี้ ย่อมมีจุดเริ่มต้นขึ้นเมื่อปัจเจกบุคคลมีจุดหมายร่วมกันที่จะสร้างสังคมให้เป็นสังคมที่น่าอยู่และเอื้ออำนวยต่อการทำความดีให้มากขึ้น การสร้างคุณธรรมให้เกิดการยอมรับร่วมกันในสังคมนั้นเป็นเรื่องที่มีความละเอียดอ่อนเป็นอย่างมาก เพราะการอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนต่างคนก็ต่างมีความคิด ความเชื่อ และรูปแบบการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน โดยเห็นได้จากบทสัมภาษณ์ที่มีมุมมองเกี่ยวกับการนับถือศาสนาที่แตกต่างกันในชุมชน “บางคนนับถือศาสนาคริสต์จะต้องไปโบสถ์ทุกวันอาทิตย์”^{๑๗} หรือการมีความเชื่อที่แตกต่างกัน เช่น “การเชื่อถือในผีบรรพบุรุษ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเร้นลับเป็นผู้สร้างสรรพสิ่งจึงมีความเกรงกลัวต่อสิ่งเร้นลับอย่างมาก”^{๑๘} ทั้งนี้ ไม่รวมถึงการนับถือพระพุทธศาสนาเพราะโดยส่วนใหญ่แล้วชาวบ้านจะนับถือพระพุทธศาสนาอยู่แล้ว เช่น “ต้องการให้สังคมอาข่าเปลี่ยนเป็นพุทธศาสนาเพราะพุทธศาสนากับอาข่ามีลักษณะคำสอนที่เหมือนกันคือ การรักความสงบ และการไม่เบียดเบียนกัน”^{๑๙} หรือการนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ในการพัฒนาคือ “การใช้โอวาท ๓ คือ การทำความดี ละเว้นความชั่ว และทำจิตใจให้ผ่องใส”^{๒๐}

ดังนั้น จากการสัมภาษณ์จะเห็นว่ามีความคิดที่หลากหลายในชุมชน ซึ่งการที่ยอมรับหลักคุณธรรมสำหรับการพัฒนาจิตใจร่วมกันจึงเป็นเรื่องที่ต้องพึงระวัง อย่างไรก็ตาม ยังมีหลักคุณธรรมสากลซึ่งในบทสัมภาษณ์ที่ผู้ให้สัมภาษณ์คือกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวงใช้สำหรับการพัฒนาคุณภาพจิตใจด้านสังคมร่วมกัน ดังเช่นในบทสัมภาษณ์ว่า “การมีจิตอาสา ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญอันดับแรกในการอยู่ร่วมกัน และถือว่าเป็นหลักการสากลที่ทุกคนสามารถที่จะนำไปทำให้เกิดขึ้นในจิตใจได้อย่างง่าย ๆ โดยที่ไม่รู้สึกขัดกับหลักศาสนา ความเชื่อที่ตนเองนับถือแต่อย่างใด”^{๒๑}

^{๑๖} สัมภาษณ์, นาย ไกรสิทธิ์ สิทธิโชค, ปราชญ์ชาวบ้าน ครูสอนภาษาอาข่า, ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๑๗} สัมภาษณ์, นาย สมเพชร ชือเปาะ, ผู้ใหญ่บ้าน, ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๑๘} สัมภาษณ์, นาย วงศ์ชัย คณาวรรณ, ปราชญ์ชาวบ้าน, ครูสอนภาษาอาข่า, ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๑๙} สัมภาษณ์, นาง รุจิรา ใจจักร, นายกสมาคมเพื่อการศึกษาและวัฒนธรรมชาวอาข่า เชียงราย, ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๒๐} สัมภาษณ์, นางสาว ศศิกานต์ ตาขิต, ครูชำนาญการ โรงเรียนดอยแสนใจ (ตชด.อนุสรณ์), ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๒๑} สัมภาษณ์, นาย ไกรสิทธิ์ สิทธิโชค, นายกสมาคมอาข่าแห่งประเทศไทย, ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

เพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนเกี่ยวกับหลักคุณธรรมภายในเกี่ยวกับ จิตอาสา ขอยกตัวอย่างซึ่งเป็นที่รับรู้กันเป็นอย่างดี กรณีเหตุการณ์ ๑๓ ชีวิตที่ติดอยู่ภายในถ้ำขุนน้ำนางนอน ซึ่งเมื่อทุกคนทราบข่าวสารผ่านทางเทคโนโลยีการสื่อสารรูปแบบต่าง ๆ โดยที่ผู้คนเหล่านั้นไม่รู้จักกันเป็นส่วนตัวมาก่อน แต่สิ่งที่ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนั้น ทุกคนต่างก็มีจิตใจที่จะให้ความช่วยเหลือตามที่ตนเองมีความถนัด เกี่ยวกับหลักคุณธรรมภายในคือ “การมีจิตอาสา” ซึ่งในหลวงรัชกาลที่ ๑๐ ก็มีพระราชดำรัสราชดำรัสให้ส่วนงานต่าง ๆ น้อมไปปฏิบัติ สิ่งที่มาพร้อมกับการมีจิตอาสา ก็คือ “ความรัก” ถือเป็นคุณธรรมสากลที่ทุกคนสามารถเข้าใจร่วมกันเป็นอย่างดี เพราะเมื่อเกิดมีความรักขึ้นมาในจิตใจแล้ว การกระทำสิ่งใด ๆ ก็ จะกระทำด้วยความรู้สึกที่ห่วงใยกันอย่างแท้จริง

๔.๓.๕ การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านปัญญา

การเกิดขึ้นของปัญญา เมื่อวิเคราะห์อย่างตรงไปตรงมาย่อมเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ในระดับทฤษฎี คือ ความรู้อันสั่งสมจากตำราวิชาการในสาขาวิชาเฉพาะนั้น ๆ และเกิดจากภาคปฏิบัติ อันเป็นประสบการณ์ที่ถูกทดลองซ้ำ ๆ การลองผิดลองถูก ดังนั้น ปัญญาตามการอธิบายแบบนี้คือ ปัญญาในความรู้เรื่องราวโลกหรือปัญญาในการประกอบอาชีพ และปัญญาอีกแบบหนึ่งคือปัญญาอันเกิดขึ้นตามขั้นตอนของการปฏิบัติตามหลักศาสนา โดยเฉพาะคำสอนของพระพุทธศาสนาที่มีลำดับขั้น การปฏิบัติที่ชัดเจน เช่น หลักปฏิบัติสำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคฤหัสถ์ คือ ทาน ศีล ภาวนา หรือเรียกในภาษาธรรมะว่า บุญกิริยาวัตถุ ๓ เมื่อการปฏิบัติเป็นไปตามขั้นตอนแล้ว สิ่งที่เราเรียกว่า ปัญญา คือ ความเข้าใจการพัฒนาคุณภาพชีวิตก็จะถูกพัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านปัญญาในระดับสังคมนี้ เกิดขึ้นจากพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับปัจเจกบุคคลที่มีการรวมตัวกันของปัจเจกบุคคล โดยมีเป้าหมายหรืออุดมคติร่วมกันที่จะสร้างสังคม หรือชุมชนที่ตนเองสังกัดอยู่ให้เกิดความเจริญก้าวหน้า และมีการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และเช่นเดียวกัน เมื่อระดับปัจเจกบุคคลเกิดปัญญาหรือการมีความเข้าใจร่วมกันต่อการพัฒนาชุมชนก็จะเป็นปัจจัยที่นำไปสู่ความร่วมมือ ซึ่งผล การเกิดขึ้นของปัญญา คือ การให้ความสมัครสมานสามัคคีในการดำเนินกิจกรรมร่วมกันภายในชุมชน เช่น การให้ความร่วมมือกันในการหาทางช่วยกันป้องกันยาเสพติดที่กำลังแพร่กระจายเข้ามาสู่ชุมชน หรือ การให้ความร่วมมือกันในการหาแนวทางกำจัดขยะที่เกิดขึ้นในชุมชน เป็นต้น

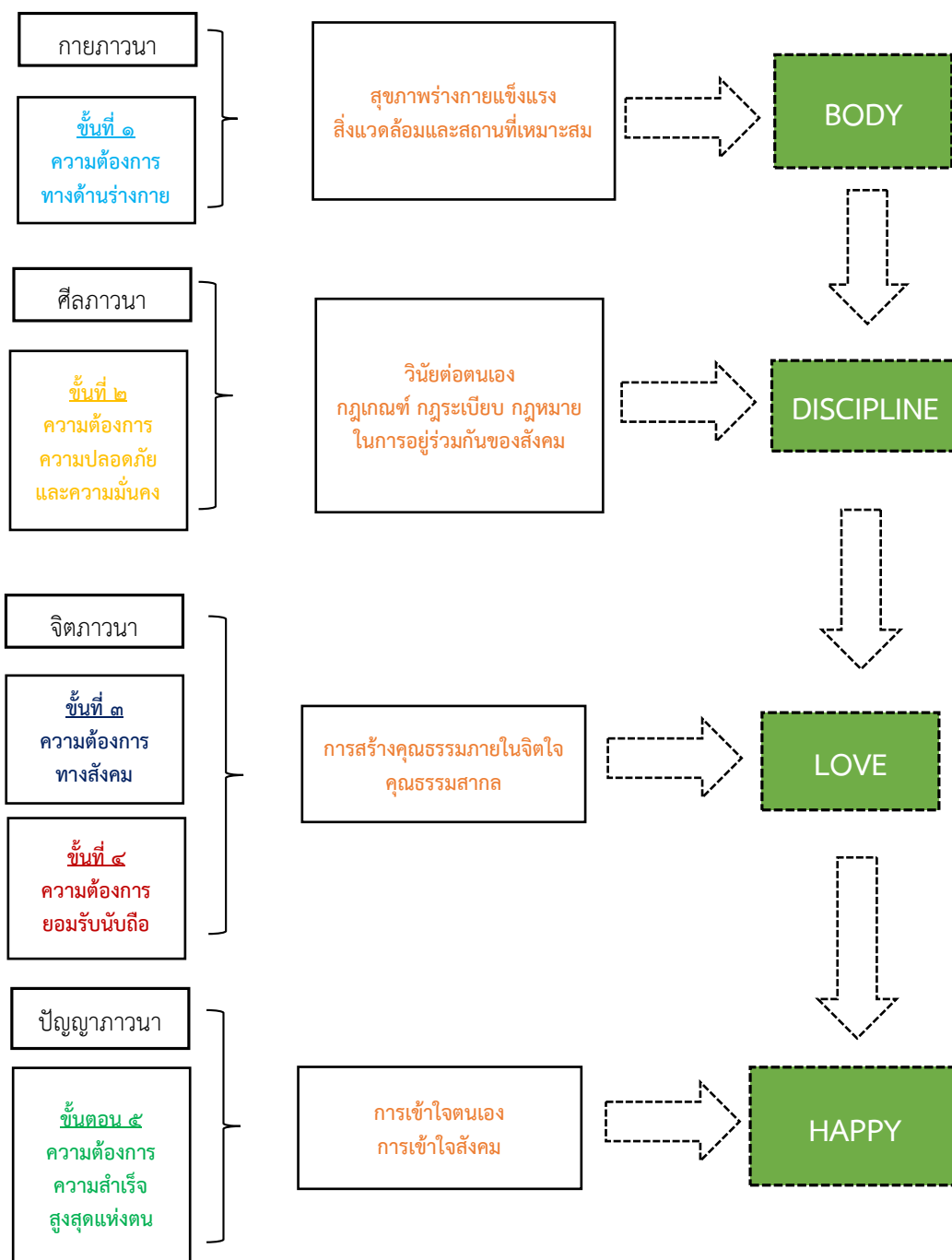
จะเห็นได้ว่า การเกิดขึ้นของปัญญา อันหมายถึง การมีความเข้าใจที่ร่วมกันของคนในชุมชนต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งจะทำให้เกิดความร่วมมือ หรือ การมีจิตสำนึกร่วมกันในการรับผิดชอบต่อชุมชน โดยที่ไม่ต้องใช้ข้อบังคับหรือการออกกฎเกณฑ์เพิ่มเติมแต่อย่างใดเลย คนในชุมชนก็พร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการร่วมกันพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับสังคม จะเห็นว่า ปัญญานั้นเป็นผลจากความเข้าใจ และปัญญาก็เป็นสาเหตุได้เช่นกันในการส่งผลต่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เกิดความสมบูรณ์ขึ้นเรื่อย ๆ และไม่มีที่สิ้นสุด

๔.๔ รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการในกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง

จากหัวข้อต่าง ๆ ในบทที่ ๔ ที่ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์และตีความการพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้วยการให้หลักภาวนา ๔ ในพระพุทธศาสนากับการบูรณาการกับแนวคิดทฤษฎีลำดับขั้นแรงจูงใจ

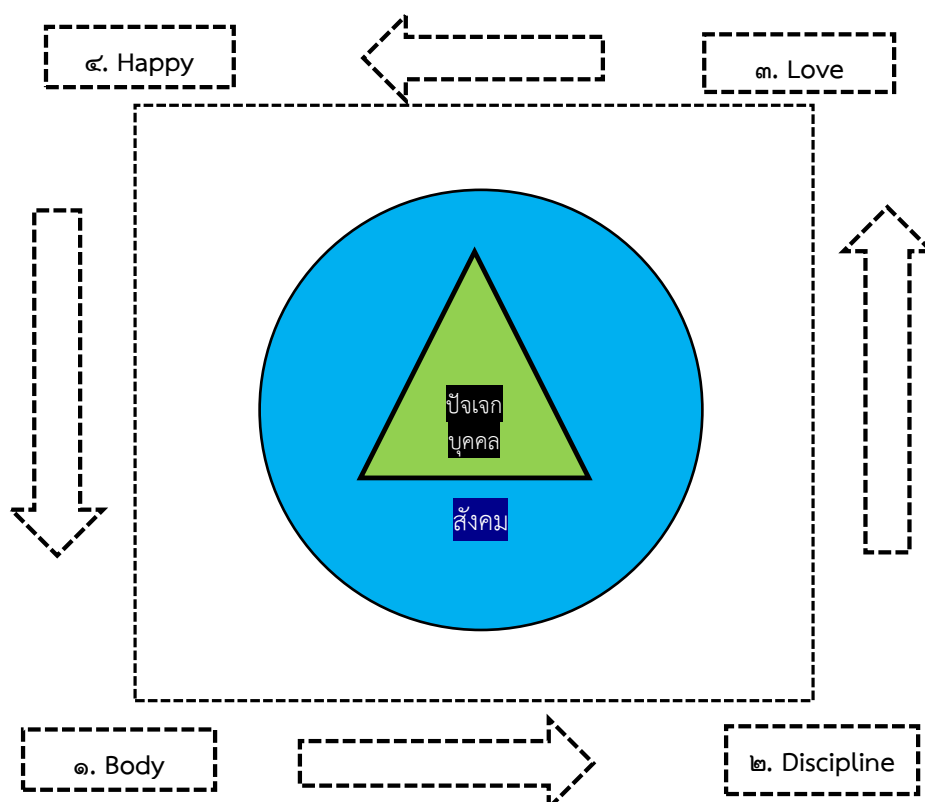
มาสโลว์ (Maslow's Hierarchical Theory of Motivation) ทั้ง ๕ ชั้น จากสภาพปัญหาของกลุ่มชาติพันธุ์อาชานดอยแม่ฟ้าหลวงที่ผู้วิจัยแบ่งสภาพปัญหาออกเป็น ๒ ระดับคือ ๑. ปัญหาที่เกิดขึ้นระดับปัจเจกบุคคล และ ๒. ปัญหาที่เกิดขึ้นในระดับสังคม ทั้งนี้ ปัญหาทั้งสองระดับนี้มีความสัมพันธ์กันจนแยกไม่ออก เพราะการพัฒนาคุณภาพชีวิตต้องเริ่มต้นที่ตนเองก่อนเป็นลำดับแรกซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดของหลักภาวนา ๔ และมาสโลว์

แผนภาพที่ ๓ รูปแบบการบูรณาการการพัฒนาคุณภาพชีวิต

จากแผนภาพที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์การพัฒนาคูณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการในกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง โดยใช้หลักภาวนา ๔ ในพระพุทธศาสนาและการพัฒนาคูณภาพชีวิตตามศาสตร์สมัยใหม่ ซึ่งในแนวคิดทฤษฎีลำดับขั้นแรงจูงใจมาสโลว์ (Maslow's Hierarchical Theory of Motivation) นั้น สิ่งที่ผู้วิจัยได้จากการบูรณาการสามารถสรุปออกมาได้ โดยเรียกว่า “จตุรัสของการพัฒนาคูณภาพชีวิต” ดังนี้

แผนภาพที่ ๔ จตุรัสการพัฒนาคูณภาพชีวิต

“จตุรัสการพัฒนาคูณภาพชีวิต” เป็นสิ่งที่ผู้วิจัยได้จากการวิเคราะห์สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง และการบูรณาการหลักภาวนา ๔ ในพระพุทธศาสนากับแนวคิดทฤษฎีลำดับขั้นแรงจูงใจมาสโลว์ (Maslow's Hierarchical Theory of Motivation) โดยการอธิบายตามลำดับ ดังนี้

๑. Body แบ่งเป็น ๒ ระดับ

ก) ระดับปัจเจกบุคคล หมายถึง การมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง คือ การปราศจากโรคภัยไข้เจ็บและพร้อมสำหรับการปฏิบัติงานและดำเนินชีวิตประจำวัน พร้อมกับการมีสุขภาพจิตที่ดี คือ การมีจิตใจที่มั่นคงและสอดคล้องต่อร่างกาย

ข) ระดับสังคม หมายถึง การมีสภาพแวดล้อมและที่อยู่อาศัยที่ดีและเอื้ออำนวยต่อการมีสุขภาพร่างกายและจิตใจระดับปัจเจกบุคคล

๒. Discipline แบ่งเป็น ๒ ระดับ

ก) วินัยระดับปัจเจกบุคคล หมายถึง การรู้จักควบคุมตนเองและหักห้ามใจต่อสิ่งเร้าต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่ความตกต่ำของร่างกาย เช่น การหักห้ามใจต่อการดื่มเครื่องดื่มของเมาต่าง ๆ หรือการหักห้ามใจต่อการเล่นการพนัน เป็นต้น

ข) วินัยระดับสังคม หมายถึง การยอมรับจารีตประเพณีปฏิบัติที่พึงงามของชนเผ่าตนเอง รวมถึง ข้อบัญญัติและกฎหมายในการอยู่ร่วมกันภายในชุมชนของตนเอง เช่น การเคารพในเรื่องลำดับอาวุโส หรือ การยอมรับข้อตกลงที่จะไม่ทิ้งขยะในที่ห้ามทิ้งต่าง ๆ ที่ชุมชนได้ร่วมกันกำหนดขึ้น

๓. Love แบ่งเป็น ๒ ระดับ

ก) ความรักระดับปัจเจกบุคคล คือ ความรักที่เกิดขึ้นในจิตใจของตนเอง เริ่มต้นด้วยการไม่ทำลายสุขภาพของตนเองและธรรมชาติ รวมถึงสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย และต่อเนื่องไปจนถึงการรักผู้อื่น การไม่เบียดเบียนและทำร้ายต่อทุกชีวิต

ข) ความรักระดับสังคม คือ คุณธรรมสากลอย่างหนึ่งที่ไม่สามารถถูกปฏิเสธจากคนที่มีความคิด ความเชื่อและศาสนาที่แตกต่างกัน และการดำรงชีวิตภายใต้การอยู่ร่วมกันในชุมชนเดียวกัน หรือต่างชุมชน เพราะเมื่อมีความรักระดับนี้แล้ว ย่อมทำให้เกิดการเห็นอกเห็นใจกัน และจะเกิดการมีจิตอาสา คือ การพร้อมที่จะช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อเขาได้รับความเดือดร้อน หรือการร่วมด้วยช่วยกันในการทำประโยชน์ให้เกิดขึ้นต่อสาธารณะหรือชุมชนที่ตนเองอยู่อาศัย

๔. Happy แบ่งออกเป็น ๒ ระดับ

ก) Happy ความสุขระดับปัจเจกบุคคล คือ ลำดับขั้นสุดท้ายอันเป็นผลที่เกิดจากการพัฒนาทั้ง ๓ ขั้นให้เกิดมีขึ้นทั้งร่างกายและจิตใจแล้ว ซึ่งผลคือทำให้เกิดความสุขขึ้นมา และความสุขเองก็เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการพัฒนาขึ้นอีกโดยการหมุนเป็นวงรอบตามจตุรัสการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามรูปแบบที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้

ข) Happy ความสุขระดับสังคม คือ ลำดับขั้นสุดท้ายอันเป็นผลที่เกิดจากการพัฒนาทั้ง ๓ ขั้นอันเป็นภาพรวมของสังคมแล้ว ซึ่งจะทำให้เกิดเป็นสังคมที่มีการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและความสุขอันเป็นผลที่เกิดขึ้นนี้เองก็จะเป็นสาเหตุของการพัฒนาสังคม ซึ่งหมุนเป็นวงรอบอีกเช่นเดียวกันกับการอธิบายความสุขระดับปัจเจกบุคคล

ดังนั้น เมื่อวงรอบของจตุรัสการพัฒนาคุณภาพชีวิตถูกพัฒนามาจนครบวงรอบแล้ว นั่นคือ “ความสุข” ซึ่งจะเกิดคำถามตามมาว่า เมื่อเกิดความสุขขึ้นแล้ววงรอบจะหมุนวนกลับไปสู่การพัฒนาในระดับปัจเจกบุคคล คือ ร่างกาย และระดับสังคม คือ สภาพแวดล้อมได้อย่างไร ก่อนอื่นต้องอธิบายความหมายของ การพัฒนาคุณภาพชีวิตในระดับโลกยะ ซึ่งการพัฒนานั้นถือว่าไม่มีที่สิ้นสุด ดังนั้น จึงสามารถตอบคำถามเรื่องการหมุนวนของจตุรัสการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ดังนี้ เมื่อเกิดความสุขขึ้นมาแล้ว และความสุขอีกเช่นกันที่จะเป็นสาเหตุในการนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต ในระดับร่างกายอีกครั้ง นั่นคือ การมีสุขภาพที่ดี คือ การพัฒนาร่างกายให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น เช่น

ความสุหน้ไปสู่ความสบายกาย และ สบายใจ ทำให้เข้าใจและเห็นแนวทางแห่งการพัฒนาในระดับต่อไป

“จัตุรัสการพัฒนาคุณภาพชีวิต” ที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ไว้วันนี้จะมีลักษณะเป็นวงรอบคือการเอื้ออำนวยต่อกันละกันเ็นทางปฏิบัติให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างต่อเนื่อง ซึ่งถ้าวิเคราะห์แบบสมบูรณ์จะมีลักษณะเป็นสังคมในอุดมคติ หรือที่เรียกว่าเป็นสังคมของพระศรีอารยเมตไตรยที่จะเกิดขึ้นในยุคของพระพุทธเจ้าองค์ต่อจากพระสมณโคดมพุทธเจ้า อย่างไรก็ตาม เมื่อวิเคราะห์ตามแนวคิดเรื่อง ภาษาคน ภาษาธรรม ของพุทธทาสภิกขุ สามารถกล่าวได้ว่า สังคมของพระศรีอารยเมตไตรยไม่ต้องรอถึงชาติหน้า ขอเพียงทุกคนและทุกสังคมร่วมกันปฏิบัติหรือพัฒนาทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างจริงจังและอย่างจริงใจแล้ว ผลที่จะตามมาย่อมจะเกิดขึ้นอย่างแน่นอน

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง” โดยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษาไว้ ๓ ประเด็นดังนี้ ๑. ศึกษาวิถีชีวิตและสภาพปัญหาของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง ๒. ศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวทางพระพุทธศาสนาและศาสตร์สมัยใหม่ และ ๓. แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวงว่ามีรูปแบบและวิธีการอย่างไร

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ วิถีชีวิตและสภาพปัญหาของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง

กลุ่มชาติพันธุ์อาข่าที่อยู่ในประเทศไทยมีต้นกำเนิดจากชนเผ่าอาข่า ซึ่งเป็นกลุ่มชนที่มีพื้นเพเดิมอยู่ในเขตทวีปเอเชียอยู่ในเขตทิเบตและประเทศจีน มีการอพยพย้ายถิ่น และค่อย ๆ หยอยกันอพยพลงมาในระยะหลายทศวรรษ เนื่องจากการถูกรุกราน ทั้งนี้ กลุ่มชาติพันธุ์อาข่าถือว่าเป็นชาวเขาเผ่าหนึ่งที่อยู่ทางภาคเหนือของประเทศไทย มีขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ภาษาพูด อาชีพ และ อุปนิสัยใจคอคล้ายคลึงกัน มีความเชื่อเรื่องภูตผีปีศาจ มีการปกครองร่วมกันที่แตกต่างออกไปอย่างเห็นได้ชัดจากประชากรเจ้าของประเทศ ทั้งนี้ สามารถแยกกลุ่มอาข่าโดยแบ่งได้เป็น ๘ กลุ่ม

ชนเผ่าอาข่ามีทรัพยากรทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นเสน่ห์ของชุมชนที่ยังคงรักษาไว้ ซึ่งวิถีชีวิต ประเพณี และพิธีกรรมตามรอบปีปฏิทินจากประวัติศาสตร์ กว่า ๒,๗๐๐ ปีที่เป็นหนึ่งเดียว มีวิถีชีวิตความเชื่อแบบเดียวกัน ความมีวัฒนธรรมที่เป็นลักษณะเฉพาะของตน เช่น การแต่งกาย การนับถือบรรพบุรุษ ประเพณีต่าง ๆ เช่น ประเพณีไล่ชิงช้าที่โด่งดังไปทั่วโลก บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ ประตูล้อมบ้าน ทั้งนี้ โครงสร้างทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่ามีลักษณะของการเคารพตามลำดับอาวุโส โดยมีลักษณะของการให้ผู้ชายเป็นใหญ่และเป็นผู้นำ ซึ่งไม่ได้แตกต่างจากภาพรวมทั่วไปของสังคมไทยที่มีลักษณะของระบบปิตาธิปไตย การมีโครงสร้างทางสังคมที่ชัดเจนนำไปสู่การสร้างวัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อ ที่มีลักษณะที่ยึดติดแบบแผนอย่างเหนียวแน่น โดยการกำหนดโครงสร้างทางวัฒนธรรมนั้นมาพร้อมกับรูปแบบของการดำรงชีวิตที่อาศัยสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติเป็นตัวกำหนดที่สำคัญ

โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม คือ ปัจจัยที่สำคัญในการกำหนดวิถีการดำรงชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง ซึ่งปัจจัยเหล่านี้เมื่อผ่านยุคสมัยใหม่ที่สังคมมีความเจริญก้าวหน้าทุก ๆ ด้าน ได้นำไปสู่สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับการดำรงชีวิตทั้งระดับปัจเจกบุคคลและสังคมเป็นอย่างมาก ผู้วิจัยได้วิเคราะห์สภาพปัญหา โดยแบ่งออกเป็น ๓ มิติ ได้แก่ ๑. มิติทางด้านบุคคล ที่หมายถึง จิตใจ ความรู้สึก ความเป็นพวกพ้องเดียวกัน ความสามัคคี ความรู้สึกผูกพันเอื้ออาทรต่อกัน ความเมตตา ๒. มิติด้านภูมิศาสตร์ (กายภาพ) หมายถึง สภาพแวดล้อม

ทรัพยากรธรรมชาติ ป่า แม่น้ำ ฯลฯ และ ๓. มิติด้านสังคม หมายถึง การอยู่ร่วมกัน การติดต่อสื่อสาร ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมวิถีชีวิต ทั้งนี้ จากสภาพปัญหาทั้ง ๓ มิติ ผู้วิจัยได้แบ่งปัญหาออกเป็น ๒ ระดับคือ (๑) ปัญหาระดับปัจเจกบุคคล ปัญหาระดับแรกอันเป็นพื้นฐานคือ ปัญหาเรื่องสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุ คือ การไม่ได้รับการแนะนำเรื่องการดูแลสุขภาพร่างกาย และขาดการเอาใจใส่จากลูกหลานทำให้เกิดความรู้สึกทางจิตใจ คือ ความเหงา ความว้าเหว่ และปัญหาสุขภาพร่างกายของเด็กทารก คือ การขาดความเข้าใจเรื่องหลักโภชนาการที่ดีทำให้เด็กขาดสารอาหาร และมีสุขภาพร่างกายที่ไม่สมบูรณ์แข็งแรง ทำให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บได้ง่ายขึ้น และปัญหาการขาดความรู้ความเข้าใจและการรู้เท่าทันกับเทคโนโลยี รวมถึงสังคมบริโภคนิยมและสังคมวัตถุนิยม ซึ่งนำไปสู่การขาดวินัยต่อตนเองจนนำไปสู่การเกิดขึ้นของปัญหาระดับการอยู่ร่วมกัน (๒) ปัญหาระดับสังคม ซึ่งปัญหาประการแรกให้ผู้ให้สัมภาษณ์ให้ข้อมูลคือ การไม่เคารพในวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม เช่น วัฒนธรรมการเคารพผู้อาวุโสนำไปสู่การขาดความเคารพในสังคมส่วนรวม และปัญหาเกี่ยวกับขยะที่มีมากขึ้นและไม่มีการบริหารจัดการที่เหมาะสมและถูกต้องซึ่งจะนำไปสู่การเกิดเชื้อโรคได้ง่ายขึ้นในชุมชน และปัญหาที่เกิดขึ้นในระดับปัจเจกบุคคล คือ ความเห็นแก่ตัว จนนำไปสู่การขาดจิตสาธารณะในการช่วยเหลือส่วนรวม จนบางครั้งกลายเป็นความแตกแยกกันในชุมชน

๕.๑.๒ การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวทางพระพุทธศาสนาและศาสตร์สมัยใหม่

พระพุทธศาสนาถือเป็นอีกหนึ่งแนวคิดที่มีรูปแบบของการนำเสนอทางออกให้กับชีวิต ด้วยการนำหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้มาใช้สำหรับเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิต ถ้าพูดด้วยภาษาสมัยใหม่อาจจะกล่าวได้ว่า หลักธรรมของพระพุทธศาสนามีไว้สำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อนำไปสู่การสร้างความสุขระดับต่าง ๆ ตามที่ศักยภาพของแต่ละคนจะลงมือปฏิบัติได้ ซึ่งในงานวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยใช้หลักภาวนา หรือ ภาวนา สำหรับเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ภาวนา อันหมายถึง คุณสมบัติภายในของผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตนอันเป็นผลที่เกิดจากการปฏิบัติตามหลักภาวนา ๔ ทั้งนี้ เมื่อวิเคราะห์โดยความหมายหลักของคำว่า ภาวนา ที่มีความหมายว่า การเจริญ การทำให้เป็นให้มีขึ้น การฝึกอบรม การพัฒนา โดยมีองค์ธรรมที่ประกอบตามหลักภาวนา ๔ ประการด้วยกัน คือ

(๑) กายภาวนา หมายถึง การเจริญกาย พัฒนากาย การฝึกอบรมกาย คือ การทำให้ร่างกายมีความแข็งแรงปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ และพร้อมสำหรับการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับตนเองและสังคม

(๒) ศีลภาวนา หมายถึง การเจริญศีล พัฒนาความประพฤติ การฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลแก่กันและกัน ดังนั้น การพัฒนาคุณภาพชีวิตในข้อนี้ คือ การสร้างระเบียบวินัยสำหรับควบคุมตัวเอง เช่น การมีความอดทนอดกลั้น คือ การข่มใจที่จะไม่หลงใหลในอบายมุข หรือ นำเอาวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามมาเป็นเครื่องมือสำหรับการอยู่ร่วมกัน เช่น การเคารพในระบอบอาวุโส หรือ การสร้างระบบกฎหมายขึ้นมาควบคุมการกระทำของผู้คนในสังคมให้เคารพในสิทธิและเสรีภาพของกันและกัน

จะเห็นว่า ศิลปะและระเบียบวินัยถือว่าเป็นเครื่องมือชนิดเดียวกันในการควบคุมทั้งระดับปัจเจกบุคคล และสังคมส่วนรวมเพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบและสันติ

(๓) จิตภาวนา การเจริญจิต พัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย การพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับนี้ ถือว่าเป็นการยกระดับจิตใจให้มีความเจริญขึ้นด้วยการนำคุณธรรมที่ดีมาเสริมสร้าง เช่น การปลูกฝังความรักที่มีต่อเพื่อนมนุษย์ซึ่งถือว่าเป็นคุณธรรมสากลที่ทุกคนในสังคมสามารถยอมรับร่วมกันได้ จนนำไปสู่การเกิดขึ้นของจิตอาสาที่เห็นอกเห็นใจกัน และนำไปสู่การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้เห็นได้จาก กรณีของการช่วยเหลือ ๑๓ ชีวิตที่ติดอยู่ในถ้ำหลวงนางนอน จังหวัดเชียงรายเป็นเวลาสิบกว่าวัน ภาพที่เห็นได้จากการเกิดขึ้นของความรักในจิตใจก็คือ ทุกคนต่างทำหน้าที่ตามความถนัดของตนเองหรือของกลุ่มตนเองในการเป็นส่วนร่วมในการช่วยเหลือ เช่น กลุ่มแม่บ้านที่ร่วมกันทำอาหารเข้าเพื่อให้เจ้าหน้าที่ได้รับประทานอย่างเต็มที่ หรือระดับปัจเจกบุคคลที่มีผู้หญิงท่านหนึ่งรับอาสารับเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายของเจ้าหน้าที่ไปซักรีดเพื่อให้เจ้าหน้าที่ได้สวมใส่เสื้อผ้าที่สะอาดในการปฏิบัติงาน เป็นต้น

(๔) ปัญญาภาวนา หมายถึง การเจริญปัญญา พัฒนาปัญญา การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดพ้นจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา การแยกปัญญาภาวนาออกมากล่าวภาวนาข้ออื่น ๆ นั้น เป็นสิ่งที่ผู้วิจัยต้องการแสดงให้เห็นว่า ปัญญาที่จะกล่าวถึงนี้เป็นได้ ๒ ลักษณะคือ ปัญญาที่เป็นผลสำเร็จที่เกิดจากการปฏิบัติตามขั้นตอนของภาวนาทั้ง ๓ ข้อข้างต้น จนทำให้เกิดเป็นความเข้าใจชีวิต นั่นคือ “ความสุข” การพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์โดยภาพรวมนั้น สิ่งที่ดีถือว่าเป็นเป้าหมายอย่างสมบูรณ์แบบที่ทุกคนต้องการคือ การมีความสุขในชีวิตทุก ๆ ด้าน เช่น ความสุขทางร่างกาย คือ การมีสุขภาพพลานามัยที่สมบูรณ์แข็งแรงปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ และการมีสาธารณูปโภคอย่างครบถ้วน พร้อมกับ ความสุขทางจิตใจ คือ การได้รับการยอมรับจากคนในครอบครัวและสังคม หรือการมีเกียรติยศชื่อเสียง เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่เป็นสาเหตุให้เกิดการพัฒนาเพิ่มขึ้นตามลำดับอาจจะเรียกว่า ปัญญาภาวนิต ซึ่งหมายถึง เมื่อปัญญานั้นเป็นผลได้เกิดขึ้นแล้ว นั่นคือ การเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น จนนำไปสู่การเกิดขึ้นของความสุขระดับต่าง ๆ นั้น ซึ่งปัญญาเองก็จะมีการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ถูกต้องเพิ่มมากขึ้นเพื่อนำไปสู่การสร้างชีวิตที่มีคุณค่าและสมบูรณ์อย่างแท้จริง

การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามศาสตร์สมัยใหม่ ได้นำแนวทางเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามที่องค์การระดับนานาชาติได้กำหนดความหมายและแนวทางปฏิบัติไว้ให้กลุ่มประเทศต่าง ๆ นำมาเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายให้กับประเทศของตนเอง ซึ่ง องค์การยูเนสโก (UNESCO) ได้นิยามคำว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง ความรู้สึกของการอยู่อย่างพอใจ มีความสุข ระดับความเป็นอยู่ในสังคม และระดับความพอใจในองค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีส่วนสำคัญต่อความต้องการของบุคคลหรือในฐานะส่วนหนึ่งของมนุษย์ โดยมีองค์การอนามัยโลก (WHO) ได้สนับสนุนแนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยได้อธิบายความหมายไว้ว่า เป็นการรับรู้ของแต่ละบุคคลต่อสถานะในชีวิตของพวกเขา ภายใต้บริบทของวัฒนธรรมและความหมายของระบบในสังคมที่พวกเขาอาศัยอยู่ และจะ

สัมพันธ์กับเป้าหมาย ความคาดหวัง มาตรฐานของสังคม และสิ่งอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพวกเขา เป็นแนวความคิดที่กว้างเต็มไปด้วยความซับซ้อน ครอบคลุมในแง่ขององค์ประกอบใน ๔ มิติ คือ มิติด้านสุขภาพกาย มิติด้านสุขภาพจิต มิติด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และมิติด้านสภาพแวดล้อม จะเห็นได้ว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นการทำให้การดำรงอยู่ของแต่ละบุคคลเป็นอยู่อย่างมีความสุขที่ครอบคลุมในทุกมิติคือ ร่างกายแข็งแรง จิตใจเบิกบาน สังคมมีความเอื้อเฟื้อแก่กัน และสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับการดำเนินชีวิต เช่น อากาศไม่เป็นพิษต่อสุขภาพกาย เป็นต้น จากภาพรวมของแนวทางที่องค์กรนานาชาติได้กำหนดไว้นำมาสู่การกำหนดนโยบายของประเทศ

โดยร่างยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๗๙) ได้กำหนดไว้ซึ่งมีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต การจัดอันดับด้านคุณภาพชีวิตมนุษย์ ในด้านคุณภาพชีวิตมนุษย์ มีการจัดอันดับที่สำคัญ ได้แก่ ดัชนีการพัฒนามนุษย์ (Human Development Index: HDI) และดัชนีคุณภาพชีวิต (Quality of Life Index) เช่น การแก้ไขปัญหาความยากจน การลดอัตราการเสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางรถยนต์ เป็นต้น พร้อมกับการกำหนดวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๒ ยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” คือมุ่งสร้างคุณภาพชีวิตและสุขภาวะที่ดีสำหรับคนไทย พัฒนาคนให้เป็นคนที่มีความสมบูรณ์มีวินัย ใฝ่รู้ มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ดี มีความรับผิดชอบต่อสังคม มีจริยธรรมและคุณธรรม พัฒนาคนทุกช่วงวัย และเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ รวมถึงการสร้างคนให้ใช้ประโยชน์และอยู่กับสิ่งแวดล้อมอย่างเกื้อกูล อนุรักษ์ ฟื้นฟู และใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม จะเห็นว่า มุมมองการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวคิดของโลกยุคปัจจุบันนั้นมีลักษณะไม่แตกต่างจากการความหมายของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของแต่ละยุคเลย เพราะโดยธรรมชาติของมนุษย์แล้วไม่ว่ายุคใดสมัยใดพฤติกรรมหรือความต้องการพื้นฐานของมนุษย์แล้วไม่ได้มีความแตกต่างกันแต่อย่างใด

มาสโลว์ (Maslow) นักวิชาการด้านมานุษยวิทยาได้มีการอธิบายธรรมชาติพื้นฐานความต้องการของมนุษย์ไว้ โดยเรียกว่า ทฤษฎีลำดับขั้นแรงจูงใจมาสโลว์ (Maslow's Hierarchical Theory of Motivation) ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน ๕ ขั้น ประกอบด้วย (๑) ความต้องการทางกาย (Physiological Needs) คือ การมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง (๒) ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Safety or Security Needs) คือ ความต้องการความปลอดภัยจากการโรคร้าย หรือภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้น (๓) ความต้องการทางด้านสังคม (Love or Social Needs) คือ การได้รับการยอมรับจากเพื่อนร่วมงาน หรือองค์กรทางสังคม ตลอดถึงการมีที่ยืนในสังคม (๔) ความต้องการที่จะได้รับการยอมรับในสังคม (Esteem Needs) คือ การได้รับการยอมรับในชื่อเสียง ตลอดจนการมีศักยภาพที่จะแสดงความคิดเห็น และการมีเสรีภาพ (๕) ความต้องการที่จะประสบความสำเร็จตามความนึกคิด (Self-Actualization Needs) หมายถึง ความสำเร็จในชีวิตขั้นสูงสุดที่ไม่ใช่เฉพาะเรื่องระดับปัจเจกบุคคลเท่านั้น แต่อาจจะรวมถึงการได้ช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมให้เกิดความเจริญในทุก ๆ ด้าน

๕.๑.๓ การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการในกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง

จากสภาพปัญหาของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวงที่ผู้วิจัยได้รวบรวมจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากนักวิชาการ ผู้นำหมู่บ้าน และผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนสามารถนำหลักทฤษฎี ๔ หรือทฤษฎี ๕ มาบูรณาการ โดยมีกรอบแนวคิดทฤษฎีลำดับขั้นแรงจูงใจมาสโลว์ (Maslow's Hierarchical Theory of Motivation) ซึ่งถือว่าเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตภายใต้ความต้องการพื้นฐาน ๕ ขั้น เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตในกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง ซึ่งผู้วิจัยวิเคราะห์การพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยแบ่งออกเป็น การพัฒนา ๒ ระดับดังนี้

(๑) การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการระดับปัจเจกบุคคลของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง ประการแรกคือ การพัฒนาด้านกาย คือ การมีสุขภาพร่างกาย ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ พร้อมกับการมีสาธารณูปโภคที่ครบครัน และสภาพแวดล้อมที่ดี ประการที่ ๒ การพัฒนาด้านศีล คือ การมีศีลสำหรับการควบคุมตนเองหรือการมีวินัยในการควบคุมความประพฤติ เช่น การมีความอดกลั้นต่อความอยากที่จะนำไปสู่ความเสื่อมในสุขภาพร่างกายของตนเองและเสียหายของครอบครัว ประการที่ ๓ คือ การพัฒนาด้านจิต คือ การทำให้สุขภาพจิตมีความมั่นคงและทำให้เกิดความเจริญเมื่อมีการใช้หลักคุณธรรมที่ดีและเหมาะสมสำหรับการพัฒนา เช่น ความเมตตาต่อคนในชุมชน ประการสุดท้าย การพัฒนาด้านปัญญา คือ การเกิดความเข้าใจจากการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามลำดับขั้น จนนำไปสู่ผลอันเกิดขึ้นคือความสุขที่เกิดขึ้นกับตนเอง

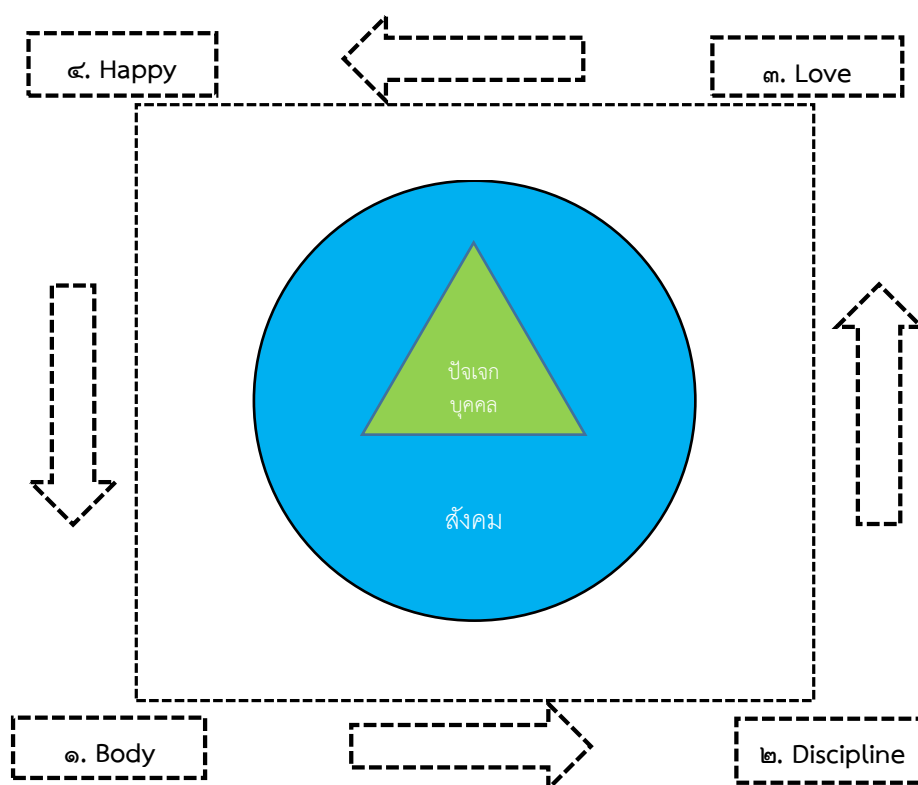
(๒) การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการระดับสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง ประการแรก คือ การพัฒนาด้านกาย คือ การมีที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมและมีการบริหารจัดการขยะที่ดี ประการที่ ๒ การพัฒนาด้านศีล คือ การยอมรับในวัฒนธรรมและประเพณีที่ดีในการอยู่ร่วมกัน เช่น การเคารพความอาวุโสหรือการเชื่อฟังผู้ใหญ่เมื่อมีการตักเตือนในเรื่องที่ดีและการเคารพในกฎเกณฑ์ที่จะเป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ประการที่ ๓ การพัฒนาด้านจิต หมายถึง การมีคุณธรรมสากล ที่ทุกคนในชุมชนที่มีความเชื่อที่แตกต่างกันสามารถยอมรับร่วมกันได้ เช่น การสร้างความรักให้เกิดขึ้นในชุมชน คือ การมีความเห็นอกเห็นใจในกันเมื่อยามเดือดร้อน หรือยามเกิดภัยต่าง ๆ ขึ้นมา และนำไปสู่การเกิดขึ้นของการมีจิตอาสาที่พร้อมที่จะเข้าไปช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความสมัครใจและไม่ต้องการสิ่งใดตอบแทน ประการสุดท้าย การพัฒนาด้านปัญญา คือ ความเข้าใจอันเกิดขึ้นจากการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งสามขั้น จนเกิดเป็นผลคือ การมีความสุขขึ้นมาในชุมชนและปัญหาเองก็เป็นสาเหตุของการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยปัญญาอีก จนนำไปสู่สังคมที่มีความสุขสงบอย่างแท้จริง

การพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้ง ๒ ระดับนี้จะต้องมีความสัมพันธ์กันอย่างมาก เพราะการที่สังคมจะดีขึ้นได้นั้น จะต้องประกอบด้วยปัจเจกบุคคลที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีเป็นพื้นฐานเสียก่อน และเช่นเดียวกันเมื่อมองย้อนกลับ คุณภาพชีวิตของปัจเจกบุคคลจะดีขึ้นได้นั้นจะต้องประกอบด้วยสังคมที่มีคุณภาพที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของปัจเจกบุคคลด้วย

๕.๒ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เกิดขึ้นจากการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา คือ หลักภาวิต ๔ หรือ ภาวนา ๔ และ ทฤษฎีลำดับขั้นแรงจูงใจมาสโลว์ (Maslow's Hierarchical Theory of Motivation) โดยมีการบูรณาการแนวคิดทั้งสองเข้าด้วยกัน ด้วยการนำสภาพปัญหาที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง ซึ่งมีทั้ง นักวิชาการ ผู้นำชุมชน และบุคคลชาวอาข่าที่อาศัยอยู่บนดอยแม่ฟ้าหลวง มาบูรณาการเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งองค์ความรู้ที่ได้ในครั้งนี้ คือ รูปแบบของแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง ซึ่งมีลักษณะดังนี้

จตุรัสการพัฒนาคุณภาพชีวิต

“จตุรัสการพัฒนาคุณภาพชีวิต” สามารถอธิบายการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ทั้งระดับปัจเจกบุคคลและระดับสังคม โดยมีความสัมพันธ์ต่อกันและกัน ซึ่งผู้วิจัยจะอธิบายตามแผนภาพดังนี้

การอธิบายเริ่มต้นด้วย BODY อันหมายถึง การพัฒนาด้านร่างกายโดยเน้นไปที่การมีสุขภาพที่สมบูรณ์แข็งแรงและปราศจากโรคร้ายไข้เจ็บ ซึ่งถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นระดับปัจเจกบุคคล พร้อมกับระดับสังคมคือ การพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมและสาธารณูปโภคให้มีความพอดีกับสถานภาพ

ของชุมชน และขั้นต่อไปคือ DISCIPLINE คือ การมีมาตรการในการควบคุมการอยู่ร่วมกัน ซึ่งเริ่มต้นด้วยการใช้วัฒนธรรมที่ดีของชนเผ่า เช่น การเคารพลำดับความอาวุโสในการอยู่ร่วมกันอันเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากภายในระดับปัจเจกบุคคล และเมื่อชุมชนต้องการความร่วมมือ หรือ ความสงบเรียบร้อยจึงจำเป็นต้องอาศัยวินัย หรือ กฎเกณฑ์ข้อบังคับสำหรับการอยู่ร่วมกัน และขั้นต่อไป คือ LOVE เมื่อมีสุขภาพร่างกายที่ดีและมีหลักการสำหรับการอยู่ร่วมกันโดยอาศัยวัฒนธรรมที่ดี พร้อมกับการมีข้อตกลงหรือวินัยที่ดีแล้ว จิตใจก็ต้องได้รับการพัฒนาให้มีความเจริญและความมั่นคง ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีคุณธรรมสากลที่ทุกคนในชุมชนที่มีความเชื่อต่างกัน และต่างศาสนาสามารถยอมรับร่วมกันได้สิ่งนี้คือ ความรัก ซึ่งถือว่าจะนำไปสู่การสร้างความเข้าใจและนำไปสู่การมีคุณธรรมด้านอื่น ๆ เช่น การมีจิตสาธารณะ เป็นต้น และขั้นต่อไปคือ HAPPY ซึ่งเกิดจากการปฏิบัติตามลำดับขั้นตอนทั้ง ๓ ซึ่งผลที่เกิดขึ้นคือ ความสุข อันเกิดขึ้นได้ทั้งระดับปัจเจกบุคคลและระดับสังคม จะเห็นได้ว่า บุคคลและสังคมจะต้องมีความสัมพันธ์และเกื้อกูลที่ต่อกันผลที่ดีจึงจะเกิดขึ้น นั่นคือ ความสุข และในทางตรงกันข้าม ความสุข ก็เป็นเหตุปัจจัยที่จะนำไปสู่วงรอบการพัฒนาอีกครั้ง อย่างไรก็ตาม การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามจตุรัสการพัฒนานั้น ไม่สามารถที่จะมีความสมบูรณ์ได้เพียงครั้งเดียว ทั้งนี้การพัฒนาตามจตุรัสการพัฒนาคุณภาพชีวิตจึงต้องมีลักษณะของการหมุนวนเป็นเหตุปัจจัยเกื้อกูลแก่กันและกันไปเรื่อย ๆ จนเมื่อเหตุและปัจจัยพร้อมความสมบูรณ์จึงจะเกิดขึ้น

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการในกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง ถือว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ผู้วิจัยได้นำเสนอ เพราะโดยธรรมชาติของมนุษย์แล้วทุกคนย่อมปรารถนาที่จะมีชีวิตที่ดีคือการมีความสุขตามระดับต่าง ๆ ที่ตนเองสามารถที่จะทำได้ ซึ่งการที่จะเข้าถึงการมีคุณภาพชีวิตที่ดีนั้น ผู้วิจัยขอแนะนำพระบรมราโชวาทของในหลวงรัชการที่ ๙ ที่ถือว่าจะทำให้สามารถเข้าถึงหัวใจของการพัฒนาอย่างแท้จริง “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ๓ คำนี้ จะนำไปสู่การเกิดมุมมองที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างชัดเจนมากขึ้น ด้วยบริบทของสังคมในยุคสมัยใหม่ที่ประกอบด้วยเทคโนโลยีที่สามารถเข้าถึงได้แทบทุกพื้นที่ของชุมชน ทำให้มุมมองของคนในชุมชนรับเอาวัฒนธรรมต่าง ๆ เข้ามาเพื่อใช้ในการดำเนินชีวิตของตนเอง เพื่อสร้างสิ่งที่เรียกว่าความสุขให้กับตนเอง ถึงแม้ว่าบางครั้งอาจจะไม่รู้เท่าทันสิ่งเหล่านี้ก็ตาม จนทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาต่อตนเองและชุมชน อย่างไรก็ตาม มุมมองต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยอาศัยเครื่องมือคือความรู้สมัยใหม่แต่เพียงอย่างเดียวย่อมไม่สามารถที่จะทำได้อย่างสมบูรณ์ การนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนาเข้ามาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้น จะนำไปสู่การพัฒนาที่สมบูรณ์และยั่งยืน

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการในกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง

๕.๓.๑.๑ ข้อเสนอแนะระดับปัจเจก หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาโดยพื้นฐานแล้วเป็นไปเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ ซึ่งโดยธรรมชาติพื้นฐานของมนุษย์แล้วทุกคนย่อมต้องการที่จะมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น อย่างไรก็ตาม การดำรงอยู่ในช่วงเวลาปัจจุบันของมนุษย์แต่

ละคนนั้นย่อมมีพื้นฐานการดำรงชีวิตภายใต้สังคม วัฒนธรรม และชุดความคิด ความเชื่อ และศาสนาที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้น พื้นฐานการใช้ชีวิตของแต่ละคนย่อมนำเอากระบวนการทัศน์ของปัจจุบันสำหรับเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิตเป็นหลัก ทั้งนี้ การจะทำให้การพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เกิดความการเติมเต็มและแก้ไขข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นแล้วในปัจจุบันรวมถึงอนาคตที่จะเกิดปัญหาขึ้น การนำหลักภาวิตหรือภาวนาในพระพุทธศาสนาเพื่อมาบูรณาการถือว่าเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพราะเมื่อมีการเริ่มต้นปฏิบัติด้วยตนเองจนเกิดผลสัมฤทธิ์แล้วก็จะถือเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนให้กับคนในชุมชน และเป็นทางเลือกของการพัฒนาคุณภาพชีวิตอีกรูปแบบหนึ่งที่คนในชุมชนควรนำไปเป็นหลักปฏิบัติต่อไป

๕.๓.๑.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับสังคม เมื่อแต่ละคนสามารถบูรณาการหลักภาวิตหรือภาวนาในพระพุทธศาสนาเข้ากับกระบวนการทัศน์การดำเนินชีวิตในโลกปัจจุบันได้อย่างสัมฤทธิ์ผลแล้ว ย่อมเป็นการง่ายที่จะบูรณาการแนวคิดดังกล่าวเข้ากับการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เกิดขึ้นภายในสังคมที่ตนเองสังกัดอยู่ ทั้งนี้ เมื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งระดับปัจเจกบุคคลและชุมชนเกิดเป็นผลสัมฤทธิ์แล้ว ย่อมที่จะเป็นตัวอย่างให้กับชุมชนที่ใกล้เคียงหรือชุมชนที่มีปัญหาในลักษณะเดียวกันสามารถนำรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวงไปประยุกต์ใช้กับชุมชนนั้น ๆ ได้ต่อไป

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นเกี่ยวกับประเด็นงานวิจัยที่มีความเกี่ยวข้องและมีความน่าสนใจในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

- เพื่อศึกษาการนำรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการในกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวงไปใช้กับกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเขาเผ่าต่าง ๆ
- เพื่อศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยใช้หลักภาวิต หรือ ภาวนา ๔ บูรณาการกับแนวคิด และทฤษฎีอื่น ๆ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทย. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

_____. อรรถกถาภาษาไทย. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ

กมลลักษณ์ นวมสาลี. การศึกษาดนตรีชาวเขาเผ่าอาข่า บ้านแสนเจริญ ตำบลลาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แพร่พิทยาอินเตอร์เนชันแนล, ๑๕๑๘.

กรมการปกครอง. เอกสารทะเบียนบ้าน. เชียงราย: อบต.แม่ฟ้าหลวง, ๒๕๕๒.

ขจิตภัย บุรุษพัฒน์. ชาวเขา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แพร่พิทยาอินเตอร์เนชันแนล, ๑๕๑๘.

ขุนสรพกิจโกศล. คู่มือการศึกษารูปสังคหวิภาค พระอภิธรรมมัตตสังคหะ ปรีเฉที่ ๖. คณะธรรมสาส์กัจฉา: วัดมหาธาตุ, ๒๕๑๘.

โรงเรียนดอยแสนใจ. สภาพภูมิอากาศบ้านแสนใจพัฒนา. เชียงราย: mnvbn โรงเรียนดอยแสนใจ (ตชด.อนุสรณ์, ๒๕๖๑).

_____. สภาพทางเศรษฐกิจบ้านแสนใจพัฒนา. เชียงราย: mnvbn โรงเรียนดอยแสนใจ (ตชด.อนุสรณ์), ๒๕๖๑.

_____. ข้อมูลองค์ความรู้ชาติพันธุ์อาข่า. เชียงราย: mnvbn โรงเรียนดอยแสนใจ (ตชด.อนุสรณ์), ๒๕๖๑.

ณรงค์ศักดิ์ ตะละภู และคณะ. ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิต. พิมพ์ครั้งที่ ๕ กรุงเทพมหานคร: พรศิริการพิมพ์, ๒๕๔๔.

เตือนใจ ดีเทศน์. คู่มือทำงานกับชาวเขาเผ่าอีเก้อ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โครงการศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา (ศศช.). ๒๕๓๑.

นาถชนก บุญจันทร์ตะ และคณะ. “การวิเคราะห์ผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีต่อชนเผ่าอาข่า จังหวัดเชียงราย”. เชียงราย: องค์การภาคสนามชนเผ่าอาข่า, ๒๕๕๖.

บุญยวีร์ ทวีพนาภิรักษ์. (Mazev ma Burgaq) และคณะ. องค์ความรู้กลุ่มชาติพันธุ์อาข่า. เชียงราย: องค์การภาคสนามชนเผ่าอาข่า, ๒๕๕๖.

ปนัดดา บุญยสารนัย. อาข่าหลากหลายชีวิตจากขุนเขาสู่เมืองเชียงใหม่. สถาบันวิจัยสังคม: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗.

พระครูปลัดสุวัฒนเมธาคุณ (ชัยยงค์ สืบกระพันธ์). “บูรณาการหลักพุทธจริยศาสตร์ในการดำเนินชีวิตของคนไทยในสังคมปัจจุบัน”, สถาบันวิจัยสังคม: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **ปรัชญากรีก : บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยาม, ๒๕๕๐.

_____. **วิธีบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม์, ๒๕๔๖.

_____. **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม์, ๒๕๔๖.

_____. **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย**. พิมพ์ครั้งที่ ๔๓. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม์, ๒๕๕๘.

_____. **หลักแม่บทของการพัฒนาตน**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๓. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม์, ๒๕๒๕.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **วิธีบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตินุญยากร). **พระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่**. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา. **มานุษยวิทยาและสังคมวิทยา**. สงขลา: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา, ๒๕๕๖.

โรงเรียนดอยแสนใจ (ตชด.อนุสรณ์). **ข้อมูลองค์ความรู้อำเภอ**. เชียงราย: โรงเรียนดอยแสนใจ (ตชด.อนุสรณ์), ๒๕๖๐. (เอกสารอัดสำเนา).

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทนานมีบุ๊ค, ๒๕๔๖.

ลิขิต อีระเวทิน. **ชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร: แพร่พิทยา, ๒๕๒๑.

วัชรระ งามจิตรเจริญ. **พุทธศาสนาเถรวาท**. พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๒.

สถาบันวิจัยชาวเขา. **ความเข้าใจกับชนเผ่าต่างวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร: กรมประชาสงเคราะห์, ๒๕๒๘.

สมัย สุทธิธรรม. **สารคดีชีวิตชนกลุ่มน้อยบนดอยสูง**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทเลิฟแอนด์ลีฟเพรส จำกัด, ๒๕๔๑.

สมาคมเพื่อการศึกษาและวัฒนธรรมชาวอำเภอเชียงรายได้. **“๘ กลุ่มชาติพันธุ์ อำเภอ-ไทย”**. เชียงรายได้: เอกสารเผยแพร่, ๒๕๔๖. (เอกสารอัดสำเนา).

สถาบันวิจัยชาวเขา. **ความเข้าใจกับชนเผ่าต่างวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร: กรมประชาสงเคราะห์, ๒๕๒๘.

สภานายความ. **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๔๐**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิพิธการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๔๔.

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. **ความหมายของชาติพันธุ์**. กรุงเทพมหานคร: โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน, มปป. เล่ม ๒๓ บทที่ ๕.

สุวัฒน์ มหัตนรินทร์กุล และคณะ. **เปรียบเทียบแบบวัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลก ชุด ๑๐๐ ตัวชี้วัด และ ๒๖ ตัวชี้วัด**. เชียงใหม่: โรงพยาบาลสวนปรุง, ๒๕๔๐.

สมัย สุทธิธรรม. **อีโก้**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทเลิฟแอนด์ลิฟเพรส จำกัด, ๒๕๔๑.

_____. **สารคดีชีวิตของชนกลุ่มน้อยบนดอยสูง**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทเลิฟแอนด์ลิฟเพรส จำกัด, ๒๕๔๑.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). **คุณภาพชีวิต การทำงาน และ ความสุข**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมดาเพลส จำกัด, ๒๕๕๖.

สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการการปฏิบัติการจิตวิทยาแห่งชาติ. **ชาวเขาเผ่าอีโก้**. กรุงเทพมหานคร: มปส, ๒๕๕๘.

ภูฐาน ต้นธาร. **“ความสุขมวลรวมประชาชาติ ๒ คิดใหม่กับการพัฒนา”**. สดใส ชันติวรพงศ์ แปล. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, ๒๕๕๐.

อุทัย ปัญญาโกณ. **“การนำเสนอรูปแบบการศึกษาเพื่อสืบทอดวัฒนธรรมอาข่า”**. อำเภอแม่ฟ้าหลวง. **ข้อมูลสภาพทั่วไปของอำเภอแม่ฟ้าหลวง**. เชียงราย: สำนักทะเบียนอำเภอแม่ฟ้าหลวง, ๒๕๖๐.

องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สลองใน. **สถิติประชากรจากทะเบียนบ้านระดับตำบล**. เชียงราย: องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สลองใน อำเภอแม่ฟ้าหลวง, ๒๕๖๑. (เอกสารอัดสำเนา).

(๒) บทความวิชาการ

เกรียงไกร ปัญญาศ. **“ร.ร.ดอยแสนใจปลูกอนุรักษ์ปูแม่ฟ้าหลวง-ห้วยแม่แสบ”**. **ข่าวสดรายวัน**. ปีที่ ๒๖ ฉบับที่ ๙๔๑๔ (กันยายน ๒๕๕๙).

ธนสิทธิ์ ฉัตรสุวรรณ. **“การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องภพในพระพุทธศาสนาเถรวาท”**. **วารสารบัณฑิตศึกษาปริทัศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – เมษายน ๒๕๖๐) : ๓.

นาถชนก บุญจันทร์ดี และคณะ. **“การวิเคราะห์ผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีต่อชนเผ่าอาข่า จังหวัดเชียงราย”**. **รายงานการวิจัย**. เชียงราย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, ๒๕๕๔.

ปิยะพัชร เครือเขื่อนเพชร และ ผจก. คำชูสังข์. **การศึกษาเชิงเปรียบเทียบเรื่องตำนานในพุทธศาสนาเถรวาทกับแนวคิดเรื่องความต้องการในทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์**. **วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์**. ปีที่ ๔๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๐) : ๑๒๙.

ไพโรจน์ คงทวีศักดิ์. **อาข่ายั้ง: พื้นที่การค้าในเมืองกับพลวัตทางชาติพันธุ์ของอาข่า**. **วารสารสังคมศาสตร์**. ปีที่ ๑๙ ฉบับที่ ๒, (๒๕๕๐).

พระเทพเมธี. **“แก่นมนุษย์”**. **พุทธจักร ปีที่ ๖ เล่มที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๕**.

ภัทรพันธ์ เสริมสวัสดิ์ศรี. **“การพัฒนาการท่องเที่ยวกับการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของชาวอาข่า”**. **วารสารวิทยาการวิจัยและวิทยาการปัญญา**. ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๑ (เมษายน – กันยายน ๒๕๕๗) : ๑๗.

ภัทรพันธ์ เสริมสวัสดิ์ศรี. **“การพัฒนาการท่องเที่ยวกับการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของชาวอาข่า”**. **วารสารวิทยาการวิจัยและวิทยาการปัญญา**. ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๑ (เมษายน – กันยายน ๒๕๕๗) : ๓๗.

(๓) คุษฏีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์

- กมลลักษณ์ นวมสาลี. การศึกษาดนตรีชาวเขาเผ่าอาข่า. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๖.
- เดชา บุญมาสุข. “การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.
- สมาคมเพื่อการศึกษาและวัฒนธรรมชาวอาข่าเชียงรายและเครือข่ายหมอชนเผ่าอาข่า. “วิจัยและพัฒนาการแพทย์ชนเผ่าอาข่า”. **รายงานการวิจัย**. เชียงราย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, ๒๕๕๐.
- พินิจ พิชยกำลป์. “ข้อห้ามข้อนิยมเบื้องต้นทางสังคมของชาวเขาเผ่าอาข่า”. **งานวิจัย**. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยชาวเขา, ๒๕๕๖.
- พนาภรณ์ ศรีมูล. “พลวัตทางสถาปัตยกรรมของชุมชนพื้นถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์อาข่า”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๕.
- วนิดา ธนศุภานเวช. “มนุษย์ตามทฤษฎีของพุทธปรัชญา”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๒.
- วิชญาภา เมธีวรฉัตร. “รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธของมหาวิทยาลัยราชภัฏ”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.
- ศิริศักดิ์ นันตี. “การบูรณาการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีตะวันตกกับหลักการทางพระพุทธศาสนา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.
- สาธิตา หาญพานิชย์. “การศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการ”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาเอก**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.
- อุทัย ปัญญาโกณ. “การนำเสนอรูปแบบการศึกษาเพื่อสืบทอดวัฒนธรรมอาข่า”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๗.
- เอื้อมอร ชลวร. “การจัดการความรู้เชิงพุทธบูรณาการ”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

(๔) สื่ออิเล็กทรอนิกส์

- การทำไร่อาข่า. สมาคมเพื่อการศึกษาและวัฒนธรรมชาวอาข่าเชียงราย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: E-mail: akhaasia@hotmail.com [๒๕ เมษายน ๒๕๖๑].
- ชาย โพธิ์สิตา. **ชีวิตและความตายในทัศนะของพระพุทธศาสนา**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.ipsr.mahidol.ac.th> [๖ กรกฎาคม ๒๕๖๑].
- ทิพวรรณ อินทนนทนานนท์. **วัฒนธรรมชนเผ่ากับเศรษฐกิจสร้างสรรค์**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: JurnalKlonghok Email: Yingnoi@hotmail.com [๑๐ กันยายน ๒๕๖๐].

ททท.สำนักงานเชียงราย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.facebook.com/media/set/?set=a>
[๓ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

พระสิทธิเดช สีสเตโช. การพัฒนาคน พัฒนาคน และพัฒนางาน ตามแนววิถีพุทธ. [ออนไลน์].
แหล่งที่มา: <http://www.phd.mbu.ac.th> [๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, แนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับชีวิตและจริยธรรม, [ออนไลน์], แหล่งที่มา:
<http://www.ws.npru.ac.th/> [๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

มูลนิธิกระเจกเงา. โครงการพิพิธภัณฑสถาน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.hilltribe.org>
[วันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๖๐].

_____ . ชนเผ่าอาข่า: กลุ่มอาข่าในประเทศไทย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: โครงการพิพิธภัณฑ
สถานออนไลน์: <http://www.hilltribe.org> [๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑].

_____ . ชนเผ่าอาข่า: กลุ่มอาข่าในประเทศไทย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: โครงการพิพิธภัณฑ
สถานออนไลน์: <http://www.hilltribe.org> [๗ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

ลิขิต ธีรเวคิน ศ.ดร. “การคิดวิเคราะห์ปัญหาแบบสหวิทยาการ”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: สยามรัฐ
ออนไลน์. [๘ กันยายน ๒๕๕๙].

สมาคมศูนย์รวมการศึกษาและวัฒนธรรมของชาวไทยภูเขาในประเทศไทย (ศ.ว.ท./IMPECT).
[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: nipt_secretary@gmail.com [๖ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

สุนิศา ภาคสุข. ทฤษฎีมนุษยนิยม (Humanism). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: [www.http://
worldcivil14.blogspot.com/2014/02/humanism.html](http://worldcivil14.blogspot.com/2014/02/humanism.html) [๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

สำนักนายกรัฐมนตรี. ร่างยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๗๙). [ออนไลน์].
แหล่งที่มา: www.thaigov.go.th/landin [๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. แผนพัฒนาเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ.๒๕๖๐ – ๒๕๖๕). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:
http://www.nesdb.go.th/ewt_news.php?nid=6420 [๑๒ มิถุนายน ๒๕๖๑].

Hani. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.iamakha.com/forum/topic_61.0.html [๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑].

Sirikanya. ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: [https://www.
sirikanya926.wordpress.com](https://www.sirikanya926.wordpress.com) [๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

(๕) สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ นาย ไกรสิทธิ์ สิริโชค. ราษฎรชาวบ้าน ครูสอนภาษาอาข่า, ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นาย จำนงค์ มาเยอะ. สมาชิกชนเผ่าอาข่าในหมู่บ้านแสนใจพัฒนา. ตำบลแม่สลองใน
อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย, ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นาย จำลอง เขอหมื่อ ผู้อาวุโส. หมู่บ้านแสนใจพัฒนา ตำบลแม่สลองใน อำเภอแม่ฟ้าหลวง
จังหวัดเชียงราย, ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นาย ปิยพงษ์ อาชี. ผู้ใหญ่บ้าน (หัวหน้าหมู่บ้าน). หมู่บ้านแสนใจพัฒนา ตำบลแม่สลองใน
อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย, ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นาง รุจิรา ใจจักร. นายกสมาคมเพื่อการศึกษาและวัฒนธรรมชาวอาข่า เชียงราย, ๖ พฤษภาคม
๒๕๖๑.

- สัมภาษณ์ นาย วีระศักดิ์ อุดทา. พนักงานราชการพลศึกษา, ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ นาย วงศ์ชัย คณาวรรักษ์. ปราชญ์ชาวบ้าน ครูสอนภาษาอาข่า, ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ นาง ศศิกานต์ ตาซิด. ครูชำนาญการโรงเรียนดอยแสนใจ (ตชด.อนุสรณ์), ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ นาย สมพร เซอหมื่อ. ผู้ใหญ่บ้าน, ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ นาย สมเพชร ชือเปาะ. ผู้ใหญ่บ้าน, ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ ดร. อนวัช อุ่นกอง. ผู้อำนวยการโรงเรียนดอยแสนใจ (ตชด.อนุสรณ์). อำเภอแม่ฟ้าหลวง จ.เชียงราย, ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ นาง อากี แม่หมอ. สมาชิกชนเผ่าอาข่าในหมู่บ้านแสนใจพัฒนา. ตำบลแม่สลองใน อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย, ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ นาย อาโต้ เซอหมื่อ. สมาชิกชนเผ่าอาข่าในหมู่บ้านแสนใจพัฒนา. ตำบลแม่สลองใน อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย, ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ นาย อาถือ จูเปาะ. สมาชิกชนเผ่าอาข่า. หมู่บ้านแสนใจพัฒนา ตำบลแม่สลองใน อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย, ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ นาย อาแป้ อยู่ซื่อ ผู้อาวุโส. หมู่บ้านแสนใจพัฒนา ตำบลแม่สลองใน อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย, ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ นาย อาแป้ มาเยอะ ช่างตีเหล็ก. หมู่บ้านแสนใจพัฒนา ตำบลแม่สลองใน อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย, ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ นาย อาเยะ อายี. หมอผีประจำหมู่บ้าน, ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ นาย องอาจ ตะห่อ. ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านแสนใจพัฒนา ตำบลแม่สลองใน อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย, ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

๒. ภาษาอังกฤษ

1. Book:

- Maslow. A.H.. **Motivation and personality**, 2nd, Ed. New York: Harper 8 Row, 1970.
- THE WHOQOL GROUP. **The World Health Organization Quality of Life Assessment: position paper from the World Health Organization**. Social Sciences Medicine: 41 (10), 1995.
- UNESCO. **Quality of Life : Orientation to Population Education**. Bangkok: UNESCO, 1993.

ภาคผนวก

ผนวก ก
แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อใช้ในการวิจัย (In-depth Interview)
คุณฐิณิพนธ์เรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการในกลุ่มชาติพันธุ์อาข่า
บนดอยแม่ฟ้าหลวง

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาควิชา – อาทิตย
 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

.....

แบบสัมภาษณ์เชิงลึกนี้เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คุณฐิณิพนธ์ สาขาวิชา
 พระพุทธศาสนา เรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการในกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่
 ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย โดยผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ สามารถแสดงความรู้ ความคิดเห็นที่เป็น
 ข้อเท็จจริง ซึ่งผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อประโยชน์ทางวิชาการเท่านั้น
 วัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

๑. เพื่อศึกษาวิถีชีวิตและสภาพปัญหาการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่
 ฟ้าหลวง

๒. เพื่อศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวทางพระพุทธศาสนา และ ศาสน์สมัยใหม่

๓. เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการในกลุ่มชาติพันธุ์อาข่า

บนดอยแม่ฟ้าหลวง

ผู้วิจัยได้แบ่งคำถามสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ไว้ดังนี้

ข้อที่ ๑ – ๒ ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑

ข้อที่ ๓ – ๔ ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒

ข้อที่ ๕ ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓

ข้อที่ ๖ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อใช้ในการวิจัย (In-depth Interview)

คำถาม กลุ่มผู้นำ และ สมาชิกชนเผ่าอาข่า (อธิบายพอสังเขปตามความคิดเห็นของท่าน)

๑. ความเป็นอยู่ในการดำเนินชีวิตของท่าน และการอยู่ร่วมในชุมชนเป็นอย่างไรบ้าง เช่น
 ชีวิตประจำวัน ประเพณี วัฒนธรรม พิธีกรรมต่าง ๆ

๒. สภาพปัญหาการดำรงชีวิตของท่านในกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง
 มีอะไรบ้าง

๓. ท่านต้องการให้มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง
 หรือไม่ เพราะอะไร

๔. หากนำพระพุทธศาสนาเข้ามาแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิต ท่านคิดว่าควรจะ
 ให้มีการพัฒนาในด้านใด อย่างไรบ้าง

๕. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร หากภาครัฐหรือเอกชนจะเข้ามาช่วยเหลือและพัฒนา
 คุณภาพชีวิตของท่านให้มีชีวิตที่ดีขึ้น ตามแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการในกลุ่ม
 ชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง

๖. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม (ถ้ามี)

คำถาม ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ (อธิบายพอสังเขปตามทัศนะของท่าน)

๑. ท่านมีความเข้าใจเกี่ยวกับวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าอย่างไรบ้าง
๒. ท่านคิดว่าสภาพปัญหาคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวงมีอะไรบ้าง
๓. ท่านคิดว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง มีความจำเป็น/สำคัญหรือไม่ อย่างไร
๔. ท่านคิดว่าหลักพุทธธรรมใดสามารถนำไปใช้บูรณาการเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวงได้บ้าง
๕. ท่านมีแนวคิดเกี่ยวกับหลักการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการอย่างไรบ้าง/อธิบายเป็นขั้นตอน
๖. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม (ถ้ามี)

พระวิจัย อธิโก (ชัยเจริญวรรณ)

นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาควิชา – อาทิตย์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผนวก ข
ผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

๑. พระมหาสมบุญ วุฑฒิโกโร, ดร. คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒. ผศ.ดร. ประพันธ์ ศุภษร รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓. พระมหาพรชัย สิริวิโร, ผศ.ดร. ผู้อำนวยการหลักสูตร พธ.ม, พธ.ด. สาขาวิชาปรัชญามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตวิทยาลัย (หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต ภาคพิเศษ) โทร. ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐ ภายใน ๑๑๓๓

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๑/ ๐๔๕

วันที่ ๑๑ มิถุนายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอนิมนต์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

นมัสการ พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร. คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ด้วย พระวิจัย ฉายา อิทธิโก นามสกุล ชัยเจริญวรรณ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาคพิเศษ รหัสนิสิต ๕๘๐๑๕๐๕๑๔๔ ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง” มี ดร. ดวงเพชร สมศรี และ ผศ. ดร. มนต์รี สิริโรจนานันท์ เป็นคณะกรรมการควบคุมดุษฎีนิพนธ์ การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ต่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ขณะนี้อยู่ระหว่างออกแบบเครื่องมือวิจัยเพื่อใช้ในการเก็บข้อมูล

เพื่อการนี้ จึงขอนิมนต์พระคุณท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและแก้ไขเครื่องมือวิจัย เพื่อความสมบูรณ์ในการทำวิจัยต่อไป

จึงน้อมสกราบมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ จะขอบพระคุณยิ่ง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประพันธ์ ศุภสร)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาคพิเศษ

นิสิตผู้ทำวิจัย: พระวิจัย อิทธิโก (ชัยเจริญวรรณ) โทร. ๐๘ ๕๐๓๐ ๗๕๘๓

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตวิทยาลัย (หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต ภาคพิเศษ) โทร. ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐ ภายใน ๑๑๓๓

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๑/ ๐๔๔ วันที่ ๓๓ มิถุนายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอนิมนต์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

นมัสการ พระมหาพรชัย สิริวิโร, ผศ.ดร. ผู้อำนวยการหลักสูตร พธ.ม, พธ.ด. สาขาวิชาปรัชญา

ด้วย พระวิจัย ฉายา อิทธิโก นามสกุล ชัยเจริญวรรณ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาคพิเศษ รหัสนิสิต ๕๘๐๑๕๐๕๑๔๔ ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง” มี ดร. ดวงเพชร สมศรี และ ผศ. ดร. มนต์รี สิริโรจนานันท์ เป็นคณะกรรมการควบคุมดุษฎีนิพนธ์ การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ต่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ขณะนี้อยู่ระหว่างออกแบบเครื่องมือวิจัยเพื่อใช้ในการเก็บข้อมูล

เพื่อการนี้ จึงขอนิมนต์พระคุณท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและแก้ไขเครื่องมือวิจัย เพื่อความสมบูรณ์ในการทำวิจัยต่อไป

จึงน้อมสการมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ จะขอบพระคุณยิ่ง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประพันธ์ ศุภพร)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาคพิเศษ

นิสิตผู้ทำวิจัย: พระวิจัย อิทธิโก (ชัยเจริญวรรณ) โทร. ๐๘ ๕๐๓๐ ๗๕๘๓

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตวิทยาลัย (หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต ภาคพิเศษ) โทร. ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐ ภายใน ๑๑๓๓

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๑/ ๓๕๔

วันที่ ๑๑ มิถุนายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน ผศ. ดร. ประพนธ์ ศุภสร รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ด้วย พระวิจัย ฉายา อิทธิโก นามสกุล ชัยเจริญวรรณ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาคพิเศษ รหัสนิสิต ๕๘๐๑๕๐๕๑๔๔ ได้รับอนุมัติให้ทำคุณูปนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนคอยแม่ฟ้าหลวง” มี ดร. ดวงเพชร สมศรี และ ผศ. ดร. มนต์รี สิริโรจนานันท์ เป็นคณะกรรมการควบคุมคุณูปนิพนธ์ การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ต่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ขณะนี้อยู่ระหว่างออกแบบเครื่องมือวิจัยเพื่อใช้ในการเก็บข้อมูล

เพื่อการนี้ จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและแก้ไขเครื่องมือวิจัย เพื่อความสมบูรณ์ในการทำวิจัยต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ จะขอบคุณยิ่ง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประพนธ์ ศุภสร)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาคพิเศษ

นิสิตผู้ทำวิจัย: พระวิจัย อิทธิโก (ชัยเจริญวรรณ) โทร. ๐๘ ๕๐๓๐ ๗๕๘๓

ผนวก ค
ผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้การสัมภาษณ์

รายชื่อกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย ๓ กลุ่มดังนี้

๑. กลุ่มผู้นำ ได้แก่ ผู้นำหมู่บ้าน

๑) นาย ปิยพงษ์	อาซี	ผู้ใหญ่บ้าน (หัวหน้าหมู่บ้าน)
๒) นาย อาเน	เชอหมื่อ	ผู้นำทางพิธีกรรม
๓) นาย สมพร	เชอหมื่อ	ผู้ใหญ่บ้าน
๔) นาย สมเพชร	ชื้อเปาะ	ผู้ใหญ่บ้าน
๕) นาย องอาจ	ตะห่อ	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

๒. กลุ่มสมาชิกชนเผ่าอาข่า ได้แก่ ผู้อาวุโส และ สมาชิกชนเผ่าอาข่า

๑) นาย อาแป้	อยู่ซื่อ	ผู้อาวุโส
๒) นาย จำลอง	เซยหมื่น	ผู้อาวุโส
๓) นาย อาแยะ	อายิ	หมอผี
๔) นาง อากี้		แม่หมอ
๕) นายวงศ์ชัย	คณารักษ์	ปราชญ์ชาวบ้าน ครูสอนภาษาอาข่า
๖) นาย อาโต้	เชอหมื่อ	สมาชิกชนเผ่าอาข่าในหมู่บ้าน
๗) นาย อาถือ	จูเปาะ	สมาชิกชนเผ่าอาข่าในหมู่บ้าน
๘) นาย จำนงค์	มาเยอะ	สมาชิกชนเผ่าอาข่าในหมู่บ้าน
๙) นาย อาเคอะ	อายิ	สมาชิกชนเผ่าอาข่าในหมู่บ้าน
๑๐) นาย อาแป้	มาเยอะ	ช่างตีเหล็ก
๑๑) นาย อายี้	มาเยอะ	หมอผี
๑๒) นาย อาหมื่อ	ไทยนุรักษ์	สมาชิกชนเผ่าอาข่าในหมู่บ้าน
๑๓) นาย วีระศักดิ์	อุดทา	พนักงานราชการ พลศึกษา
๑๔) นางสาว นิภา	ทวีพนารักษ์	ครูภูมิปัญญาชาวบ้าน

๓. กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนา

๑) พระปวิทย์ วชิรวิโซ, ดร. ผู้อำนวยการโครงการดวงตะวันสันติภาพ (The Sun of Peace) ธรรมสถานนานาชาติป่าแป้ ตำบลป่าแป้ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

๒) ดร.พลับพลึง คงชนะ ข้าราชการบำนาญ ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ คณะทำงานวิชาการ, ที่ปรึกษากิตติมศักดิ์ด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว และ ที่ปรึกษาอนุกรมมัติการด้านศาสนา

๓) นาง รุจิรา ใจจักร นายกสมาคมเพื่อการศึกษาและวัฒนธรรมอาข่า เชียงราย

๔) นาย ไกรสิทธิ์ สิทธิโชคก นายกสมาคมอาข่าแห่งประเทศไทย

๕) ดร. อนุวัช อุ่นกอง ผู้อำนวยการโรงเรียนดอยแสนใจ (ตชด.อนุสรณ์)

อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

๖) นางสาว ศศิกานต์ ตาซิต ครูชำนาญการโรงเรียนดอยแสนใจ (ตชด. อนุสรณ์) อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

รายนามกลุ่มผู้นำหมู่บ้านที่ให้การสัมภาษณ์

๑) นาย ปิยพงษ์	อาชิ	ผู้ใหญ่บ้าน (หัวหน้าหมู่บ้าน)
๒) นาย อาเน	เซอหมื่อ	ผู้นำทางพิธีกรรม
๓) นาย สมพร	เซอหมื่อ	ผู้ใหญ่บ้าน
๔) นาย สมเพชร	ซื่อเปาะ	ผู้ใหญ่บ้าน
๕) นาย องอาจ	ตะห่อ	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๑/๑๒๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๔

กรกฎาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ข้อมูลประกอบการวิจัย

เรียน นายปิยพงษ์ อาชี ผู้ใหญ่บ้านแสนใจพัฒนา อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์/เครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระวิจัย ฉายา อธิโก นามสกุล ชัยเจริญวรรณ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตร
ดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาคพิเศษ รหัสนิสิต ๕๘๐๑๕๐๕๑๙๔ ได้รับอนุมัติให้ทำดุขฎิ
นิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง”
โดยมี ดร. ดวงเพชร สมศรี และผศ. ดร. มนต์รี สิริโรจนานันท์ เป็นคณะกรรมการควบคุมดุขฎิ
การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร
(Documentary Research) และการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก
(In-Depth Interview) ต่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการสำรวจความคิดเห็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อนำมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์
ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตเข้าสัมภาษณ์ท่านและลูกบ้าน จำนวน ๑๐ คนเพื่อ
ประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา และสถานที่สัมภาษณ์ นิสิตจะเป็น
ผู้ประสานด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ จะขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

ไพรัช ทรัพย์
จิณพงษ์ อาชี

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประพันธ์ คุชกร)

รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐ ๒๒๒๒ ๐๖๘๐

นิสิตผู้ทำวิจัย: พระวิจัย อธิโก (ชัยเจริญวรรณ) โทร. ๐๘ ๕๐๓๐ ๗๕๘๓

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๑/๖๖๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๘๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๔

กรกฎาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ข้อมูลประกอบการวิจัย

เรียน นายอาเน เซอหมื่อ ตำแหน่ง ผู้นำทางพิธีกรรม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์/เครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระวิจัย ฉายา อธิโก นามสกุล ชัยเจริญวรรณ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตร
ดุขกับัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาคพิเศษ รหัสนิสิต ๕๘๐๑๕๐๕๑๙๔ ได้รับอนุมัติให้ทำดุขกั
นิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของกลุ่มชาติพันธุ์อาขานคอยแม่ฟ้าหลวง”
โดยมี ดร. ทวงเพชร สมศรี และผศ. ดร. มนต์รี สิริโรจนานันท์ เป็นคณะกรรมการควบคุมดุขกันิพนธ์
การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงเอกสาร
(Documentary Research) และการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก
(In-Depth Interview) ต่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการสำรวจความคิดเห็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อนำมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์
ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตเข้าสัมภาษณ์ประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์
ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา และสถานที่สัมภาษณ์ นิสิตจะเป็นผู้ประสานด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ จะขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

ในสัมภาษณ์แล้ว

1๙ พ.ค. ๖1

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประพันธ์ ศุภพร)
รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐ ๒๒๒๒ ๐๖๘๐

นิสิตผู้ทำวิจัย: พระวิจัย อธิโก (ชัยเจริญวรรณ) โทร. ๐๘ ๕๐๓๐ ๗๕๘๓

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๑/๖๖๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๘๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๔

กรกฎาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ข้อมูลประกอบการวิจัย

เรียน นาย สมพร เชอหมื่อ ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์/เครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระวิจัย ฉายา อิทธิโก นามสกุล ชัยเจริญวรรณ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตร
ดุขกับัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาคพิเศษ รหัสนิสิต ๕๘๐๑๕๐๕๓๔๔ ได้รับอนุมัติให้ทำดุขกั
นิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของกลุ่มชาติพันธุ์อ่าขานคอดยแม่ฟ้าหลวง”
โดยมี ดร. ดวงเพชร สมศรี และผศ. ดร. มนตรี สิริโรจนานันท์ เป็นคณะกรรมการควบคุมดุขกันิพนธ์
การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร
(Documentary Research) และการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก
(In-Depth Interview) ต่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการสำรวจความคิดเห็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อนำมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์
ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตเข้าสัมภาษณ์ประกอบการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์
ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา และสถานที่สัมภาษณ์ นิสิตจะเป็นผู้ประสานด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ จะขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

ผู้สัมภาษณ์แล้ว

๑๔ พ.ค. ๖๑

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประพันธ์ ศุภษร)

รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐ ๒๒๒๒ ๐๖๘๐

นิสิตผู้ทำวิจัย: พระวิจัย อิทธิโก (ชัยเจริญวรรณ) โทร. ๐๘ ๕๐๓๐ ๗๕๘๓

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๑/๒๖๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๘๘ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๘๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๔

กรกฎาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ข้อมูลประกอบการวิจัย

เรียน นาย สมเพชร ชือเปาะ ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์/เครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระวิจัย ฉายา อิทธิโก นามสกุล ชัยเจริญวรรณ บัณฑิตหลักสูตรพุทธศาสตร
ดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาคพิเศษ รหัสบัณฑิต ๕๘๐๑๕๐๕๑๙๔ ได้รับอนุมัติให้ทำดุขฎิ
นิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของกลุ่มชาติพันธุ์อาขานคตอแม่ฟ้าหลวง”
โดยมี ดร. ดวงเพชร สมศรี และผศ. ดร. มนตรี สิริโรจนานันท์ เป็นคณะกรรมการควบคุมดุขฎิ
การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร
(Documentary Research) และการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก
(In-Depth Interview) ต่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการสำรวจความคิดเห็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อนำมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์
ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตเข้าสัมภาษณ์ประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์
ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา และสถานที่สัมภาษณ์ นิสิตจะเป็นผู้ประสานด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ จะขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

ผู้สัมภาษณ์ ๑๑

๑๑ พ.ค. ๖

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประพันธ์ ศุภษร)

รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐ ๒๒๒๒ ๐๖๘๐

นิสิตผู้ทำวิจัย: พระวิจัย อิทธิโก (ชัยเจริญวรรณ) โทร. ๐๘ ๕๐๓๐ ๗๕๘๓

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๑/๒๖๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๘๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๔

กรกฎาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ข้อมูลประกอบการวิจัย

เรียน นาย อดอง อดอง ตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์/เครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระวิจัย ฉายา อธิโก นามสกุล ชัยเจริญธรรม นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตร
ดุขบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาคพิเศษ รหัสนิสิต ๕๘๐๑๕๐๕๑๔๔ ได้รับอนุมัติให้ทำดุข
นิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวนาคอยแม่ฟ้าหลวง”
โดยมี ดร. ดวงเพชร สมศรี และผศ. ดร. มนต์รี สิริโรจนานันท์ เป็นคณะกรรมการควบคุมดุข
การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร
(Documentary Research) และการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก
(In-Depth Interview) ต่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการสำรวจความคิดเห็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อนำมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์
ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตเข้าสัมภาษณ์ประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์
ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา และสถานที่สัมภาษณ์ นิสิตจะเป็นผู้ประสานด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ จะขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

ในสัมภาษณ์แล้ว

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประพันธ์ สุขขร)

รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑๔ พ.ค. ๖๑

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐ ๒๒๒๒ ๐๖๘๐

นิสิตผู้ทำวิจัย: พระวิจัย อธิโก (ชัยเจริญธรรม) โทร. ๐๘ ๕๐๓๐ ๗๕๘๓

รายนามกลุ่มสมาชิกชนเผ่าอาข่าที่ให้การสัมภาษณ์

๑) นาย อาแป้	อยู่ซื่อ	ผู้อาวุโส
๒) นาย จำลอง	เซยหมื่น	ผู้อาวุโส
๓) นาย อาแยะ	อาอี	หมอผี
๔) นาง อากี้		แม่หมอ
๕) นาย วงศ์ชัย	คณาวรลักษณ์	ปราชญ์ชาวบ้าน ครูสอนภาษาอาข่า
๖) นาย อาโต้	เซอหมื่อ	สมาชิกชนเผ่าอาข่าในหมู่บ้าน
๗) นาย อาถื่อ	จูเปาะ	สมาชิกชนเผ่าอาข่าในหมู่บ้าน
๘) นาย จำนงค์	มาเยอะ	สมาชิกชนเผ่าอาข่าในหมู่บ้าน
๙) นาย อาเคอะ	อาอี	สมาชิกชนเผ่าอาข่าในหมู่บ้าน
๑๐) นาย อาแป้	มาเยอะ	ช่างตีเหล็ก
๑๑) นาย อาอี	มาเยอะ	หมอผี
๑๒) นาย อาหมื่อ	ไไทยนุรักษ์	สมาชิกชนเผ่าอาข่าในหมู่บ้าน
๑๓) นาย วีระศักดิ์	อุดทา	พนักงานราชการ พลศึกษา
๑๔) นางสาว นิภา	ทวีพนารักษ์	ครูภูมิปัญญาชาวบ้าน

ที่ ศธ ๖๓๐๑.๑/๒๖๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcru.ac.th

๑๔

กรกฎาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ข้อมูลประกอบการวิจัย

เรียน นายอาแป๋ อยู่ซื่อ ตำแหน่ง ผู้อำนวยการ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์/เครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระวิจัย ฉายา อธิโก นามสกุล ชัยเจริญวรรณ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตร
ดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาคพิเศษ รหัสนิสิต ๕๘๐๑๕๐๕๓๔๔ ได้รับอนุมัติให้ทำดุขฎิ
นิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง”
โดยมี ดร. ดวงเพชร สมศรี และผศ. ดร. มนตรี สิริโรจนานันท์ เป็นคณะกรรมการควบคุมดุขฎิ
การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร
(Documentary Research) และการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก
(In-Depth Interview) ต่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการสำรวจความคิดเห็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อนำมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์
ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตเข้าสัมภาษณ์ประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์
ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา และสถานที่สัมภาษณ์ นิสิตจะเป็นผู้ประสานด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ จะขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

ในสัมภาษณ์แล้ว

๑๙ พ.ค. ๖๑

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประพันธ์ ศุภสร)

รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐ ๒๒๒๒ ๐๖๘๐

นิสิตผู้ทำวิจัย: พระวิจัย อธิโก (ชัยเจริญวรรณ) โทร. ๐๘ ๕๐๓๐ ๗๕๘๓

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๑/๖๖๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๔

กรกฎาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ข้อมูลประกอบการวิจัย

เรียน นาย จำลอง เขยหมื่น ตำแหน่ง ผู้อำนวยการ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์/เครื่องมือวิจัย จำนวน ๓ ชุด

ด้วย พระวิจัย ฉายา อธิโก นามสกุล ชัยเจริญวรรณ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตร
ดุขบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาคพิเศษ รหัสนิสิต ๕๘๐๑๕๐๕๑๔๔ ได้รับอนุมัติให้ทำดุข
นิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของกลุ่มชาติพันธุ์อาขานตอแม่ฟ้าหลวง”
โดยมี ดร. ดวงเพชร สมศรี และผศ. ดร. มนต์รี สิริโรจนานันท์ เป็นคณะกรรมการควบคุมดุข
การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร
(Documentary Research) และการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก
(In-Depth Interview) ต่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการสำรวจความคิดเห็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อนำมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์
ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตเข้าสัมภาษณ์ประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์
ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา และสถานที่สัมภาษณ์ นิสิตจะเป็นผู้ประสานด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ จะขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

ในสัมภาษณ์แล้ว

๑๔ พ.ย. ๖๓

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประพันธ์ ศุภพร)
รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐ ๒๒๒๒ ๐๖๘๐

นิสิตผู้ทำวิจัย: พระวิจัย อธิโก (ชัยเจริญวรรณ) โทร. ๐๘ ๕๐๓๐ ๗๕๘๓

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๑/๑๖๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๘๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๔

กรกฎาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ข้อมูลประกอบการวิจัย

เรียน นายอาเยะ อายี ตำแหน่ง หมอผี

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์/เครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระวิจัย ฉายา อิทธิโก นามสกุล ชัยเจริญวรรณ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตร
ดุขบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาคพิเศษ รหัสนิสิต ๕๘๐๑๕๐๕๓๔๔ ได้รับอนุมัติให้ทำดุข
นิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของกลุ่มชาติพันธุ์อาขานคยอมแม่ฟ้าหลวง”
โดยมี ดร. ดวงเพชร สมศรี และผศ. ดร. มนต์รี สิริโรจนานันท์ เป็นคณะกรรมการควบคุมดุขนิพนธ์
การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร
(Documentary Research) และการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก
(In-Depth Interview) ต่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการสำรวจความคิดเห็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อนำมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์
ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตเข้าสัมภาษณ์ประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์
ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา และสถานที่สัมภาษณ์ นิสิตจะเป็นผู้ประสานด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ จะขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

ในสัมภาษณ์แล้ว

๑๙ พ.ค. ๖๓

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประพันธ์ ศุภษร)
รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐ ๒๒๒๒ ๐๖๘๐

นิสิตผู้ทำวิจัย: พระวิจัย อิทธิโก (ชัยเจริญวรรณ) โทร. ๐๘ ๕๐๓๐ ๗๕๘๓

ที่ ศธ ๖๓๐๓.๑/๖๖๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๔

กรกฎาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ข้อมูลประกอบการวิจัย

เรียน นาง อากี ตำแหน่ง แม่หมอ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์/เครื่องมือวิจัย จำนวน ๓ ชุด

ด้วย พระวิจัย ฉายา อิทธิโก นามสกุล ชัยเจริญวรรณ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตร
ดุขบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาคพิเศษ รหัสนิสิต ๕๘๐๑๕๐๕๑๔๔ ได้รับอนุมัติให้ทำดุข
นิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง”
โดยมี ดร. ดวงเพชร สมศรี และผศ. ดร. มนต์รี สิริโรจนานันท์ เป็นคณะกรรมการควบคุมดุขนิพนธ์
การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร
(Documentary Research) และการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก
(In-Depth Interview) ต่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการสำรวจความคิดเห็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อนำมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์
ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตเข้าสัมภาษณ์ประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์
ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา และสถานที่สัมภาษณ์ นิสิตจะเป็นผู้ประสานด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ จะขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

ในสัมภาษณ์แล้ว

19 พ.ค. 61

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประพันธ์ ศุภสร)
รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐ ๒๒๒๒ ๐๖๘๐

นิสิตผู้ทำวิจัย: พระวิจัย อิทธิโก (ชัยเจริญวรรณ) โทร. ๐๘ ๕๐๓๐ ๗๕๘๓

ที่ ศธ ๖๓๐๓.๑/๖๖๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๘๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๔

กรกฎาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ข้อมูลประกอบการวิจัย

เรียน นาย วงศ์ชัย คณารักษ์ ตำแหน่ง ปราชญ์ชาวบ้าน ครูสอนภาษาอาข่า

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์/เครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระวิจัย ฉายา อิทธิโก นามสกุล ชัยเจริญวรรณ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตร
ดุขบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาคพิเศษ รหัสนิสิต ๕๘๐๑๕๐๕๓๙๔ ได้รับอนุมัติให้ทำดุข
นิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง”
โดยมี ดร. ดวงเพชร สมศรี และผศ. ดร. มนต์รี สิริโรจนานันท์ เป็นคณะกรรมการควบคุมดุขนิพนธ์
การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงเอกสาร
(Documentary Research) และการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก
(In-Depth Interview) ต่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการสำรวจความคิดเห็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อนำมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์
ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตเข้าสัมภาษณ์ประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์
ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา และสถานที่สัมภาษณ์ นิสิตจะเป็นผู้ประสานด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ จะขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

ในสมภาษณ์แล้ว

๑๙ พ.ค. ๖๓

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประพันธ์ ศุภษร)
รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐ ๒๒๒๒ ๐๖๘๐

นิสิตผู้ทำวิจัย: พระวิจัย อิทธิโก (ชัยเจริญวรรณ) โทร. ๐๘ ๕๐๓๐ ๗๕๘๓

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๑/๖๖๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

กรกฎาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ข้อมูลประกอบการวิจัย

เรียน นาย อาโต เชอหมือ ตำแหน่ง สมาชิกชนเผ่าอาข่าในหมู่บ้าน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์/เครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระวิจัย ฉายา อิทธิโก นามสกุล ชัยเจริญวรรณ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตร
ดุขบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาควิชา รัชต์นิสิต ๕๘๐๑๕๐๕๑๔๔ ได้รับอนุมัติให้ทำดุข
นิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง”
โดยมี ดร. ดวงเพชร สมศรี และผศ. ดร. มนต์รี สิริโรจนานันท์ เป็นคณะกรรมการควบคุมดุขนิพนธ์
การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร
(Documentary Research) และการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก
(In-Depth Interview) ต่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการสำรวจความคิดเห็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อนำมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์
ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตเข้าสัมภาษณ์ประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์
ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา และสถานที่สัมภาษณ์ นิสิตจะเป็นผู้ประสานด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ จะขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

ในสัมภาษณ์แล้ว

19 พค 61

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประพันธ์ คุภษา)
รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐ ๒๒๒๒ ๐๖๘๐

นิสิตผู้ทำวิจัย: พระวิจัย อิทธิโก (ชัยเจริญวรรณ) โทร. ๐๘ ๕๐๓๐ ๗๕๘๓

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๑/๒๖๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๘๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๔

กรกฎาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ข้อมูลประกอบการวิจัย

เรียน นายอาทิตย์ จูเปาะ ตำแหน่ง สมาชิกชนเผ่าอาข่าในหมู่บ้าน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์/เครื่องมือวิจัย จำนวน ๓ ชุด

ด้วย พระวิจัย ฉายา อิทธิโก นามสกุล ชัยเจริญวรรณ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตร
ดุขบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาคพิเศษ รหัสนิสิต ๕๘๐๑๕๐๕๓๔๔ ได้รับอนุมัติให้ทำดุข
นิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง”
โดยมี ดร. ดวงเพชร สมศรี และผศ. ดร. มนตรี สิริโรจนานันท์ เป็นคณะกรรมการควบคุมดุขนิพนธ์
การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร
(Documentary Research) และการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก
(In-Depth Interview) ต่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการสำรวจความคิดเห็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อนำมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์
ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตเข้าสัมภาษณ์ประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์
ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา และสถานที่สัมภาษณ์ นิสิตจะเป็นผู้ประสานด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ จะขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

ผู้สัมภาษณ์แล้ว

๙ พ.อ.๖1

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประพันธ์ คุภะกร)

รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร/โทรสาร ๐ ๒๒๒๒ ๐๖๘๐

นิสิตผู้ทำวิจัย: พระวิจัย อิทธิโก (ชัยเจริญวรรณ) โทร. ๐๘ ๕๐๓๐ ๗๕๘๓

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๑/๖๖๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอรังนก
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๔

กรกฎาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ข้อมูลประกอบการวิจัย

เรียน นายจันทน์ มาเยอะ ตำแหน่ง สมาชิกชนเผ่าอาข่าในหมู่บ้าน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์/เครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระวิจัย ฉายา อธิโก นามสกุล ชัยเจริญวรรณ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตร
ดุขบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาคพิเศษ รหัสนิสิต ๕๘๐๑๕๐๕๑๙๔ ได้รับอนุมัติให้ทำดุข
นิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง”
โดยมี ดร. ดวงเพชร สมศรี และผศ. ดร. มนต์รี สิริโรจนานันท์ เป็นคณะกรรมการควบคุมดุข
การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร
(Documentary Research) และการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก
(In-Depth Interview) ต่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการสำรวจความคิดเห็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อนำมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์
ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตเข้าสัมภาษณ์ประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์
ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา และสถานที่สัมภาษณ์ นิสิตจะเป็นผู้ประสานด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ จะขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

ในสัมภาษณ์แล้ว

19 พ.ค.๖1

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประพันธ์ สุขขร)
รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐ ๒๒๒๒ ๐๖๘๐

นิสิตผู้ทำวิจัย: พระวิจัย อธิโก (ชัยเจริญวรรณ) โทร. ๐๘ ๕๐๓๐ ๗๕๘๓

ที่ ศธ ๖๓๐๓.๑/๖๖๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๔

กรกฎาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ข้อมูลประกอบการวิจัย

เรียน นาย อาเคอะ อายี ตำแหน่ง สมาชิกชนเผ่าอาข่าในหมู่บ้าน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์/เครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระวิจัย ฉายา อธิโก นามสกุล ชัยเจริญวรรณ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตร
ดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาควิเศษ รหัสนิสิต ๕๘๐๑๕๐๕๑๙๔ ได้รับอนุมัติให้ทำดุขฎิ
นิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง”
โดยมี ดร. ดวงเพชร สมศรี และผศ. ดร. มนต์รี สิริโรจนานันท์ เป็นคณะกรรมการควบคุมดุขฎิ
การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร
(Documentary Research) และการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก
(In-Depth Interview) ต่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการสำรวจความคิดเห็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อนำมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์
ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตเข้าสัมภาษณ์ประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์
ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา และสถานที่สัมภาษณ์ นิสิตจะเป็นผู้ประสานด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ จะขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

ในสัมภาษณ์แล้ว

๑๙ พ.ค. ๖๓

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประพันธ์ ศุภสร)

รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐ ๒๒๒๒ ๐๖๘๐

นิสิตผู้ทำวิจัย: พระวิจัย อธิโก (ชัยเจริญวรรณ) โทร. ๐๘ ๕๐๓๐ ๗๕๘๓

ที่ ศธ ๖๓๐๑.๑/๖๖๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๘๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๔

กรกฎาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ข้อมูลประกอบการวิจัย

เรียน นาย อาแป้ มาเยอะ ตำแหน่ง ช่างตีเหล็ก

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์/เครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระวิจัย ฉายา อธิโก นามสกุล ชัยเจริญวรรณ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตร
ดุขกับัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาคพิเศษ รหัสนิสิต ๕๘๐๑๕๐๕๓๔๔ ได้รับอนุมัติให้ทำดุขกั
นิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของกลุ่มชาติพันธุ์อาขานตอยแม่ฟ้าหลวง”
โดยมี ดร. ดวงเพชร สมศรี และผศ. ดร. มนตรี สิริโรจนานันท์ เป็นคณะกรรมการควบคุมดุขกันิพนธ์
การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงเอกสาร
(Documentary Research) และการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก
(In-Depth Interview) ต่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการสำรวจความคิดเห็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อนำมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์
ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตเข้าสัมภาษณ์ประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์
ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา และสถานที่สัมภาษณ์ นิสิตจะเป็นผู้ประสานด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ จะขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

ในสัมภาษณ์แล้ว

๑๙ พ.ค. ๖๑

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประพันธ์ ศุภสร)
รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐ ๒๒๒๒ ๐๖๘๐

นิสิตผู้ทำวิจัย: พระวิจัย อธิโก (ชัยเจริญวรรณ) โทร. ๐๘ ๕๐๓๐ ๗๕๘๓

ที่ ศธ ๖๓๐๓.๓/๖๖๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๙ กรกฎาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ข้อมูลประกอบการวิจัย

เรียน นาย อายี มาเยอะ ตำแหน่ง หมอผี

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์/เครื่องมือวิจัย จำนวน ๓ ชุด

ด้วย พระวิจัย ฉายา อิทธิโก นามสกุล ชัยเจริญวรรณ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตร
ดุขบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาคพิเศษ รหัสนิสิต ๕๘๐๑๕๐๕๑๙๔ ได้รับอนุมัติให้ทำดุข
นิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของกลุ่มชาติพันธุ์อาขานตอยแม่ฟ้าหลวง”
โดยมี ดร. ดวงเพชร สมศรี และผศ. ดร. มนต์รี สิริโรจนานันท์ เป็นคณะกรรมการควบคุมดุข
การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร
(Documentary Research) และการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก
(In-Depth Interview) ต่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการสำรวจความคิดเห็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อนำมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์
ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตเข้าสัมภาษณ์ประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์
ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา และสถานที่สัมภาษณ์ นิสิตจะเป็นผู้ประสานด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ จะขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

ในสัมภาษณ์แล้ว

19 พ.ค. ๖1

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประพันธ์ ศุภพร)
รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐ ๒๒๒๒ ๐๖๘๐

นิสิตผู้ทำวิจัย: พระวิจัย อิทธิโก (ชัยเจริญวรรณ) โทร. ๐๘ ๕๐๓๐ ๗๕๘๓

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๑/๖๖๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

กรกฎาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ข้อมูลประกอบการวิจัย

เรียน นาย อาหมือ ไทยนุรักษ์ ตำแหน่ง สมาชิกชนเผ่าอาข่าในหมู่บ้าน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์/เครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระวิจัย ฉายา อธิโก นามสกุล ชัยเจริญวรรณ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตร
ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาคพิเศษ รหัสนิสิต ๕๘๐๑๕๐๕๑๔๔ ได้รับอนุมัติให้ทำดุสิต
นิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง”
โดยมี ดร. ดวงเพชร สมศรี และผศ. ดร. มนตรี สิริโรจนานันท์ เป็นคณะกรรมการควบคุมดุสิตนิพนธ์
การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร
(Documentary Research) และการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก
(In-Depth Interview) ต่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการสำรวจความคิดเห็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อนำมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์
ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตเข้าสัมภาษณ์ประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์
ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา และสถานที่สัมภาษณ์ นิสิตจะเป็นผู้ประสานด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ จะขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

ในสัมภาษณ์แล้ว

๑๙. พ.ค. ๖๓

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประพันธ์ ศุภสร)
รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐ ๒๒๒๒ ๐๖๘๐

นิสิตผู้ทำวิจัย: พระวิจัย อธิโก (ชัยเจริญวรรณ) โทร. ๐๘ ๕๐๓๐ ๗๕๘๓

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

กรกฎาคม ๒๕๖๓

ที่ ศธ ๖๓๐๓.๑/๖๖๐

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ข้อมูลประกอบการวิจัย

เรียน นาย วีระศักดิ์ อุดทา ตำแหน่ง พนักงานราชการ พลศึกษา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์/เครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระวิจัย ฉายา อธิโก นามสกุล ชัยเจริญวรรณ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตร
ดุขกบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาคพิเศษ รหัสนิสิต ๕๘๐๑๕๐๕๑๙๔ ได้รับอนุมัติให้ทำดุขก
นิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของกลุ่มชาติพันธุ์อาขานตอยแม่ฟ้าหลวง”
โดยมี ดร. ดวงเพชร สมศรี และผศ. ดร. มนต์รี สิริโรจนานันท์ เป็นคณะกรรมการควบคุมดุขกนิพนธ์
การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร
(Documentary Research) และการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก
(In-Depth Interview) ต่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการสำรวจความคิดเห็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อนำมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์
ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตเข้าสัมภาษณ์ประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์
ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา และสถานที่สัมภาษณ์ นิสิตจะเป็นผู้ประสานด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ จะขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

ในสัมภาษณ์แล้ว
[๑ พ.ค.๖๓]

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประพันธ์ ศุภสร)
รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐ ๒๒๒๒ ๐๖๘๐

นิสิตผู้ทำวิจัย: พระวิจัย อธิโก (ชัยเจริญวรรณ) โทร. ๐๘ ๕๐๓๐ ๗๕๘๓

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๑/๖๖๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๘๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๔

กรกฎาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ข้อมูลประกอบการวิจัย

เรียน นางสาว นิภา ทวีพนารักษ์ ตำแหน่ง ครูภูมิปัญญาชาวบ้าน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์/เครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระวิจัย ฉายา อธิโก นามสกุล ชัยเจริญวรรณ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตร
ดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาคพิเศษ รหัสนิสิต ๕๘๐๑๕๐๕๑๔๔ ได้รับอนุมัติให้ทำดุขฎิ
นิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของกลุ่มชาติพันธุ์อำเภอบอนน้อยแม่ฟ้าหลวง”
โดยมี ดร. ดวงเพชร สมศรี และผศ. ดร. มนตรี สิริโรจนานันท์ เป็นคณะกรรมการควบคุมดุขฎิ
การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร
(Documentary Research) และการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก
(In-Depth Interview) ต่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการสำรวจความคิดเห็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อนำมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์
ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตเข้าสัมภาษณ์ประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์
ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา และสถานที่สัมภาษณ์ นิสิตจะเป็นผู้ประสานด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ จะขอบคุณยิ่ง

ในสัมภาษณ์แล้ว

19 ก.ค. 61

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐ ๒๒๒๒ ๐๖๘๐

นิสิตผู้ทำวิจัย: พระวิจัย อธิโก (ชัยเจริญวรรณ) โทร. ๐๘ ๕๐๓๐ ๗๕๘๓

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประพันธ์ สุขพร)

รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รายนามกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนา ที่ให้การสัมภาษณ์

๑) พระปวิทย์ วชิรวิโซ, ดร. ผู้อำนวยการโครงการดวงตะวันสันติภาพ (The Sun of Peace) ธรรมสถานนานาชาติป่าแป๋ ตำบลป่าแป๋ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

๒) ดร.พลับพลึง คงชนะ ข้าราชการบำนาญ ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ คณะทำงานวิชาการ, ที่ปรึกษากิตติมศักดิ์ด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และการท่องเที่ยว และ ที่ปรึกษาอนุกรรมการด้านศาสนา

๓) นาง รุจิรา ใจจักร นายกสมาคมเพื่อการศึกษาและวัฒนธรรมอำเภอเชียงราย

๔) นาย ไกรสิทธิ์ สิทธิโชค นายกสมาคมอำเภอแห่งประเทศไทย

๕) ดร. อนวัช อุ่นกอง ผู้อำนวยการโรงเรียนดอยแสนใจ (ตชด.อนุสรณ์) อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

๖) นางสาว ศศิกานต์ ตาซิด ครูชำนาญการโรงเรียนดอยแสนใจ (ตชด.อนุสรณ์) อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๑/๖๒๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
 www.mcu.ac.th

๑๙

กรกฎาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ข้อมูลประกอบการวิจัย

นมัสการ พระปวิทย์ วชิรวชฺโช, ดร. ผู้อำนวยการโครงการดวงตะวันสันติภาพ (The sun of peace)
 ธรรมสถานนานาชาติป่าแป๋ จังหวัดเชียงใหม่

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์/เครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระวิจิตร ฉายา อิทธิโก นามสกุล ชัยเจริญวรรณ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาควิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง" มี ดร.ดวงเพชร สมศรี และผศ. ดร. มนต์ริทธิ์ ไรจนาพันธ์ เป็นคณะกรรมการควบคุมดูแลวิทยานิพนธ์ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ต่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการสำรวจความคิดเห็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อนำมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ จึงน้อมสการมาเพื่อขออนุญาตเข้าสัมภาษณ์ประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา และสถานที่สัมภาษณ์ นิสิตจะเป็นผู้ประสานด้วยตนเอง

จึงน้อมสการมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ จะขอบพระคุณยิ่ง

ขอนมัสการด้วยความเคารพ

พระปวิทย์ วชิรวชฺโช, ดร.

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประพันธ์ ศุภสร)

รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐ ๒๒๒๒ ๐๖๘๐

นิสิตผู้ทำวิจัย: พระวิจิตร ฉายา อิทธิโก (ชัยเจริญวรรณ) โทร. ๐๘ ๕๐๓๐ ๗๕๘๓

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๑/๑๖๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๙

กรกฎาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ข้อมูลประกอบการวิจัย

เรียน ผศ.ดร.พลพัฒน์ คงชนะ ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทร
วิโรฒ, ที่ปรึกษากิตติมศักดิ์ด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว และที่ปรึกษา
อนุกรรมการด้านศาสนา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์/เครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระวิจัย ฉายา อิทธิโก นามสกุล ชัยเจริญวรรณ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตร
ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาควิชา รัชกาล ๕๘๐๑๕๐๕๑๔๔ ได้รับอนุมัติให้ทำดุสิต
นิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของกลุ่มชาติพันธุ์อาขานดอยแม่ฟ้าหลวง”
โดยมี ดร. ดวงเพชร สมศรี และผศ. ดร. มนต์รี สิริโรจนานันท์ เป็นคณะกรรมการควบคุมดุสิต
การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร
(Documentary Research) และการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก
(In-Depth Interview) ต่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการสำรวจความคิดเห็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อนำมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์
ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตเข้าสัมภาษณ์ประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์
ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา และสถานที่สัมภาษณ์ นิสิตจะเป็นผู้ประสานด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ จะขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

พลพัฒน์ คงชนะ
(พล. ดร. พลพัฒน์ คงชนะ)
(๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๑)

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประพันธ์ ศุภสร)
รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐ ๒๒๒๒ ๐๖๘๐

นิสิตผู้ทำวิจัย: พระวิจัย อิทธิโก (ชัยเจริญวรรณ) โทร. ๐๘ ๕๐๓๐ ๗๕๘๓

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๑/๒๖๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๙

กรกฎาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ข้อมูลประกอบการวิจัย

เรียน นางรุจิรา ใจจักร นายกสมาคมเพื่อการศึกษาและวัฒนธรรมชาวอาข่า เชียงราย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์/เครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระวิจิตร ฉายา อธิโก นามสกุล ชัยเจริญวรรณ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตร
ดุขบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาควิชา รหัสนิสิต ๕๘๐๑๕๐๕๑๙๔ ได้รับอนุมัติให้ทำดุข
นิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง”
โดยมี ดร. ดวงเพชร สมศรี และผศ. ดร. มนต์รี สิริโรจนานันท์ เป็นคณะกรรมการควบคุมดุข
การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร
(Documentary Research) และการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก
(In-Depth Interview) ต่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการสำรวจความคิดเห็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อนำมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์
ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตเข้าสัมภาษณ์ประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์
ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา และสถานที่สัมภาษณ์ นิสิตจะเป็นผู้ประสานด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ จะขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

รุจิรา ใจจักร
นายกสมาคมเพื่อการศึกษาและวัฒนธรรมชาวอาข่า เชียงราย

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประพันธ์ คุภะชร)
รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐ ๒๒๒๒ ๐๖๘๐

นิสิตผู้ทำวิจัย: พระวิจิตร ฉายา (ชัยเจริญวรรณ) โทร. ๐๘ ๕๐๓๐ ๗๕๘๓

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๑/๑๖๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๔

กรกฎาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ข้อมูลประกอบการวิจัย

เรียน นายไกรสิทธิ์ สิทธิโชค (Artuq Bawrcae) นายกสมาคมอาชาแห่งประเทศไทย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์/เครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระวิจัย ฉายา อธิโก นามสกุล ชัยเจริญวรรณ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตร
ดุขบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาควิชา รัชชินิก ๕๘๐๑๕๐๕๑๔๔ ได้รับอนุมัติให้ทำดุข
นิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของกลุ่มชาติพันธุ์อาขานดอยแม่ฟ้าหลวง”
โดยมี ดร. ดวงเพชร สมศรี และผศ. ดร. มนต์รี สิริโรจนานันท์ เป็นคณะกรรมการควบคุมดุขนิพนธ์
การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงเอกสาร
(Documentary Research) และการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก
(In-Depth Interview) ต่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการสำรวจความคิดเห็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อนำมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์
ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตเข้าสัมภาษณ์ประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์
ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา และสถานที่สัมภาษณ์ นิสิตจะเป็นผู้ประสานด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ จะขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

ไกรสิทธิ์ สิทธิโชค
ผู้ให้สัมภาษณ์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประพันธ์ สุขขร)

รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐ ๒๒๒๒ ๐๖๘๐

นิสิตผู้ทำวิจัย: พระวิจัย อธิโก (ชัยเจริญวรรณ) โทร. ๐๘ ๕๐๓๐ ๗๕๘๓

ที่ ศธ ๖๓๐๑.๑/๒๕๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๔

กรกฎาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ข้อมูลประกอบการวิจัย

เรียน ดร.อนวัช อุ๋นกอง ผู้อำนวยการโรงเรียนตอยแสนใจ (ตชด.อนุสรณ์) อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัด
เชียงราย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์/เครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระวิจัย ฉายา อธิโก นามสกุล ชัยเจริญวรรณ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตร
ดุขบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาควิเศษ รหัสนิสิต ๕๘๐๑๕๐๕๑๙๔ ได้รับอนุมัติให้ทำดุข
นิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของกลุ่มชาติพันธุ์อาขานคอยแม่ฟ้าหลวง”
โดยมี ดร. ดวงเพชร สมศรี และผศ. ดร. มนต์รี สิริโรจนานันท์ เป็นคณะกรรมการควบคุมดุข
การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร
(Documentary Research) และการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก
(In-Depth Interview) ต่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการสำรวจความคิดเห็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อนำมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์
ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตเข้าสัมภาษณ์ประกอบการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์
ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา และสถานที่สัมภาษณ์ นิสิตจะเป็นผู้ประสานด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ จะขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประพันธ์ คุภะชร)

รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

อธิการบดี
ดร. อนวัช อุ๋นกอง

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐ ๒๒๒๒ ๐๖๘๐

นิสิตผู้ทำวิจัย: พระวิจัย อธิโก (ชัยเจริญวรรณ) โทร. ๐๘ ๕๐๓๐ ๗๕๘๓

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๑/๖๖๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
 www.mcu.ac.th

๑๔

กรกฎาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ข้อมูลประกอบการวิจัย

เรียน นางสาวศศิกานต์ ตาจิต ครูชำนาญการโรงเรียนคอยแสนใจ (ตชด.อนุสรณ์) อำเภอแม่ฟ้าหลวง
 จังหวัดเชียงราย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์/เครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระวิจัย ฉายา อิทธิโก นามสกุล ชัยเจริญวรรณ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตร
 ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาคพิเศษ รหัสนิสิต ๕๘๐๑๕๐๕๑๔๔ ได้รับอนุมัติให้ทำคุชฎี
 นิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของกลุ่มชาติพันธุ์อาขานคอยแม่ฟ้าหลวง”
 โดยมี ดร. ดวงเพชร สมศรี และผศ. ดร. มนต์รี สิริโรจนานันท์ เป็นคณะกรรมการควบคุมคุชฎีนิพนธ์
 การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร
 (Documentary Research) และการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก
 (In-Depth Interview) ต่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
 ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการสำรวจความคิดเห็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อนำมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์
 ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตเข้าสัมภาษณ์ประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์
 ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา และสถานที่สัมภาษณ์ นิสิตจะเป็นผู้ประสานด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ จะขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

วิมล ๗๗ ๗๗ ๗๗
 ตติ ๗๗๗ ตาจิต

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประพันธ์ สุขขร)

รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐ ๒๒๒๒ ๐๖๘๐

นิสิตผู้ทำวิจัย: พระวิจัย อิทธิโก (ชัยเจริญวรรณ) โทร. ๐๘ ๕๐๓๐ ๗๕๘๓

ผนวก ง
บทสัมภาษณ์ฉบับเต็ม

บทสัมภาษณ์
กลุ่มผู้นำหมู่บ้าน
วันที่ ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑

กลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง โดยคำว่า อาข่า สามารถแยกศัพท์ได้ดังนี้ “อา” แปลว่า “ขึ้น” “ข่า” แปลว่า “ไกล” ความหมายของคำว่า อาข่า หมายถึง ห่างไกลความขึ้น ชื่ออาข่า นี้มาจากความเชื่อที่ว่า ถ้าอยู่ใกล้แม่น้ำจะมีโรคภัยไข้เจ็บมาก และมีความเชื่อถือในบรรพบุรุษ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเร้นลับ เชื่อว่าเป็นผู้สร้างสรรค์สิ่งในโลก จึงมีความเคารพเกรงกลัวต่อสิ่งเร้นลับมากที่สุด พร้อมกับมีพิธีกรรมและความเชื่อที่สำคัญมากและสืบทอดกันมานานรุ่นสู่รุ่น สิ่งเหล่านี้ ส่งผลให้มีการเคารพความมีอาวุโส ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับระบบสงฆ์ที่ให้ความเคารพในระบบอาวุโสเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม ต้องยอมรับว่าโลกและสังคมเปลี่ยนไปจากเดิมเป็นอย่างมาก ส่งผลให้วิถีการดำเนินชีวิต จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนตามได้ด้วยอย่างไม่สามารถปฏิเสธได้ ปัจจัยเรื่องความเปลี่ยนแปลงของสังคมนี้ ทำให้เกิดปัญหาสำหรับชุมชนขึ้นมา ดังนี้

๑. รูปแบบการบริโภคที่เปลี่ยนแปลงไปส่งผลกระทบต่อสุขภาพร่างกายของคนในชุมชน เช่น การบริโภคที่ไม่ถูกหลักโภชนาการส่งผลกระทบต่อเด็กแรกเกิด และเยาวชนที่เน้นการบริโภคอาหารตามการโฆษณาจากสื่อต่าง ๆ จนทำให้เข้าใจผิดเรื่องการรับประทานอาหาร พร้อมกับส่งผลกระทบต่อตรงกันข้ามกับเรื่องค่าใช้จ่าย เพราะเมื่อต้องการบริโภคตามความอยากมากกว่าการบริโภคเพื่อประโยชน์จึงส่งผลกระทบต่อค่าใช้จ่ายที่ตามมา

๒. ปัญหาเรื่องขยะที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน เนื่องด้วยรูปแบบการใช้ชีวิตของผู้คนที่เน้นความสะดวกสบาย พร้อมกับการเปิดชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งที่พักค้างคืนสำหรับคนภายนอกได้เข้ามาสัมผัสกับธรรมชาติ สิ่งเหล่านี้มาพร้อมกับการใช้ถุงพลาสติก กระดาษ รวมถึงวัสดุสิ้นเปลืองชนิดต่าง ๆ และรวมถึงการมีนิสัยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว ปัจจัยเหล่านี้นำไปสู่การสร้างขยะให้เพิ่มเติมขึ้นอย่างรวดเร็ว

๓. การไม่เข้าใจธรรมะซึ่งเป็นหลักการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง ซึ่งคนในชุมชนส่วนมากรู้ แต่ส่วนที่เป็นพิธีกรรมที่มีพระมาประกอบพิธีกรรมให้เท่านั้น เช่น การบวช การทำบุญบ้าน การทำบุญในวันเกิด หรือ การทำบุญในวันสำคัญทางศาสนา เป็นต้น การเข้าใจหลักการของพระพุทธศาสนาอย่างไม่ถูกต้องย่อมส่งผลให้การดำเนินชีวิตให้เกิดความผิดพลาดได้

๔. ความพึงพอใจในการใช้ชีวิต ผลที่เกิดขึ้นจากสังคมที่เน้นการบริโภคเป็นพื้นฐานหลัก และผนวกกับเทคโนโลยีการติดต่อสื่อสารที่สามารถเชื่อมโยงและเข้าถึงได้ทุกพื้นที่ของชุมชน ส่งผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนรุ่นใหม่ที่อยู่ในโลกที่เชื่อมโยงกันทั้งหมด ทำให้ง่ายต่อการเข้าถึงความทันสมัยและค่านิยมบางอย่างที่ถูกกระตุ้นผ่านการตลาด ด้วยการนำเสนอรูปแบบชีวิตที่หรูหรา ฟุ่มเฟือย ส่งผลให้เยาวชนในพื้นที่ถูกกระตุ้นให้อยากใช้ชีวิตในแบบที่หรูหราอย่างที่มีการนำเสนอ จึงมีการเลียนแบบค่านิยมเช่นนี้ จนนำไปสู่การใช้ชีวิตอย่างฟุ้งเฟ้อ ซึ่งผู้นำชุมชนมีความเป็นห่วงอย่างมากต่อการใช้ชีวิตแบบนี้

บทสัมภาษณ์
กลุ่มสมาชิกชนเผ่า
วันที่ ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑

การดำเนินชีวิตของคนในชุมชนยังทำการเกษตรเป็นหลัก การทำนาปลูกข้าว ซึ่งเป็นการทำนาปีคือการเก็บไว้กินเฉพาะครอบครัวเท่านั้น และมีรายได้เสริมคืออาชีพรับจ้างเป็นคณงานก่อสร้าง และคนรุ่นหลังส่วนมากจะไปทำงานที่อื่นเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม สภาพสังคมที่เกิดขึ้นทำให้เกิดปัญหาต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้สูงขึ้น โดยประการแรกผู้ถูกสัมภาษณ์เห็นว่าควรมีการพัฒนา คือ การให้การศึกษาแก่เด็กและเยาวชน คนในชุมชนควรให้ความสำคัญและสนับสนุนให้เด็กเยาวชนได้เรียนในระดับที่สูงขึ้นมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

ปัญหาประการต่อมาของคนในชุมชนคือ การได้รับการช่วยเหลือและบริจาคสิ่งของจากภาครัฐและเอกชนมากจนเกินไป ทำให้คนในชุมชนไม่รู้จักการพึ่งพาตนเอง หรือการไม่รู้ว่าจะดำเนินชีวิตอย่างไรเมื่อไม่ได้รับการช่วยเหลือ พร้อมกับการขาดความร่วมมือและความสามัคคีของคนในชุมชน เพราะเห็นแต่ผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นหลัก

ปัญหาการไม่เข้าใจหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง เพราะเน้นแต่พิธีกรรมเป็นหลัก จึงอยากให้มีคนนำเสนอหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาให้ถูกต้องเพื่อปรับใช้กับการดำเนินชีวิต

บทสัมภาษณ์

ดร.พลับพลึง คงชนะ

ข้าราชการบำนาญ ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
คณะทำงานวิชาการ, ที่ปรึกษากิตติมศักดิ์ด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว และ
ที่ปรึกษาอนุกรรมการด้านศาสนา
วันที่ ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑

ผู้วิจัยต้องมีความรู้พื้นฐาน เรื่องชาวเขา เช่นวัฒนธรรมการแต่งกาย อาหาร ศิลปะการเย็บปักถักร้อย การหาหินกับของป่า

การประสบกับภัยต่างๆ การถูกรุกราน หรือประสบกับภัยธรรมชาติ เช่น พายุ น้ำท่วม การมีชีวิตอยู่กับธรรมชาติ ไร่สวน ต้นไม้ ทำให้มีความเชื่อในสิ่งลึกลับเป็นความเชื่อแบบเก่า เช่นนับถือผี นับถือบรรพบุรุษ การนับถือผี นำไปสู่ปัญญาไม่ได้ ผู้วิจัยต้องปูพื้นฐานว่าการนับถือผีไม่สามารถทำให้พ้นทุกข์ได้ ให้มุ่งไปสู่อุดมคติของพุทธ

“ลักษณะการนำเสนอเป็นการเสริมสร้าง เป็นการเสนอแนะเชิงพุทธบูรณาการ ของเดิมดีอยู่แล้ว เรามาเสริมเข้าไป (เสนอแนะ) ไม่ใช่การช่วยเหลือ” โดยผ่าน ๑. ความจริง ๒. ความดี ๓. ไม่มี bias ๔. ความงาม โดยผ่านหลักธรรม ภาวนา ๕

การนำมาสโลว์มาใช้ต้องระวัง มาสโลว์นั้น เป็น physical แต่พุทธเน้นเรื่องจิต ให้อธิบายใน review literature เรื่อง กายและจิต การมีจิตที่เข้มแข็ง โดย meaning และ insight ศาสนาเป็น การจัดระเบียบสังคมต้องนึกถึงศาสนาในเชิงสังคมเป็นวัฒนธรรมองค์กร

จำเป็นอย่างไรจึงต้องใช้บูรณาการให้บูรณาการจาก ๑. ชีวิตจริงในปัจจุบัน ๒. สิ่งแวดล้อม ๓. เศรษฐกิจ ๔. การเมือง การปกครอง ๕. วัฒนธรรม ทั้ง ๕ ด้านต้อง balance กัน ให้มองว่าส่วนเดิมเขาก็ดี แต่ยังไม่ balance ส่วนหนึ่งเพราะวัตถุนิยมเข้ามา ไม่มีเหตุผล ไม่มีความกลมกลืน

การบูรณาการ จะเอาพุทธไปลงได้อย่างไร อย่าลืมหลักว่า คนจะรับเพราะประโยชน์ที่เห็นชัด

บทสัมภาษณ์

ดร. อนวัช อุ๋นกอง ผู้อำนวยการโรงเรียนดอยแสนใจ (ตชด.อนุสรณ์)

อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

วันที่ ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑

กลุ่มชาติพันธุ์อาข่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ดั้งเดิมที่สืบทอดบรรพบุรุษ และมีวัฒนธรรมเดียวกัน ทำให้มีลักษณะเฉพาะ และเป็นชนเผ่าที่มีปัญหาอย่างมาก นับตั้งแต่ปัญหาเรื่องที่ทำกิน ปัญหาที่ดิน และอุปสรรคการเกษตรต้องการความช่วยเหลือในการพัฒนาเป็นอย่างมาก ซึ่งในปัจจุบันโรงเรียนมีบทบาทอย่างมากในการช่วยพัฒนาชุมชนในหลาย ๆ ด้าน เช่น ด้านการศึกษา การสาธารณสุข การประกอบสัมมาอาชีพ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การที่จะมีการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ความพร้อมด้านร่างกายต้องมาก่อน เช่น การแก้ไขปัญหาคออักเสบ และการบริการด้านปัจจัย ๔ ต้องมีความพร้อม การเปิดใจเพื่อการรับการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ก็จะตามมา

โรงเรียนและคณะครู อาจารย์ เป็นผู้มีความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ในตำบลแสนใจพัฒนา นอกจากการให้การศึกษาแก่นักเรียนซึ่งเป็นบุตรหลานของคนในชุมชนแล้ว ยังช่วยเหลือในด้านอื่น ๆ เช่น เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ความเป็นอยู่ การสาธารณสุข โดยการจัดให้มีโครงการต่าง ๆ ที่มีจุดประสงค์เพื่อให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่ดีขึ้น โดยการตระหนักถึงการทำความดี และละเว้นการประพฤติตนไปในทางที่ผิด ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถือว่าการปูพื้นฐานการพัฒนาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และส่งผลดีให้เกิดขึ้นภายในครอบครัวและชุมชนที่เด็กอาศัยอยู่ เพราะเด็กคือตัวแทนที่จะต้องไปสื่อสารให้คนในชุมชนได้ใช้เป็นแนวทางสำหรับการปฏิบัติต่อไป

หลักพุทธธรรมมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการดำเนินชีวิต และนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพได้อย่างถูกต้อง ดังนั้น การพัฒนาคุณภาพชีวิตจึงจำเป็นต้องหลักธรรมเป็นเครื่องมือ เช่น การทำความดี เพราะความดีถือว่าเป็นพื้นฐานเบื้องต้นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น

บทสัมภาษณ์

นางสาว ศศิกานต์ ตาซิต

ครูการโรงเรียนดอยแสนใจ (ตชด.อนุสรณ์) อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

วันที่ ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑

สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับและจะส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมของชุมชนและคุณภาพชีวิตของ
ผู้คนในชุมชนเป็นอย่างมากคือ หลังจากที่ชุมชนได้เปิดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิง
วัฒนธรรมแล้ว สิ่งที่ตามมาเป็นเงาตามตัวคือ ปัญหาเกี่ยวกับขยะ โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวที่สร้าง
ปัญหาเกี่ยวกับขยะขึ้นมา คนในชุมชนเองก็เป็นต้นเหตุสำคัญที่สร้างขยะขึ้นมา ไม่มีการจัดการคัดแยก
ขยะให้ถูกต้อง เพราะขยะถือว่าเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรค ซึ่งจะทำให้เกิดปัญหา
ขึ้นกับสุขภาพร่างกายของคนในชุมชนได้

การใช้หลักพุทธธรรมเข้ามาเสริมสร้างการพัฒนาคุณภาพของคนในชุมชนนั้น ผู้ให้
สัมภาษณ์เห็นว่าหลักพุทธธรรมที่เป็นพื้นฐานที่ควรนำมาใช้คือ โอวาท ๓ คือ

๑. การทำความดีต่อกันและกันอย่างจริงจัง
๒. การละเว้นความชั่ว คือ การไม่สร้างการเบียดเบียนต่อกัน
๓. การทำใจให้บริสุทธิ์ผุดผ่อง

โดยการเสริมสร้างการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักพุทธธรรมควรดำเนินการดังนี้

๑. ให้หมู่บ้านแสนใจพัฒนาเป็นแกนนำในการปฏิบัติ
๒. โรงเรียนควรปลูกฝังและเป็นต้นแบบในการพัฒนา โดยผ่านการปลูกฝังค่านิยม ดังนี้
 - ๑) ปลูกฝังการปฏิบัติผ่านนักเรียน เช่น การสวดมนต์
 - ๒) การประพฤติเป็นแบบอย่างให้นักเรียนได้เรียนรู้และฝึกฝน
 - ๓) ผู้ปกครองและเด็กต้องสนับสนุนกันและกันในการประพฤติตน

บทสัมภาษณ์

นาง รุจิรา ใจจักร

นายกสมาคมเพื่อการศึกษาและวัฒนธรรมชาวอาข่า เชียงราย

วันที่ ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑

ตั้งแต่เดิมมาการปกครองของคนในกลุ่มชาติพันธุ์อาข่านั้นเป็นการปกครองระบบอาวุโส คือ การนับถือผู้นำเป็นหลัก ดังนั้น เมื่อระบบสังคมได้เปลี่ยนแปลงไป ความคิดและวิถีชีวิตของคนในชุมชนย่อมจะต้องเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น จำเป็นที่จะต้องปรับเปลี่ยนและเรียนรู้ ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์ได้ให้เสนอเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น และสามารถอยู่ร่วมกับสังคมสมัยใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ดังนี้

๑. การศึกษาถือเป็นสิ่งสำคัญเบื้องต้น โดยให้เด็กมีสถานที่เรียน และให้มีปัจจัย ๔ ให้พร้อมสำหรับการเรียนรู้

๒. การใช้หลักพุทธธรรมเข้ามาปรับใช้ในชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าให้มากขึ้น เพราะด้วยหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาและวิถีการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่ามีลักษณะที่คล้ายคลึงกันคือ การรักในความสงบและมีชีวิตที่เรียบง่าย อยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างกลมกลืน

๓. การฟื้นฟูวัฒนธรรมดั้งเดิม คนรุ่นใหม่ควรเรียนรู้วัฒนธรรมดั้งเดิมในส่วนที่ดีและเป็นประโยชน์สำหรับบุคคลและชุมชน เช่น การเคารพในความอาวุโส เป็นต้น

บทสัมภาษณ์

นาย ไกรสิทธิ์ ลิทธิโชค หรือ อาหู่ ปอแฉ่

นายกสมาคมอาข่าแห่งประเทศไทย

วันที่ ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑

ชนเผ่าอาข่า นับว่าเป็นชนชาติที่มีประวัติศาสตร์อย่างชัดเจน และมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่น ด้วย ภาษา การแต่งกาย ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ ทำให้เกิดความรู้สึกผูกพันทางสายเลือดและวัฒนธรรมของการอยู่ร่วมกัน ทำให้ง่ายต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยผู้สัมภาษณ์มีทักษะต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตซึ่งประกอบด้วย หลักการดังนี้

๑. การนำหลักพุทธธรรมมาเป็นเครื่องมือสำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้น หลักศีล ๕ ถือว่าเป็นพื้นฐานที่ควรนำมาเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติ เพราะศีล ๕ นั้น คนในชุมชนยังไม่มี ความเข้าใจที่ชัดเจนในหลักปฏิบัติแต่ละข้อ ซึ่งต้องมีการอธิบายและแยกแยะว่าศีลข้อไหนเป็นอย่างไร และมีแนวทางการปฏิบัติให้ถูกต้องอย่างไร

๒. การมีจิตอาสา ถือเป็นหลักการปฏิบัติอีกประการหนึ่งที่เราควรทำให้มีขึ้นในจิตใจ ของผู้คนในระดับปัจเจกบุคคล และส่งเสริมให้เกิดมีขึ้นในภาพรวมของชุมชน

๓. การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส เป็นแนวปฏิบัติที่เร่งด่วนมากที่สุดในการนำไปสู่การ พัฒนาคุณภาพชีวิต เพราะเมื่อผู้ด้อยโอกาสได้รับการช่วยเหลือแล้ว แนวทางการปฏิบัติต่อไปย่อมเกิดขึ้น

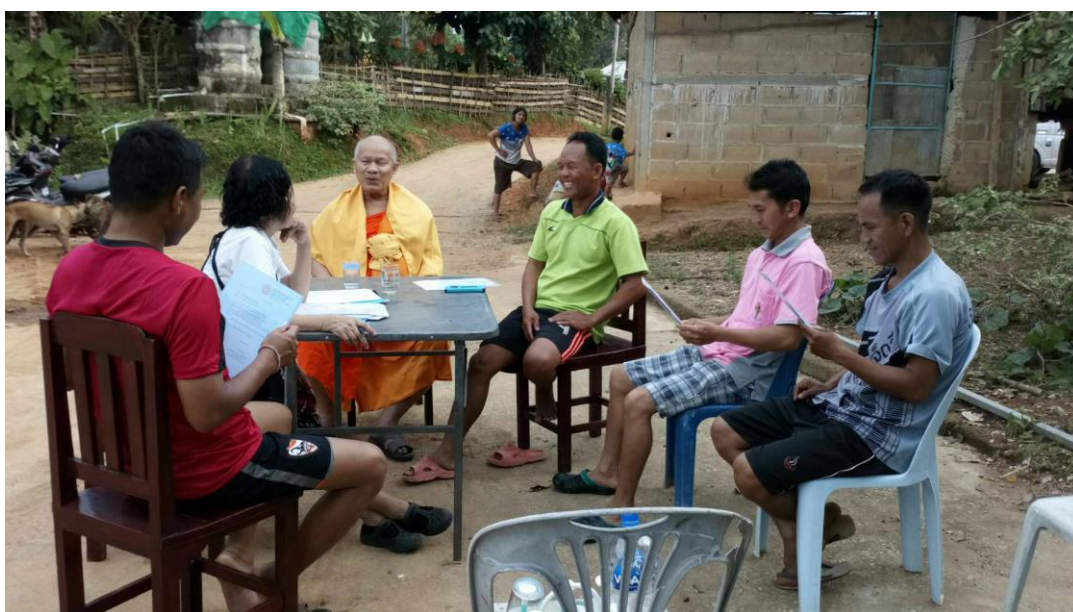
ภาคผนวก จ
ภาพการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง

สัมภาษณ์กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนา

สัมภาษณ์
กลุ่มผู้นำ ได้แก่ ผู้นำหมู่บ้าน

สัมภาษณ์กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนา

สัมภาษณ์

กลุ่มสมาชิกชนเผ่าอาข่า ได้แก่ ผู้อาวุโส และ สมาชิกชนเผ่าอาข่า

สัมภาษณ์กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนา

สัมภาษณ์

ดร.พลับพลึง คงชนะ ข้าราชการบำนาญ ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ คณะทำงานวิชาการ, ที่ปรึกษากิตติมศักดิ์ด้านศาสนา
ศิลปวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว และ ที่ปรึกษาอนุกรรมการด้านศาสนา

สัมภาษณ์กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนา

สัมภาษณ์

นาง รุจิรา ใจจักร นายกสมาคมเพื่อการศึกษาและวัฒนธรรมอาข่าเชียงราย

สัมภาษณ์กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนา

สัมภาษณ์

ดร. อนวัช อุ่นกอง ผู้อำนวยการโรงเรียนดอยแสนใจ (ตชด.อนุสรณ์)
อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ/ฉายา/นามสกุล : พระวิจิตร อธิโก (ชัยเจริญวรรณ)
- เกิด : วันอาทิตย์ที่ ๑๒ เดือน พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๘๒
- ภูมิลำเนาเดิม : เลขที่ ๑๒๔ ถนนสุขุมวิท เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร
- การศึกษา : พ.ศ. ๒๕๒๐ นิติศาสตรบัณฑิต (น.บ.) มหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร
- : พ.ศ. ๒๕๕๘ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พธ.ม.) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่
- ประสบการณ์ :
- : พ.ศ. ๒๕๐๑ – ๒๕๒๓ นายช่างเทคนิคอากาศยาน กองทัพอากาศไทย
 - : พ.ศ. ๒๕๒๔ – ๒๕๔๘ Camp – Boss at Iraq, Saudi – Arabia, Aircraft Technician at Hawaii USA, Aircraft Technician at Gamco (Gulf Aircraft Maintenance Company) Abudhabi UAE (The United Arab Emirates).
- อุปสมบท : วันที่ ๑๕ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๐ ณ พัทธสีมาวัดพระธรรมกาย ตำบลคลองสาม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี
- หน้าที่ : พระอาจารย์สอนธรรมะและสมาธิ แก่พระภิกษุสงฆ์และสาธุชนทั่วไป
- ปีที่เข้าศึกษา : พ.ศ. ๒๕๕๘ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดพันตอง ตำบลช้างคลาน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่